

Over Unentse families

Beschrijvingen, stambomen en verhalen
van families uit Udenhout en Biezenmortel,
die er omstreeks 1840 woonden en er nu nog altijd wonen.

Deel 2

ISBN 978-90-78933-21-2
Uitgever "Stichting Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel"
Drukkerij ELKA Tilburg
16 oktober 2015
Oplage 500

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

25 Jaar Heemcentrum 't Schoor

Frans Goossens

Kees van den Bersselaar en Harrie van den Bersselaar zijn de initiatiefnemers van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel. Zij zochten een ruimte om de toen al uitgebreide verzameling foto's en voorwerpen te kunnen onderbrengen en vonden die op de zolder van het rectoraat aan de Schoorstraat 2. Zij zijn fondsen gaan werven en vonden vrijwilligers voor het opknappen van de ruimte. De deskundige ploeg werkte hard en na een paar maanden konden ze beginnen met het inrichten van themaruimten. Op 16 oktober 1990 ging het eerste bestuur naar de notaris om de organisatie onder te brengen in een stichting. Onderhoud is inmiddels een permanente zorg. Dankzij de dames en heren, die deze taak op zich hebben genomen, ziet alles er steeds keurig uit. Geleidelijk aan kreeg 't Schoor meer bekendheid omdat het pand werd opengesteld voor bezoek, maar vooral door de boeken die het Schrijversteam uitbracht.

Als ik door de ruimten van 't Schoor loop, ben ik trots op alle vrijwilligers die in de loop van de jaren zorg gedragen hebben voor dit heemcentrum en op hen die nu nog steeds actief zijn. Trots dat ieder zijn eigen talent hiervoor inzet: voor het onderhoud, inrichten van de toonkamers, rondleidingen geven, archiveren, digitaliseren, website bijhouden, bekendheid geven aan 't Schoor, beleid maken voor de toekomst, boeken schrijven, artikelen bij elkaar sprokkelen en open monumentdagen organiseren. Ik ben er trots op dat 't Schoor dankzij alle vrijwilligers draait als een geoliede machine. Ik hoop van harte dat dit ook in de toekomst zo zal blijven en dat 't Schoor nieuwe enthousiaste mensen kan vinden om goed te blijven functioneren.

Vooruitkijkend naar het 25-jarig jubileum heeft 't Schoor vijf jaar geleden het plan opgevat om een boek te gaan schrijven "Over Unentse families". Het zou dan gaan over families die net na de invoering van het kadaster, bijna 200 jaar geleden, in Udenhout en Biezenmortel woonden en waarvan nu nog steeds mannelijke afstammelingen hier wonen. Al snel werd duidelijk dat het een omvangrijk project was. Het Schrijversteam werd uitgebreid met enkele gastschrijvers, want er bleken twee boeken nodig om de betreffende 38 families te beschrijven. Van één familie nagaan wie de voorouders zijn, is al veel werk en dat dan zoveel keer. Bovendien hebben de medewerkers aan dit project geprobeerd te achterhalen waar de families hebben gewoond en op welke manier ze actief waren in de dorpsgemeenschap.

Ik wil mijn dank uitspreken aan de leden van het Schrijversteam, leden van de Werkgroep Genealogie en gastschrijvers, van wie de namen staan vermeld in de colofon. Dank aan alle mensen, die zich lieten interviewen en die foto's beschikbaar hebben gesteld. Hun namen zijn opgenomen in de bronnen- en literatuuroverzichten in beide boeken. Dankzij de bijdrage van u allen, kunnen velen genieten van deze boeken.

Frans Goossens
Voorzitter Heemcentrum 't Schoor
Udenhout-Biezenmortel

Ter inleiding

Verantwoording

Unentse families

Wat is een Unentse familie? Er zijn vele families die zich op en top een Unentse familie vinden, in Udenhout of Biezenmortel zijn opgegroeid, er werken, er wonen, er heel veel vanaf weten. Voor de keuze van de families in het boek "Over Unentse families" deel 1 en deel 2, is gekozen voor families die omstreeks 1840 in Udenhout of Biezenmortel woonden, die er nog steeds wonen en waarvan de familie van toen en die van nu in de mannelijke lijn familie van elkaar zijn. Volgens deze definitie zijn er circa 60 Unentse families, waarvan er 38 zijn opgenomen in de voorliggende dubbel-publicatie, deel 1 en deel 2. De keuze voor die 38 is ingegeven door beschikbaarheid van gegevens en door reacties na oproepen in de Wegwijzer.

Indeling van de boeken

Deel 1		Deel 2	
	Voorwoord	1	Bertens – Verrcammen
	Familienamen	2	Burgmans – Robben
1	Van Asten – Kolsteren	3	Van Gorkum – van Noije
2	Bergmans – Kuijpers	4	Hamers – Brekelmans
3	Bertens – van de Pas	5	Heessels – Trompen
4	Boers – van Kempen	6	Heijmans – Bertens
5	Brekelmans – de Bakker	7	De Jong – van Sluisveld
6	Denissen – van Doormale	8	Keuninx – de Bakker
7	Van Iersel – Kastelijns	9	Kuijpers – Habraken
8	Mallens – Schellekens	10	Lommers – Hendriks
9	Van Riel – van Berkel	11	Martens – Dankers
10	Robben – Leijten	12	Moonen – van Iersel
11	Schapendonk – Bertens	13	Van de Pas – Mathijssen
12	Teurlings – Burgmans	14	Pijnenburg – Smetsers
13	Vercammen – de Beer	15	Van de Plas – Beekmans
14	Verhoeven – Robben	16	Van Roessel – Verhoeven
15	Van de Voort – Kruissen	17	Scholtze – Vermeulen
16	Van Wagenberg – de Jong	18	Van Strijdhoven – van Iersel
17	Weijters – van Esch	19	Weijtmans – Schapendonk
18	Witlox – van de Wouw	20	Van Zon – Bogaers

Deel 3

Het boek "Over Unentse families" is expres uitgebracht in twee delen, deel 1 en deel 2. Dat impliceert een belofte dat er een deel 3 komt. Mochten er families zijn, die geïnspireerd door de eerste twee delen graag hun familiegeschiedenis willen opnemen in deel 3, dan kunnen zij contact opnemen met het Schrijversteam. Vanaf deel 3 zullen we de scherpe definitie loslaten en is er ook ruimte voor families die bijvoorbeeld omstreeks 1880 of zo in Udenhout of Biezenmortel zijn komen wonen.

Dagelijks leven

Het team heeft ervoor gekozen bij elke familie iets te vertellen over het dagelijkse leven uit de eerste helft van de vorige eeuw, over het boerenbedrijf, de kleding, het geloof en de taal. Dat zal het boek zeer toegankelijk maken voor eenieder die de sfeer wil proeven van een heel gewoon Brabants dorp van vroeger.

Gebruik voorzetsels en lidwoorden bij straatnamen

In het voorliggende meerdelige boek is het gebruik van voorzetsels en lidwoorden bij straatnamen gebaseerd op de sprokkel "Taalgebruik bij de plaats waar je woont" van Kees

van den Bersselaar, Unentse Sprokkels 8, 2011, pagina 36-38. Je woont in de Groenstraat en op de Schoorstraat. Het is in het dagelijks Udenhoutse woordgebruik ook den Brand en den Berkhoek.

In alle andere gevallen is het Groene boekje van de Nederlandse taal gevolgd, ook al druist dat in tegen het gevoel vanuit het dagelijks Udenhouts woordgebruik. Een mooi voorbeeld is het buurtschap, waar het in Udenhout heel gewoon is te spreken over de buurtschap.

Geen verklarende woordenlijst

In het boek komen soms woorden voor die we anno 2015 niet meer gebruiken, maar die in de context van een verhaal functioneel zijn. Vaak blijkt de betekenis wel uit de context. De lezer, die de betekenis van een woord graag precies wil kennen, weet anno 2015 ongetwijfeld de bronnen daartoe te vinden.

Geen namenlijst

Zo snel mogelijk na publicatie van het boek zal de platte tekst ervan op de site van Heemcentrum 't Schoor worden gezet. Daar is de mogelijkheid om via de zoekfunctie concreet op te zoeken of een familielid in het boek staat vermeld. Om die praktische reden is in het boek geen namenlijst opgenomen.

Schrijfstijl

Het Schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel is uiteraard blij dat voor dit boek het team kon worden uitgebreid met liefhebbers van genealogie, maar ook met familieleden die enthousiast waren om bij te dragen aan het hoofdstuk over hun familie. Het heeft wel geleid tot verschillende schrijfstijlen in de hoofdstukken. De redactie heeft bewust de keuze gemaakt om enkele hoofdstukken, geschreven door familieleden, te laten staan in de "ik-vorm", waar het gaat om persoonlijke herinneringen.

Tabellen

In alle hoofdstukken zijn tabellen opgenomen met de gezinssamenstelling van de families die hun naam hebben gegeven aan het hoofdstuk. Daarin zijn in de kolom "huwelijk" de vakjes grijs gemaakt indien de persoon al op jonge leeftijd is overleden en zijn in de kolom "overleden" de vakjes grijs gemaakt als de persoon ten tijde van het ter perse gaan van dit boek nog in leven was. Indien de vakjes blanco zijn, ontbreken de gegevens bij de samenstellers.

Kwartierstaat

De betekenis van de gebruikte symbolen in de kwartierstaten:

*	Geboortedatum
~	Doopdatum
X	Huwelijksdatum
†	Overlijdensdatum
[]	Begrafnisdatum

Aanvullingen en correcties

Het Schrijversteam is zich ervan bewust dat het publiceren van een dubbel-publicatie met allemaal familienamen, geboorte- huwelijks- en overlijdensdata foutgevoelig is. Hoe alert we ook zijn geweest, hoe vaak we ook controles en checks hebben uitgevoerd, toch zullen er nog wel fouten voorkomen. Lezers doen ons heus een plezier door deze aan ons door te geven. We zijn bereikbaar via schoorudenhout@gmail.com of via de leden van ons team.

Hartenwens

Het is onze hartenwens dat u volop geniet van de herkenbare verhalen, mensen en gebeurtenissen.

Schrijversteam
Werkgroep Genealogie
Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel

Inhoudsopgave

- 1 Familie Bertens – Brehm
Klompemakers
Frank Bertens

- 2 Familie Burgmans – Robben
Kerkmeesters
Frans Burgmans en Kees van den Bersselaar

- 3 Familie Van Gorkum – van Noije
Zomervakantie
Berry van Gorkum en Annelies van den Assem – van Uden

- 4 Familie Hamers – Brekelmans
Bij de hêrremenie
Bjorn Witlox

- 5 Familie Heessels – Trompen
Nachtwaker en brandweerman
Bert van Asten en Riet Heesels – Felen

- 6 Familie Heijmans – Bertens
Het voornaam van törp
Kees van den Bersselaar, Kees van Kempen, Hans Pickhard

- 7 Familie De Jong – van Sluisveld
Sint-Jansklokken
Wilma de Jong en Kees van Kempen

- 8 Familie Keuninx – de Bakker
Paardenliefhebbers
Bert van Asten

- 9 Familie Kuijpers – Habraken
Kapucijnen
Frank Scheffers en Kees van den Bersselaar

- 10 Familie Lommers – Hendriks
“Er zèn”, zeej Lommers, “en getögd”
Henk Lommers en Frank Scheffers

- 11 Familie Martens – Dankers
Onverdeelde duinen
Frank Scheffers

- 12 Familie Moonen – Robben
Menne meens en ons vrouw
Bert van Asten, Jan Denissen en Kees van Kempen

- 13 Familie Van de Pas – Mathijssen
Ploegen, zaaien en oogsten
Adri van de Pas
- 14 Familie Pijnenburg – Smetsers
Bijen houden
Kees van Kempen, Frank Scheffers en Cees de Werdt
- 15 Familie Van de Plas – Beekmans
Kunstzinnige beroepen
Margot van de Plas, Kees van Kempen en Frank Scheffers
- 16 Familie Van Roessel – Verhoeven
Boerenbestuurders
Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers
- 17 Familie Scholtze – Vermeulen
Het stationskoffiehuis
Bert van Asten
- 18 Familie Van Strijdhoven – van Iersel
Op bedevaart
Bert van Asten en Kees van Kempen
- 19 Familie Weijtmans – Schapendonk
De guld'
Rob Weijtmans
- 20 Familie Van Zon – Bogaers
Op z'n 's zondags
Kees van Kempen

Bronnen, literatuur

Colofon

Kaart van Udenhout en Biezenmortel met daarop de locaties van de stamhuizen van de families die in dit boek "Over Unentse families, deel 2" aan de orde zijn

Hoofdstuk 1
Familie BERTENS – BREHM

Klompensmakers

Frank Bertens

In Udenhout woonden en werkten van oudsher veel klompensmakers. Dit komt doordat het voor het maken van klompen benodigde hout van de Canadese populier – in jargon “cannidasse boom” – in Udenhout goed groeide en er dus hout in overvloed was. Rond 1900 waren er dan ook in Udenhout zo’n 110 klompensmakers actief. De meesten richtten zich op deelbewerkingen aan klompen zoals het hakken, snijden of boren en niet het vervaardigen van een complete klomp. De laatste klompensmakerij van Udenhout was die van Jo en Sjef Bertens in de Kuil.

Udenhoutse klompensmakerijen

Udenhoutse platneuzen

Aan het model van een klomp kon je zien in welke streek of plaats hij gemaakt was. Tot begin twintigste eeuw werden in Udenhout vooral “Udenhoutse platneuzen” gemaakt. Naderhand ging men over op de productie van de zogenaamde “Bossche klomp”, herkenbaar aan een wat vierkante afgeronde neus en vanaf de jaren twintig ook herkenbaar aan de beschildering van klompen met een gele basiskleur en voor de streek en de maker kenmerkende motieven. Deze Bossche klompen zijn tot 1990 in Udenhout gemaakt.

Half, drieling en mans

In jargon werden de verschillende maten klompen door de klompensmakers “half” (binnenmaat 14-20 cm), “drieling” (21-26 cm) en “mans” (27-31 cm) genoemd. Deze benamingen kwamen voort uit de betaling van klompensmakers die in loondienst waren. Je kreeg voor het maken van twee paar “half” hetzelfde betaald als voor één paar “mans”. Maakte je “drieling” dan moest je er drie paar maken om voor twee paar “mans” betaald te krijgen. Behalve van populierenhout werden klompen ook van wilgenhout gemaakt. Dit hout was lastiger te bewerken, maar heeft de eigenschap dat het hout geen water opneemt of doorlaat. Je houdt dus droge voeten in wilgen klompen. Aan de kleur en structuur van het hout kun je zien waar de klomp van gemaakt is. Populierenhout is wit, terwijl wilgenhout een rode gloed heeft. Ook gebruikte men iepenhout. Nadeel hiervan is dat het zwaarder en duurder is dan populier of wilg. Wilgen klompen waren altijd iets duurder dan populieren klompen.

Jongens en mannen droegen vooral hoge klompen, meisjes en vrouwen lage klompen, herkenbaar aan het lederen riempje over de wreef. Een hoog model Bossche klomp heette “hoge mans”, de lage klompen (met een wat spitsere neus) werden “platte vrouwen” genoemd. Verder waren er voor mannen ook lage klompen met een geheel lederen kap. Klompen werden per paar eerst met een touwtje en in latere jaren met een ijzerdraadje aan elkaar vastgemaakt. Om klompen te vervoeren naar de klanten werden ze “opgerist”. Een “ris” klompen bestond uit 13 paar klompen die met de hak in de holte om en om werden gestapeld en vervolgens vastgezet met een ijzerdraad.

Udenhoutse klompensmakersfamilies

Rond 1920 hebben de meeste Udenhoutse klompensmakers het bijltje er definitief bij neergelegd. Door de lage koers van de Belgische frank ondervonden ze veel hinder van concurrentie uit België. Van de nog resterende klompensmakers stopte het merendeel in de

jaren dertig. Om in die tijd nog mee te kunnen, moest je machinaal gaan werken en dat vergde forse investeringen, die voor velen niet haalbaar waren. Na de Tweede Wereldoorlog waren er in Udenhout alleen nog machinale klompenmakerijen. Dit waren Harrie Schuurkes, Janus Bouwens en Janus, Jo en Sjef Bertens.

Tussen de bevrijding en begin jaren vijftig was er een tekort aan alles en vonden klompen gretig aftrek. Na de oorlog waren alle nog actieve klompenmakers gevestigd in de Kuil. Bertens was gevestigd in de Kuil op nummer 1, Schuurkes op nummer 9 en Bouwens op destijds Kuil 8 (thans Kuil 44). Het gebied rond Kuil 1 heette in de volksmond "het Boerenverdriet".

Henri (Harrie) Schuurkes begon een klompenmakerij op het adres Kuil 9 in 1935 omdat zijn ouders vanwege de crisis geen klompen meer konden importeren uit België. Het gezin Schuurkes woonde in Tilburg en had daar een winkel en een pakhuis. Het bedrijf stopte in de jaren vijftig en Schuurkes kon zijn fabriekje in de Kuil verkopen aan smid Harry van Rossum.

Na 1960 ging het hard bergafwaarts met het dragen van klompen in Zuid-Nederland. Het merendeel van de Brabantse klompenproductie werd verkocht aan afnemers in Noord-Nederland. In 1970 was er geen droog brood meer te verdienen met de productie van klompen. Janus Bouwens, die al op leeftijd was, stopte in die tijd. Jo Bertens bleef aan de gang en richtte zich op de afzet van enkele wat grotere klanten. Zijn vader Janus Bertens bleef meewerken door klompen te schilderen tot hij naar het bejaardenhuis ging in 1972.

De familienaam Bertens

De familienaam Bertens is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. Leden van de familie Bertens zullen dus van ene Bert, Bartens, Bertus, Berten of Berting of Berthe afstammen. Stamvader van de Udenhoutse familie Bertens is Adriaan Bertens, geboren rond 1630.

Wellicht stamt de naam af van "Nicolaas, de zoon van Berthe", die in 1306 samen met Jan Veire vier hoeven land in Udenhout in bewerking heeft genomen voor Jan Blonde uit Waalwijk.

Bij de volkstelling in 1947 waren er 806 naamdragers met de naam Bertens in Nederland. Bijna allemaal woonden ze in Brabant, 743 van de 806. In Udenhout kwam de naam toen 66 keer voor. Ook in Berkel-Enschot woonden relatief veel personen met de naam Bertens. De naam kwam er 29 keer voor.

In 2007 waren er 1295 naamdragers met de naam Bertens. In de Gemeente Tilburg, waar Udenhout onder valt, woonden er 459.

Stamhuizen

Johannes (Jo) Bertens was dienstknecht en woonde voor zijn huwelijk op adres C 108 onder Udenhout. Hij trouwde in 1885 met Cornelia (Kee) de Groot en woonde in een huis dat stond tussen de Kuil (het Boerenverdriet) en de Waalwijkseweg. Dit huis was bereikbaar via een pad dat uitkwam op de Molenhoefstraat. Hun zoon Adrianus Johannes (Janus) Bertens is daar geboren op 21 januari 1891. Het huis is rond 1970 gesloopt, door het gecontroleerd af te laten branden door de Udenhoutse brandweer.

In april 1892 overleed Jo. Zijn weduwe huwde in mei 1893 de klompenmaker Adrianus (Janus) van Zon. Met het geld uit de nalatenschap van Jo Bertens kochten Janus van Zon en Kee de Groot "een huis met twee woningen met schop, erf en tuin" nummer A 53 en A 54 (huidige Kuil 1 en Kuil 3). Het pand kwam te koop in opdracht van de Udenhoutse

klompenmaker Wouterus van den Hout in een openbare verkoop bij opbod en afslag ter herberge van de kinderen Cornelis Brok. Het woonhuis Kuil 1 was in de zomer van 1874 gebouwd als specifieke klompenmakerswoning met een inpandige werkwinkel voor Wouterus van den Hout. Op het moment van aankoop waren beide huizen verhuurd. Het ene huis, Kuil 3, aan de weduwe Martinus van der Steen, het andere, Kuil 1, aan Petrus Boers. De huurders mochten blijven wonen tot 30 april 1895. Na hun vertrek gingen Janus van Zon en Kee de Groot met haar zoon Janus Bertens in het linker huis, Slimstraat A 53, het huidige Kuil 1, wonen. Janus van Zon had daar zijn klompenmakerij. In 1919, na het overlijden van Adrianus van Zon betrok Janus Bertens, die inmiddels getrouwd was met Cato Brehm en kort op Kerkhoven in Oisterwijk gewoond had, het ouderlijke woonhuis. Janus bleef daar wonen tot hij in 1972 naar het bejaardenhuis ging.

Het huis is altijd in de familie Bertens gebleven en werd uiteindelijk gekocht door Jo Bertens. Het oude huis en de bijbehorende gebouwen zijn eind 2005 gesloopt om plaats te maken voor twee nieuwbouw woningen waar de twee zonen van Jo Bertens, Ad en Frank momenteel samen met hun gezinnen wonen

Verhalen

Brehms warenhuis

Sjef Bertens ging aanvankelijk thuis mee aan de slag in het klompenmakersvak. Hij trouwde in 1950 met Annie van Groeninge. Aan de Slimstraat 36-38 hadden zij een winkel met de naam *Brehms warenhuis*, vernoemd naar de moeder van Sjef. Ze verkochten snoep en speelgoed, huishoudelijke artikelen, kerstartikelen en vuurwerk. Achter de winkel was een grote woonkeuken, die al snel ook als winkelruimte in gebruik werd genomen. In de decembermaand moest ook de naast de winkel gelegen huiskamer er aan geloven, want daar werden speelgoed en kerstartikelen verkocht. Je kon in december bij *Brehms warenhuis* ook terecht voor kerstbomen en op zondag in de zomer werd er langs de straat ijs verkocht. *Brehms warenhuis* was jarenlang een begrip in Udenhout. Het hele dorp kende Sjef Bertens dan ook als Sjef Brem.

In de beginjaren zestig stopte Sjef met klompen maken. Hij ging werken bij een bedrijf aan de Schoorstraat, waar voedsel voor nertsen werd geproduceerd. Later heeft hij nog een aantal jaren gewerkt bij houtzagerij Van Riel in Oisterwijk (tegenover de Kerkhovense molen). Net als Janus was Sjef ook lid van het schuttersgilde en van de vrijwillige brandweer. In 1973 ging Sjef weer samen met Jo in het klompenmakersvak. Hij overleed aan een hartstilstand op 8 maart 1982, terwijl hij aan het werk was in de klompenmakerij. Na zijn dood zette zijn vrouw Annie Bertens – van Groeninge *Brehms warenhuis* nog een aantal jaren voort.

De stamreeks

- I. Adriaan Bertens (circa 1630)
- II. Jan Bertens (circa 1660) x Adriana Hendrik Jan Laureis Witlocx
- III. Hendrik Johannes Bertens (gedoopt te Oisterwijk, 1692) x Josijna Gerardus Jooste van Iersel
- IV. Gerardus Henricus Bertens (Udenhout, 1719) x Johanna Adrianus Brekelmans
- V. Petrus Gerardus Bertens (Udenhout, 1762) x Maria Adrianus Vermeer
- VI. Adrianus Peter Bertens (Udenhout, 1797) x Maria van de Boom, Udenhout
- VII. Johannes Bertens (Besojen, 1844) x Cornelia de Groot, Besojen
- VIII. Adrianus Johannes Bertens (Udenhout, 1891) x Johanna Catharina Brehm

Het gezin van Janus Bertens en Cato Brehm

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johanna Cornelia	2 december 1916	H. (Henk) Dekkers	10 oktober 1998

	(Jo)	Oisterwijk		Tilburg
2	Anna Johanna (Annie)	11 juli 1918 Udenhout	C.A.J. (Cor) van Turnhout	19 maart 2007 Eindhoven
3	Cornelia Adriana (Cor)	30 september 1919 Udenhout	G.F. (Gerrit) Peeters	3 december 1985 Udenhout
4	Johanna Wilhelmina (Mien)	31 oktober 1920 Udenhout	B. (Bert) Konings	11 januari 2003 Tilburg
5	Juliana Josephina (Jules)	13 juni 1923 Udenhout	Zuster Beata	26 september 2010 Geldrop
6	Johannes Josephus (Jo)	11 augustus 1924 Udenhout	M.C.J. (Riet) Vercammen	11 december 1994 Udenhout
7	Josephus Wilhelmus (Sjef)	2 december 1925 Udenhout	A. (Annie) van Groeninge	8 maart 1982 Udenhout
8	Doodgeboren	28 juli 1927 Udenhout		28 juli 1927 Udenhout
9	Doodgeboren	9 februari 1935 Udenhout		9 februari 1935 Udenhout

Kwartierstaat Bertens-Brehm

- 1 **Johannes Josephus Bertens** * 11 augustus 1924 Udenhout + 11 december 1994 Udenhout
- 2 **Adrianus Johannes Bertens** * 21 januari 1891 Udenhout + 28 september 1976 Boxtel
x 12 januari 1916 Oisterwijk
- 3 **Johanna Catharina Brehm** * 19 mei 1891 Boxtel + 13 juli 1952 Udenhout
- 4 **Johannes Bertens** * 15 september 1844 Besoijen + 22 april 1892 Udenhout
x 29 april 1885 Berkel-Enschot
- 5 **Cornelia de Groot** * 16 februari 1861 Oisterwijk + 6 oktober 1954 Udenhout
- 6 **Joannis Brehm** * 18 februari 1853 Fijnaart + 18 december 1931 Udenhout
x 8 augustus 1890 St Oedenrode
- 7 **Johanna van Schaijk** * 18 oktober 1866 St Oedenrode + 11 juni 1928 Udenhout
- 8 **Adriaan Bertens** ~ 13 juni 1797 Udenhout + 11 januari 1876 Udenhout
x 24 oktober 1836 Oirschot
- 9 **Maria van den Boom** ~ 31 januari 1801 Best + 22 november 1846 Besoijen
- 10 **Johannes de Groot** * 26 september 1829 Berkel-Enschot + 6 juni 1886 Udenhout
x 21 juni 1858 Oisterwijk
- 11 **(Anna) Elisabeth Janssen** * 6 oktober 1825 Oisterwijk + 16 maart 1911 Udenhout
- 12 **Joannes Georg Brehm** ~ 16 december 1806 Naarden + 15 januari 1868 Fijnaart
x 5 februari 1852 Fijnaart en Heijningen
- 13 **Catharina Koole** * 10 juni 1819 Zevenbergen + 9 mei 1858 Fijnaart
- 14 **Jan Cornelus van Schaijk** * 23 maart 1836 Schijndel + 20 januari 1898 St Oedenrode
x 14 oktober 1855 St Oedenrode
- 15 **Wilhelmina van den Brand** * 5 september 1835 Schijndel + 9 juni 1912 St Oedenrode
- 16 **Petrus Bertens** ~ 5 februari 1762 Udenhout [] 30 oktober 1806 Udenhout
x 2 mei 1784 Helvoirt
- 17 **Maria Vermeer** ~ 2 oktober 1760 Udenhout + 12 augustus 1814 Udenhout

- 18 **Johannes van den Boom** ~ 10 mei 1777 Best + 17 juli 1814 Oirschot
x 7 september 1800 Oisterwijk
- 19 **Henrica van Roosendaal** ~ 12 april 1772 Best + 6 september 1837 Oirschot
- 20 **Cornelis de Groot** ~ 12 oktober 1779 Helvoirt + 22 juli 1831 Berkel-Enschot
x 13 juli 1820 Udenhout
- 21 **Wilhelmina van der Meijden** ~ 17 juli 1789 Oirschot + 26 september 1833 Berkel-Enschot
- 22 **Adriaan Janssen** ~ 30 april 1792 Haaren + 3 juli 1875 Berkel-Enschot
x 6 juli 1820 Moergestel
- 23 **Maria Lesius** ~ 12 april 1786 Moergestel + 27 januari 1866 Oisterwijk
- 24 **Georgius Brehm** ~ 22 juli 1773 Amsterdam + 27 juli 1844 Naarden
x
- 25 **Jacoba van der Burg** ~ 5 september 1780 Naarden + 26 juni 1857 Naarden
- 26 **Johannes Koole** ~ 19 mei 1794 Zevenbergen + 6 februari 1839 Zevenbergen
x 24 juli 1816 Zevenbergen
- 27 **Joanna van Geel** ~ 1 september 1792 Zevenbergen + 5 maart 1870 Zevenbergen
- 28 **Peter van Schaijk** ~ 14 januari 1799 St Michielsgestel + 26 oktober 1882 Schijndel
x 1 juni 1827 St Michielsgestel
- 29 **Josina (Francijna) Rijkens** ~ 9 april 1799 Gemonde + 6 april 1850 Schijndel
- 30 **Johannes van den Brand** ~ 30 mei 1790 Gemonde + 7 december 1843 St Oedenrode
x 14 april 1815 St Oedenrode
- 31 **Johanna Maria van den Langenberg** ~ 15 mei 1791 Schijndel + 4 oktober 1861 St Oedenrode

Familieleden

Janus Bertens, klompenmaker

Janus Bertens groeide op in het gezin van klompenmaker Janus van Zon en Kee de Groot. Hij kreeg vier halfbroers: Adrianus Martinus (Tinus), Johannes Henricus (Jo), Franciscus Adrianus (Frans) en Cornelis Adrianus (Kees), en ook drie halfzussen: Johanna Adriana (Juliana), Anna Elisabeth (Anna) en Johanna Maria. In Udenhout werd Janus Bertens vaak Janus van Zon genoemd.

Janus Bertens ging thuis mee aan de slag en leerde het vak van klompenmaker. Janus van Zon was een goed vakman en een goed leermeester. Driek van de Laar heeft 21 jaar gewerkt bij Janus van Zon en Janus Bertens. Hij woonde in het boerderijtje dat op de spie aan het einde van de Molenhoefstraat staat.

In tegenstelling tot de meeste Udenhoutse klompenmakers deden ze bij Van Zon geen deelbewerkingen, maar heeft men alle bewerkingen voor het maken van klompen in eigen huis gedaan. Een deel van het voor de productie benodigde hout kwam van bomen die men zelf kocht en rooide. Het vervoer van de boomstammen ging dan per mallejan. Het overgrote deel van het hout werd meer dan 80 jaar lang geleverd of vervoerd door de familie Weijtmans (eerst Kees Weijtmans, later Wim Weijtmans).

Van 1912 tot 1914 heeft Janus Bertens als militair huzaar gediend bij het 4^e regiment Huzaren in het Nederlandse leger. Met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 werd hij "gemobiliseerd". Janus was van 1914 tot 1918 in Roermond, Tilburg en Roosendaal gelegerd. Met de mensen bij wie hij in Roosendaal ingekwartierd was heeft Janus nog tot in de jaren zeventig contact gehouden. Met zijn dienstmakkers heeft hij zijn leven lang nog regelmatig een reünie gehouden.

Janus Bertens trouwde op 12 januari 1916 met Cato Brehm. Cato werkte op kasteel De Strijdhoeve in de keuken en had daar geleerd om eten uit te serveren en in de Franse taal toe te lichten wat er gegeten werd. De eerste jaren van hun huwelijk woonden Janus en Cato in Oisterwijk direct naast de Kerkhovense molen. Hun eerste kind, dochter Jo, is daar geboren. In 1918 verhuisde Janus naar het ouderlijke woonhuis in Udenhout waar hij de klompenmakerij van Janus van Zon voortzette en er de rest van zijn leven bleef wonen. Janus en Cato kregen negen kinderen, vijf dochters (Jo, Annie, Cor, Mien en Jules), twee zonen (Jo en Sjef) en twee doodgeboren kinderen. Het was een gezellig gezin, waar iedereen een goede jeugd gehad heeft.

In de dertiger jaren werd het crisistijd. Naast klompen maken verbouwde men ook aardappelen en groenten en hield men een paar varkens. Op het dieptepunt van de crisis gingen Janus Bertens en zijn twee zoons Jo en Sjef op de Schoorstraat bosgrond ontginnen (boomwortels verwijderen) om zo wat geld bij te verdienen. Alles bij elkaar heeft men altijd goed rond kunnen komen.

Eind dertiger jaren werd het leven van het met de hand maken van klompen steeds moeilijker doordat de concurrentie machinaal ging werken. Omdat de twee zonen van Janus Bertens, Jo en Sjef, ook graag het klompenmakersvak in wilden, besloot Janus Bertens om zijn bedrijf te mechaniseren. Om deze forse investering te kunnen bekostigen, verkocht hij zijn zes woningen, die in een zijstraat van de Groenstraat stonden nabij waar nu de inrit van zwembad de Groene Wellen is. Via agent Raven uit Krommenie werden een afkortaagmachine, een lintzaagmachine, een kopieerbank en een uitboormachine besteld bij machinefabriek Constant Philips in Puurs, België. De kopieerbank en de boormachine werden nog in 1939 afgeleverd.

Op 10 mei 1940 brak ook in Nederland de oorlog uit. Janus had slapeloze nachten, want het was niet zeker of de bestelde en reeds door hem betaalde lintzaagmachine nog geleverd zou worden. Uiteindelijk werd in augustus 1940 de laatste machine toch nog afgeleverd. De buurt was niet blij met deze mechanisatie, want als Janus zijn machines liet draaien, was de stroom verderop in de straat zo zwak dat lampen en radio's uit gingen. Om de stroomvoorziening te verbeteren wilde de PNEM een transformatorhuis plaatsen op het erf van Janus Bertens. Janus zag dat niet zitten en zorgde er voor dat de PNEM op de spitse hoek een stukje grond kon kopen voor het transformatorhuis, wat er tot op de dag van vandaag nog staat. In de oorlogsjaren was er maar heel beperkt stroom. De Udenhoutse melkfabriek heeft nog een poosje stroom geleverd. In de laatste oorlogsjaren moest men noodgedwongen weer overschakelen op het handmatig klompen maken. De afkortaagmachine en de lintzaagmachine werden gedomonteerd en opgeborgen uit angst dat ze door de Duitsers meegenomen zouden worden. De oorlogsjaren waren een vervelende tijd. Omdat Jo Bertens niet voor arbeitseinsatz naar Duitsland gestuurd wilde worden, moest hij onderduiken. Hij heeft van eind 1943 tot aan de Bevrijding ondergedoken gezeten in een huis aan de Wiel in Nieuwkuijk, waar hij liggend in een bakfiets naar toe is gebracht. In de oorlogsjaren werd door Janus, Jo en Sjef geheel met de hand een reuzenklomp van ruim een meter lang gemaakt. Deze grote klomp, die het perfecte model van de "Bossche klomp" is, heeft op vele klompenbeurzen gestaan. Na de bevrijding werden de machines weer opgebouwd en de productie hervat. Er was een tekort aan alles, dus de klompen vonden gretig aftrek, vooral in Noord-Nederland. De productie liep op tot ruim 500 paar per week. Eind veertiger en begin vijftiger jaren heeft men zelfs enkele personeelsleden gehad. Cor Bertens schilderde in die tijd 500 paar klompen per week en dat geheel met de hand.

Vele Udenhouters kochten hun klompen bij Bertens. Je moest wel wat tijd uittrekken voor het halen van een paar klompen want er werd altijd tijd gemaakt voor een praatje. "Buurten" noemden ze dat. Boeren uit de omgeving haalden houtsnippers en zaagmeel op voor gebruik in kippen- en varkensstallen. Afvalhout werd verkocht als brandhout.

Janus Bertens was lid van de Nederlandse Vereniging van Klompenfabrikanten. Door goed vakmanschap wonnen de door hem gemaakte klompen regelmatig eerste en tweede prijzen op de jaarlijkse klompenbeurzen in Doetinchem en Sint-Oedenrode. Uiteindelijk zat Janus ook in de jury van de klompenbeurs. Verder is Janus Bertens meer dan vijftig jaar lid geweest van de schuts, waarvan hij jarenlang secretaris was. Hij kreeg hiervoor in 1971 een Koninklijke onderscheiding.

In de jaren na de oorlog veroorzaakten granaatscherven in het populieren- en wilgenhout herhaaldelijk forse schade aan zagen, messen en machines. Granaatscherven in hout kon je herkennen aan blauwzwarte vlekken. In 1949 nam Jo Bertens officieel het bedrijfje van zijn vader Janus Bertens over. Sjef Bertens nam een klompenmakerij over van derden, maar werkte samen met Janus en Jo in Udenhout.

Janus Bertens bleef ook na zijn pensioen in 1956 meewerken in de klompenmakerij. Hij deed de wat lichtere werkzaamheden, zoals het afwerken en schilderen van de klompen.

De klompen werden in de directe omgeving per fiets, later per bromfiets bezorgd bij de klanten. Trouwe afnemers waren de Boerenbond, Moonen in Oisterwijk, Van Peer in Sprang-Capelle, Van Asperen uit Noordeloos, Van Tuijl uit Brakel, Victor van Disseldorp uit Dongen en Janus Hapers uit Gilze. Grotere partijen werden door bedrijven als Van Gend en Loos bezorgd.

In 1952 overleed Cato Brehm, de vrouw van Janus Bertens. Op dat moment woonden Jo en Jules nog thuis. Jules ging een jaar later het klooster in bij de Zusters van Barmhartigheid in Vught. Haar kloosternaam was zuster Beata. Begin zestiger jaren is zij geplaatst in het klooster De Burgh in Eindhoven, waar ze tot haar pensionering psychiatrische patiënten begeleidde. Hiervoor heeft ze een Koninklijke onderscheiding ontvangen. Cor Bertens was getrouwd met Gerrit Peeters die bij textielfabriek Thomas de Beer werkte. Zij hebben altijd op de Berkelseweg gewoond. Cor heeft jarenlang als huishoudelijke hulp bij de Rijkspolitie te Udenhout en bij hotel restaurant Bos en Duin gewerkt. Sjef Bertens trouwde met Annie van Groeninge uit Tilburg en begon een winkel aan de Slimstraat. Jo trouwde met Henk Dekkers die weefgetouwsteler was. Zij woonden korte tijd in de Berkelseweg en verhuisden later naar Tilburg. Mientje trouwde met de Tilburgse loodgieter Bert Konings en ook zij ging in Tilburg wonen. Annie trouwde met Cor van Turnhout die bij de politie werkte en ging in Eindhoven wonen. In 1955 hertrouwde Janus Bertens met Helena van Boxel. In 1957 trouwde Jo Bertens met Riet Vercammen en ging in de Groenstraat 6 wonen. Riet had er samen met haar halfbroer Piet de Bont een Spar levensmiddelenwinkel.

Jo Bertens, klompenmaker

Omdat het in de zestiger jaren steeds slechter ging in de klompenbranche stopte Sjef Bertens en ging bij houtzagerij Van Riel in Oisterwijk werken. Jo bleef op kleine schaal doorgaan, geholpen door zijn vader Janus. In november 1966 verhuisden Jo en Riet naar het naastgelegen Groenstraat 4 waar Riet een drogisterij begon. Deze drogisterij liep goed en heeft bestaan tot 1 januari 1988 toen Riet op 67-jarige leeftijd stopte met de winkel.

Begin zeventiger jaren was er zo weinig te doen in de klompenbranche dat Jo Bertens korte tijd bij Wim Weijtmans geholpen heeft met het rooien van bomen. Toch bleef Jo doorgaan met zijn klompenmakerij. Het omkeerpunt kwam in 1972. Jo kreeg toen van de Udenhoutse brandweer, waarvan Jo zelf ruim 35 jaar lid is geweest, het verzoek om het maken van klompen te demonstreren voor leden van de vrijwillige brandweer uit Weiskirchen, destijds de Duitse partnergemeente van Udenhout. Dit was voor Jo Bertens het startsein om zich te gaan richten op rondleidingen en demonstraties en het maken van souvenirklompen. In de daarop volgende achttien jaar brachten vele groepen (zoals scholieren, busdagtochten van de Snelle Vliet en Engelse boeren via Denkvit uit Voorthuizen), dagjesmensen en toeristen uit alle windstreken een bezoek aan de Udenhoutse klompenmakerij om te zien hoe er van een boomstam zowel met de hand als machinaal klompen gemaakt werden. Een excursie werd afgerond in de winkelruimte in het oude huis waar Jo nog uitleg gaf over de

geschiedenis van de klomp en de Udenhoutse klompenmakerijen. Zo ontstond een nieuw afzetkanaal en Jo breidde het assortiment uit met klompen met spitse neuzen, klompen in felle kleuren, staande klompen, souvenirs, borstelklompen etc. Hij werkte samen met de Udenhoutse pottenbakster Wiesje van Kalmthout, gevestigd aan de Kreitenmolenstraat, en kaasboerderij "De Zwaluw" van Piet van der Meijden, gevestigd aan de Waalwijkseweg, waar in die tijd ook excursies werden verzorgd. De broer van Jo Bertens, Sjef Bertens, die in de zestiger jaren gestopt was met klompen maken, ging ook mee aan de slag en werkte tot zijn dood in 1982 weer mee in de klompenmakerij. De plotselinge dood van Sjef kwam voor Jo hard aan, want hij stond er vanaf toen weer helemaal alleen voor. In augustus 1990 werd Jo Bertens ziek en kwam de klompenmakerij stil te liggen. Er werden wel nog mondjesmaat klompen verkocht. Met het overlijden van Jo Bertens op 11 december 1994 kwam er definitief het einde aan de productie van klompen in Udenhout. Janus, Sjef en Jo Bertens waren de laatste Udenhoutse klompenmakers. De familie Bertens wou graag een passende bestemming voor de machines en inventaris van de oude klompenmakerij. In 1996 werden de nog resterende voorraad, de machines en de inventaris overgedragen aan het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem.

Familiefoto

Kerkmeesters

Frans Burgmans en Kees van den Bersselaar

De parochie van de Heilige Lambertus werd zelfstandig in 1722 met Elias Robben als eerste pastoor. Leendert Smits en Adriaen van Iersel waren zijn kerkmeesters. Vanaf die tijd werd de parochie bestuurd door een kerkbestuur, bestaande uit de pastoor en twee tot vier prominente parochianen. De pastoor was daarvan ambtshalve de voorzitter. In de periode van 1767 tot 1959 zaten vele generaties Burgmans in het kerkbestuur.

Kerkbestuur

Samenstelling en werkwijze van het kerkbestuur

In 1855 schreef pastoor Verschuure het “Reglement van orde voor het kerkbestuur van de H. Lambertus te Udenhout”. Het kerkbestuur kwam elk kwartaal bijeen. Daarnaast was er in maart een vergadering waarin de penningmeester rekenschap aflegde. Verder mocht de voorzitter (de pastoor) zo vaak een vergadering bijeenroepen als hij nodig vond.

De kerkmeesters waren van ouds mannen uit de gegoede boerenstand, door de pastoor zorgvuldig geselecteerd en beoordeeld op geestelijke en materiële welstand! Udenhout heeft dan ook een Rijk Rooms verleden: letterlijk en figuurlijk! Voor de parochianen waren het de mannen die vooraan in de kerk een eigen kerkmeestersbank hadden en die tijdens de kerkdiensten met een koperen collectebak aan een half lange stok de hele kerk doorgingen om te collecteren. Verder waren ze prominent aanwezig bij plechtige processies binnen en buiten het kerkgebouw. Zij begeleidden het Allerheiligste, vaak gekleed in jacquet. Bestuurlijk was hun inbreng afhankelijk van de kwaliteiten van de pastoor/voorzitter. De ene was de goede herder die over zijn kudde waakte, de ander voelde zich meer verantwoordelijk voor onderhoud en verfraaiing van kerkgebouw en interieur. Weer een ander probeerde zijn tijd te begrijpen en kwam terecht op een weg met veel obstakels. Gaandeweg de tweede helft van de twintigste eeuw zagen we geleidelijk een verandering in de samenstelling van het kerkbestuur. We zagen min of meer een afspiegeling van de parochianen ontstaan, waarbij er ook plaats kwam voor vrouwen. Het ging voortaan meer om specifieke kwaliteiten van de leden, waardoor het collegiaal besturen een zakelijk karakter kreeg.

Vele generaties Burgmans in het kerkbestuur

Van 1767 tot 1782 zat Steven Willem Burgmans in het kerkbestuur. Hij was de kerkregent, de penningmeester, en beheerde alle financiën van de parochie. Bij zijn ziekbed in 1782 ontstond een conflict. Het kerkbestuur had bij de vicaris geklaagd over het naar hun mening eigenmachtige optreden van pastoor Watrin. De pastoor was kennelijk een andere mening toegedaan, want hij haalt bij de stervende Steven Burgmans de “penningen en pampieren” van de kerk weg. De erfgenamen konden daardoor geen verantwoording van zijn beheer aan de dorpsregenten afleggen.

Ten tijde van de bouw van de Waterstaatskerk in 1841 was de ongehuwde kleinzoon Steven Burgmans (1782-1864), zoon van Francis Steven Burgmans en Adriana Raijmakers, lid van het kerkbestuur. Hij is de schenker van een van de drie luiklokken van de kerk, een klok van 230 kilo met een diameter van 71 centimeter. De klok droeg het opschrift “in honorem st Lamberti donavit St. Burgmans 1840”, hetgeen betekent: “ter verering van St.-Lambertus geschonken door St. Burgmans 1840”. De bezetters roofden de klok in 1943 en smolten die

om tot oorlogstuig. Stephanus Burgmans maakte het door een lening van f4.200,- aan het dorpsbestuur van Udenhout ook mogelijk dat er in 1849 een nieuw raadhuis met school en schoolhuis werden gebouwd. Cornelis Heijmans leende voor datzelfde raadhuis een bedrag van f2.300,-.

In 1856 werd Cornelis Burgmans kerkmeester. Na hem volgde nog een naamgenoot Cornelis Burgmans en als laatste trad in 1937 zijn zoon Jan Burgmans aan als kerkmeester tot aan zijn overlijden in 1959.

De kerkmeesters kunnen bogen op een eigen gebeeldhouwde kerkbank. Op de kerkmeestersbank staat de kerktoren met daaronder de beginletters van de namen van de kerkmeesters in de tijd dat Leo Bäumlner de kerkbanken maakte: Jan Burgmans, Harrie Brekelmans, Pieter Pijnenburg en zijn opvolger Pieter van Dam.

Maatschappelijk actief

De familie Burgmans was vanouds niet alleen actief in het kerkbestuur, maar ook in het lokale bestuur. De ongehuwde Stephanus Burgmans was wethouder van 1851 tot 1859, Cornelis Burgmans was raadslid van 1901 tot zijn dood in 1923. Zijn zoon Jan Burgmans werd in november 1937 door pastoor Van Eijl gevraagd bestuurslid te worden van de Vincentiusvereniging. Jan en zijn broer Sjef hadden enige jaren op het jongensinternaat de Ruwenberg in Sint-Michielsgestel doorgebracht en hadden daar ongetwijfeld van de fraters de nodige kennis vergaard die volgens pastoor Van Eijl van pas zou komen bij een bestuursfunctie. Van Eijl schreef Jan Burgmans een brief die in het archief van de familie bewaard is gebleven. Daaruit blijkt dat hij daarvoor er al eens met Dina, de vrouw van Jan, over gesproken had. Of zoals Van Eijl schreef: "Eergisteren heb ik uwe betere helft reeds gesproken". Van Eijl gaf aan dat het niet veel tijd zou kosten, iedere week één of twee uren en om de twee à drie weken zou huisbezoek afgelegd moeten worden bij de families die bij de Vincentiusvereniging om bijstand gevraagd hadden. Tenslotte merkte de pastoor nog op dat "de conferenties (bedoeld wordt vergaderingen) steeds van den meest gemoedelijke en vriendschappelijken aard zijn". Jan Burgmans zou tot zijn overlijden in 1959 deel uitmaken van het bestuur van de Vincentiusvereniging. Jan Burgmans was van 1945 tot 1946 lid van de zogenaamde Noodraad na de oorlog. Hij was lid van de commissie van toezicht van Melkfabriek "St.-Isidorus" te Udenhout. Hij was toentertijd voorstander van fusie met de CTM te Tilburg. Toen de leden tegen de fusie stemden trad hij terug. Reeds korte tijd daarna was de melkprijs die de Tilburgse boeren voor hun melk ontvingen, beduidend hoger dan de prijs die de leden van melkfabriek Udenhout ontvingen. Jan was lid van de commissie van toezicht van de Landbouw-winterschool te Boxtel.

De familienaam Burgmans

Jan Willem Adriaan Burgmans (overleden in 1722) nam het niet zo nauw met zijn achternaam. Hij woonde vooraan in de Kreitenmolenstraat ter hoogte van de huisnummers 27-33, toen aangeduid als Kruisstraat (vlakbij het Kruispunt). In 1680 was hij getuige bij het huwelijk van zijn zus Grietje met Daniël van Son en zijn achternaam is dan Burgmans. In 1710 tekende Jan Willem een akte met de naam Jan Willem Borghmans. Bij een andere gelegenheid gebruikte hij ook de achternaam Bergmans. Jan Willem had twee zonen. Zijn zoon Willem had een zoon, die we als Steven Burgmans als eerste Burgmans in het kerkbestuur ontmoeten (1767).

De namen Bergmans en Burgmans zijn herkomstnamen; de naam is afgeleid van de plaats waar men vandaan kwam. In dit geval van een berg/verhoging in het veld of misschien wel een versterkte woonstede. In Udenhout komen dus verschillende schrijfwijzen voor van de naam: Burgmans, Burchmans, Borchmans, Borghmans, Bergmans, etc.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 226 dragers van de familienaam Burgmans. In Zuid-Holland woonden de meeste naamdragers, 117 in totaal, gevolgd door de provincie Noord-Brabant, waar 98 personen met de naam Burgmans woonden. In slechts negen Brabantse gemeenten kwam de naam toen voor. In Udenhout leefden toen 25 personen met de naam Burgmans. In Haaren woonden er 13 en in de omgeving van Bergeijk was ook een concentratie van de familienaam Burgmans; daar woonden 43 naamdragers. De Udenhoutse stamvader Burgmans heeft een Udenhoutse en een Haarensse tak voortgebracht. In 2007 droegen 361 personen de achternaam Burgmans.

De stamhuizen

De familie Burgmans woonde vanouds in de Groenstraat. In 1832 bezat Jan Cornelis Burgmans een dubbel woonhuis op 't Endeke en een boerderij in de Groenstraat, thans nummer 84. Deze boerderij was in 1782 reeds in bezit van de familie Burgmans. In dat jaar deelden de erfgenamen van Steven Burgmans en Adriaantje Vermeer. Cornelis Burgmans kreeg een huis, schuur, schop met aangelegen erf van 4 à 5 lopense (zijnde de helft in de huisakker). Er werd nog bij vermeld dat het huis in 1780 opnieuw was opgetimmerd. Francis Steven Burgmans kreeg uit de erfdeling in 1782 een huis, schuur, erf en schop (schuur voor de berging van kar en ploeg en vaak een varkenskot) met aangelegen erf in de Slimstraat. Adriaan Steven Burgmans kreeg bij de deling een huis, schuur, schop en erf in de Groenstraat met de andere helft van de huisakker. Waarschijnlijk is dit de boerderij Groenstraat 86 die later in eigendom kwam van Joost Geert Bertens en zijn vrouw Anna Maria Burgmans. Tenslotte kregen de minderjarige kinderen van Jacobus Laurens Verhoeven en wijlen Maria Steven Burgmans een huis en schop in de Groenstraat (tussen de huidige Langenhof en Achthoevenstraat) en een huisje met schop bestaande uit twee woningen tegenover de poort van de Strijdhoeft.

De laatsten van de familie Burgmans die het stamhuis in de Groenstraat bewoonden waren de ongehuwde broer en zuster Sjef en Marie Burgmans, kinderen van Cornelis Burgmans en Maria Petronella Robben. Ze bewoonden het ouderlijk huis, gebouwd volgens muurankers in 1811. Na de dood van Sjef in 1963 werd de boerderij verkocht. Op de grond die bij de boerderij hoorde waren de zonen van Mina Burgmans en Piet Verhoeven uit Helvoirt al eerder een fruitbedrijf begonnen. De oude boerderij zelf werd verkocht. Zoon Kees Verhoeven met zijn vrouw Annie woonden tegenover de oude boerderij. Dit huis heeft tegenwoordig adres Groenstraat 103. Kees en Annie konden later een andere mooie oude boerderij aan de Groenstraat overnemen; namelijk die op nummer 86 die in bezit was van de familie Van Iersel – Brekelmans. Die grond van die boerderij grensde aan hun fruitboomgaarden.

Jan Burgmans, de enige getrouwde zoon van Cornelis Burgmans en Maria Petronella Robben, kon terecht in de Molenhoefstraat waar hij naast het ouderlijk huis van zijn vrouw een nieuwe boerderij kon bouwen. Tegenwoordig wordt die boerderij aan de Molenhoefstraat 16 bewoond door zoon Ad Burgmans met zijn vrouw Riet van Tiggelen. Kees, een andere zoon van het echtpaar Burgmans – van Roessel ging na zijn huwelijk wonen op de Geel Hoef aan de Kuil 37 die afkomstig was uit de familie van zijn vrouw Cor Vermeer. Tegenwoordig woont er Jan, de zoon van Kees Burgmans. Het zoontje van Jan heeft bij zijn geboorte de roepnaam Stef gekregen, de inspiratie daarvoor kwam voort uit de familiehistorie: stamvader Stephanus Burgmans. Overigens heeft ook Frans, een andere zoon uit het gezin Burgmans – van Roessel een zoon die naar de stamvader is vernoemd. Het gaat om de in 1965 in Stiphout geboren Stephanus (Stefan) Johannes Burgmans.

Verhalen

Schuurkerk

Jan Willem Bergmans of Burgmans tekende in 1710 een akte onder de naam Jan Willem Borchmans, waarin hij verklaarde de eigenaar te zijn van de oude Udenhoutse schuurkerk. Na diverse conflicten met de Oisterwijkse pastoor had Jan Willem in 1704 de huur opgezegd, maar de Oisterwijkse pastoor was gebruik blijven maken van de schuur, had er een ander slot op gezet, zijn paard gestald en een kwezel geposteerd. Jan Willem eiste in 1710 zijn eigendom terug en werd door de rechter in het gelijk gesteld.

Daarna is de schuur van Elias Brocken in de Slimstraat als schuurkerk in gebruik genomen op grond die Elias in 1707 had gekocht. Elias was getrouwd met Jenneken Bergmans, die na de dood van Elias trouwde met Jan Robben. Het conflict met Oisterwijk groeide alsmaar, zeker nadat Jan Robben zijn broer Elias als pastoor naar Udenhout had gehaald. De Udenhoutse parochie werd zelfstandig in twee stappen, in 1722 en 1723.

Welstand

Jan Burgmans (1775-1854) was de enige zoon van Cornelis Burgmans en Anna Maria Verhoeven. Anna Maria overleed amper een maand na de geboorte van Jan. Zijn vader hertrouwde een jaar later met Maria Verhoeven. Ten behoeve van de minderjarige Jan werd toen een inventaris opgemaakt van roerende goederen van zijn ouders. Naast het boerengereedschap zoals koperen koeketels, een hoogkar en een aardkar werd ook de huisraad, inclusief de wieg en een schooldoos opgeschreven. De welstand van het gezin was af te leiden uit de gouden en zilveren sieraden: een gouden kruis met een gouden slot en schuifsteen, een gouden ring, twee gouden oorringen, een zilveren *haarijzer*, een paar zilveren schoengespen, vier zilveren knopen, een (kerk)boek met zilveren slot en tenslotte een zilveren kruisje met zilveren slot. Het was gebruikelijk kleding van de overleden vader of moeder te bewaren om later door de kinderen gedragen te worden. Aangezien de overleden moeder enkel een zoon had gebaard, konden haar kleren verkocht worden, met een waarde van vijftig gulden.

Grafzerk

Op het Udenhoutse kerkhof (staande voor de kerk aan rechterzijde) is het grafmonument van Cornelis Burgmans (1852-1923) en Maria Petronella Robben (1864-1909) nog aanwezig. Het is een monument in de stijl van die tijd, de Art Deco. Het grafmonument ernaast is ook een bijzonder ontwerp: het is het familiegraf van de familie Burgmans waarin Johannes Franciscus Burgmans met zijn vrouw Gerardina van Roessel en de ongehuwde broer en zuster Sjef en Marie Burgmans zijn begraven.

Boeren over de grens

De meeste kinderen van Jan en Dina Burgmans boerden aanvankelijk op een Udenhoutse boerderij. Maar uiteindelijk zouden toch verschillende van hun nazaten hun toekomst vinden op een agrarisch bedrijf verder weg van Udenhout. Dochter Ria trouwde met Jos Verhoeven en boerde aanvankelijk op een boerderij in de Kuil. Later trokken ze naar Dronten in de Flevopolder. Maar ook die boerderij werd te klein geacht voor de toekomst. Hun oudste zoon Jan vertrok naar Canada, evenals zijn zus Gré. Ria en Jos besloten in 1980 ook naar Canada te vertrekken. Ze kochten daar boerderij Blumenau in Stettler.

Dochter Mien trouwde met Sjaak Vermeer en boerden op een boerderij van de familie Vermeer op de Schoorstraat nummer 26. Hun zoon Marijn gaat ook een kijkje nemen in Canada en besluit daar een bedrijf te stichten in Alberta: "Vermeer Dairyfarm". Dochter Johanna trouwde met de in Tilburg geboren Theo van Mensvoort. Zij vertrekken naar Drenthe om daar een akkerbouwbedrijf in Emmer Compasuum op te richten.

Tenslotte zoon Ad die met zijn vrouw Riet van Tiggelen de ouderlijke boerderij aan de Molenhoefstraat overnam. Hun zoon Joris neemt in het voormalige Oost-Duitsland in het dorpje Biendorf in de deelstaat Mecklenburg-Voor-Pommeren een groot melkveebedrijf over. Het bedrijf staat daar bekend onder de naam Milchhof Burgmans.

De stamreeks

- I. Willem Adriaan Peter Appels Burgmans x Luijtgard van der Schoor
- II. Jan Burgmans (circa 1650) x Maria van de Pas
- III. Willem Burgmans (circa 1685) x Cornelia Hoevenaars
- IV. Stephanus Burgmans (Udenhout, gedoopt te Oisterwijk, 1716) x Adriana Vermeer
- V. Cornelis Burgmans (Udenhout, 1745) x Anna Maria Verhoeven
- VI. Jan Burgmans (Udenhout, 1775) x Cornelia van Iersel
- VII. Johannes Burgmans (Udenhout, 1812) x Maria Leijten
- VIII. Cornelis Burgmans (Udenhout, 1852) x Maria Petronella Robben

Het gezin van Kees Burgmans en Miet Robben

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes Franciscus (Jan)	8 mei 1890 Udenhout	G.C. van Roessel	30 september 1959 Udenhout
2	Wilhelmina Anna C (Mina)	4 september 1891 Udenhout	P.H. Verhoeven	3 december 1942 Helvoirt
3	Maria Josephina (Marie)	19 maart 1893 Udenhout	Ongehuwd	10 januari 1959 Den Bosch
4	Josephus Johannes (Sjef)	22 september 1894 Udenhout	Ongehuwd	4 april 1963 Udenhout
5	Martinus Cornelis	29 december 1895 Udenhout		15 juni 1896 Udenhout
6	Johanna Maria J (Jans)	2 maart 1897 Udenhout	F.J.M. Veroude	24 april 1939 Udenhout

Kwartierstaat Burgmans-Robben

- 1 **Johannes Franciscus Burgmans** * 8 mei 1890 Udenhout + 30 september 1959 Udenhout
- 2 **Cornelis Burgmans** * 2 juni 1852 Udenhout + 11 november 1923 Udenhout
x 14 mei 1889 Berkel-Enschot
- 3 **Maria Petronella Robben** * 17 februari 1864 Berkel-Enschot + 31 maart 1909 Udenhout
- 4 **Johannes Burgmans** * 17 juni 1812 Udenhout + 11 januari 1889 Udenhout
x 28 april 1847 Udenhout
- 5 **Maria Leijten** * 19 juni 1811 Udenhout + 4 februari 1879 Udenhout
- 6 **Wilhelmus Robben** * 10 juli 1816 Udenhout + 18 mei 1876 Berkel-Enschot
x 24 april 1861 Udenhout
- 7 **Cornelia van den Boer** * 18 februari 1828 Udenhout + 9 februari 1908 Berkel-Enschot
- 8 **Jan Burgmans** ~ 27 maart 1775 Udenhout + 13 maart 1854 Udenhout
x 30 juni 1799 Oisterwijk
- 9 **Cornelia van Iersel** ~ 28 oktober 1772 Udenhout + 26 maart 1849 Udenhout
- 10 **Willem Leijten** ~ 4 november 1786 Helvoirt + 2 januari 1862 Udenhout
x 19 augustus 1810 Udenhout
- 11 **Johanna Martens** ~ 16 februari 1787 Udenhout + 25 oktober 1844 Udenhout
- 12 **Adrianus Robben** ~ 20 juni 1774 Udenhout + 5 december 1847 Berkel-Enschot
x 14 september 1815 Udenhout
- 13 **Maria Elisabeth Schapendonk** ~ 30 april 1788 Udenhout + 27 december 1818 Udenhout

- 14 **Peter van den Boer** ~ 14 september 1790 Udenhout + 17 november 1859 Helvoirt
x 1 mei 1825 Udenhout
- 15 **Maria Bergmans** ~ 12 december 1798 Udenhout + 3 mei 1864 Helvoirt
- 16 **Cornelis Burgmans** ~ 23 april 1745 Udenhout [] 15 september 1783 Udenhout
x 24 april 1774 Udenhout
- 17 **Anna Maria Verhoeven** ~ 27 september 1745 Udenhout [] 1 mei 1775 Udenhout
- 18 **Willem van Iersel** ~ 13 mei 1739 Udenhout [] 7 april 1794 Udenhout
x 1 mei 1768 Oisterwijk
- 19 **Maria Verhoeven** ~ 6 november 1748 Udenhout [] 13 mei 1776 Udenhout
- 20 **Martien Leijten** ~ 28 maart 1743 Haaren + 15 januari 1812 Helvoirt
x 19 mei 1782 Haaren
- 21 **Maria Bouwens** ~ 3 oktober 1753 Haaren + 23 oktober 1804 Helvoirt
- 22 **Cornelis Martens** ~ 4 februari 1744 Udenhout [] 26 juni 1787 Udenhout
x 22 februari 1784 Oisterwijk
- 23 **Petronella de Lepper** ~ 10 augustus 1758 Udenhout + 17 maart 1832 Udenhout
- 24 **Francis Robben** ~ 5 november 1734 Udenhout [] 18 juni 1798 Berkel-Enschot
x 29 mei 1763 Oisterwijk
- 25 **Petronella van Rosch** ~ 2 mei 1741 Udenhout + 16 maart 1824 Berkel-Enschot
- 26 **Adriaan Schapendonk** ~ 2 maart 1742 Tilburg + 6 april 1813 Udenhout
x 17 februari 1788 Oisterwijk
- 27 **Wilhelmina Paulussen** ~ 6 september 1747 Tilburg + 25 oktober 1816 Udenhout
- 28 **Adriaan van den Boer** ~ 3 februari 1749 Udenhout + 3 december 1825 Udenhout
x 4 mei 1783 Helvoirt
- 29 **Jacomijna van der Zande** ~ 14 augustus 1756 Helvoirt + 24 januari 1844 Udenhout
- 30 **Cornelis Bergmans** ~ 14 november 1746 Udenhout + 5 juni 1833 Udenhout
x 18 oktober 1795 Udenhout
- 31 **Cornelia van Iersel** ~ 1 maart 1764 Udenhout [] 1 juli 1807 Udenhout

Familieleden

Joannes Burgmans, pastoor te Alem

Geboren op 13 april 1785 als zoon van Adrianus Burgmans en Margaretha Pigger. Hij studeerde aan het seminarie van Herlaar, werd in 1812 assistent en in 1814 kapelaan in Deurne. In 1818 werd hij pastoor van Alem, waar hij zowel zijn gouden priesterfeest mocht vieren alsook zijn gouden pastoorschap. In 1848 heeft pastoor Burgmans een koperen godslamp geschonken aan de Udenhoutse kerk. Bij het feest in 1868, toen hij 50 jaar pastoor van Alem was, heeft hij van zijn parochianen een zilveren wierookvat ontvangen. Dit zilveren wierookvat is onlangs gerestaureerd en wordt weer gebruikt bij bijzondere vieringen. Pastoor Burgmans stierf, 85 jaar oud, op 1 februari 1871.

Cherubina Burgmans (1929-), Overste van de Kleine zusters van de H.-Joseph

Corrie Burgmans is geboren op 3 oktober 1929 in Udenhout. Zij is de dochter van Johannes Burgmans en Gerardina van Roessel. Corrie was de tweede in een gezin van tien kinderen, dat woonde aan de Molenhoefstraat 16. Corrie Burgmans is op 21 februari 1951 ingetreden bij de Kleine zusters van de H. Joseph te Heerlen. Na het noviciaat werd zij geplaatst in het St.-Josephziekenhuis in Heerlen waar ze een opleiding volgde voor verpleegkundige en ze

werkte vanaf 1959 als verpleegster in het St.-Josephziekenhuis in Gouda. In 1969 werd een bejaardenhuis geopend, verbonden aan het ziekenhuis. Zuster Cherubina werd directrice van dat huis, vernoemd naar de priester Savelberg, de stichter van de congregatie. Op 18 juni 1987 werd zuster Cherubina geroepen om overste te worden van het Moederhuis te Heerlen, een gemeenschap van 70 zusters, een taak die zij 14 jaar lang tot 2001 heeft vervuld.

De familiefoto

Hoofdstuk 3

Familie VAN GORKUM – VAN NOIJE

Zomervakantie*Berry van Gorkum en Annelies van den Assem – van Uden*

Het zijn de jaren 1950 tot 1955 waarover ik nu spreek. Ik ging als kleine jongen samen met mijn broer Wim tijdens de grote vakantie vanuit Kaatsheuvel logeren in Udenhout bij tante Sientje en ome Bartje. De grote zomervakantie, die zes weken duurde, begon half juli, elk jaar hetzelfde. Aan vakantiespreiding deed men toen nog niet. De meeste mensen hadden maar één week vakantie en in die tijd ging vrijwel niemand op vakantie.

Zes weken zomervakantie***Logeren bij tante Sientje en ome Bartje***

Tante Sientje en ome Bartje waren een zuster en broer van mijn vader en woonden in het ouderlijk huis aan het einde van de Van Heeswijkstraat. Het was toen het laatste huis in de straat. Achter en aan de oostkant van het huis waren in die periode van het jaar alleen akkers met goudgeel koren (rogge, haver en gerst) en in de verte zag men de spoorlijn. Langs het huis was een stukje grasland gelegen, de zogenaamde “blèèk”. Hier legde men in de zomer de witte lakens op om deze te bleken. Dit bleken is een proces waar, onder invloed van het zonlicht op het gras, ozon ontstaat en dit heeft een blekende werking. Aan de zijkant van het huis stond een stenen regenput waar het regenwater van het dak inliep. Men gebruikte dit voor de was. Regenwater bevat geen kalk en was meer geschikt dan pompwater. Verder was er een groot kippenhok met ren en een flinke moestuin. Achter in de stal stonden een paar varkens, die in het najaar in weckflessen en in de schouw verdwenen. Eens in de week bakte ome Bartje zelf brood in grote bakblikken. Wij mochten dan ook een klein broodje maken. Als we naar de Coöperatie (kruidenierswinkel) in de Kreitenmolenstraat moesten voor een boodschap, gingen we soms ook kijken bij de hoefsmid, die in het huis ernaast woonde, als die aan de voorkant van zijn smidse bezig was een paard te beslaan. De geur van vers brood en de penetrante geur van het verbranden van de hoeven vermengden zich.

Snippers

Tante Sientje stuurde ons wel eens op pad voor snippers. Dit waren afsnijdsels van peperkoeken. Deze kon men kopen bij een klein koekfabriekje dat vooraan in de Groenstraat was gevestigd. De snippers werden verpakt in bruin pakpapier. Hier kon men de geur van koek opsnuiven. Ook de geur als men hout aan het stoken was voor het koken van het wasgoed. Dat gebeurde bij sommige mensen nog met musterd (takkenbossen).

Soms gingen we naar ome Therus, een andere broer van mijn vader. Die woonde toentertijd over het spoor. Verder woonden er nog twee ooms van mijn vader in Udenhout. Dat waren Driesoom en Drikoom, oude benamingen die toen nog in gebruik waren. Van Driesoom herinner ik me de volgende anekdote. Hij is overleden in 1954 en was toen 83 jaar. Enkele weken voor zijn dood stapte hij bij de kapper binnen met de mededeling dat hij netjes geschoren moest worden. De reden was dat hij moest worden bediend door mijnheer pastoor.

Van Drikoom was bekend dat hij ondanks dat hij een boerenzoon was, absoluut niet tegen bloed kon. Reden te meer voor zijn neven, toen die jong waren (vooral mijn vader), om

Drikoorn met een list op de plaats te krijgen waar er geslacht moest worden en dan drukte men het touw waar het varken mee vast zat in zijn handen. Op zijn oude dag maaide Drikoorn ook weleens met de zeis het gras op het kerkhof. Er was toen nog een deel waar geen graven lagen. Er was wel een probleem, want bij het maaien moest de kapelaan er altijd bij blijven, omdat Drikoorn op het kerkhof als de dood zo bang was.

Vliegeren

In augustus ging men het koren maaien. In het begin bond men het koren nog handmatig en zette men het in schoven. Op een gegeven moment begon Pieter Bertens, die grond had liggen achteraan de Van Heeswijkstraat, te maaien met een zelfbinder. Dit was een maaimachine die de schoven bond met een touw. Later kwamen de combines die dorsten en die het stro in pakken bonden. Als het koren gemaaid was, begon voor de jeugd de vliegertijd. Men had de ruimte op de stoppels van de korenvelden. De vliegers werden zelf gemaakt, of de ouders maakten die. Het begon met vliegerlatjes halen bij een timmerwinkel (aannemer). Vervolgens vliegerpapier, liefst een paar kleuren. Hiervan werd met behulp van touw (het vliegertouw) en plaksel een vlieger gemaakt. Vervolgens een bolletje touw en een klos waar men het touw op wikkelde. De afmeting van de vliegers was ongeveer een meter. Er waren verschillende vormen. Het type kon variëren. Als men de dwarslat flink boog, kreeg men een zogenaamde windschepper. Deze kon zonder staart de lucht in. Het lopen op een stoppelveld was geen pretje. De stoppels waren circa 15 cm hoog en als je als kleine jongen er hard doorliep kreeg je de uiteinden van de stoppels tegen je enkels.

Treintje

Tijdens de kermis, op de laatste zondag van augustus en de daarop volgende maandag en dinsdag, reed er een treintje rond in Udenhout. Dit was een omgebouwde jeep uit de Tweede Wereldoorlog met wat aanhangwagens. Wij waren op een keer nog in Udenhout en vroegen tante Sientje of we mee mochten met het treintje. Maar dat ging niet door. Wij en twee buurjongens van Kemps zagen elke keer het treintje voorbij komen, hetgeen ons begon te vervelen. Op het stoppelveld van het koren, waar men met de eg over was geweest, lagen grote kluiten. Bij de volgende passage van het treintje werden de passagiers getraakteerd op een bombardement van zandkluiten. Het bleef bij één aanval, want de chauffeur stopte en ging naar tante Sientje en de rest laat zich raden.

Die vakanties in Udenhout zou ik niet willen ruilen met vakanties waar dan ook; ik bewaar er goede herinneringen aan.

De familienaam Van Gorkum

De familienaam Van Gorkum is een herkomstnaam en verwijst naar de stad Gorkum of Gorinchem en zoals de stad heeft ook de familienaam diverse spellingsvarianten.

De eerste Van Gorkum die in Udenhout opduikt is een zekere Aert van Gorcum in het jaar 1424. Hij was gehuwd met Jenneke Peter van Kuick, dochter van Peter van Kuick en Beatrijs Willem Mulssen. Peter was smid in Udenhout. De zoon van Aert, Jan, woonde samen met zijn vrouw Aleijt Tielman Vette ook in Udenhout. Een dochter van Jan, Elisabeth, is gehuwd met Aert Janz Jan van Iersel. Zij zijn de voorouders van vele Van Iersels.

In 1947 woonden 711 naamdragers met de naam Van Gorkum in Nederland. Verreweg het grootste gedeelte, 213, in Brabant. Op de tweede plaats staat Zuid-Holland met 171 naamdragers. In 2007 wonen in heel Nederland 988 personen met de naam Van Gorkum.

In Udenhout woonden in 1947 33 personen met de naam Van Gorkum, andere spellingsvarianten kwamen toen, volgens de opgave in de volkstelling, niet voor. Maar de ambtenaar van de volkstelling had blijkbaar alle spellingsvarianten maar gemakshalve één

spellingsvariant gegeven. Van de familienaam Van Gorkum komen immers in de praktijk van de burgerlijke stand verschillende spellingsvarianten voor. De ambtenaar van de burgerlijke stand ging vaak af op de uitspraak van de aangevers en ook de naamdragers waren zelf niet altijd even consequent. Een voorbeeld is de schrijfwijze van de naam van Cornelis van Gorkum, zoon van Adriaan van Gorkum en Maria van de Pas. Als zijn geboorte in 1819 aangegeven wordt, noteert de ambtenaar zijn naam als Van Gorcum, terwijl zijn vader de akte ondertekent als Van Gurcum. Als Cornelis in 1853 de geboorte van zijn kind aangeeft tekent hij als C. van Gurkom. Twee jaar later tekent hij bij de geboorteaangifte van een ander kind als C. van Gorkum. Tenslotte wordt in zijn overlijdensaangifte in de registers van 1875 zijn naam gespeld als Van Gorkom. Die aangifte wordt door zijn broer Hendrik gedaan, die zelf ook tekent als Van Gorkom. Als Hendrik in 1887 voor de tweede keer trouwt, wordt er zelfs in de akte een verklaring opgenomen dat de familienaam verschillend gespeld wordt, maar dat het telkens toch om dezelfde persoon gaat.

De stamhuizen

De stamvader van de Van Gorkums is Ghijsbrecht die Pylijc. Zijn zoon Aert die Pylijc Ghijsbrechtssoen zien we in 1379 in Drunen opduiken in een stuk van de Tafel van de H. Geest. In dat archiefstuk is ook sprake van die Pylikkenkinder, wat wijst op meerdere kinderen van Ghijsbrecht.

De eerste Van Gorkums in Udenhout woonden vanaf 1450 in de Groenstraat en op 't Gommelen. Later zien we nazaten op de Loonse Molenstraat, maar ook in Oisterwijk, Berkel-Enschot, Moergestel, Tilburg, Helvoirt en Loon op Zand.

De tak van de boerenfamilie Van Gorkum, waar het in dit hoofdstuk om gaat, heeft enkele generaties gewoond op de Schoorstraat. Die boerderij is in het bezit gekomen van de familie Van Gorkum door het huwelijk van Jacob Jan van Gorkum met Adriaantje van Rijswijk. Jacobus erfde in 1747 van zijn schoonouders Joost van Rijswijk en Elisabeth Arien van Iersel een huis en schop op de Schoorstraat. Die boerderij stond op het perceel tussen de boerderijen op de Schoorstraat 59 (familie Van Iersel) en 61 (familie Denissen). In 1832 was de boerderij eigendom van Adriaan Joost van Gorkum, die ook nog een huisje in het dorp bezat. Het was de helft van een dubbel huis voor in de Groenstraat.

Na het overlijden van Adriaan Joost van Gorkum in 1843 en zijn vrouw Maria van de Pas (al eerder) in 1832, is de boerderij door de negen kinderen, die allen gehuwd waren, verkocht aan Adriana de Groot, weduwe van Hendrik van de Plas. Hun dochter Johanna trouwde met Cornelis van Gorkum, de oudste zoon van Adriaan Joost van Gorkum en Maria van de Pas. Op die manier bleef de boerderij aanvankelijk toch in de familie Van Gorkum. Uit het huwelijk van Cornelis van Gorkum en Johanna van de Plas is een zoon Adriaan geboren die maar tien dagen leefde. Johanna van de Plas stierf twee jaar later, in 1855. Cornelis van Gorkum hertrouwde met Hendrika Pijnenburg. Dit huwelijk bleef kinderloos. Als Cornelis in 1875 sterft, gaat de boerderij naar de familie van zijn tweede vrouw, de familie Pijnenburg.

Een andere zoon van Adriaan Joost van Gorkum en Maria van de Pas, namelijk Adriaan Adriaan van Gorkum, pachtte samen met zijn eerste vrouw Adriana Vugts en later samen met zijn tweede vrouw Wouterina Pigmans een boerderij op de Houtsestraat, tegenwoordig nummer 6. Na de dood van Adriaan en zijn vrouw in 1905/1906 bleven drie ongetrouwde kinderen (Dries, Frans en Petronella) achter op de boerderij. De familie Van Gorkum woonde hier circa vijfenzeventig jaar. Een anekdote: Schijnbaar had Adriaan een behoorlijke som geld geleend van een plaatsgenoot en was in gebreke gebleven bij het terugbetalen. Toen Adriaan op zijn sterfbed lag en de pastoor kwam om hem te bedienen, zei de pastoor dat eerst de kwestie van dat geld geregeld moest worden. De stervende keek zijn vrouw aan en zei: "Je moet maar houden wat je hebt, dan zal ik wel lijden wat ik kan".

Wilhelmus van Gorkum woonde na zijn huwelijk met Johanna van Noije – in de kwartierstaat Van Noije komt driemaal Van Gorkum voor – aanvankelijk drie jaar in Helvoirt, waar ze een boerderij pachtten. Hier werd hun oudste zoon Jos geboren. Na deze drie jaren verhuisden ze naar Udenhout waar ze in de Kreitenmolenstraat gingen wonen. Wilhelmus ging werken in de plaatselijke melkfabriek. In het huis in de Kreitenmolenstraat werden zijn andere kinderen – Sien, Therus, Bart en Jan – geboren. Rond 1928 veranderde hij nog eens van beroep, hij ging melk uitventen met een hondenkar. In het jaar 1932 liet hij een huis bouwen aan de Van Heeswijkstraat 80. Lang heeft hij daar niet van mogen genieten, want een kou opgelopen bij een jachtpartij waar hij als drijver meeging, onttaardde in een longontsteking waar hij aan bezweek op 2 december 1934.

Verhalen

De familie Klijn komt uit de stamboom Van Gorkum

Op 21 juni 1624 krijgt Nicolaes Joost Janse van Iersel als man van Marie dochter van Peter zoon van wijlen Gijsbert Cornelis van Gorcom van zijn schoonvader land te Udenhout gelegen op de Schoorstraat. Deze komen we in het rechterlijk archief van Loon op Zand diverse keren tegen als Peter Gijsbert van Gorcom alias Cleijn. De kinderen van Peter Gijsbert Cornelis van Gorcum gaan zich later bedienen van de achternaam Cleijn. Rond 1800 is dit Klijn geworden. Deze familie Klijn komt veelvuldig voor in Kaatsheuvel. Ook de boswachter van de Rustende Jager behoorde tot deze familie. De reden voor het alias Cleijn is onbekend. Misschien was hij gewoon klein van postuur.

Frans van Marie van Wensing Smid

Een voorbeeld hoe naamgeving ging. In het oosten van het land zijn herkomstnamen vaak afgeleid van de naam van een boerderij. Tot in deze eeuw hield men dit gebruik in stand. In het buurtschap De Heurne onder Dinxperlo kende men Frans H. van Gorkum (1911-1995) niet bij zijn familienaam maar bij de naam van de boerderij en de naam en het beroep van de hoofdbewoner: Frans van Marie van Wensing Smid. Frans was een zoon van Marie, die woonde op boerderij Klein Wensink, waar haar overleden man Willem van Gorkum het beroep van smid uitoefende. Voor 1811 zou de achternaam Van Gorkum dan veranderd zijn in Wensink of Smid. De familie Van Gorkum, die sinds 1700 in de Achterhoek woont, is verwant aan de Van Gorkums in onze streek.

De stamreeks

- I. Ghijbsbrecht die Pylijc van Gorinchem x N.N.
- II. Gerardus Pylijc van Gorinchem x N.N.
- III. Ruthger Gerritssoen van Gorinchem x Elisabeth die Dorre
- IV. Aert Ruthger van Gorinchem x Jenneke Peter van Kuic
- V. Jan Aerts van Gorinchem x Aleijt Tielman Vetten
- VI. Lambrecht Jans van Gorcum x N.N,
- VII. Gherit Lambrecht van Gorcum x Gheertruijt van den Hout
- VIII. Cornelis Gerrits van Gorcum x Mechteld van der Sprang
- IX. Herman Cornelis van Gorcum x Geertken Aert Dircxssen
- X. Aerd Herman Cornelis van Gorcum x N.N,
- XI. Cornelis van Gorcum x N.N.
- XII. Herman Cornelis van Gorcum x Catharina Verhulst
- XIII. Johannes van Gorkum (Helvoirt, 1669) x Adriana Smolders
- XIV. Jacobus van Gorkum (Helvoirt, 1711) x Adriana van Rijswijk
- XV. Joost van Gorkum (Helvoirt, 1746) x Johanna van Broekhoven
- XVI. Adriaan van Gorkum (Udenhout, 1782) x Maria van de Pas
- XVII. Adriaan van Gorkum (Udenhout, 1829) x Wouterina Pigmans

XVIII. Wilhelmus van Gorkum (Udenhout, 1878) x Johanna van Noije

Het gezin van Willem van Gorkum en Aant van Noije

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Adriaan Engelbertus (Jos)	30 mei 1911 Helvoirt	C. van Wezel	23 september 1996 Tilburg
2	Nicolasina Wilhelmina (Sientje)	26 februari 1913 Udenhout	Ongehuwd	28 december 1959 Udenhout
3	Waltherus Nicolaas (Therus)	22 juni 1914 Udenhout	1 W.H. van den Brand 2 A. van den Brand	21 maart 2001 Udenhout
4	Engelbertus Adriaan (Bart)	12 november 1915 Udenhout	W.M. van Doorn	21 april 2001 Udenhout
5	Johannes Hendrikus (Jan)	27 september 1918 Udenhout	C.F.H. Köhnke	6 augustus 1972 Den Bosch

Kwartierstaat Van Gorkum-van Noije

- 1 **Adriaan Engelbertus van Gorkum** * 30 mei 1911 Helvoirt + 23 september 1996 Tilburg
- 2 **Wilhelmus van Gorkum** * 5 november 1878 Udenhout + 2 december 1934 Udenhout
x 19 mei 1910 Kaatsheuvel
- 3 **Johanna van Noije** * 9 maart 1873 Kaatsheuvel + 17 november 1952 Udenhout
- 4 **Adriaan van Gorkum** * 25 juni 1829 Udenhout + 8 januari 1905 Udenhout
x 28 mei 1869 Haaren
- 5 **Wouterina Pigmans** * 7 juni 1838 Helvoirt + 30 juni 1906 Udenhout
- 6 **Engelbertus van Noije** * 8 mei 1834 Loon op Zand + 24 april 1891 Kaatsheuvel
x 26 oktober 1868 Loon op Zand
- 7 **Nicolasina Van Laarhoven** * 29 december 1837 Loon op Zand + 28 april 1902 Loon op Zand
- 8 **Adriaan van Gorkum** ~ 10 januari 1782 Udenhout + 10 juli 1843 Udenhout
x 8 mei 1808 Udenhout
- 9 **Maria van der Pas** ~ 17 mei 1788 Udenhout + 17 april 1832 Udenhout
- 10 **Norbertus Pigmans** * 3 november 1805 Moergestel + 1 december 1883 Udenhout
x 29 april 1836 Helvoirt
- 11 **Petronella Schoonus** * 15 september 1809 Helvoirt + 13 maart 1874 Helvoirt
- 12 **Johannes van Noije** ~ 1 maart 1797 Udenhout + 17 januari 1856 Loon op Zand
x 21 april 1831 Loon op Zand
- 13 **Johanna Nouwens** ~ 10 mei 1795 Loon op Zand + 19 mei 1856 Loon op Zand
- 14 **Nicolaas van Laarhoven** * 22 februari 1806 Loon op Zand + 28 mei 1868 Loon op Zand
x 7 mei 1835 Loon op Zand
- 15 **Adriana Mutzaards** * 7 september 1800 Loon op Zand + 11 december 1880 Loon op Zand
- 16 **Judocus van Gorkum** ~ 23 november 1746 Helvoirt [] 28 maart 1800 Udenhout
X 10 mei 1772 Oisterwijk
- 17 **Johanna van Broeckhoven** ~ 20 maart 1752 Udenhout + 15 mei 1816 Udenhout
- 18 **Cornelis van der Pas** ~ 19 december 1742 Udenhout + 6 maart 1816 Udenhout
x 21 november 1773 Udenhout
- 19 **Elisabeth Freijssse** ~ 31 juli 1751 Loon op Zand + 21 februari 1816 Udenhout

- 20 **Francis Pigmans** ~ 25 december 1774 Tilburg + 27 maart 1840 Tilburg
x 5 december 1803 Tilburg
- 21 **Cornelia van Laarhoven** ~ 17 september 1774 Moergestel + 13 juli 1815 Tilburg
- 22 **Walterus Schoonus** ~ 15 juli 1777 Helvoirt + 4 juli 1837 Helvoirt
x 20 mei 1804 Helvoirt
- 23 **Catharina Jonkers** ~ 16 september 1780 Vught + 17 februari 1853 Helvoirt
- 24 **Engelbertus van Noije** ~ 4 januari 1773 Udenhout + 14 januari 1831 Udenhout
x 8 mei 1796 Loon op Zand
- 25 **Cornelia Swaens** ~ 12 februari 1772 Loon op Zand + 14 december 1798 Loon op Zand
- 26 **Albertus Nouwens** ~ 31 januari 1751 Loon op Zand + 9 september 1834 Loon op Zand
X 30 mei 1784 Loon op Zand
- 27 **Maria van de Plas** ~ 22 september 1759 Loon op Zand + 30 december 1821 Loon op Zand
- 28 **Heijliger van Laarhoven** ~ 10 februari 1780 Loon op Zand + 26 augustus 1844 Loon op Zand
x 4 augustus 1805 Loon op Zand
- 29 **Maria Brent** ~ 1 augustus 1775 Loon op Zand + 28 september 1842 Loon op Zand
- 30 **Nicolaas Mutzaards** ~ 10 december 1769 Tilburg + 26 februari 1814 Udenhout
x 27 oktober 1799 Loon op Zand
- 31 **Adriana Snoeren** ~ 27 september 1778 Loon op Zand + 12 juni 1843 Tilburg

Familieleden

Jan van Gorkom, op de vlucht voor de bezetter

Jan van Gorkom (1918-1972), nee, het is geen tikfout. Jan staat ingeschreven als Van Gorkom en niet Van Gorkum, een schrijffout van de burgerlijke stand te Udenhout bij zijn geboorteaangifte) was de jongste zoon van Wilhelmus van Gorkum en Johanna (Aant) van Noije. Hij groeide op in Udenhout waar hij de lagere school bezocht. Hij wilde daarna timmerman worden, maar om onduidelijke reden is dat niet doorgegaan en hij werd boerenknecht bij Hannes Bertens op den Ouwe Meulen. Na enkele jaren veranderde hij van werk en werd hij voerman bij houtzagerij Van de Voort te Udenhout. Deze rooide de bomen uit de bossen rond Udenhout en vervoerde deze met paard en wagen (een tweewielige wagen, de zogenaamde mallejan) naar de houtzagerij, gelegen in de Kreitenmolenstraat, waar ze verder werden verwerkt. Dit werk deed Jan tot hij zijn dienstplicht moest vervullen. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog is Jan nog in militaire dienst en is hij gelegerd in Delft. In 1943 moest Jan zich melden bij de Duitse bezetter. Hij weigerde. Op een nacht in het najaar stopte een vrachtwagen met Duitse soldaten bij het ouderlijk huis aan de van Heeswijkstraat 82 te Udenhout en klopten aan. Bart, een broer van Jan, deed de deur open. De Duitsers (Sicherheitsdienst) betraden de woning met de melding dat ze Jan van Gorkom kwamen arresteren en liepen direct naar boven naar de slaapkamer waar Jan sliep en arresteerden hem. Hij moest zich aankleden en ze gingen naar beneden. Maar dan maakten de Duitsers een fout door Jan voorop te laten lopen de trap af. Jan liet zich pijlsnel via de leuning naar beneden glijden en liep direct door de keuken naar de bijkeuken en draaide de stop van het licht uit, zodat de Duitsers in een vreemd huis in het pikdonker stonden. Jan maakte van de verwarring gebruik door via de achterdeur de achter het woonhuis liggende velden in te vluchten. Na enkele dagen her en der in hooischelven en bij bekenden te hebben geslapen, kreeg hij van de ondergrondse van Tilburg valse papieren en dook hij onder in Kaatsheuvel bij de familie De Rooij, waar hij tot de bevrijding zou blijven. Na de bevrijding was Jan enige tijd lid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Jan kreeg in 2011 postuum het Mobilisatie-Oorlogskruis van de Minister van Defensie. Het is in de buurt van

zijn onderduikadres, waar hij zijn latere echtgenote Cita Köhnke ontmoet, die enkele huizen verder woonde in een pleeggezin, bij het echtpaar Lambertus van der Hoeven en Gerdina de Graaf. Op 9 januari 1945 trouwden zij en gingen enkele maanden wonen in Udenhout. In december woonden zij al in het Hoekske, een buurtgemeenschap gelegen op de grens van Kaatsheuvel en Sprang. Zij woonden in het gedeelte dat valt onder Sprang, maar geheel op Kaatsheuvel is georiënteerd. Jan werkte eerst als stratenmaker, later bij textiel fabriek De Regenboog te Tilburg en na 1960 bij de firma Lips te Drunen, een metaalbedrijf ondermeer gespecialiseerd in sloopschroeven. Na een aantal jaren ging hij toch weer terug naar de textielindustrie, waar hij tot zijn dood in 1972 zou blijven werken.

Therus van Gorkum, voor wie “schooier” een eretitel was

Therus (1914-2002) was de tweede zoon van Wilhelmus van Gorkum en Johanna van Noije. Hij kwam meer dan veertig jaar bij de mensen in Udenhout en Biezenmortel aan huis om geld op te halen voor de Stichting Udenhouts Belang. “Er is niemand die mij niet kent. Ik ben de grootste schooier van Udenhout”, om er snel aan toe te voegen: “Alleen als ik ga collecteren, hoor”. Dat zei Therus over zichzelf in een interview voor de krant in 1991. Udenhouts Belang ging elk jaar met 350 bejaarden – in zeven bussen – een dagje op stap. En dat kostte die mensen helemaal niets. Dat werd allemaal betaald uit de loterij en giften. Maar ook met Koninginnedag en met Sinterklaas was Udenhouts Belang erg actief. Therus vertelde in het interview dat hij een kasboekje had waarin hij precies bijhield hoeveel de mensen gaven. Als hij ergens kwam en ze wisten niet meer hoeveel ze de vorige keer hadden bijgedragen, dan hielp hij ze dat te herinneren. Op die manier zou hij in al die jaren wel 100.000 gulden hebben opgehaald. De volgende anekdote wist Therus nog te vertellen over zijn collectantentijd: “Ik ben eens bij een boerderij aangekomen en daar werd aan de deur niet gekocht. Toen ben ik achterom gegaan en heb ik tegen de boerin gezegd dat ze maar meer moest geven omdat ik ook meer moest lopen”.

Jos van Gorkom

Jos (Adrianus) van Gorkum trouwde met Cor (Cornelia) van Wezel op 15 juni 1937. Zij is een dochter van Cornelis van Wezel en Paulina Cornelia Klijn, een telg uit de eerder in dit hoofdstuk genoemde familie Klijn. Als 12-jarige moest Jos – zoals toen algemeen gebruikelijk was – al gaan werken bij de boer. Later werd dat de Regenboog in Tilburg. Hij had daar een goede baan, had zich opgewerkt tot magazijnmeester, maar kreeg pleuritis, een pijnlijke borstvliesontsteking, waardoor hij anderhalf jaar ziek thuis was. In die periode op zijn ziekbed ontwikkelde hij zijn zin om mooie dingen te maken met borduur- en fineerwerk. Toen hij weer hersteld was en terug wilde, was zijn baan vergeven. Enkele jaren later ging hij werken bij Lips Scheepsschroeven in Drunen. Met een aantal Udenhouters ging hij iedere dag op zijn brommer door den duin. Bij Lips heeft hij een systeem ontwikkeld om alle bouwtekeningen van onder andere sloopschroeven op te bergen en te archiveren. Daar is hij tot zijn pensionering gebleven. Met de vrije tijd die hij toen had, kreeg zijn creativiteit de vrije loop. Nog jaren lang stond hij dagelijks aan de draaibank om mooie houten voorwerpen te maken. Hij deed dat in bijna dezelfde werktijden als vóór zijn pensionering. Bij Van de Voort kon hij regelmatig restafvalhout halen. Een muziekstandaard, een spinnenwiel, een schemerlamp, wat zijn ogen zagen, konden zijn handen maken. In menig kamer staat of heeft een kandelaar of fruitschaal gestaan.

Klaas, kleinzoon van Jos, is een kunstenaar. Hij heeft de oude draaibank van opa met een aantal van opa's werken, tezamen met zijn eigen werk, zodanig vorm gegeven dat het een tijdsbeeld geeft van volkskunst. Daarvan zijn exposities gehouden in Frankrijk, Spanje en Nederland.

Moeder Cor kon als kind al heel goed leren, getuige nog een missaal met daarin de tekst: "eerste prijs voor het opzeggen van den catechismus". Maar ondanks het feit dat ze goed kon leren, moest ook Cor als 12-jarige gaan dienen bij een “rijke” familie. Boeken hadden haar bijzondere aandacht en ze heeft altijd veel gelezen. Ze trouwde met Jos, deed het

huishouden en zorgde voor haar vijf kinderen. Ze heeft de kinderen gestimuleerd om als ze konden, verder te studeren. Zij heeft samen met Jos hen zoveel mogelijk de ruimte gegeven. Gelukkig waren de kinderen gezegend met een goed stel hersens. De K.A.B. en het O.M.O. boden beurzen aan om het intellect van het werkersmilieu te stimuleren. Twee van de kinderen konden daar gebruik van maken. Overigens hebben ze allemaal doorgestudeerd en een goede maatschappelijke positie weten te bereiken.

De familiefoto

Bij de hêrremenie

Bjorn Witlox

Sjefke Hamers speelde piston (een soort trompet) bij de Udenhoutse fanfare Moed en Volharding. Hij was één van degenen die na de oorlog mee over gingen naar de harmonie St.-Cecilia. Het muziek maken zat hem in het bloed en het was niet meer dan logisch dat zijn zonen ook bij de harmonie zouden gaan.

Moed en Volharding Cecilia

De harmonie door de straten

Wie aan een Brabants dorp in vroeger dagen denkt, denkt onherroepelijk ook aan een fanfare of een harmonie die op een mooie feestelijke dag door de straten trekt. Brabant is niet alleen bekend om zijn langgevelboerderijen en vrouwen met poffers, maar ook vanwege de gemoedelijkheid en het bloeiende verenigingsleven. Ook in Udenhout werd al vroeg een fanfare opgericht, bestaande uit allerhande koperblazers. Houtinstrumenten zoals de klarinet en de dwarsfluit komen in een fanfare niet voor. Deze fanfare Moed en Volharding luisterde in die dagen menig feestelijke gebeurtenis op met een serenade.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de koperen instrumenten verstopt in het kasteel om te voorkomen dat de Duitsers de instrumenten in beslag zouden nemen. Na de oorlog werden de instrumenten weer opgediept en kon er weer naar hartenlust gemusiceerd worden. Toen aan de Molenhoefstraat echter een nieuw terrein van voetbalvereniging RKSSS werd geopend, ontstond er een scheuring in de fanfare. Over het al dan niet spelen bij de opening van het sportterrein ontstond onenigheid binnen de club. Het bestuur wilde niet dat de fanfare er zou spelen. De helft van de muzikanten was het hier niet mee eens en ging toch. Kort daarna werd met financiële hulp van de bakkers Jo Haen en Piet Haen en smid Harrie van Rossum in 1946 harmonie Sint-Cecilia opgericht. Een harmonie bestaat uit koperen blaasinstrumenten en houtinstrumenten. In 1950 kreeg de harmonie uniformen (de fanfare Moed en Volharding had altijd in burgerkleding opgetreden). Bij de harmonie Sint-Cecilia werd in de jaren zestig de boerenkapel De Peestekers opgericht die met carnaval optrad. Na de fusie van de twee muziekverenigingen ontstond hieruit de hofkapel De Rammelaars. De Peestekers vielen uiteen en werden later her-opgericht, los van de harmonie.

Lange tijd bestonden de harmonie en de fanfare geheel los van elkaar. Er werd in een andere zaal gerepeteerd en ook in optochten liepen ze als twee afzonderlijke muziekgroepen mee. Na elkaar speelden ze ieder dan een paar marsen. Ook als er bij een gouden bruidspaar een serenade gebracht moest worden, kon het gebeuren dat eerst de fanfare en daarna de harmonie iets kwam spelen.

Gedurende de jaren zestig liep het ledental bij beide verenigingen terug totdat ze eind jaren zestig ieder nog maar zo'n 15 leden hadden. Het bestaan van een strijdbijl was allang weer vergeten, laat staan dat deze nog begraven moest worden. Beide verenigingen fuseerden tot MVC Moed en Volharding Cecilia. Daar kwam later nog een volledige drumband bij. Deze bestond uit ongeveer twintig leden: twee diepe trommen, vier halfdiepe trommen, twaalf kleine trommen, een overslagtrom, een bekken, een grote trom en er waren drie vlaggendragers. Het was vanaf toen weer echt feestelijk om de harmonie door de straten te zien lopen.

Leren op een instrument van de vereniging

De kinderen van Sjefke Hamers gingen ook “bij de harmonie”. Muziekscholen waren er in die tijd wel, maar waren voor de Udenhoutse muzikanten niet echt bereikbaar. Dus leerde zo'n jong menneke het van een veteraan bij de harmonie of voorafgaand aan de repetitie van de dirigent. Wil Hamers leerde klarinet spelen, Pierre trombone en later tuba, Leo en Ad tamboer. Ad werd later tamboer-maitre en liep met de stok voorop. Hij gooide de stok hoog de lucht in en maakte er echt een show van. Gerrit en Jo Hamers droegen ieder een vaandel. Sjefke Hamers ging zelfs zo ver dat hij zijn zonen in de straat opstelde en met ze oefende te marcheren. Als je tijdens het marcheren even uit de maat liep, de verkeerde voet voor zette, dan maakte je even een klein huppeltje en je had weer de voet voor die alle anderen ook voor hadden.

Voor de aankoop van instrumenten had de harmonie een instrumentenfonds, zodat de leerling op een instrument van de harmonie kon leren spelen, alvorens eventueel zelf een instrument aan te schaffen. Om aan extra geld te komen, organiseerde de harmonie jaarlijks een actie zoals een loterij of de verkoop van kerstkaarten.

De harmonie was een hechte vereniging en de leden zetten zich er volledig voor in. Het weekritme en zelfs het jaarritme werd bepaald door de activiteiten van de harmonie. Zo was er natuurlijk de wekelijkse repetitie-avond. Voor de wat minder getalenteerde of ambitieuze muzikanten waren de pauze en de laatste afslag van de dirigent belangrijker dan het musiceren zelf. Het borreltje en de sterke verhalen, daar keken ze naar uit. Ook op de jaarlijkse teeravond in januari kon er flink pot verteerd worden.

Concours

Voor de wat betere muzikanten was er de mogelijkheid om mee te doen aan solistenconcoursen. Soms organiseerde de eigen vereniging zo'n concours, maar vaak werd meegedaan aan concoursen in de omliggende dorpen als Loon op Zand of Oisterwijk. Je kon dan op individueel niveau je kunsten tonen. Ook als geheel ging de harmonie eens in de zoveel jaar op concours. Om zich te meten met andere Brabantse orkesten. Maanden van tevoren stond alles in het teken van dit concours. En naarmate de dag des oordeels naderde werd er steeds meer en meer gerepeteerd.

Harmonie-orkest

Een groot verschil met nu is dat er vroeger, lijkt het wel, veel meer te vieren viel in een hechte gemeenschap als Udenhout. Waar de harmonie tegenwoordig vooral zaalconcerten geeft, kwam de fanfare vroeger bij iedere gelegenheid in actie, zoals bij een 50-jarig huwelijk, een jubileum van één of ander bestuurslid, het inhalen van Sinterklaas, de voetbalclub die kampioen was geworden, het dauwtrappen in de meimaand, noem het maar op. Nu heeft het muziekgezelschap zich ontwikkeld tot een concert-harmonie. Al laten ze zich in de dorpsgemeenschap nog altijd zien met buitenoptredens.

De familienaam Hamers

De naam Hamers kan een beroepsnaam zijn of is een patroniem. Bij de beroepsnaam moet gedacht worden aan het beroep van smid. Bij een patroniem gaat het om een vadersnaam die aangeeft hoe de vader heet en die als familienaam in gebruik genomen is. Hamer is een Germaanse naam ook met de oorspronkelijke betekenis van ‘hamer’: dat wil zeggen de hamer van Thor, de Mjöltnir, de bliksemstraal waarmee hij de goden verplettert.

De eerste keer, dat de familienaam Hamers in de omgeving van Udenhout voorkomt, is bij Henrick Aert Diercks Hamers, geboren circa 1550 en overleden op 15 mei 1618 te Udenhout (Houtsestraat). Hij is een zoon van Aert Dirck Franck Elias (van Loen) en Henrickske Jan Daniels van der Heijden. Voordat Henrick Aert Dircks de naam Hamers ging gebruiken, werd de familie enkele generaties uitsluitend met een patroniem, dat wil zeggen een vadersnaam,

aangeduid. Als we nog verder teruggaan wordt door de familie de naam Glavimans gebruikt. De overgrootvader van Aert Dirck Franck Elias was Elias Willem Jan Glavimans. De familie Glavimans komt al in de veertiende eeuw in Midden-Brabant voor en de naam betekent: man met de lans.

Daar waar de Houtsestraat aftakt in de Loonse Molenstraat ligt het Moleneind. Een flink perceel alhier wordt aangeduid met de Hamershoek. Onbekend is of die naam is afgeleid van de achternaam van Aert Hamers of dat de achternaam van Aert Hamers is afgeleid van de Hamershoek. In een oud stuk lezen we: "in Udenhout 1654: ...de helft in het eerste perceel in den hoeck naast Aert Hamers (Houtsestraat)". Dit doet vermoeden dat de hoek is vernoemd naar Aert Hamers. De Hamershoek was officieel gemeente Tilburg.

De achternaam Hamers komt in Nederland veel voor in de regio Apeldoorn, in Loon op Zand en Oisterwijk.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 2.425 dragers van de familienaam Hamers. Daarvan woonden er 892 in Noord-Brabant. In Udenhout droegen 25 personen die naam. Ook in de buurgemeenten Berkel-Enschot en Loon op Zand woonden verhoudingsgewijs veel personen met de naam Hamers; 29 respectievelijk 116 naamdraggers.

In 2007 droegen 3.478 personen de achternaam Hamers.

Op donderdag 22 april 1819 trouwde de Udenhoutse dagloner Adriaan Hamers met Anna van Broekhoven. Zij kregen in totaal 13 kinderen. Twee zonen daarvan staan aan de basis van de twee bekende Unentse takken Hamers:

1. Gerardus Hamers (geboren 1826) ligt aan de basis van de slagersfamilie. Over deze familie is in "Unentse Sprokkels 3" een artikel geschreven.
2. Willem Hamers (geboren 1836) ligt aan de basis van "de klompenmakers uit Loon", zoals deze tak bij de familie zelf bekend staat. Het is de familie van Sjef Hamers van de harmonie, die in dit hoofdstuk aan de orde is.

Stamhuizen

Van oorsprong vinden we de familie Hamers op de Loonse Molenstraat. In 1832 woonde daar op het Udenhoutse gedeelte van het grensgebied van Udenhout, Tilburg en Loon op Zand nog de weduwe van Peter Hamers, ter plaatse van de Wilhelminahoeve.

De slagersfamilie vindt het ouderlijk huis in de Kreitenmolenstraat net voorbij de overweg, op nummer 178. Wout Hamers had hier lange tijd een slagerij.

Gerrit Hamers uit de klompenmakersfamilie was schoenmaker en klompenmaker en woonde ook in de Kreitenmolenstraat net voorbij de overweg in het pand met vier woningen onder één dak. Zijn werkplaats had hij achter het huis.

De twee familietakken waren toen burenen.

De zoon van Gerrit, Sjef, woonde in de Van Heeswijkstraat op nummer 22, D 47. Dat was het laatste oude huis aan de noordkant van de Zeshoevenstraat, die toen nog Van Heeswijkstraat heette. Links van de oprit was meteen de afrastering van de Geräte Ausgabestelle (GAS). Dit terrein was gelegen ter plaatse van de huidige brandweerkazerne op de hoek van de Van Heeswijkstraat en de Zeshoevenstraat plus een deel van de Hubertushof. De Duitsers hebben bij hun terugtrekking in 1944 de GAS opgeblazen. De ruïnes zijn tot 1951 blijven staan, wanneer Pieter Witlox de sloopklus aanneemt. De huizen links van de oprit zijn in 1952 gebouwd.

Verhalen

Overleden in de ochtend van de gouden bruiloft

Sjef Hamers was tegelzetter en metselaar. Op z'n 65e in 1956 kon hij als één van de eersten met een officieel pensioen dankzij Drees. Op dinsdag met carnaval in 1969 zouden hij en zijn vrouw hun 50-jarig huwelijk vieren bij 't Centrum. Ze zouden dit helemaal in carnavals sfeer doen. Eén groot feest. De avond tevoren had de harmonie bij het Centrum carnavalsbal. Zoon Wil speelde klarinet bij de harmonie en ging voor hij naar het Centrum ging nog even bij vader langs in de Zeshoevenstraat. Die zat zich al flink op te winden over de volgende dag en het feest en dat alles maar goed zou gaan. Een jaar tevoren had pastoor Prinsen al tegen hem gezegd: "als je je zo druk blijft maken over die dag dan haal je het niet eens." De grote dag brak aan, Wil lag nog maar net een paar uur op z'n bed na het harmoniebal en om vijf uur komt Jo van Keulen aan de deur om te zeggen dat vader Sjef Hamers niet goed is geworden. "Dan is ie dood", zegt Wil. "Ja, dan is ie dood", zegt Jo van Keulen.

Een in Udenhout opgegroeide Bossche wees in de stamboom

In de kwartierstaat van Josephus Hamers komt in de vierde generatie de naam Spekkers voor. Het betreft Gerdina Spekkers, die op 25 april 1816 is gehuwd met de bouwman knecht Johannes Brekelmans. Bij haar huwelijk blijkt dat niet bekend is wanneer ze is geboren. Ze was als jong kind verlaten door haar ouders en opgenomen in het weeshuis in Den Bosch. Het weeshuis had haar rond 1800, toen ze zes tot acht jaar oud was, ondergebracht bij Martinus Witlox, bouwman (boer) in Udenhout en zijn vrouw Maria van de Pas. Toen ze enkele jaren in Udenhout woonde is ze daar ook gedoopt, op 20 juli 1803. Als doopgetuigen traden toen op Martinus Witlox en zijn dochter Helena. Dit gezin Witlox komt terug in de stamreeks van de familie Witlox (zie deel 1). De namen van haar ouders waren wel bekend, namelijk Hendrik Spikken of Spekken en Dini Tielleman. Als bijlage bij de huwelijksakte is een verklaring van zeven Udenhoutse inwoners opgenomen dat de bruid inderdaad Gerdina Spekken is die rond 1800 bij Martinus Witlox in huis gekomen is. De namen van de getuigen waren: Martinus Witlox, zijn zonen Jan, Adriaan en Hendrik, Adriaan van Hees, Arnoldus Jan van de Ven en Jan Adrianus Brekelmans.

De Stamboom

De familie woonde al in de 14^e eeuw in Udenhout

- I. Henrick Glaviman (circa 1300)
- II. Willem Glavimans (circa 1330) x Hadewich Rodolphus Roesmont
- III. Jan Willem Glaviman alias Jan Hadewijgen (wonende te Helvoirt, circa 1340) x Engelberna Groet Wouters
- IV. Willem Glavimans (Udenhout, circa 1370) x Margriet Erijts de Prouser
- V. Elias Willem Glaviman (Udenhout, circa 1410)
- VI. Franck Elijas ook genaamd Glavimans (circa 1435) x (mogelijk gehuwd met) Lijsbeth Jan Vinckenvoert
- VII. Dierck Franck Eliens van Loen (Udenhout, circa 1465) x Elysabeth Meijers
- VIII. Aert Dierck Vrancken (Udenhout, circa 1495) x Henrickske van der Heijden alias de Laat
- IX. Hendrick Aert Dircks Eliens van Loen (circa 1550) x Jenneke Henrick Gijsbert Zegers de Oude
- X. Adriaen Hamers (wonende in de Loonse Molenstraat, circa 1580) x Peterke van Gorcom
- XI. Jan Hamers de oude (Loon op Zand, 1610) x Maria Wijtmans
- XII. Jan Hamers (Loon op Zand, 1641) x Petronella Cleijn
- XIII. Willem Hamers (Loon op Zand, 1675) x Anna van Boxel
- XIV. Hubertus Hamers (Loon op Zand, 1726) x Petronella van Loon
- XV. Gerardus Hamers (Loon op Zand, 1768) x Ida Schonk
- XVI. Adriaan Hamers (Udenhout, 1793) x Anna Maria van Broekhoven
- XVII. Willem Hamers (Udenhout, 1836) x Wilhelmina de Jong

XVIII. Gerardus Hamers (Udenhout, 1865) x Martina Maria Brekelmans

Het gezin van Graard Hamers en Martina Brekelmans

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Josephus Wilhelmus	19 maart 1889 Udenhout	P.J. van Hommelen	16 maart 1960 Tilburg
2	Petrus Josephus	12 oktober 1890 Udenhout		22 april 1892 Udenhout
3	Josephus Lambertus	17 september 1891 Udenhout	C.J. Kahlmann	18 februari 1969 Udenhout
4	Johanna Cornelia	19 september 1892 Udenhout	A.J. van Hommelen	9 januari 1984 Udenhout
5	Adrianus Antonius	15 februari 1894 Udenhout	J.M.M. Nieuwlands	15 februari 1957 Tilburg
6	Petrus Gerardus	2 oktober 1895 Udenhout	A.E. Lanslots	4 juli 1957 Tilburg
7	Wilhelmina Godefrida	11 januari 1897 Udenhout	F.T.M. de Kort	Tilburg
8	Johannes Antonius	30 oktober 1898 Udenhout	W. Stabel	23 oktober 1992 Eindhoven
9	Johannes Josephus	30 maart 1900 Udenhout		8 januari 1902 Udenhout
10	Anna Petronella	3 augustus 1901 Udenhout	J.M. van den Bosch	Tilburg
11	Marinus Petrus Johannes	18 december 1903 Udenhout	M. C. J. de Wit	26 mei 1990 Tilburg
12	Jacobus Stephanus	26 december 1904 Udenhout		13 december 1907 Udenhout
13	Cornelia Johanna	30 april 1909 Udenhout		29 augustus 1909 Udenhout

Kwartierstaat Hamers-Brekelmans

- 1 **Josephus Wilhelmus Hamers** * 19 maart 1889 Udenhout + 16 mei 1960 Tilburg
- 2 **Gerardus Hamers** * 19 november 1865 Udenhout + 12 december 1943 Udenhout
x 11 juni 1888 Udenhout
- 3 **Martina Maria Brekelmans** * 10 oktober 1864 Udenhout + 27 februari 1938 Udenhout
- 4 **Willem Hamers** * 5 april 1836 Udenhout + 23 februari 1913 Udenhout
x 24 april 1861 Udenhout
- 5 **Wilhelmina de Jong** * 13 juli 1831 Udenhout + 3 september 1869 Udenhout
- 6 **Petrus Brekelmans** * 15 april 1831 Udenhout + 9 januari 1906 Udenhout
x 5 januari 1860 Loon op Zand
- 7 **Johanna van Laarhoven** * 20 juli 1835 Loon op Zand + 7 april 1908 Udenhout
- 8 **Adriaan Hamers** ~ 29 augustus 1793 Udenhout + 12 november 1873 Udenhout
x 15 augustus 1833 Udenhout
- 9 **Anna Maria van Broekhoven** ~ 23 september 1801 Udenhout + 17 oktober 1871 Udenhout
- 10 **Johannes de Jong** ~ 2 december 1804 Udenhout + 19 april 1873 Udenhout
x 10 februari 1831 Udenhout
- 11 **Petronella Heessels** ~ 16 maart 1804 Udenhout + 11 januari 1875 Udenhout

- 12 **Johannes Brekelmans** ~ 3 oktober 1790 Tilburg + 22 december 1864 Udenhout
x 25 april 1816 Udenhout
- 13 **Gerdina Spekkers** * 28 april 1791 's-Hertogenbosch + 8 februari 1875 Udenhout
- 14 **Johannes van Laarhoven** * 30 januari 1812 Loon op Zand + 5 januari 1864 Loon op Zand
x 30 mei 1833 Loon op Zand
- 15 **Petronella de Kok** ~ 17 juni 1808 Loon op Zand + 19 november 1891 Loon op Zand
- 16 **Gerardus Hamers** ~ 29 september 1768 Loon op Zand + 3 november 1832 Udenhout
x 18 november 1792 Udenhout
- 17 **Ida Schonk** ~ 5 februari 1761 Udenhout + 21 mei 1841 Udenhout
- 18 **Wouter van Broekhoven** ~ 7 december 1767 Helvoirt + 22 september 1831 Berkel
x 28 april 1799 Oisterwijk
- 19 **Adriana Schapendonk** ~ 22 april 1772 Udenhout + 29 augustus 1831 Berkel
- 20 **Johannes de Jong** ~ 15 februari 1773 Loon op Zand + 11 augustus 1822 Udenhout
x 29 april 1798 Loon op Zand
- 21 **Adriana Pijnenburg** ~ 14 maart 1772 Udenhout + 7 juni 1845 Udenhout
- 22 **Willem Heessels** ~ 29 oktober 1774 Udenhout + 1 september 1828 Udenhout
x 26 april 1801 Udenhout
- 23 **Adriana de Jong** ~ 16 juni 1778 Udenhout + 15 maart 1840 Udenhout
- 24 **Adrianus Brekelmans** ~ 21 september 1752 Udenhout + 11 februari 1821 Goirle
x 30 april 1786 Berkel-Enschot
- 25 **Elisabeth van Tilborg** * 23 januari 1758 Oisterwijk + 24 januari 1832 Goirle
- 26 **Hendrik Spekkers**
x
- 27 **Gerardina Tieleman**
- 28 **Jan van Laarhoven** ~ 18 november 1760 Loon op Zand + 11 december 1818 Loon op Zand
x 4 mei 1800 Loon op Zand
- 29 **Maria Kemmeren** ~ 9 december 1776 Loon op Zand + 22 januari 1842 Loon op Zand
- 30 **Joannes de Kok** ~ 4 februari 1772 Loon op Zand + 24 december 1829 Loon op Zand
x 4 november 1805 Loon op Zand
- 31 **Catharina Vroomans** ~ 17 maart 1771 Netersel + 17 april 1847 Loon op Zand

VI Familieleden

Een gezin van 16 kinderen

Sjefke Hamers trouwde met Cor Kahlmann die in Wijhe, Overijssel was geboren. Vader Kahlmann werd machinist op de steenfabriek in Udenhout en het gezin Kahlmann – Senne ging wonen op het huidige adres Zeshoevenstraat 4. Het gezin Hamers – Kahlmann was zelfs voor Udenhoutse begrippen een groot gezin met 16 kinderen. Nu was het vroeger wel gebruikelijk om ieder jaar een kind te krijgen, maar bij Hamers werden twee kinderen zelfs in hetzelfde jaar geboren.

Drie kinderen overleden jong: Sjaantje was 1,5 toen ze in 1933 verdrong in een teil water. Het nieuws van dit tragische ongeval haalde de krant. Jos overleed op 16-jarige leeftijd op 17 januari 1939 bij een noodlottig ongeval op de Rijksweg ter hoogte van het kruisbeeld bij Assisië. Ook dit nieuws haalde de krant. Er werden meerdere pagina's en foto's aan gewijd.

Hij fietste naar huis na een klus als boodschappenjongen voor kruidenier Danklof – de Jong en er was nagenoeg geen verkeer op de Rijksweg. Net van die ene auto die voorbij kwam verloor de chauffeur de macht over het stuur en schepte Hamers. Beide betrokkenen waren op slag dood. Wrang aan dit toch al tragische verhaal is dat vader Sjef en broer Gerrit er langs fietsten toen het ongeluk zich juist had voltrokken. Ze zeiden tegen elkaar: “Die brengt het er nie levend af”. Een tijdje later stond de politie aan de deur. Antoon overleed op 16-jarige leeftijd in 1947 in sanatorium Berg en Bosch in Bilthoven aan de gevolgen van TBC. Bij het spelen op de GAS was er iets in zijn hand ontploft en hij had wat ingeademd, hetgeen de longziekte tot gevolg had.

Drie broers Hamers werden in 1943 tewerkgesteld in Duitsland en Polen. Hierover kunt u lezen in het boek “Over d’n Oorlog”, dat Heemcentrum 't Schoor in 1994 uitbracht.

Adriaan Hamers, huwde driemaal

Op deze pagina is de handtekening afgebeeld van Adriaan Hamers, die hij plaatste onder de huwelijksakte uit 1833 toen hij op 39-jarige leeftijd voor de derde keer in het huwelijk trad, nu met Anna Maria van Broekhoven. Met zijn eerste vrouw was hij nog geen jaar gehuwd toen zij kinderloos overleed. Twee jaar later hertrouwde Adriaan met Elisabeth van Balsvoort waarbij hij zeven kinderen kreeg, totdat zij overleed op 38-jarige leeftijd. Vier kinderen uit dit huwelijk overleden op jonge leeftijd.

Van Adriaan Hamers (1793-1873, nummer XVI in de stamreeks) is het signalement bekend: aangezicht: rond; voorhoofd: rond; ogen: bruin; neus: gewoon; mond: klein; kin: klein; haar: zwart; wenkbrauwen: zwart.

Graard Hamers, een langzame fietser

Graard Hamers had een foeragehandel. Hij leverde hooi en stro. Graard mocht een dagje ouder worden. In het dorp wordt verteld dat Graard op zijn oude dag zo ongelooflijk langzaam fietste, dat je bang was dat hij elk moment van zijn fiets zou vallen. Als je het expres zou proberen om zo langzaam te fietsen, zou het je niet lukken. Graard was een zoon van Hendrik Hamers en Johanna Rommen. Hendrik was een kleinzoon van de in de kwartierstaat opgenomen Adriaan Hamers (1793-1873) uit diens tweede huwelijk met Elisabeth van Balsvoort (1794-1832).

Wout Hamers, de slager

Het vijfde kind van Graard Hamers en Margaretha Brouwers was Wout (senior). Wout is geboren op 6 juni 1917. Van beroep was hij eerst varkenshandelaar, maar in 1963 begon hij een slagerij in de Kreitenmolenstraat. Het was een echte ambachtelijke slagerij. Wout beende het vlees gewoon uit in de winkel en verkocht het vanuit de koelkast. Er was nog geen vitrine in de winkel. Ook bracht hij het vlees bij de mensen thuis. 's Maandags en donderdags ging hij bij klanten langs om bestellingen op te nemen en dinsdags, vrijdags en 's zaterdags ging hij bestellingen wegbrengen. In 1979 nam zoon Peter de slagerij over. In 1983 verhuisde de slagerij naar de Achthoevenstraat in een pand achter cafetaria Den Berk. Wout Hamers (senior) trouwde in 1947 met Sjaan Walschots uit Oisterwijk. Zij kregen samen 11 kinderen. De zonen Kees, Harrie, Wout (junior) en Peter kozen ook voor het slagersvak. En ook de oudste zoon Gerard is werkzaam in de vee- en vleeshandel.

Zuster Edeltrudis Hamers, oorlogsslachtoffer

Zuster Edeltrudis behoorde tot de congregatie van de zusters van Charitas Roosendaal. De in Udenhout geboren zuster Edeltrudis Hamers was een dochter van Graard Hamers. Zij is in 1934 op 19-jarige leeftijd in het klooster getreden en enkele jaren later in het moederhuis te Roosendaal geprofest. Later moest ze naar het klooster in Oostburg en was daar werkzaam in de bejaardenzorg. Bij het bombardement van Vlissingen en Oostburg op 14 oktober 1944 zat men in de schuilkelder. Een bejaarde vrouw van 90 jaar was nog in het tehuis. Het werd steeds gevaarlijker. De overste wees zuster Edeltrudis aan, als jongste, om de vrouw te

gaan halen. Hierbij werd ze door een granaat dodelijk getroffen. De bejaarde vrouw mankeerde niets. Zuster Hamers was pas 29 jaar oud.

De familiefoto

Nachtwaker en brandweerman

Bert van Asten en Riet Heessels – Felen

Marinus Heessels is altijd nauw betrokken geweest bij de brandweer. Hij was vele jaren commandant van de Udenhoutse brandweer. Wellicht vanwege het beroep van de voorouders, dat vaak had te maken met de beveiliging van het dorp.

Bij nacht en ontij

Brandweerkorps

Met de opstelling van een brandreglement op 23 augustus 1803 door het Udenhoutse dorpsbestuur was de oprichting van de Udenhoutse brandweer een feit. Het gemeentebestuur kocht acht brandladders en -haken en stelde “agt corporaals die deselve sullen bewaaren” aan. Die acht korporaals vormden het eerste brandweerkorps. Zij “zullen gehouden weesen, zo drae ter hunner kennis gekoomen is dat er brand is ontstaan, terstond met hun ladders en haaken zich te begeeven ter plaatse waar den brand is”. De korporaals moesten samen met de leden van het gemeentebestuur zorgen dat er “onverwijld maatregelen genoomen worden tot spoedig blussen”, bijvoorbeeld door het toegestroomde publiek in het gelid te zetten voor het doorgeven van emmers water. In 1808 schafte de gemeente een draagbare brandspuit aan. Het liefst had het gemeentebestuur vier van dergelijke exemplaren en een grote brandspuit, maar door geldgebrek bleef het bij een kleine draagbare. In 1818 lag de situatie anders. De gemeente ging over tot de aanschaf van een grote brandspuit met bijbehorende kar en 20 leren brandemmers, de bouw van een nieuw brandspuithuisje, het graven van 26 brandkuilen die moesten zorgen voor voldoende bluswater en de herziening van het brandreglement uit 1803. Volgens dit nieuwe reglement bestond het brandweerkorps in 1819 uit drie brandmeesters en een reserve, zes slangendragers en drie reserves, zestien pompers en zes reserves, twaalf waterscheppers en drie reserves en twee zeildragers en twee reserves. Het korps werd in geval van brand gewaarschuwd door de koster die de grote klok moest luiden en door de tamboers van de schutterij en het gilde die hun trommen moesten “roeren”. Later kreeg de klapperman ook een belangrijke rol in het signaleren van brand in de dorpskom.

In 1854 brandden 17 huizen in de kom van Udenhout tot de grond toe af. Een jaar tevoren waren ook al vier huizen afgebrand. Naar aanleiding van deze grote brand kwam er in 1855 een nieuwe verordening “ter voorkoming en blussching van brand”. De eerste artikelen van deze verordening gingen over de bouwvoorschriften van huizen, stookplaatsen, ovens en schoorstenen e.d.. Ten aanzien van het brandweerkorps bepaalde de verordening dat voortaan een benoemde opperbrandmeester boven de drie brandmeesters zou staan. De leiding bij een brand berustte bij de opperbrandmeester en de burgemeester. De brandweerlieden zouden voortaan ook door het college van B&W benoemd worden. Een brand in 1872 was wederom reden om de aanschaf van nieuw materiaal te overwegen. Geldgebrek verhinderde dat echter. Pas nadat nog vier panden door brand verwoest waren, kreeg de aanschaf van een nieuwe brandspuit de hoogste prioriteit. In 1875 volgde de aanschaf van een zuig- en perspomp, gemonteerd op een vierwielige wagen, getrokken door een paard. Pas in 1939 kwam de eerste brandweerauto in het dorp. In 1956 volgt de aankoop van een motorspuit en een neveltankwagen. Korte tijd later bouwde de gemeente een nieuwe brandweerkazerne; Burgemeester Verhoeven opende op 31 mei 1958 deze nieuwe kazerne op de hoek van de Van Heeswijkstraat en de Zeshoevenstraat.

Enkele grote branden in Udenhout

Op 3 april 1854 's morgens om 10 uur spoedde burgemeester Kuijpers zich naar het kruispunt waar in een stal belendend aan de woning van herbergier en bakker Adriaan Verbunt brand was ontstaan. Dat is de plaats waar nu café 't Centrum staat. Het vuur sloeg over van woning op woning, in de Slimstraat tot aan de schuurkerk en in de Kreitenmolenstraat tot aan de oude pastorie, het latere St.-Felix. Anderhalf uur later, om half twaalf, gaf de brandwacht het sein 'brand meester', maar de ramp was compleet. In totaal gingen 17 huizen, met 23 woningen, in vlammen op.

In de nacht van 7 december 1856 brandde de Kreitenmolen af, met de naastgelegen boerderij van Cornelis Pijnenburg en het woonhuis van Francis Schapendonk.

Daags voor Pinksteren 1888 waren kinderen achter de boerderij in de Winkelschehoek, waar nu de familie Van Roessel – Kolen woont, bezig met vuur te spelen vlakbij de musterdmijt. De mijt vatte vlam. De vonken vlogen door de lucht. De boerderij stond spoedig in lichterlaaie en ook de drie boerderijen waar nu de families Bertens, Mathijssen – van de Pas en Heijmans wonen, brandden tot de grond toe af. De Udenhoutse brandweer rukte, voor die tijd, snel uit. Helaas bleef de oude brandspuit op twee wielen, die met mankracht getrokken moest worden, halverwege in de modder steken. Een behulpzame boer spande toen zijn paard voor de brandspuit en verder ging de karavaan richting 't Winkel.

In de periode van de Bevrijding, van 16 september tot 29 oktober 1944, brandden er in totaal negen boerderijen, vier woningen en drie cafés af, verspreid over het dorp maar hoofdzakelijk aan de Oude Bosschebaan en in de omgeving van 't Gommelen, 't Endeke en de Mortel. Deze branden staan uitvoerig beschreven in het boek "Over d'n Oorlog".

Op de avond van 29 november 1969 en de daarop volgende nacht brandde het gebouwencomplex van de Boerenbond in de Kreitenmolenstraat tot de grond toe af. Op de avond van zondag 30 november was de brand te zien op het televisiejournaal. Het Nieuwsblad van het Zuiden berichtte op maandag 1 december: "Een felle brand heeft zaterdagavond het pakhuis van de Boerenbond volkomen verwoest. De aangrenzende melkfabriek heeft ernstige schade opgelopen. De schade van de brand wordt voorlopig geschat op drie miljoen gulden".

En door de jaren heen is de brandweer nog al eens uitgerukt richting den Berkhoek. Bij onweer was het er vaak prijs als weer in een van de boerderijen de bliksem insloeg.

Nachtwacht

Vanaf 1839 kende Udenhout een nachtwacht die betaald werd door de gemeente. Deze persoon liep 's nachts rond in de kom van het dorp en had als taak een ontstane brand vroegtijdig te ontdekken zodat Udenhout voor een ramp bespaard bleef. Hij was in het bezit van een houten ratel of klepper waarmee hij de nachtelijke stilte verbrak en zo de inwoners attendeerde op onraad. Ook kon men zich laten wekken door deze persoon. In het dagelijks leven was hij in Udenhout bekend als klapper- of klepperman. Het aanmaken en doven van de vijf lantaarns was ook zijn werk. Het was geen gewild beroep, want het moest gebeuren in de nachtelijke uren en petroleum, de brandstof, bracht altijd stank mee, wat moeilijk van lijf en leden was te verwijderen.

Het is bekend dat Piet van Empel als klepperman de bijnaam had van "Piet Klep" (1843-1871).

Als je in Udenhout de naam "Heessels" gebruikte, was meteen de wedervraag: Van de Kat? Duidelijk dus een familie-aanduiding, zodat men precies wist van welke Heessels de genoemde persoon afstamde. Voor zover we weten, is niemand bekend met het ontstaan van de bijnaam "de kat". Toch zijn er onderzoekers in Udenhout die kort bij de waarheid zitten. Janus Heessels werd als lantaarnopsteker ook "de kat" genoemd. Maar waarom? Mogelijk werd de familie Heessels "de kat" genoemd om hun nachtelijke arbeid. Ook Martinus Heessels en Johannes Heessels waren nachtwakers.

In het archief van Tilburg is een brief bewaard gebleven die geschreven werd aan de Burgemeester van Udenhout en betrekking had op nachtwaker Adrianus Heessels. Hier volgt de letterlijke tekst:

Tilburg den 14 augustus 1905. Bij dezen heb ik de eer u edele achtbare beleefdelijke te verzoeken den nachtwaker Adrianus Heessels ten uwen te doen aanzeggen dat hij op aanstaande donderdag voormiddag ten 9 uren zich op het raadhuis bevind ten einde in mijn tegenwoordigheid een Proef Proces Verbaal te schrijven. Zouden onverhoopt zulks op het raadhuis niet kunnen geschieden, dan kan Heessels aanstaande woensdag namiddag ten 4 uren zulks aan mijne woning te Tilburg Swiisenstraat A 247 komen verrichten (deze betreft de aanvraag eener commissie als onbezoldigd Rijksveldwachter). Brigadier coms der Rijksveldwacht S. Beckers

Van Jan de Jong, een nachtwaker/lantaarnopsteker uit 1921, is bekend hoe groot zijn weekloon was. f12,- van 1 oktober tot 1 april en f10,- van 1 april tot 1 oktober. In de winterperiode dus een toeslag van f2,-. Zijn werktijd was van 's avonds half twaalf tot 's morgens drie uur en in die tijd moest hij alle lantaarns aansteken, uit doen en in orde brengen. Op 6 april 1922 stopte Jan als nachtwacht en moest zijn dienstkleding weer inleveren bij de gemeente, te weten: 1 jas, 1 cape, 1 mantel, 1 lantaarn-uitmaker, 1 glazenpoetsers en 1 zaklantaarn. Omdat zijn opvolger Gerardus Hultermans – afkomstig uit Loon op Zand – in december van hetzelfde jaar f20,- ontving voor extra werkzaamheden gedurende twee à drie maanden, weten we zeker dat Udenhout tot 1923 lantaarnopstekers had. Omdat de lantaarnopstekers tijdens de uitoefening van hun beroep zwart werden van de blaak van de petroleum, hadden zij als patroonheilige Sint-Maurus. De naam Maurus betekent moorzwart.

Jan van Sluysveld was Udenhouts klepperman van 1874 tot 1877. In 1877 maakte hij het een keertje laat in een café in Helvoirt. Daar hoorde hij dronken als hij was de kerkklok twaalf uur slaan, begin van zijn diensttijd. Hij pakte zijn klepper en trok al klepperend door Helvoirt. Het leidde voor Jan tot zijn ontslag.

Zijn opvolger Elis van Laarhoven deed zijn ronde in de nacht en bij de kerk hoorde hij geluid. Hij dacht dat er brand was en luidde meteen de brandklok. Het hele dorp werd wakker, maar er was geen brand. Later bleek er een grote vogel tegen de kerktoren te zijn gevlogen.

Er is een mooi gedicht van een onbekende auteur bekend, dat erg toepasselijk is voor lantaarnopstekers. Het luidt als volgt:

*Zo zendt ons God het leven door met liefdevolle handen,
dat achter ons een lichtend spoor van lampen is, die branden.*

De familienaam Heessels

De naam Heessels is een patroniem. Bij een patroniem gaat het om een vadersnaam die aangeeft hoe de vader heet en die als familienaam in gebruik genomen is. Het gaat hier dan om de naam Hessel. In de achttiende eeuw verandert de naam in Heessels.

De naam Hessels komt al in de vijftiende eeuw in Udenhout voor. Een Wouter Jan Hessels is in de zestiende eeuw molenaar op de Kreitenmolen. Hij wordt dan ook vaak aangeduid als Wouter de Molder.

In den Brand tegenover café Boslust op de Schoorstraat ligt een perceel genaamd de Hesseldonk. In de negentiende eeuw worden op het perceel twee kleine arbeidershuisjes gebouwd. Ze zijn rond 1874 afgebrand, kort daarna opnieuw opgebouwd en omstreeks 1892 weer afgebroken. In één van die huisjes wordt in 1867 Marinus Heessels geboren.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 252 dragers van de familienaam Heessels. Daarvan woonden er 177 in Noord-Brabant. In Udenhout droegen 23 personen die naam. Ook in St Michielsgestel woonden verhoudingsgewijs veel personen met de naam Heessels (50 naamdraggers).

In 2007 droegen 402 personen de achternaam Heessels.

Stamhuizen

In 1793 werd de nalatenschap gedeeld van Hendrik van Iersel en Elisabeth de Jong die voor de tweede keer gehuwd was met Aart Couwenberg. Schoonzoon Antonij Marten Heessels deelde mee als man van Johanna, de dochter van Hendrik en Elisabeth. Jan van Iersel, de zoon van Hendrik en Elisabeth, kreeg een huis, hof en schuur toegedeeld. Het stond aan de Kuilpad. Antonij erfde 26/27 deel in een perceel weiland in de Kuil, 26/27 deel in een perceel akkerland in de Kuil en 26/27 deel in een heveld van 1 lopense en 25 roeden in de Hesseldonk. Het resterende 1/27 deel werd toegedeeld aan hun halfbroer Hendrik Aart Couwenberg. In 1811 wensten Jan van Iersel en de kinderen van zijn zwager Antonij Heessels een burgerhuis in de Kuil publiek te verkopen. Uiteindelijk kocht Jan van Iersel de kinderen van zijn zus en zwager uit en werd daarmee eigenaar van het huis.

Toen Wilhelmus Heessels in 1835 trouwde met de Oisterwijkse Hendrika Schaapsmeeders vestigden ze zich in Oisterwijk. Willem was van beroep klompenmaker. In Oisterwijk werd ook hun eerste kind geboren, Martinus Heessels. Het gezin vertrok later naar Berkel waar ze in de Kraan woonden. In 1864 vertrokken ze weer naar Udenhout.

Martinus Heessels trouwde met de Udenhoutse Anna Cornelia Intven. Ze woonden in de Kreitenmolenstraat ook wel Kruisstraat genoemd. In 1875 woonden ze volgens een opgaaft in de burgerlijke stand in de Slimstraat. In 1884 woonde het gezin in "t Broek". Daarmee zal de omgeving van Boslust op de Schoorstraat bedoeld zijn. Martinus gaf meestal op schoenmaker van beroep te zijn. Maar ook nachtwaker (1873), bode (1875/1877) en voerman (1876) staan als beroep genoteerd.

Verhalen

Vandalisme

Op 15 november 1841 deed pastoor Verschuure bij burgemeester Antonij Robben aangifte van vernieling in de pas zes weken oude kerk. Op zondag de 14^e had vrachtrijder Jan van Beerendonk tijdens de hoogmis een ijzeren pin weggebroken, die was geplaatst op de hoeken van de pilaren om beschadiging te voorkomen. Verschillende kerkgangers hadden gezien dat het was gebeurd. Na de mis was Jan van Beerendonk naar de herberg van Jan van Hulten gegaan om daar trots het resultaat van zijn vernieling te laten zien. Het bleek, dat het om een weddenschap ging. Jan van Hest, dagloner te Berkel, had een fles jenever tot premie uitgelooft aan degene die een van de pinnen zou losbreken. De fles jenever was op zondagavond ten huize van de weduwe van Cornelis Heessels genuttigd. Deze weduwe was Gertrudis Dirk van Duppen, getrouwd met Cornelis Antonis Heessels, een broer van Martinus Heessels (stamreeks generatie VIII). Beide broers waren kleermaker. Cornelis was geboren op 25 december 1793 en slechts 42 jaar oud overleden op 31 januari 1835.

Pesterijen

Janus Heessels, geboren in 1870, was een zoon van Joannes Heessels en Johanna Maria Heerkens en kleinzoon van het echtpaar Heessels – Schaapsmeeders uit de stamreeks. Janus Heessels was klepperman of nachtwacht van 1904 tot 1913. Hij moest ook de lantaarns van de straatverlichting aanmaken. Graard Kruijssen omschreef hem in een interview uit 1978 als "een zure" die alles beter wist. Dit was blijkbaar voldoende reden om "grapjes" uit te halen. Op een

dag werd zijn ladder, die hij nodig had bij het aansteken van de lantaarns, half doorgezaagd. Toen Heessels de ladder tegen de lantaarn bij het station zette, bezweek die onder zijn gewicht. Heessels, die de kan petroleum net hoog opgeheven hield, kreeg alle olie over zich heen.

Katholiek Thuisfront

De dorpsgemeenschap in Udenhout probeerde in de periode 1946-1950 voor de 68 Indiëgangers uit Udenhout en Biezenmortel een steuntje in de rug te zijn. Dat gebeurde naar aanleiding van een oproep in oktober 1946 van de Katholieke Actie in het bisdom Den Bosch. De al bestaande "Vereniging van oud-militairen in Udenhout", waarvan Ties Heessels voorzitter was, pikte dit initiatief op en begon daarmee al een maand later. Dat verklaart dat er van meet af aan aandacht was voor de vooroorlogse Udenhoutse KNIL-militairen en de eerste groep oorlogsvrijwilligers die zich al in 1945 aangemeld hadden. De eerste actie ten behoeve van het Thuisfront leverde ongeveer f 1.000.- op. Bij allerlei activiteiten zoals trouwerijen, zilveren en gouden bruiloften, buurtfeestjes en jaarvergaderingen van verenigingen, kortom waar mensen bijeen kwamen, gingen vrijwilligers met de collectebus rond en de gulle giften stonden vermeld in het krantje van het Katholiek Thuisfront. Op zaterdag 4 en zondag 5 oktober 1947 was een grote fancy-fair georganiseerd. Al het verzamelde geld werd gebruikt om contact te houden met de jongens overzee, enerzijds door pakketten met bijvoorbeeld sigaretten, pepermunt en foto's van Udenhout te versturen en anderzijds door een krantje te maken en toe te sturen. Dat krantje bevatte eenvoudige dorpsberichten, maar bleek voor de militairen van enorme emotionele waarde. Voorzitter van het Katholiek Thuisfront was Ties Heessels (in het dagelijks leven melkboer). Vaste medewerkers waren: pater Fidentius, kapelaan Adr. van Leeuwen, Tinus Mutsaers, Wil van der Burg, Kees van den Brand, Joke Robben en Jo van Beerendonk (gemeentebode).

Twee tweelingen

Martinus Antonie Heessels trouwde in 1803 met Allegonda Beerens of Beerings. Hun eerste kind werd in 1804 geboren. In 1812 gaf Martinus een tweeling aan bij de burgerlijke stand, Guillaume of in het Nederlands Willem en Antoine (Antonie). Antonie overleed zes maanden later op 8 maart 1813. Willem bleef in leven en trouwde in 1835 met Hendrika Schaapsmeeders. In 1819 krijgen Martinus Heessels en Allegonda Beerens wederom een tweeling. Op 15 januari werden Anthony en Adriaan geboren. Ze overleden beiden kort na de geboorte, Adriaan op 21 januari en Anthony op 26 januari. De ambtenaar van de burgerlijke stand schreef klakkeloos op dat Adriaan maar acht dagen oud werd en Anthony dertien dagen. Het moest eigenlijk zes en elf dagen zijn.

Een bijzondere weddenschap

Martinus Heessels, alias Tinus de Kat, was schoenmaker. Hij trouwde in 1861 met Anna Cornelia Intven. Het viel in die tijd, volgens de memoires van zijn zoon Marinus Heessels, voor arbeiders niet mee een fatsoenlijk loon te verdienen om een gezin te kunnen onderhouden. Er moest dan ook regelmatig een beroep worden gedaan op het armbestuur voor financiële bijstand. Toen Tinus trouwde waren er nog zeven andere schoenmakers die zouden gaan trouwen. In de werkwinkel bij de baas schijnt onder elkaar te zijn gewed wie het eerst bij de armmeester zou moeten aankloppen. Algemeen was men van oordeel dat dit Tineske de Kat wel zou zijn. Die voorspelling is echter niet uitgekomen. Hij wist met een bijbaantje als boodschappenloper voor de goeude Udenhouters het hoofd boven water te houden.

Een procedure tot naamswijziging

Wilhelmus Heessels trouwde in 1908 met de Tilburgse Johanna Maria Trompen. De familie Trompen is oorspronkelijk afkomstig uit het dorpje Vorselaar nabij Herentals in de Belgische Kempen. Later vestigde zich een tak in Hilvarenbeek. De naam Trompen of Trompenaars is afgeleid van de functie *trompenaar* of *trompetter* die veelal zijn diensten bewees in het leger. De trompers begeleidden samen met de tamboers de oprukkende troepen om de moed en het tempo er in te houden. Gedurende veldslagen bevonden de trompetters zich in de

nabijheid van de officieren om de verordende manoeuvres door middel van afgesproken muzikale signalen door te geven. Bovendien fungeerden ze in het leger als boden. In de vijftiger en zestiger jaren van de twintigste eeuw heeft de Amsterdamse tak van de familie Trompen geprocedeerd om de naam te doen herstellen in Trompenaars. Dit had heel veel voeten in de aarde. De Amsterdamse tak wenste een herstelling van de naam Trompenaars, die vanaf 1650 werd gevoerd en die bij de invoering van de burgerlijke stand abusievelijk is verkort. In de procedures kwamen bewijsstukken uit 1787 op tafel. Een eerste procedure bij de rechtbank van Amsterdam werd afgewezen. De procedure moest namelijk worden gevoerd in Breda, want daar viel de gemeente Hilvarenbeek onder, waar het in de burgerlijke stand fout was gegaan. Die stelde de familie in 1969 in het gelijk en gaf opdracht tot correctie van een hele reeks van geboorteakten, te beginnen met de geboorte-inschrijving van Jan Trompen, die in 1831 in Hilvarenbeek was geboren. In de kantlijn van die akte staat een aantekening dat de naam gewijzigd moest worden in Trompenaars. In navolging daarvan konden ook al zijn nazaten hun naam laten wijzigen in Trompenaars.

De stamreeks

- I. Jan Steven Hessels (circa 1590)
- II. Jan Hessels (circa 1620) x Lijske de Cort
- III. Marten Hessels (circa 1650) x Maria Vos
- IV. Jan Hessels (circa 1682) x Heijltje Verhoeven
- V. Gijsbert Hessels (gedoopt te Oisterwijk, 1713) x Elisabeth Wittelox
- VI. Martinus Hessels (Udenhout, 1734) x Adriana van Iersel
- VII. Antonius Heessels (Udenhout, 1755) x Johanna van Iersel
- VIII. Martinus Antonius Heessels (Udenhout, 1779) x Aldegonda Beerens of Beerings
- IX. Wilhelmus Heessels (Udenhout, 1812) x Hendrika Schaapsmeeders
- X. Martinus Heessels (Oisterwijk, 1836) x Anna Cornelia Intven
- XI. Wilhelmus Heessels (Udenhout, 1877) x Johanna Maria Trompen

Het gezin van Willem Heessels en Johanna Trompen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Martinus Gerardus (Ties)	13 mei 1909 Udenhout	A.W. Smits	22 oktober 1983 's-Hertogenbosch
2	Christianus Martinus (Janus)	24 november 1910 Udenhout	W. van Kasteren	5 november 1994 London Ontario Canada
3	Cornelis Antonius (Kees)	22 januari 1913 Udenhout	M.P. van de Ven	21 augustus 2002 Udenhout
4	Maria Cornelia (Miet)	19 juli 1915 Udenhout	J.A.M. Begurel	6 november 2008 Tilburg
5	Anna Cornelia (Anna)	27 juli 1917 Udenhout	J. Vissers	19 oktober 1998 Tilburg
6	Martina Maria (Tini)	31 augustus 1920 Udenhout	J.C.M. Klomp	8 oktober 2008 Udenhout

Kwartierstaat Heessels-Trompen

- 1 **Martinus Gerardus Heessels** * 13 mei 1909 Udenhout + 22 oktober 1983 's-Hertogenbosch
- 2 **Wilhelmus Heessels** * 11 oktober 1877 Udenhout + 16 maart 1952 Udenhout
x 12 augustus 1909 Tilburg
- 3 **Johanna Maria Trompen** * 9 februari 1886 Tilburg + 26 juni 1947 Tilburg
- 4 **Martinus Heessels** * 14 oktober 1836 Oisterwijk + 19 augustus 1908 Udenhout
x 18 april 1861 Udenhout

- 5 **Anna Cornelia Intven** * 22 maart 1837 Udenhout + 22 januari 1902 Udenhout
- 6 **Martinus Trompen** * 1 december 1855 Oisterwijk + 11 juni 1931 Tilburg
x 24 mei 1882 Tilburg
- 7 **Maria Schapendonk** * 18 april 1859 Udenhout + 15 maart 1921 Tilburg
- 8 **Wilhelmus Heessels** * 15 augustus 1812 Udenhout + 19 december 1887 Udenhout
x 10 september 1835 Oisterwijk
- 9 **Hendrika Schaapsmeeders** ~ 23 juli 1804 Oisterwijk + 25 april 1887 Udenhout
- 10 **Johannes Cornelis in 't Ven** ~ 19 november 1794 Tilburg + 9 september 1873 Tilburg
x 6 mei 1830 Udenhout
- 11 **Johanna van de Mierde** ~ 13 september 1808 Moergestel + 25 mei 1859
- 12 **Christaan Trompen** * 19 januari 1823 Hilvarenbeek + 19 mei 1891 Tilburg
x 16 mei 1844 Berkel-Enschot
- 13 **Johanna Maria van de Morkhoven** * 10 augustus 1821 Berkel-Enschot + 2 december 1891 Tilburg
- 14 **Wouter Schapendonk** * 17 januari 1828 Udenhout + 21 februari 1890 Tilburg
x 22 april 1858 Tilburg
- 15 **Johanna van den Broek** * 11 mei 1828 Tilburg + 26 april 1885 Tilburg
- 16 **Martinus Heessels** ~ 13 juni 1779 Udenhout + 6 februari 1832 Udenhout
x 17 juli 1803 Udenhout
- 17 **Aldegonda Beerings** ~ 8 augustus 1783 Boxtel + 17 februari 1849 Waalwijk
- 18 **Hendrikus Schaapsmeeders** ~ 19 januari 1779 Tilburg + 22 juni 1847 Boxtel
x 26 oktober 1800 Oisterwijk
- 19 **Johanna Wollaart** ~ 26 februari 1769 Oisterwijk + 13 juli 1814 Oisterwijk
- 20 **Michiel in 't Ven** ~ 2 mei 1744 Tilburg [] 28 juni 1805 Tilburg
x 25 april 1790 Tilburg
- 21 **Johanna Cornelia van den Oudenhoven** ~ 27 september 1755 Tilburg + 19 augustus 1806 Tilburg
- 22 **Gerardus van de Mierde** ~ 23 oktober 1776 + 2 maart 1846 Moergestel
x 12 februari 1804 Oisterwijk
- 23 **Catharina Roosen** ~ 10 januari 1780 Oisterwijk + 28 november 1815 Moergestel
- 24 **Jan Trompen** ~ 15 mei 1769 Hilvarenbeek + 12 november 1831 Hilvarenbeek
x 2 april 1815 Hilvarenbeek
- 25 **Huijberdina Brokken** ~ 21 maart 1792 Riel + 26 november 1859 Hilvarenbeek
- 26 **Jan Baptist van de Morkhoven** * 1781 Herselt + 22 mei 1846 Berkel-Enschot
x 14 juni 1807 Oisterwijk
- 27 **Barbara Wollaart** ~ 27 april 1776 Oisterwijk + 9 juni 1847 Berkel-Enschot
- 28 **Martinus Schapendonk** ~ 29 september 1788 Udenhout + 25 maart 1842 Udenhout
x 6 april 1826 Udenhout
- 29 **Maria Verhoeven** ~ 19 augustus 1798 Berkel-Enschot + 31 december 1861 Udenhout
- 30 **Mats van den Broek** ~ 20 januari 1800 Lage Mierde + 14 augustus 1873 Tilburg
x 13 mei 1827 Oirschot
- 31 **Elisabeth van Heerbeek** ~ 11 mei 1795 Best + 19 juni 1858 Tilburg

Familieleden

Marinus Heessels, schreef zijn memoires

Marinus werd geboren op 11 februari 1867 in een afgelegen huis in de bossen van de Baronsvelden achter de kapel op de Schoorstraat. Iedereen in Udenhout kende hem met zijn bijnaam Marinus de Kat. Deze bijnaam had hij geërfd van zijn vader die Marinus zelf ook Tinuske de Kat noemde. In 1883 verhuisde het gezin Heessels en dus ook Marinus naar een huisje op de hoek Schoorstraat Lange Sticht waar toen drie kleine huisjes stonden.

Daarnaast woonde Johannes van Bree die getrouwd was met Adriana Schapendonk. In 1896 trouwde Marinus Heessels met zijn buurmeisje Maria Francisca van Bree. Zij gingen wonen op de Schoorstraat op nummer A 141. Dat was het huis van de familie Van Bree. Volgens de memoires van Marinus Heessels verzorgde zijn schoonmoeder Adriana Schapendonk thuis brei- en verstelwerk voor boerenknechts. Twee boerenknechts, Cornelis de Jong en Gerardus Vermeer, drongen er op aan om als zij zondags hun goed kwamen brengen, ook een borreltje te kunnen drinken. Het waren destijds 3-centertjes. Dat verzoek greep ze aan om ter plaatse een café te beginnen. Marinus liet in 1898 het huis verbouwen tot een woning met een café. In 1905 overleed zijn vrouw en Marinus bleef achter met vier jonge kinderen. Een half jaar later hertrouwde hij met Cornelia Batens uit Esch. Marinus bleef meer dan 50 jaar kastelein. Achter de tap was hij vaak het luisterend oor, zijn vrouw voerde daar gewoonlijk het woord. In 1948 werd hij voor de tweede maal weduwnaar. Zijn dochter Adriana en schoonzoon Jan Verhallen kwamen toen met hun 7 kinderen na 25 jaar vanuit Rosmalen terug naar Udenhout. Zij namen het café over en gaven het de naam Boslust. Marinus ging bij hen inwonen.

Op het moment dat Jan en Adriana Verhallen naar café Boslust in Udenhout kwamen, diende hun in Rosmalen opgegroeide zoon Wim in het Nederlandse leger in Nederlands Indië. Toen hij na ruim drie jaar terugkeerde naar het voor hem vreemde Udenhout, voelde hij zich als een kat in een vreemd pakhuis. Hij bestelde een taxi en reed naar zijn verloofde in Rosmalen, waarmee hij later is getrouwd.

Op 31 juli 1962 overleed Marinus Heessels in Huize Sint-Felix op ruim 95-jarige leeftijd. Marinus was een bekende in Udenhout. Hij was op vele terreinen actief. In 1889 werd hij eerste spuitgast bij de vrijwillige brandweer. Daar bleef hij ruim zestig jaar lid van. Naast kastelein was Marinus tot 1913 ook arbeider op de steenfabriek. Hij was een van de oprichters van de Steenfabriek-arbeidersbond Sint-Lambertus. In 1925 was hij mede-oprichter van scherpschuttersvereniging "Weerbaarheid nummer één". Hij werd driemaal koning en in 1954 zelfs keizer. In 1963 sloot "Weerbaarheid" zich aan bij het gilde St.-Antonius / St.-Sebastiaan. Vanaf die tijd is deze schutterij thuis in Boslust. In 1946 kreeg hij het kosterschap van de Mariakapel op de Schoorstraat toebedeeld. Bij zijn negentigste verjaardag kreeg hij hiervoor nog een mooie pijp aangeboden. Marinus had een grote belangstelling voor alles wat zich in Udenhout afspeelde. Dat blijkt ook uit het feit dat hij in 1949 met behulp van Toontje van den Bersselaar allerlei wetenswaardigheden over Udenhout opschreef. Toen had hij al de respectabele leeftijd van 82 jaar.

Familiefoto

Hoofdstuk 6

Familie HEIJMANS – BERTENS

't Vernaom van törp

Kees van den Bersselaar, Kees van Kempen en Hans Pickhard

Peer Heijmans, inwoner van den Biezenmortel, behoorde toch tot "t vernaom van törp". Hij was een van hen om meerdere redenen. Hij kwam niet alleen uit een traditioneel zeer aanzienlijke boerenfamilie, hij was ook loco-burgemeester, wethouder, bestuurder bij de Boerenleenbank en bij de melkfabriek en hij was op velerlei terreinen de representant van Biezenmortel.

Notabelen, gegoede boeren en dienstverlenende functies

Aangesproken met meneer

"t Vernaom van törp" is een breed begrip, waarbinnen verschillende groepen zijn te onderscheiden. Voor een deel bestaat de groep uit functionarissen, meestal mensen van buiten het dorp, die hadden gestudeerd, en die daardoor in het dorp automatisch werden aangesproken met 'meneer'. Het waren mensen die Udenhout niet kenden, met gemiddeld een veel hogere opleiding, met andere culturele interesse en andere netwerken. Voor die mensen was het ook niet gemakkelijk om te integreren in de Udenhoutse gemeenschap. Met weliswaar andere criteria behoorden ook rijke renteniers en gezeten boeren tot "t vernaom".

Onderstaand een situatieschets van de eerste vijftien jaren na de Tweede Wereldoorlog.

Ongeveer tien echte notabelen

Er was in het dorp maar een tiental prominenten die door iedereen met respect werden bejegend, die men steevast meneer noemde, die men steevast groette en waarvoor menigeen in het dorp de pet afnam. Dat waren de pastoor, de burgemeester, de secretaris, de dokter, de notaris, de directeur van de Steenfabriek, het hoofd van de Landbouwschool en de kasteelheer. Rond 1950 waren dat pastoor Prinsen, burgemeester Verhoeven, gemeentesecretaris Willy Mulder, dokter Van Keep en dokter Goossens, notaris Huenges, directeur Van Ginneken, meester Van Oss, kasteelheer Le Mire alsmede de geneesheer-directeur van Huize Assisië. Het waren de autoriteiten van het dorp en stonden boven het volk.

Uit oudere archieven mogen we opmaken dat langer geleden ook de bovenmeester van de openbare school tot het selecte gezelschap behoorde.

Ook notabel, maar toch hiërarchisch ondergeschikt

Dan is er een lijst functionarissen die wel tot de notabelen behoorden, maar op gepaste afstand van de bovengenoemde prominenten. Dat waren de kapelaans en de rector van Vincentius, ondergeschikt aan de pastoor! Dan de wethouders, die hiërarchisch onder de burgemeester en de secretaris kwamen. Verder de zaakvoerder van de Boerenbond, die ook kassier van de Boerenleenbank was, en de directeur van de Zuivelfabriek, die beiden een enorme belangengroep vertegenwoordigden.

Wel prominent, maar geen deel van de notabelen van het dorp

Ook is er een groep functionarissen, die absoluut prominent mag worden genoemd, maar die geen rol speelde in het dorp. Dat geldt voor de gardiaan van de Kapucijnen, voor de overste van Vincentius, voor de oversten en rectoren van Huize St.-Felix en Huize Assisië en de

overste van de fraters. Als er grote recepties waren, kwamen de gardiaan van Biezenmortel en de overste van Assisië meestal wel, maar met name de oversten van Vincentius en Felix lieten verstek gaan en bleven in het dorp onbekenden.

Dienstverlenend

Dan waren er in het dorp veel mensen bestuurlijk actief in leidinggevende en dienstverlenende functies, die om die reden zeker werden gerespecteerd, maar die niet tot de notabelen van het dorp behoorden. Denk aan de besturen van de belangrijkste belangenorganisaties van de boeren, de middenstanders en de arbeiders (werkliedenvereniging), het kerkbestuur, de gemeenteraad, de gemeente-ontvanger, de bestuurders van de Boerenleenbank, de directeur van het postkantoor, meester Van der Burg uit Udenhout en meester Van Iersel uit Biezenmortel, die beiden in diverse organisaties en verenigingen actief waren.

Rijke renteniers en gezeten boeren

Behalve een relatief kleine groep grootgrondbezitters en boeigenaren was er een groot aantal prominente boeren, dat in de loop der jaren als vanzelfsprekend in het dorp bestuurlijke functies vervulde. Zij waren de oprichters van Boerenleenbank, Boerenbond, Zuivelfabriek en Landbouwschool. Verder kwamen zij vanouds in aanmerking voor de eervolle functie van kerkmeester of werden zij opgenomen in het bestuur van de St.-Vincentiusvereniging. Ook binnen het dorpsbestuur kwamen we vaak diezelfde namen tegen als wethouder of raadslid.

Udenhoutse Vriendenkring

Voor de Tweede Wereldoorlog was er in Udenhout een Vriendenkring, bestaande uit enkele notabelen, prominenten, dienstverlenende functionarissen, rijke renteniers en gezeten boeren. Het was een netwerkorganisatie, zoals er tegenwoordig zoveel zijn, bijvoorbeeld de Lionsclub. Mensen betaalden contributie en volgens de reglementen was er ook sprake van boete als men niet naar de bijeenkomsten kwam. Het concept was hetzelfde als bij de Lionsclub: elkaar ontmoeten, netwerken, informatie uitwisselen, soms een spreker.

In de periode van 1926 tot 1938 vinden we op de ledenlijst van de Vriendenkring onder andere: notaris Van Acker, Jan Beekmans, de zaakvoerder van de boerenbond Graard Bergmans, Jan Bergmans, Jo Boom, aannemer Jôsjie de Gôolse (Brekelmans), Sjef Burgmans, de oude bovenmeester van de voormalige openbare school meester Coppens, bakker Pieter van Dam, Jan Danklof, burgemeester De Goeij, Harrie Haen, de directeur van het postkantoor Hosli, Tinus Keuninx, burgemeester De Klerk, commies Korthout, dokter Lobach, Harrie Lommers van het timmerbedrijf, directeur Mols van de steenfabriek, meester Van Oss van de landbouwschool, heerboer Frans van de Pas, Willem van de Pas, slager Pieter Pijnenburg, gemeente-ontvanger Robben, Jan van Rooij, Janus van de Ven, wethouder Verbunt, Bart Vercammen, Kees Verhoeven, Henri Verhoeven, Frans Vermeer, gemeentesecretaris Pieter Vermeer, Willem Versteijnen, Janus van de Voort, wethouder Van de Voort en Kees van Zijl.

Tijden veranderden in de zestiger jaren

In de jaren na de oorlog kwamen veel boeren in Udenhout en daarbuiten in problemen met de bedrijfsopvolging. Er was een overschot aan boerenzonen. In geval van grote gezinnen kwam de continuïteit van het boerenbedrijf in gevaar. Er kwam een emigratiegolf op gang. Het leidde er ook toe dat steeds meer jongens gingen studeren. Aanvankelijk op een seminarie of op kostschool bij de fraters om later terug te komen in de samenleving en daar na verloop van tijd administratieve en bestuurlijke functies te vervullen of in het onderwijs een toekomst zagen. Die waren veelal niet in Udenhout voorhanden en de jongelui trokken dan ook het dorp uit. Het seminarie en de fraters maakten plaats voor de middelbare school in de stad, eerst het Odulphuslyceum, later de Rijks-HBS Willem II, het Pauluslyceum en voor de meisjes het Theresialyceum. Een enkeling ging later naar de universiteit. Jos

Raaijmakers uit Biezenmortel was een van de eersten uit de boerenstand die naar een universiteit ging. Een bekend voorbeeld is natuurlijk Kees van Jan van Betjes, professor dr. Cornelis Verhoeven die zich na zijn seminarietijd ontplooidde tot hoogleraar in de wijsbegeerte en later zelfs werd onderscheiden met de P.C. Hooftprijs.

Omdat voortaan al die zonen en dochters uit het eigen dorp en de vele nieuwkomers net zo slim waren of nog slimmer dan functionarissen die vanuit andere plaatsen naar Udenhout kwamen om er burgemeester, pastoor of dokter te zijn, vervaagden de oude structuren in de hiërarchie van het dorp. Aanvankelijk gebeurde dat schoorvoetend als mensen zeiden: "Ik mag de dokter met zijn voornaam aanspreken". Maar omstreeks 1970 was de bijzondere positie van de notabelen van weleer al danig aan het afbrokkelen. Een ontwikkeling, die werd versterkt door de vele nieuwkomers, die de wijken Zeshoeven en Achthoeven gingen bevolken.

De familienaam Heijmans

De naam Heijmans is volgens het Meertensinstituut een patroniem of vadersnaam: Heiman, een vleinaam voor de naam Hendrik en afgeleid van de tweestammige Germaanse naam uit Hagiman, waarvan het eerste lid (haag) de betekenis van omheining/omheinde ruimte heeft en het tweede lid (man) de betekenis van held. De betekenis van de naam is dus ongeveer "held op zijn erfgoed". De naam Heijmans kwam al vroeg voor in Udenhout. In de jaren 1513-1525 betaalde ene Wilhelm Heijmans een cijns uit goederen in Udenhout aan de abdij van Tongerlo.

Bij de volkstelling van 1947 waren er in Nederland 2503 dragers van de familienaam Heijmans of Heymans. In Noord-Brabant waren dat er 1084. De provincie Zuid-Holland stond met 492 naamdragers op de tweede plaats. In Udenhout woonden 11 personen met de naam Heijmans. Verder was er verhoudingsgewijs een opvallende concentratie in de gemeente Dussen en rondom Rosmalen.

In 2007 woonden er in Nederland 3815 inwoners met de naam Heijmans of Heymans.

De stamhuizen

Stamvader Peter Hendrik Heijmans had zich vanuit Biezenmortel in Udenhout gevestigd. Hij kocht in 1805 een grote bouwhoeve aan de Kreitenmolen, bestaande uit een huis, schuur en verdere gebouwen met de werf, tuin en driesen of weilanden. De boerderij stond vanouds bekend als één van de Perwyshoeven. Verkoper was de rentmeester van de domeingoederen, die verklaarde dat de boerderij oorspronkelijk behoorde tot de bezittingen van het huis van Paltz Beieren. Hij bedoelde Karel van Paltz, prins van Sulzbach en keurvorst van Beieren, de overgrootvader van keizerin Sissi van Oostenrijk. We moeten de boerderij zoeken bij de Haarensbaan, waar thans de familie Jansen – Dankers woont. In 1889 verkocht de familie Heijmans de boerderij aan Lambertus de Rooij en Wilhelmus Marinus Weijers, aannemers van openbare werken die ter plaatse een steenfabriek oprichtten.

Op zes maart 1848 overleed in Udenhout Martinus Heijmans, oud 82 jaren en ongehuwd. Het overlijden werd aangegeven door zijn neef Francis Heijmans. Enkele jaren tevoren op 16 december 1844 was in Udenhout overleden Cornelis Heijmans, oud 87 jaren en eveneens ongehuwd. Martinus en Cornelis Heijmans kunnen met recht suikerrooms genoemd worden. Na hun overlijden was er een rijke erfenis te verdelen. De familie verdeelde die: Jan, Cornelis de oude, Hendrik, Cornelis de jonge, Francis, Hendrina gehuwd met Peter van Broekhoven, Wilhelmina gehuwd met Peter Verhoeven, allen oomzeggers, en de acht kinderen van wijlen Maria Heijmans gehuwd met Jacobus Verhoeven die eveneens oomzegger was. Tot de nalatenschap behoorden verschillende boerderijen in Biezenmortel,

waaronder Winkelsestraat 27 (thans familie Heijmans), Winkelsestraat 31 (thans familie Bertens) en Biezenmortelsestraat 14 (thans familie Van Hulten).

Verhalen

Akte van bekendheid

Op 16 februari 1813 legde Peter Hendrik Heijmans een verklaring af voor de Udenhoutse notaris Van den Bosch. Het was een zogenaamde akte van bekendheid. In februari 1792 was er namelijk een zoon geboren uit zijn huwelijk met Anna Maria van Strijdhoven. Vier weken later was het kindje overleden. Daarvan was echter geen aantekening gemaakt in het Udenhoutse dodenregister. Daarom verschenen Jan Laurens Vermeer, brouwer, Jan den Ouden, smid, Jan Hendrik van Broekhoven, rentenier, Peter Adriaan Brekelmans, Arnoldus Daneel van Zon, Jan Arnoldus van Zon en Adriaan Willem van Iersel, bouwlieden (boeren) te Udenhout, die verklaarden dat het hun bekend was dat de zoon van Peter Heijmans en Anna Maria van Strijdhoven, genaamd Johannes, circa vier weken na zijn geboorte was overleden. De reden, dat deze verklaring was afgelegd, laat zich vinden in de dienstplicht, die gold voor alle twintigjarigen. Uit een controle zal gebleken zijn, dat de in 1792 geboren zoon van Peter Heijmans zich niet als dienstplichtige militair had gemeld.

Een andere zoon van Peter Heijmans, Jan, trouwde in 1819. Hij was niet daadwerkelijk in militaire dienst geweest, zo blijkt uit de verklaring die bruidegoms verplicht waren in te leveren bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Uit het formulier blijkt dat hij bij de loting voor de dienstplicht nummer 64 had getrokken, welk nummer niet was opgeroepen. Op het formulier stond ook zijn signalement genoteerd: lengte: 5 voet en 4 ½ duim (ongeveer 1,58 m); aangezicht: rond; ogen: blauw; neus: groot; mond: groot; kin: rond; haar: bruin; wenkbrauwen: blond.

Bedelaars in het dorp

In 1804 legde Anna Maria van Strijdhoven, huisvrouw van Peter Hendrik Heijmans, een verklaring af voor de Oisterwijkse schepenen. Een man en vrouw waren door de schepenen opgepakt voor landloperij en bedelarij. Anna Maria verklaarde dat op vrijdag 3 februari 1804 de bedelaars bij haar aan huis waren gekomen en gevraagd hadden om een stuk brood, dat ze had gegeven. De bedelaars waren in de buurt blijven hangen. Elisabeth Willem de Jong, dienstmeid bij Anna Maria's zwager Cornelis Hendrik Heijmans, verklaarde dat de bedelaars ook bij zijn huis geweest waren. De dienstmeid had hen een duit gegeven. 's Zondagsmiddags waren de bedelaars weer in Udenhout, ze klopten aan bij Adriaantje Vromans, huisvrouw van Jan Michiel Koolen, met de vraag of ze daar de nacht mochten doorbrengen, dat werd geweigerd, maar ze ontvingen wel een aalmoes. Daarop klopten ze aan bij Anneke Geert Mijs, huisvrouw van Jan van Hulten. Ook daar mochten ze de nacht niet doorbrengen en de gevraagde handvol aardappels werd hen geweigerd. Wel kregen ze ook van Anneke Mijs een aalmoes. Uiteindelijk gingen de bedelaars op zondagavond weer terug naar Cornelis Heijmans. Hij stond toe dat ze op de boerderij de nacht doorbrachten en hij gaf ze eten en drinken.

De stamreeks

- I. Jan Willem Heijmans x Adriana
- II. Peter Heijmans x Eerken Baltissen
- III. Adriaan Heijmans x Geertje van Rijswijck
- IV. Petrus Heijmans x Maria Hendrik Cornelis Lucasse
- V. Hendrik Heijmans (gedoopt te Oisterwijk, 1715) x Catelijn van Laarhoven
- VI. Peter Heijmans (Udenhout, 1754) x Anna Maria van Strijdhoven
- VII. Johannes Heijmans (Udenhout, 1793) x Adriana Maria van den Bijgaart

VIII. Petrus Heijmans (Udenhout, 1843) x Johanna Verhoeven

IX. Adrianus Heijmans (Udenhout, 1872) x Adriana Bertens

Het gezin van Janus Heijmans en Adriana Bertens

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Martinus Petrus (Tinus)	25 augustus 1909 Helvoirt	M.E. van de Ven	18 mei 2001 Waalwijk
2	Anna Maria (Anna)	21 maart 1911 Helvoirt	C.J. Bertens	27 januari 2005 Oisterwijk

Kwartierstaat Heijmans-Bertens

- 1 **Martinus Petrus Heijmans** * 25 augustus 1909 Helvoirt + 18 mei 2001 Waalwijk
- 2 **Adrianus Heijmans** * 25 juli 1872 Udenhout + 11 januari 1955 Biezenmortel
x 30 april 1907 Udenhout
- 3 **Adriana Bertens** * 1 februari 1869 Udenhout + 26 maart 1934 Helvoirt
- 4 **Petrus Heijmans** * 1 mei 1843 Udenhout + 1 februari 1888 Udenhout
x 29 april 1868 Udenhout
- 5 **Johanna Verhoeven** * 6 maart 1844 Udenhout + 1 november 1899 Udenhout
- 6 **Martinus Bertens** * 28 juni 1827 Udenhout + 28 januari 1891 Udenhout
x 29 april 1868 Udenhout
- 7 **Johanna Maria Elias** * 4 juni 1837 Tilburg + 16 november 1917 Udenhout
- 8 **Johannes Heijmans** ~ 2 juli 1793 Udenhout + 6 juni 1848 Udenhout
x 11 juni 1831 Berkel-Enschot
- 9 **Adriana Maria van den Bijgaart** ~ 21 januari 1802 Oisterwijk + 8 december 1873 Udenhout
- 10 **Wilhelmus Verhoeven** * 4 september 1813 Udenhout + 17 augustus 1880 Udenhout
x 22 februari 1843 Udenhout
- 11 **Maria Verhoeven** * 5 november 1816 Udenhout + 26 april 1869 Udenhout
- 12 **Adriaan Bertens** ~ 24 december 1781 Udenhout + 6 juni 1863 Udenhout
x 29 april 1819 Udenhout
- 13 **Elisabeth Simons** ~ 20 augustus 1790 Udenhout + 4 januari 1878 Udenhout
- 14 **Jan Elias** ~ 2 september 1801 Loon op Zand + 9 april 1870 Udenhout
x 3 mei 1833 Loon op Zand
- 15 **Wilhelmina Laurijssen** ~ 9 oktober 1809 Loon op Zand + 6 juli 1886 Udenhout
- 16 **Peter Heijmans** ~ 19 augustus 1754 Udenhout + 4 maart 1816 Udenhout
x 27 april 1788 Oisterwijk
- 17 **Anna Maria van Strijdhoven** ~ 21 april 1764 Drunen + 2 maart 1844 Udenhout
- 18 **Adriaan van den Bijgaart** ~ 19 maart 1765 Oisterwijk + 6 november 1829 Berkel-Enschot
x 12 mei 1793 Oisterwijk
- 19 **Adriana van Doesburg** ~ 13 april 1763 Oisterwijk + 2 mei 1833 Udenhout
- 20 **Adriaan Verhoeven** ~ 9 juli 1781 Udenhout + 24 oktober 1865 Udenhout
x 23 april 1809 Udenhout
- 21 **Joanna Schapendonk** ~ 6 mei 1793 Udenhout + 26 maart 1826 Udenhout
- 22 **Jacobus Verhoeven** ~ 7 mei 1778 Udenhout + 12 februari 1870 Helvoirt

x 13 april 1815 Udenhout

- 23 **Maria Heijmans** ~ 9 februari 1790 Udenhout + 11 juni 1840 Helvoirt
- 24 **Jan Bertens** ~ 13 oktober 1750 Udenhout + 14 september 1811 Udenhout
x 9 februari 1777 Oisterwijk
- 25 **Maria van Rijswijk** ~ 15 december 1754 Udenhout + 28 februari 1811 Udenhout
- 26 **Hubert Simons** ~ 30 april 1750 Udenhout + 7 juni 1832 Udenhout
x 1 mei 1785 Tilburg
- 27 **Petronella van Geenhoven** ~ 29 april 1757 Tilburg + 19 mei 1833 Udenhout
- 28 **Willem Elias** ~ 3 oktober 1758 Loon op Zand + 12 januari 1842 Loon op Zand
x 20 mei 1798 Loon op Zand
- 29 **Johanna van Iersel** ~ 12 juli 1772 Loon op Zand + 29 september 1818 Loon op Zand
- 30 **Adriaan Laurijssen** ~ 27 november 1770 Loon op Zand + 8 september 1830 Loon op Zand
x 27 januari 1799 Loon op Zand
- 31 **Johanna Maria Berthout** ~ 12 augustus 1777 Tilburg + 16 maart 1832 Loon op Zand

Familieleden

Tinus Heijmans, secretaris kerkbestuur en Vincentiusvereniging

Tinus (1870-1948) is een zoon van Peter Heijmans en Johanna Verhoeven, was gehuwd met Petronella van de Pas, ofwel Piet Paas. Samen woonden zij in de Groenstraat, in een boerderijtje vlak naast het huidige scoutingpad. Vóór die tijd boerden zij in de Gijzelsestraat. Tinus was in 1899 één van de twaalf initiatiefnemers voor de oprichting van de Boerenleenbank. Tinus was toen pas 29 jaar oud. Al in 1904 trad hij als bestuurslid af en werd opgevolgd door zijn broer Adrianus. Later zouden nog twee broers zitting nemen in één van de beheer-colleges. Tinus was lange tijd tevens secretaris van het kerkbestuur en van de plaatselijke St.-Vincentiusvereniging. Hij stierf in 1948 op 78-jarige leeftijd.

Peer Heijmans, wethouder

Een prominent lid van de familie Heijmans was Peer. Hij werd op 24 februari 1888 op 't Winkel in Biezenmortel geboren als zoon van Peter Heijmans en Johanna Verhoeven. Hij werd postuum geboren, dat wil zeggen na het overlijden van zijn vader op 1 februari 1888. De geboorteaangifte werd gedaan door de oom van Peer, Adrianus Heijmans die verklaarde ook bij de bevalling van zijn schoonzuster aanwezig te zijn geweest. Peer Heijmans boerde op de ouderlijke bedrijf op 't Winkel. In 1916 was hij medeoprichter en de eerste secretaris van de Zuivelfabriek, in 1933 lid van de Commissie van Toezicht van de Lagere Landbouwschool te Udenhout en van 1935 tot 1941 en na de oorlog van 1945 tot 1953 wethouder en loco-burgemeester. Ook komen we zijn naam tegen als voorzitter van het Waterschap "De Zandleij" en als bestuurslid van de harmonie "Moed en Volharding". Peer trouwde op 2 mei 1917 te Udenhout met Johanna Nicolazina (Jans) Verhoeven, geboren te Udenhout op 17 juli 1887, overleden in huize Felix in Udenhout op 4 juni 1966 en begraven op het kerkhof in Biezenmortel. Ze was een dochter van Petrus Verhoeven en Francijna van Broekhoven. Het echtpaar kreeg in 1918 hun eerste dochtertje Johanna Elisabeth. De jaren daarna (1920, 1921, 1922 en 1924) moest Peer vier keer een doodgeboren kind aangeven. Tot overmaat van ramp overleed op Sinterklaasavond van het jaar 1927 hun enige dochter op negenjarige leeftijd. In hun gezin werd later een kind opgenomen. Als een eigen dochter is Henny Heijmann een van hen geworden. Na haar huwelijk met Jan Duyndam heeft zij Biezenmortel verlaten. Na het overlijden van zijn dochtertje verliet Peer de boerderij op 't Winkel, zijn broer Jaon zette het bedrijf daar vanaf 1934 voort. Peer liet voor zichzelf op zijn grond in de Biezenmortelsestraat een fraai

herenhuis bouwen. Hij overleed na een lang ziekbed op 11 mei 1974 in huize De Meerwijk in Den Bosch. Op 15 mei werd hij begraven op het Biezenmortelse kerkhof.

De familiefoto

Hoofdstuk 7

Familie DE JONG – VAN SLUISVELD

Sint-Jansklokken

Wilma de Jong en Kees van Kempen

Mijntje de Jong – Vugts heeft wel 25 jaar lang de *Sint-Jansklokken* rondgebracht, te voet met een tas over haar linkerschouder. De bladen voor verderweg gelegen buurtschappen gaf ze mee aan schooljongens, maar één keer per kwartaal ging ze zelf alle abonnees af om het abonnementsgeld te innen. En ze ging ook zelf naar Den Bosch om het geld af te dragen. De in Haaren geboren Wilhelmina Vugts had in het dorp een bijnaam, die zij overhield aan de periode dat zij werkzaam was op een boerderij met die naam achteraan de Gommelsestraat vlakbij de Rustende Jager, boerderij de Bus. Je wist in het dorp niet anders dan dat Mijntje Bus de *Sint-Jansklokken* rondbracht.

Kranten en tijdschriften

Een overzicht van de kranten en tijdschriften die onze voorouders zoal lazén.

Het Huisgezin

Al in 1771 was in Den Bosch de *'s-Hertogenbossche Courant* verschenen. In 1853 werd de naam ervan gewijzigd in de *Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant*. In 1869 verscheen er een tweede dagblad, de *Noord-Brabander*. Beide kranten fuseerden in 1910 tot de krant *Het Huisgezin*. In Tilburg verscheen in 1879 de *Nieuwe Tilburgsche Courant*. In 1917 werd door enkele Tilburgse fabrikanten *Het Nieuwsblad van het Zuiden* opgericht. In het begin hadden de kranten maar weinig abonnees. Pas in de jaren twintig kwam een dagelijkse krant iets meer in gebruik en dan vooral alleen in de winter. Er waren wel enkele wereldburgers in het dorp, zoals de burgemeester die op bedevaart ging in Spanje en meneer Willem van Iersel die voor vakantie naar Zuid-Duitsland reisde, maar de meeste dorpsgenoten hoorden het laatste nieuws in het café, bij de smid of in een winkel.

Landelijke dagbladen, zoals het door de Eindhovense kapelaan Judocus Smits in Den Bosch opgerichte deftige katholieke dagblad *De Tijd*, werden alleen door notabelen gelezen. In Udenhout was er aan het eind van de 19e eeuw slechts één abonnement op *De Tijd*, te weten schoolmeester Borsten. De krant kwam per post. Als meester Borsten zijn krantje had gelezen, stuurde hij zijn hond met de krant naar het kasteel, zodat ook kasteelheer Le Mire die kon lezen.

De Katholieke Illustratie

Een geduchte concurrent voor de dagbladen was het in 1867 opgerichte weekblad *De Katholieke Illustratie*. Dat was een geïllustreerd weekblad voor Katholiek Nederland, veelgelezen, invloedrijk en een van de grootste tijdschriften in haar tijd (1867-1967). Het was voor de katholieke gezinnen, die een abonnement op een tijdschrift konden betalen, net zo'n instituut als de RK Staatspartij en de Katholieke Radio-Omroep (KRO). Sommigen lieten jaargangen inbinden om als naslagwerk te gebruiken.

Voor de jeugd

Voor de jeugd ontstond in 1885 het weekblad de *Engelbewaarder*. Generaties lang hebben katholieken hun kinderen via de *Engelbewaarder* vertrouwd gemaakt met de normen en waarden van het 'Rijke Roomsche leven'. Met verhalen over misje-spelen, heiligen en

kerkelijke feesten. Met foto's van kinderen, verkleed als engelen en nonnetjes. Met antwoorden op vragen van kinderen 'of Maria en Jozef ook gedoopt zijn?' en 'of er op zondag inkopen gedaan mochten worden?'. Met tranentrekkende geschiedenissen.

In 1916 kreeg de *Engelbewaarder* een concurrent met *Het weekblaadje voor de Roomsche jeugd*, vanaf 1946 *Roomse jeugd*. In 1953 hield dit blad op te bestaan en werd opgevolgd door het jeugdblad *Taptoe*. In 1958 ging ook de *Engelbewaarder* op in de *Taptoe*. Vanaf die tijd kwam de jeugd van de laagste klassen van de lagere school elke zaterdag thuis van school met de *Okki* (Onze Kleine Katholieke Illustratie) en de jeugd van de hoogste klassen met de *Taptoe*. Velen herinneren zich de strips van Broer Konijn en van de Reuzenbaby. In 1974 bleek uit een enquête dat er een groep kinderen was, te oud voor de *Okki* en te jong voor de *Taptoe*. Daarom lanceerde Malmberg in dat jaar een derde jeugdblad voor de kinderen uit de tweede en de derde klas: de *Jippo*.

Boer en Tuinder

Op 4 januari 1947 verscheen het eerste exemplaar van het weekblad *Boer en Tuinder*. Dit weekblad was een uitgave van de KNBTB (Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond) met als bijlage een gewestelijke NCB-editie. Dat was een voortzetting van het weekblad van de NCB. Boeren lazen *Boer en Tuinder* nauwgezet en de zondagmiddag was daar nog al eens de aangewezen tijd voor. Dit vakblad deed jarenlang verslag van de veranderingen in de agrarische sector. Later is dit blad samengegaan met andere landbouwbladen van de georganiseerde landbouw onder de naam *Oogst*, later *Nieuwe Oogst*.

Missieblaaijes

Veel congregaties en missie-orden gaven maand- of kwartaalbladen uit. Families van fraters, broeders, zusters en paters hadden vaak abonnementen op deze bladen, ook als een vorm van een financiële donatie. Mensen uit het dorp gingen met die blaadjes rond en haalden geld op, zogenaamde zelatrices. Leentje van de Voort – Danklof was zelatrice van de Gemmabode. Op 2 mei 1940 was de heilige Gemma Galgani, de maagd van Lucca, heilig verklaard. In september 1940 werd er in de Tilburgse Noordhoekkerk een beeltenis van de heilige onthuld, waar mensen op haar voorspraak konden bidden voor vrede. De Gemmabode was een publicatie van de Paters Passionisten in Mook.

De fraters van Tilburg geven het blad *Ontmoetingen* uit, de Kapucijnen het *VolkswEEKBLAD*, de missionarissen van Steyl de *Bode van het Heilig Hart van Jezus*, etc.

Katholiek Thuisfront

In de loop van decennia kwamen er ook steeds meer informatieblaadjes, zoals de Mededelingen van de Boerenbond en de Bode van de Heilige Familie. Na de oorlog was er enkele jaren het in Udenhout zelf gemaakte informatieblad Katholiek Thuisfront, in een tijd dat er 68 Udenhoutse soldaten waren uitgezonden om te vechten in Nederlands-Indië.

In 1967 verscheen het huis-aan-huis-weekblad *De Wegwijzer*, waarin de parochies, de gemeente en de verenigingen hun mededelingen konden plaatsen. Vanaf 19 juni 1982 tot 1993 kwam ook huis-aan-huis *De Gemeint* in de bus met als verspreidingsgebied Berkel-Enschot-Udenhout-Biezenmortel. In Biezenmortel kwam het huis-aan-huisblad *De Klepperman* uit en wordt anno 2014 het huis-aan-huis-weekblad *De Leije* verspreid.

Beatrijs

In 1939 verscheen het eerste nummer van *Beatrijs*: 'een degelijk, katholiek, praktisch alzijdig vrouwenweekblad' waarin 'vrouwen zullen terugvinden wat alle katholieke vrouwen verenigd houdt: huishoudelijkheid, karaktervastheid en zin voor het goede.' *Beatrijs* besteedde in de loop der jaren veel aandacht aan zelfmaakdingen: brei- en haakpatronen, positiekleding, pantoffels, een 'praktisch vest' en een doopjurk, afgewisseld met artikelen over 'drielingen,

vierlingen en vijfelingen', de wonderbakpan en natuurlijk 'Vraag het aan Beatrijs'. Een stuk over het sterven van zuster Marie-Bernard (Bernadette van Lourdes) illustreerde de zo belangrijke katholieke signatuur. En natuurlijk een fotoreportage van het gezin van kroonprinses Juliana op wintersportvakantie. In 1967 ging het blad op in *Libelle*.

De Sint-Jansklokken

In december 1922 verscheen het eerste nummer van wat toen nog de *Sint-Jansklokken* heette, maar in de jaren '50 werd omgedoopt tot *Bisdomblad*. Het was de wens van bisschop Diepen 'allerlei gewijde klanken over het bisdom uit te strooien'. Erg groot was de belangstelling voor het blad de eerste jaren niet. Er kwamen zo 'n 1200 abonnees, voornamelijk bij de geestelijkheid en katholieke instellingen. Na de oorlog brak een gouden tijd aan voor de *Sint-Jansklokken*. Vanwege de papierschaarste zetten parochies hun berichten en misintenties in het blad. Er waren liefst 25 edities. Velen kennen het blad uit die tijd. Die periode werd in 1972 afgesloten. Verschillende parochies hadden weer hun eigen parochieblad. De ingreep had flinke gevolgen voor het abonneebestand. Uiteindelijk viel in 2002 voor het *Bisdomblad* als weekblad het doek, maar bleef de mogelijkheid om maandelijks, dicht bij de mensen informatie te geven over "mens, geloof, kerk en samenleving", zoals de ondertitel van het *Bisdomblad* sinds de viering van het zestigjarig bestaan luidt.

Vooraf in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw waren in Udenhout en Biezenmortel heel veel mensen geabonneerd op het weekblad van het Bossche bisdom.

Margriet

Begin jaren zestig stopte de familie Weijters met het bezorgen van enkele weekbladen, waaronder de *Margriet*. Omdat Jan de Jong 's middags al vroeg thuis kwam van zijn werk als bakker en hij zijn vrije tijd nuttig wilde besteden, besloot hij met veel enthousiasme de werkzaamheden over te nemen. Hij wist waaraan hij begon; hij heeft zijn moeder vele jaren de *Sint-Jansklokken* rond zien brengen. Begonnen met plusminus 26 klanten groeide zijn klantenkring uit tot plusminus 500 abonnementen in Udenhout en Biezenmortel.

Tegenwoordig is het haast onvoorstelbaar om zo maar bij de klanten (achterom) binnen te lopen, begin jaren zestig was het juist vreemd om bij de voordeur aan te bellen. De huisvrouw was gewoon thuis. Bij veel klanten werd contant afgerekend ofschoon sommige veel moeite hadden met het vinden van hun portemonnee. Door wind of regen, hitte of kou, altijd herkenbaar aan het gele jasje, Jan de Jong liet zijn klanten nooit in de steek. Iedere straat had zijn eigen *bezorgdag*. Ziek-zijn kwam niet voor in zijn vocabulaire.

Gedisciplineerd, nooit ziek, en altijd op tijd, de pijlers van Jan de Jong.

Zijn klanten kennen hem als een drempelloze man, natuurlijk in de omgang, oprecht geïnteresseerd met een grote intuïtie maar met het vermogen om op tijd te zwijgen.

De familienaam De Jong

De Jong is de meest voorkomende familienaam in Nederland. Van oorsprong is het een toenaam vergelijkbaar met de toevoeging Jr. (Junior) achter een naam. De naamdragers hadden dezelfde voornaam en/of hetzelfde patroniem als de oudere van wie zij zich met dit predicaat onderscheidden. In dit opzicht verhoudt 'de Jong' zich ten opzichte van 'de Oude' als *junior* ten opzichte van *senior*.

Er waren twee redenen om De Jong(e) aan een naam toe te voegen. Het eerste geval kwam voor als de zoon dezelfde voornaam had als de vader. Om het onderscheid duidelijk te maken gaf men dan de toevoeging "de oude" en "de jonge". In het tweede geval was het vanwege de strenge vernoemingsregels niet ongebruikelijk dat twee kinderen in een gezin dezelfde voornamen kregen, omdat beide grootvaders (of grootmoeders) nu eenmaal die naam hadden. Ook dan kwamen de toevoegingen De Oude en De Jonge van pas.

In sommige gevallen bleef die toevoeging aan de naam hangen en ontwikkelde zich tot een familienaam.

Bij de volkstelling van 1947 waren er in 55.480 naamdragers met de familienaam De Jong in Nederland. In Brabant woonden er 4.550. De naam kwam toen in Udenhout vijftig keer voor. Anno 2007 is het aantal personen met de naam De Jong in heel Nederland al toegenomen tot 83.937.

De stamhuizen

In de periode, dat de eerste kaarten van het Udenhoutse kadaster werden getekend, woonde Adriaantje Pijnenburg, de weduwe van Jan Steven de Jong, in Udenhout. Volgens het kadaster bezat ze een viertal perceeltjes grond in den Brand niet ver van de Rustende Jager. Het waren twee perceeltjes bouwland en twee aangelegen perceeltjes schaarbos ter plaatse van de huidige duinwal. In 1805 had Jan Steven de Jong van zijn schoonouders Willem Pijnenburg en Geertruij van Spaandonk nog drie percelen land in Loon op Zand in het Land van Kleef geërfd. De boerderij van zijn schoonouders ten noorden van de Kerkstraat werd toen aan zijn zwager Johannes van der Velden toebedeeld.

Schoenmaker Johannes de Jong en zijn vrouw Elisabeth van Sluisveld woonden aanvankelijk kort na hun huwelijk op de Schoorstraat. Daar werd in 1877 hun eerste kind geboren. Een jaar later meldde het geboorteregister het tweede kind, geboren in 't Broek (ook de omgeving van de Schoorstraat). Daarna volgden enkele kinderen, geboren in de Groenstraat. In 1889 woonden ze in de Kruisstraat en in 1893 in de Slimstraat. Als laatste stond Johannes de Jong ingeschreven op het adres D 23, het liefdesgesticht St.-Felix, een gasthuis voor oude mannen en vrouwen.

Willeke de Jong, de zoon van Johannes de Jong en Elisabeth van Sluisveld was leerlooier en woonde met zijn vrouw Mijntje Vugts in de Kreitenmolenstraat vanaf het kruispunt net voorbij het liefdesgesticht St.-Felix.

Verhalen

Stief-schoonmoeder

Bij de familie de Jong is sprake van een bijzondere familierelatie. Op 6 juni 1862 trouwde namelijk de vierentwintigjarige Adriana de Jong met de 41-jarige weduwnaar Godefridus van Sluisveld. Enkele jaren later, op 27 april 1876, trouwde Elisabeth, de dochter van Godefridus uit zijn eerste huwelijk met Maria Catharina van Roij. De bruidegom was Johannes de Jong, de broer van Adriana de Jong. Johannes de Jong had dus een zuster, die tevens zijn (stief)schoonmoeder was!

Signalement

Van Johannes de Jong (geboren 1804) is een signalement bekend. Dit is bewaard gebleven bij de huwelijkse bijlagen. Het stond op het formulier dat hij bij zijn huwelijk moest overleggen ten bewijze dat hij voldaan had aan de dienstplicht. Zijn lengte was 1.66 m, een ovaal aangezicht, een laag voorhoofd, blauwe ogen, een gewone neus en mond, een ronde kin, bruine haren en wenkbrauwen. Johannes was daadwerkelijk opgeroepen voor zijn dienstplicht. Hij heeft gediend bij de vijfde afdeling infanterie.

De stamreeks

- I. Cornelis de Jong x Catharina Verhoeven
- II. Steven de Jong (Loon op Zand, 1745) x Johanna Dekkers

- III. Johannes de Jong (loon op Zand, 1773) x Adriana Pijnenburg
- IV. Johannes de Jong (Udenhout, 1804) x Petronella Heessels
- V. Johannes de Jong (Udenhout, 1850) x Elisabeth van Sluisveld
- VI. Johannes Wilhelmus de Jong (Udenhout, 1880) x Wilhelmina Vugts

Het gezin van Willeke de Jong en Mijntje Vugts

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Petrus Adrianus (Piet)	5 november 1913 Udenhout	Christina Gruitrooy	18 januari 1964 's-Gravenhage
2	Elisabeth Maria	24 september 1915 Udenhout		30 maart 1916 Udenhout
3	Maria Clasina (Miet)	8 februari 1917 Udenhout	1. Cornelis van Son 2. Theo Doevelaar	16 augustus 2007 Enschede
4	Johannes Antonius (Jan)	4 april 1918 Udenhout	Johanna van Rooij	24 maart 1978 Udenhout
5	Martinus C.N.A. (Ties)	17 juli 1922 Udenhout	Bertha de Jong	

Kwartierstaat De Jong-van Sluisveld

- 1 **Petrus Adrianus de Jong** * 5 november 1913 Udenhout + 18 januari 1964 's-Gravenhage
- 2 **Johannes Wilhelmus de Jong** * 13 januari 1880 Udenhout + 14 juli 1938 Udenhout
x 9 mei 1911 Udenhout
- 3 **Wilhelmina Vugts** * 19 februari 1889 Haaren + 7 juni 1978 Udenhout
- 4 **Johannes de Jong** * 26 september 1850 Udenhout + 7 november 1934 Udenhout
x 27 april 1876 Udenhout
- 5 **Elisabeth van Sluisveld** * 2 september 1851 Udenhout + 3 oktober 1932 Udenhout
- 6 **Nicolaas Vugts** * 4 augustus 1845 Helvoirt + 23 mei 1890 Haaren
x 27 april 1882 Haaren
- 7 **Maria Verhoeven** * 22 oktober 1852 Vught + 28 januari 1920 Udenhout
- 8 **Johannes de Jong** ~ 2 december 1804 Udenhout + 19 april 1873 Udenhout
x 10 februari 1831 Udenhout
- 9 **Petronella Heessels** ~ 16 maart 1804 Udenhout + 11 januari 1875 Udenhout
- 10 **Godefridus van Sluisveld** * 11 juni 1820 Loon op Zand + 19 februari 1890 Udenhout
x 7 november 1849 Udenhout
- 11 **Maria Catharina van Roij** * 6 maart 1823 Udenhout + 5 maart 1862 Udenhout
- 12 **Martinus Vugts** ~ 31 augustus 1809 Cromvoirt + 7 februari 1890 Helvoirt
x 18 mei 1844 Cromvoirt
- 13 **Wilhelmina van den Braak** * 14 januari 1828 Cromvoirt + 11 maart 1884 Helvoirt
- 14 **Gerardus Verhoeven** * 6 februari 1811 Berkel + 7 juli 1878 Tilburg
x 20 januari 1842 Udenhout
- 15 **Petronella de Jong** * 19 mei 1815 Udenhout + 28 mei 1881 Udenhout
- 16 **Johannes de Jong** ~ 15 februari 1773 Loon op Zand + 11 augustus 1822 Udenhout
x 29 april 1798 Loon op Zand
- 17 **Adriana Pijnenburg** ~ 14 maart 1772 Udenhout + 7 juni 1845 Udenhout

- 18 **Willem Heessels** ~ 29 oktober 1774 Udenhout + 1 september 1828 Udenhout
x 26 april 1801 Udenhout
- 19 **Adriana de Jong** ~ 16 juni 1778 Udenhout + 15 maart 1840 Udenhout
- 20 **Wouter van Sluisveld** * 29 april 1791 Loon op Zand + 12 mei 1853 Loon op Zand
x 11 februari 1819 Loon op Zand
- 21 **Gerdina Sulsters** * 5 augustus 1783 Sprang + 16 april 1863 Loon op Zand
- 22 **Elias van Rooij** ~ 21 november 1788 Udenhout + 9 januari 1839 Udenhout
x 24 mei 1821 Udenhout
- 23 **Johanna van Iersel** ~ 21 september 1788 Moergestel + 28 november 1858 Udenhout
- 24 **Nicolaas Vugts** ~ 31 december 1767 Vught + 12 september 1830 Cromvoirt
x 5 mei 1805 Helvoirt
- 25 **Maria van de Wiel** * Helvoirt + 10 september 1830 Cromvoirt
- 26 **Hendrik van den Braak** ~ 17 februari 1784 Esch + 5 januari 1865 Cromvoirt
x 13 februari 1814 Vught
- 27 **Hendrina Kroon** ~ 15 maart 1794 Vught + 2 februari 1867 Cromvoirt
- 28 **Peter Verhoeven** ~ 25 mei 1780 Udenhout + 8 oktober 1839 Udenhout
x 25 april 1808 Oisterwijk
- 29 **Adriana van Iersel** * 5 september 1786 Berkel + 2 mei 1814 Udenhout
- 30 **Adriaan de Jong** ~ 3 maart 1774 Udenhout + 5 september 1847 Vught
x 29 april 1804 Haaren
- 31 **Maria Priems** ~ 24 april 1775 Haaren + 21 december 1853 Haaren

Familieleden

Mijntje Bus, bezorgster van de Sint-Jansklokken

Wilhelmina de Jong – Vugts is bij de oud-inwoners van Udenhout beter bekend als Mijntje Bus. Zij kwam uit Haaren, geboren in 1889, overleden in 1978 en werkte op een boerderij gelegen in buurtschap de Zandkant onder Biezenmortel (vlakbij café de Rustende Jager). Die boerderij heette de Bus, vandaar de toenaam. De boerderij is onder de oorlog afgebrand en niet herbouwd. Daarna werkte Mijntje bij de familie Schapendonk nabij de kruising Kreitenmolenstraat/Berkhoek. Hier werkte ook Adrianus van der Meer (geboren in Udenhout in 1890 en overleden in 1965), die bij oud-Udenhouters bekend is onder zijn toenaam “De Schout”, woonachtig Groenstraat 36. Hij kegelde graag en zijn bijnaam op de kegelclub was “Schout bij Nacht”. De Schout koppelde Mijntje aan zijn zwager Willeke de Jong, die weduwnaar was van Petronella Hultermans (1885-1910). En zo trouwde Mijntje Bus op 9 mei 1911 met Johannes Wilhelmus (Willeke) de Jong. Zij kregen 5 kinderen: Piet (1913-1964), Elisabeth (1915-1916), Miet (1917-2007), Jan (1918-1978) en Ties (1922). Willeke de Jong werd slechts 58 jaar oud en zo werd Mijntje op 49-jarige leeftijd al vroeg weduwe. Al voor de vierde keer moest zij te vroeg afscheid nemen van een dierbare. Ze was één toen haar vader overleed; Op haar 19e overleed haar broer Gerardus, op haar 31e haar moeder en nu op haar 49e haar man. Vanaf de dag dat haar man was gestorven, ging zij iedere dag naar de kerk. Zelf mocht zij wel oud worden. Ze stierf in 1978 op 89-jarige leeftijd in hetzelfde jaar als haar zoon Jan, die slechts 59 jaar oud werd.

Jan de Jong, keeper van RKSSS

Jan de Jong (1918-1978) begon meteen na het doorlopen van de lagere school bij Pieter van Dam als bakker en broodbezorger. Ook zijn zus Miet werkte daar. Miet was toen getrouwd

met Cornelis van Son uit Drunen die op 8 februari 1946, de verjaardag van Miet, overleed. Miet is later getrouwd met Theo Doevelaar en vertrokken naar Enschede.

Jan bezorgde het brood met de bakfiets. Zo ook in de Groenstraat. Hij kende er bijna alle inwoners. Een van hen was Adrianus van der Meer, de Schout genoemd, die getrouwd was met Catharine Antoinetta Doevelaar uit Enschede. Zij was coupeuse en een zuster van Theo Doevelaar, de tweede echtgenoot van Miet de Jong.

Toen Jan bij zijn trouwen een huis zocht, kwam hij via Janus van der Meer aan het pand Groenstraat 34. Janus was eigenaar van Groenstraat 34 en 36 en woonde zelf op 36. Zo werd Jan buurman van Janus en Catharina (tante Tine) van der Meer. Aan de andere kant woonde notaris Huenges.

Jan was fervent voetballer. Hij was keeper, eerst in het voetbalelftal van de jeugdafdeling van de Werkliedenvereniging en later in het eerste elftal van RKSSS. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft het volgende voorval plaatsgevonden wat heel Udenhout in rep en roer bracht. Bij Kees van Iersel, voorzitter van RKSSS in 1940, kwamen drie Duitsers vragen of ze een wedstrijd mochten spelen tegen "de Udenhoutse Mannschaft". Na lang aarzelen werd door de voorzitter toegestemd. Echter, er werd niet gespeeld onder de vlag van RKSSS maar door "een aantal Udenhoutse jongeren". Uitslag: 6-1 voor RKSSS. Deze wedstrijd had echter wel de nodige gevolgen. RKSSS kwam op een zwarte lijst te staan en na de oorlog kwam de inschrijving van RKSSS bij de KNVB voor de nieuwe competitie maar niet tot stand. De bestuursleden Kees van den Brand en Kees van de Ven reisden diverse malen naar de KNVB in Breda om de zaak te bepleiten. Dit resulteerde in het feit dat de Zuiveringscommissie met de volgende uitspraak kwam: "SSS trof geen blaam en had geen anti-Nederlandse daad verricht". Daarom kon RKSSS alsnog in de week van de aanvang van de competitie meedoen.

Drie zonen bij de harmonie

De zonen van Mijntje Bus waren zeer muzikaal. Piet, Jan en Ties waren al op jeugdige leeftijd lid van de harmonie. Ook vader Willeke de Jong was jaren lid geweest. Hij koos voor een slaginstrument: de trom. Zijn zoons kozen voor een blaasinstrument: Jan speelde tuba, zijn broers klarinet en saxofoon. Jan was ook vijf jaar penningmeester.

De familiefoto

Paardenliefhebbers

Bert van Asten

De familie Keuninx, in het dorps dialect de familie De Kunning, herinnert aan de Schoorstraat in Udenhout. Daar, op een mooie met riet gedekte boerderij, boerde Janus Keuninx. Hij was een grote lange man, statig lopend met altijd een glimlach op zijn gezicht. Janus was een gezellige man, een grapjas die met enkele woorden de kern van het verhaal met een glimlach cachet gaf. Hij was een paardenliefhebber, sprak nog al eens over zijn jonge jaren en genoot van een borreltje, wat in de paardenhandel een bekend gebruik was. Hij was een rasechte Udenhouter die van jongs af aan tussen de paarden opgroeide. Vanaf het moment dat Janus, rond 1910, zelf de teugels van een paard in zijn handen kreeg, groeide zijn belangstelling voor paarden met de dag.

Paarden uit liefhebberij

Een Groninger paard

Janus was de trotse bezitter van een Groninger paard. Een zwaar warmbloed paard met een rustig temperament en een betrouwbaar karakter. Een paard met een zeer goede werklust, gewillig, vriendelijk en gehoorzaam. Door deze eigenschappen was het paard voor Janus tevens een prima recreatiepaard.

Toentertijd was een paard een rijk bezit van een welgestelde boer. Een paard was als krachtig trekdier beter dan een koe of een os. Men sprak al snel over paardenkracht, dat later de gebruikelijke afkorting PK's opleverde.

Een paard is een edel dier, een koninklijk bezit. Men spreekt niet voor niets van een paardenhoofd en paardenbenen. Het roept respect op tussen mens en dier dat overgaat in vertrouwen. Er is oogcontact en dan volgen er logischerwijs prestaties. De prestaties kunnen zich uiten als rijpaard onder het zadel, als werkpaard voor de ploeg, de kar of de mallejan, als aangespannen paard voor het rijtuig of de sjees of louter als wedstrijdpaard. De verschillende paardenrassen laten eigenschappen zien die ook verschillende prestaties opleveren en per ras beter aangeleerd kunnen worden. Het zijn zogenaamde aangeboren eigenschappen. Denk hierbij aan het Belgisch trekpaard, het Gelders type, het Groninger paard, het Friese paard en de koudbloedige zoals het Fjordenpaard en de Haflinger. De liefhebberij voor paarden omvat een breed terrein met verschillende eisen. Neem bijvoorbeeld de paardenkeuringen: medisch, voor de verzekering, voor het stamboek, een externe beoordeling zoals de maat, de gang en de bouw van het paard of voor de wedstrijd: het leveren van prestaties zoals springen, dressuur en snelheid. Door genoemde elementen verenigden zich de paardenliefhebbers in verenigingen. Denk hierbij aan de fokvereniging, de stamboek- en de rijverenigingen.

In de aanschaf van een paard schuilde ook gevaar. Rond 1900 was het al een dure aanschaf en bij plotselinge sterfte was er niet altijd geld voorhanden voor een ander paard. Het was in deze jaren dat op het platteland vele "Onderlingen" (een vorm van verzekeren) werden opgericht. Zo ook in 1912 in Udenhout. Het "Paardenfonds" werd opgericht met als doel dat de bezitter van een of meer paarden zich kon verzekeren tegen plotselinge sterfte. Hiervoor betaalde men een premie. Bij uitval van het paard kon men dan, binnen de regels van de vereniging, een beroep doen op de gezamenlijke pot. In 1912 had het Paardenfonds in Udenhout 54 leden. Er waren 60 paarden verzekerd met een gemiddelde geschatte waarde

van f320,-. Tien jaar later waren er 150 leden, die samen goed waren voor 173 paarden met een geschatte waarde van f89.275,-, gemiddeld f516,- per paard. Om die waarden vast te stellen maakten de fondsen gebruik van schatters, leden van de Onderlinge, die in het voor- en najaar de waarde van het paard bepaalden. Deze schatting vond plaats op een vooraf bestemde locatie in het dorp, meestal nabij een café, of bij de paardenbezitters aan huis. Janus Keuninx was zo'n schatter. Mede door deze baan kreeg zijn paardenliefhebberij nog meer gestalte.

Er bestonden paardenmarkten die druk werden bezocht. Een van de meest bekende was de Hedelse paardenmarkt op de eerste maandag van de maand november. Door handjeklap wisselden op deze markt, en nu nog, veel paarden van eigenaar. Ook Janus was hier jaarlijks te vinden en met zijn hobby groeide hij uit tot paardenhandelaar. Het waren mooie mannen die paardenmensen. Zij leefden onder de mensen, kenden iedereen en konden smakelijk vertellen, vooral onder het genot van een borreltje, waarbij de verhalen met de dag aan spanning wonnen. Ook Janus was zo'n man, meestal gesteund door zijn collega-jager Graard Kruijssen.

Dat de familie Keuninx paarden nog steeds hoog in het vaandel heeft staan, blijkt wel uit het keurig verzorgde paardenbedrijf van Jan Keuninx, achter op de Schoorstraat. Een mooie paardenfokkerij met pension waar opa Keuninx, geloof het maar, erg trots op zou zijn.

De familienaam Keuninx

De familienaam Keuninx is een verbastering in het dialect van de familienaam Konings. De naam kan ontleend zijn aan een huisnaam, bijvoorbeeld 'in de drie Koningen', of aan een bijnaam in verband met een waardig voorkomen of zou kunnen duiden op een dienstverband bij de koning. Koning zou in een andere hoedanigheid bedoeld kunnen zijn, bijvoorbeeld een schutterskoning.

Er zijn verschillende schrijfwijzen: Keuninx, Keuninkx of Keunings. Incidenteel wordt de naam ook als de Keuning of Konings geschreven. Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam Keuninx of Keuninkx alleen in Noord-Brabant voor. Er woonden toen 19 personen met de naam Keuninx en 7 personen met de naam Keuninkx. De naam Keunings kwam 16 keer voor: 10 in Noord-Brabant en 6 in Zuid-Holland. In 1947 woonden er in Udenhout tien personen die de naam Keuninx droegen. In Helvoirt woonden er 6. In 2007 leefden er in Nederland 29 personen met de naam Keuninx en 9 met de naam Keuninkx.

De stamhuizen

Stamvader Willem Nicolaas Keunings is geboren in Helvoirt. Hij trouwde in 1791 in Udenhout met de Tilburgse Maria van Dijk. De kinderen werden in Udenhout geboren. Zoon Peter trouwde in 1837 met een Udenhoutse, maar vestigde zich de eerste jaren van zijn huwelijk met Maria van de Ven in Tilburg aan de Oost-Heijkant. Na vier kinderen met Tilburg als geboorteplaats, volgde dochter Adriana, in 1848 geboren in Udenhout. Zoon Jan was in 1840 geboren in Tilburg. Na zijn huwelijk met Johanna Bronner vestigde die zich op de Schoorstraat op een boerderij die oorspronkelijk toebehoorde aan de familie Van den Bosch, een vooraanstaande Udenhoutse familie. De zoon van Jan, Janus Keuninx, zette de boerderij op de Schoorstraat voort. Hij was net na de Tweede Wereldoorlog bestuurslid van de varkensfokvereniging en de paardenverzekering.

De broer van Janus, Jan Keuninx, vestigde zich in Biezenmortel. Hij bouwde in 1922 een pand tegenover de Biezenmortelse kerk en naast de zojuist gereedgekomen

onderwijzerswoning van de Franciscusschool. In het pand werden een kruidenierswinkel en een café gevestigd, waar de inwoners van Biezenmortel na het uitgaan van de kerk een borreltje konden drinken. Jan Keuninx overleed op 24 april 1961, zijn vrouw Leen Keuninx – van Loon overleed op 23 november 1977. De zuster van Jan en Janus, Maria Keuninx, trouwde in 1912 met de Sprangse landbouwer Jan Klis. Het echtpaar Klis – Keuninx nam in 1926 café 't Centrum over van de familie Boom – van Rooij. Ze exploiteren het café tot 1942. Ze bouwden in 1932 de veranda aan het pand.

Verhalen

Joodse onderduikers

De familie Keuninx in Biezenmortel bood in de oorlog onderdak aan Joodse onderduikers, de familie Haimann – Goldschmidt. In de zomer van 1941 werden hun zoons Rudi en Kurt, respectievelijk 22 en 29 jaar oud, bij razzia's van de straat gepikt en naar het concentratiekamp Mauthausen in Oostenrijk gebracht. Het was een concentratiekamp van de zwaarste categorie, waar meer dan 110.000 gevangenen de dood vonden. In dit kamp was een steengroeve, met een trap van granietblokken, die "de trap des doods" werd genoemd. Kort na de arrestatie van zijn zonen moest Jacob Haimann bij de Duitsers komen en werd hem het volgende medegedeeld: "Uw zonen zijn gevlucht en op hun vlucht zijn zij beiden neergeschoten". Vader en moeder Haimann waren door dit bericht totaal overstuur en in diepe rouw. Zij besloten onder te duiken. Door bemiddeling van de paters Kapucijnen vonden zij een onderduikadres in Biezenmortel, tegenover het kapucijnenklooster bij Jan en Leen Keuninx – van Loon. Op hun onderduikadres moesten zij zoveel mogelijk binnenshuis blijven, maar ondanks de Duitse controles waagden zij zich af en toe wel eens buiten de deur. Mogelijk zijn zij door kwaadwillende figuren opgemerkt en verraden. Op zaterdagmiddag 17 april 1943 zijn ze opgepakt en weggevoerd naar een concentratiekamp waarvan ze nimmer zijn teruggekeerd. De Duitsers pakten ook Jan Keuninx op en brachten hem over naar Den Bosch. Na ondervraging werd hij door toedoen van de paters Kapucijnen vrijgelaten.

Drie bruidsparen uit dezelfde familie

28 april 1879 was een bijzondere dag voor de familie Keuninx. Op die dag trouwden op het Udenhoutse gemeentehuis drie bruidsparen uit dezelfde familie. Johannes Keuninx trouwde met Johanna Bronner, zijn zuster Adriana Keuninx met de Beerse timmerman Jacobus van Heijst en de broer van Johanna Bronner, Johannes, met Adriana de Bakker. Dat waren overigens op die dag niet de enige bruidsparen. Ook het bruidspaar Willem van Corstanje en Johanna van Baast en het bruidspaar Adriaan van de Zande en Gijsberdina van Kilsdonk traden in het huwelijk, maar die waren niet verwant aan de familie Keuninx. Om de zaak niet nog ingewikkelder te maken hadden alle vijf de bruidsparen dezelfde getuigen: landbouwer Van den Oever, leerlooier Verhoeven (zo staat het in de akte, maar waarschijnlijk was hij looiersknecht), bakker Van Rooij en veldwachter Van Laarhoven.

Opmerkelijk detail is dat in de registers van de burgerlijke stand de naam van Johannes gespeld werd als Keuninkx en die van zijn zuster Adriana als Keuninx. Die spelling sloot overigens aan bij hun geboorteakten zodat de Udenhoutse ambtenaar niet anders kon dan het zo ook in de huwelijksakte opnemen. De familie zelf schreef hun naam toen als Keuninx, zowel Johannes als Adriana tekenden met die naam.

Helemaal consequent is de familie echter niet in het spellen van hun naam. Zo tekende hun vader Peter in 1837 bij zijn huwelijk met Keunings. Bij de geboorteaangiften van zijn kinderen in 1838 en 1840 tekende hij met Keuninkx. In 1842, bij de geboorteaangifte van zijn zoon Peter, verklaart hij plots niet te kunnen schrijven. De Tilburgse ambtenaar maakte er dan maar Keuninkx van. Ook bij de geboorteaangifte van zijn dochter Wilhelmina in 1848 bij de

ambtenaar in Udenhout gaf hij aan niet te kunnen schrijven. De ambtenaar maakte er nu Keuninx van.

De Lacosta tiend

Een tiend was een belasting in natura, die drukte op landerijen en levend vee, doorgaans opgelegd door de overheid. Het kwam voor dat de overheid tiendrecht schonk aan kerken en kloosters, die vervolgens ook de inning van het recht ter hand namen. Zo waren er in Udenhout en Biezenmortel diverse tienden bekend, waarvan de namen soms nog voorkomen op landkaarten. Voorbeelden zijn de Hoornmanke tiend, de Hooghoutse tiend, de oude en de nieuwe tiend en ook de Lacostatiend, vernoemd naar Adriaan Lacosta, een rechter uit Dordrecht en ooit eigenaar van grond in Udenhout. Een mooi voorbeeld van een tiend deed zich voor bij de oogst van het koren. Wanneer het koren in hopen op de akker stond, moest de boer elke tiende hoop merken en beschikbaar stellen voor de tiendheffer. De eerste negen hopen waren voor de boer, de tiende voor de tiendheffer, dan weer negen voor de boer, de twintigste voor de tiendheffer, enzovoorts. De vijftigste hoop was meestal belastingvrij. De tiende hopen op de akkers werden ter plaatse of via een notaris verkocht, waarbij de opbrengst ten goede kwam van de tiendheffer. In andere gevallen kwamen voerlui uit Udenhout of andere plaatsen naar de akkers om alle tiende hopen op te halen en af te leveren bij het station voor de handel of rechtstreeks bij de tiendheffer. Het tiendrecht leidde vaak tot onenigheid en was voor de boeren een doorn in het oog. Meermalen moest de veldwachter ingrijpen.

Tinus Keuninx (5 oktober 1881 – 6 juni 1977) wist zich op hoge leeftijd versregels te herinneren uit een lied over de tiend:

In Vlijmen werd de tiend verpacht, men ging er allen heen
Mijnheer notaris zit en wacht, maar bieden deed niet een
In Drunen kwam toen eens een boer met paard en kar op 't land
Maar koren kreeg hij geen, o nee, maar wel een kar met zand
In Baardwijk was 't nog een gekker boel; daar kreeg, het is geen jok,
De veldwachter op zijn smoel met den burgemeestersstok
In Vlijmen, Drunen, Baardwijk, Sprang en nog veel plaatsen meer
Was men voor geen bedreiging bang van zulk een tiendrechtheer

De stamreeks

- I. Nicolaas Keuninx x Johanna van Broekhoven
- II. Wilhelmus Keuninx (Helvoirt, 1763) x Maria van Dijk
- III. Peter Keuninx (Udenhout, 1801) x Maria van de Ven
- IV. Johannes Keuninx (Tilburg, 1840) x Johanna Bronner
- V. Adrianus Keuninx (Udenhout, 1889) x Wilhelmina de Bakker

Het gezin van Janus Keuninx en Mijntje de Bakker

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes Josephus (Jo)	28 februari 1926 Udenhout	M. Versteijnen	3 november 2005 Waalwijk
2	Wilhelmus Adrianus (Wim)	27 augustus 1927 Udenhout	J. Schoenmakers	8 augustus 1991 Tilburg
3	Martinus Josephus (Tijn)	19 januari 1929 Udenhout	A. Robben	
4	Adrianus Henricus (Ad)	5 augustus 1930 Udenhout	M.A.W. van Loon L.M. van Loon	

Kwartierstaat Keuninx-de Bakker

- 1 **Wilhelmus Adrianus Keuninx** * 27 augustus 1927 Udenhout + 8 augustus 1991 Tilburg
- 2 **Adrianus Keuninx** * 10 juni 1889 Udenhout + 1 juli 1980 Udenhout
x 6 mei 1925 Udenhout
- 3 **Wilhelmina de Bakker** * 20 mei 1891 Udenhout + 16 juni 1934 Udenhout
- 4 **Johannes Keuninx** * 4 november 1840 Tilburg + 8 mei 1910 Udenhout
x 28 april 1879 Udenhout
- 5 **Johanna Bronner** * 14 september 1849 Vught + 18 oktober 1939 Udenhout
- 6 **Wilhelmus de Bakker** * 10 januari 1852 Oisterwijk + 8 november 1926 Udenhout
x 26 april 1887 Oisterwijk
- 7 **Anna Allegonda Pijnenburg** * 15 april 1856 Oisterwijk + 14 april 1922 Udenhout
- 8 **Peter Keuninx** ~ 18 oktober 1801 Udenhout + 15 april 1872 Udenhout
x 3 februari 1837 Udenhout
- 9 **Maria van de Ven** ~ 25 september 1806 Udenhout + 18 december 1878 Udenhout
- 10 **Henricus Jacobus Bronner** ~ 1 februari 1806 Grave + 30 december 1890 Udenhout
x
- 11 **Christina Hendriks** * 12 oktober 1810 Cranenburg + 31 maart 1895 Udenhout
- 12 **Willem de Bakker** * 25 februari 1815 Oisterwijk + 11 april 1898 Udenhout
x 30 april 1840 Oisterwijk
- 13 **Wilhelmina van den Boer** * 11 september 1816 Oisterwijk + 24 mei 1872 Udenhout
- 14 **Lambertus Pijnenburg** * 17 februari 1821 Oisterwijk + 7 september 1874 Oisterwijk
x 2 mei 1853 Oisterwijk
- 15 **Adriana Lommers** * 17 februari 1825 Oisterwijk + 1 juni 1872 Oisterwijk
- 16 **Wilhelmus Keuninx** ~ 30 november 1763 Helvoirt + 24 december 1838 Udenhout
x 8 mei 1791 Udenhout
- 17 **Maria van Dijk** ~ 4 juli 1765 Tilburg + 6 december 1831 Udenhout
- 18 **Jacobus van de Ven** ~ 1 mei 1750 Udenhout + 3 april 1831 Berkel-Enschot
x 23 mei 1790 Oisterwijk
- 19 **Petronella Brekelmans** ~ 29 oktober 1761 Udenhout + 16 september 1834 Udenhout
- 20 **Jan Bronner** * Kanton van Bern + 10 december 1809 Grave
x 24 januari 1802 Grave
- 21 **Joanna Theodora den Ras** ~ 28 juli 1768 Grave + 9 augustus 1813 Grave
- 22 **Gerardus Hendriks**
x
- 23 **Christina Arus**
- 24 **Cornelis de Bakker** ~ 3 mei 1761 Moergestel + 18 januari 1823 Oisterwijk
x 27 mei 1810 Oisterwijk
- 25 **Johanna Maria de Kort** ~ 25 januari 1779 Moergestel + 27 juni 1848 Oisterwijk
- 26 **Cornelis van den Boer** ~ 9 augustus 1774 Haaren + 17 maart 1847 Haaren
x 26 juni 1796 Helvoirt
- 27 **Catharina Ansems** ~ 26 februari 1775 Esch + 14 mei 1861 Haaren

- 28 **Simon Pijnenburg** ~ 12 juli 1793 Oisterwijk + 1 februari 1864 Oisterwijk
x 1 mei 1820 Oisterwijk
- 29 **Maria Mallens** ~ 16 april 1784 Enschoot + 15 april 1823 Oisterwijk
- 30 **Johannes Lommers** ~ 14 november 1801 Oisterwijk + 13 april 1895 Oisterwijk
x 1 mei 1824 Oisterwijk
- 31 **Allegonda van Iersel** ~ 18 juli 1794 Tilburg + 26 september 1832 Oisterwijk

Familieleden

Jo Keuninx, paardenfokker

Jo Keuninx groeide tussen de paarden op. Toen zijn vader stopte met boeren, begon Jo voor zijn hobby paarden te fokken. Het begon allemaal in 1955 toen hij nog in Udenhout woonde. Hij kocht en verkocht paarden en fokte ermee. Jaarlijks was hij te vinden op de Hedelse paardenmarkt, want als de veulens tijdens niet werden verkocht, ging hij ermee naar de markt. Op elke paardenkeuring was hij te vinden, als toeschouwer of hij had er een paard voor de keuring. Later werd Jo voorzitter van de paardenfokkersvereniging van Heusden en Altena. Jo kende iedereen en iedereen kende Jo. Zijn beste fokproduct is Stallone. Dit paard loopt grandprix-dressuur in Oekraïne. Het behoort tot de 150 beste paarden ter wereld. Helaas mocht Jo dit zelf niet meer meemaken. Hij overleed 79 jaar oud op 3 november 2005. Zijn zoon Jan heeft de paardenhobby overgenomen en voortgezet.

Tijn Keuninx, nertsenfarm

Tijn, zoon van Adrianus Keuninx en Wilhelmina de Bakker, had een nertsenfarm aan de Molenhoefstraat, van 1960 (twee jaar na zijn huwelijk) tot 1975. Tijn had een baan bij de Regenboog in Tilburg en de nertsen waren bedoeld als bijverdienste. Hij was bij toeval op het idee gekomen bij een ontmoeting met iemand uit Moergestel, bij wie hij zijn eerste 16 nertsen kocht. Die 16 werden er al snel 1500 op jaarbasis. Tijn slachtte zelf de nertsen, liet de huiden looien in Riel en verkocht dan de vellen aan het Canadese bedrijf Hudson Bay. Daar gingen de huiden op de veiling. Maar Tijn hield ook huiden hier. Zijn vrouw maakte er bontmutsen van die aan huis werden verkocht. De beestjes aten vlees en vis. Het vlees ging Tijn ophalen bij het slachthuis in Tilburg, de vis werd thuisgebracht. Na 15 jaren was het bedrijf voor de tweede maal getroffen door een fatale hondenziekte. Helemaal opnieuw beginnen kostte destijds 60.000 gulden. Tijn is in 1975 omgeschakeld naar een kippenfarm. De nertsen ontsnapten wel eens uit de kooi. Als de achterbuurman kwam vertellen dat hij tien kippen dood had aangetroffen, wist Tijn hoe laat het was.

De familiefoto

Kapucijnen

Frank Scheffers en Kees van den Bersselaar

In 1919 bouwden de Kapucijnen in Biezenmortel een studieklooster. Aan het klooster was ook een kleine kerk verbonden zodat de inwoners van de Biezenmortelse buurtschappen voortaan dichterbij naar de kerk konden gaan. Vooral voor het afgelegen buurtschap de Zandkant was het een flinke tocht naar de Udenhoutse kerk. In dit verhaal staan de herinneringen van Jef Kuijpers aan de Kapucijnen.

Herinneringen aan de Kapucijnen

Naar de kerk bij de Kapucijnen

De boerderij van de familie Kuijpers, het stamhuis, staat op de Zandkant. De boerderij staat met de achterzijde naar de openbare weg (de Oude Bosschebaan). De weg was niet verhard en vaak slecht begaanbaar. Daarom was aan de voorkant van de boerderijen op de Zandkant ook nog een smal pad waarover de bewoners naar de kerk liepen of fietsten. Het pad kruiste de in 1921 aangelegde “nieuwe weg”, die officieel de Zandkantseweg heet. Over die weg kon de Biezenmortelse kerk dan het eenvoudigste bereikt worden. Als het niet te nat was, kon de familie Kuijpers ook eenvoudig via de Sticht (Roeltjesdijk) de doorsteek maken naar de Biezenmortelsestraat.

Het was gebruikelijk dat niet iedereen van een gezin op zondag tegelijk naar de kerk ging. De kerk was daar simpelweg te klein voor. Veel families hadden een eigen bank. De banken werden verpacht. In sommige kerken werd flink tegen elkaar opgeboden om toch vooral maar een bank vóór in de kerk te kunnen bemachtigen, dat bracht status met zich mee. In Biezenmortel viel dat wel mee. De achterste twee banken werden niet verpacht. Die boden plaats aan mensen die om wat voor reden dan ook geen bank hadden kunnen pachten. De familie Kuijpers pachtte jarenlang bank nummer 8. In die bank zat ook het hoofd van de lagere school, meester Van Iersel met zijn gezin. Op zondag waren er vier missen: telkens ging dan een afvaardiging van ieder gezin naar één van die diensten. De laatste was een Latijns gezongen mis.

Tijdens de mis werd gecollecteerd. De kinderen kregen dan voor de collecte een cent mee. De ouders gaven wel wat meer. Maar ook daar was natuurlijk verschil in, niet iedereen gaf evenveel. De pastoor van de Tilburgse parochie de Heikant had daar blijkbaar iets op gevonden. Hij had iets laten maken voor in de collecteschalen/zakjes waardoor je kon horen of er een cent, dubbeltje of een kwartje in viel. Dan was het, als welgestelde kerkganger, toch een stuk moeilijker een bescheiden bijdrage aan de collecte te geven.

Door de week waren er ook meerdere diensten. Die werden verzorgd door de in Biezenmortel al gewijde en nog studerende priesters, die zo ervaring konden opdoen. Dat was ook de reden dat in Biezenmortel geen misdienaars nodig waren. Maar de kinderen moesten wel naar de kerk om die diensten bij te wonen, de priester in opleiding moest natuurlijk wel toehoorders hebben. Op feestdagen waren er altijd bijzondere kerkdiensten, er waren dan zogenaamde “pontificale hoogmissen met feestpredicatie”. Het waren missen met drie heren waarbij geregeld een priester van buiten de parochie kwam preken. Vaak was dat een priester/Kapucijn die op verlof was uit de missie.

Onnozele kinderen

28 december was ook een bijzondere dag. Dan werd het feest van de Onnozele Kinderen gevierd. Op die dag viert de Katholieke Kerk het martelaarschap van de onschuldige jongetjes van Bethlehem die op last van Koning Herodus werden vermoord (Mt 2:16-18). De kinderen gingen naar de kerk met een rood lintje om er bij de kribbe in de kerststal te bidden. Ieder groepje kinderen uit een buurtschap stond onder leiding van een vrouw uit de buurt; die werd in dat kader dan de "kloek" genoemd als de figuurlijke moederkip die waakt over haar kuikens. Voor de kinderen van de Zandkant fungeerde Drieka van Balkom jarenlang als "kloek". Het is ook in Udenhout en Biezenmortel nog heel lang een goed gebruik geweest dat de jongste van het gezin mocht zeggen wat hij of zij die dag het liefst wilde eten.

Huisbezoek

De Kapucijnen kwamen ook op huisbezoek. Op die manier bleef de parochiegeestelijkheid op de hoogte van ieders reilen en zeilen, kon zij corrigerend optreden en was ook de statistiek van de parochie up-to-date. Met enige regelmaat kwam pater Gaudiosus bij de familie Kuijpers op bezoek. Ook bij feestelijkheden waar de jeugd bij elkaar kwam was hij degene die de zaak als een soort chaperon in de gaten hield en alles in goede banen leidde. Gaudiosus vervulde als het ware de taak van kapelaan, zoals die in andere parochies bestond. De Kapucijnen hadden zodoende een grote invloed op het maatschappelijk leven in Biezenmortel. Jef Kuijpers weet zich nog een voorval te herinneren tijdens één van die huisbezoeken. Het was vlak voor het eten en de kinderen zaten op een rij op de bank aan tafel. Volgens goed gebruik maakte moeder voor het eten een kruisteken. De kinderen volgden het gebruik van hun moeder die aan de andere kant van de tafel zat. Maar dat ging volgens pater Gaudiosus helemaal fout, omdat de kinderen een kruisteken maakten met de verkeerde hand.

Priesters, pastoors en andere geestelijken werden met groot respect behandeld. Het was moeilijk hen iets te weigeren. Zo kwam het voor dat studenten van het Haarensse grootseminarie op een vrije middag de Duinen introkken. Soms werd dan aan de boeren op de Zandkant gevraagd of ze hun paarden een tijdje konden missen zodat de priesterstudenten met de paarden een ritje konden maken in de Duinen. Ondanks dat de paarden eigenlijk voor het werk op de boerderij nodig waren, kon je zo'n verzoek moeilijk weigeren. De latere rector van Vincentius en geestelijk adviseur van de NCB, Jos Merckx, maakte ook deel uit van zo'n groepje priesterstudenten. Hij bleek later nog wel eens bereid tot het leveren van een wederdienst aan de families die hem en zijn medestudenten een paard hadden geleend.

Een enkele Kapucijn beschikte over een damesfiets om de bezoeken af te leggen. Er is een voorval bekend dat een Kapucijn op de Zandkant met de fiets een ongeluk kreeg. Het koord van de pij van de Kapucijn was namelijk in het achterwiel van de fiets terechtgekomen en had de pater zo achterover van zijn fiets getrokken. Het lukte de pater niet om zichzelf te bevrijden. Uiteindelijk moest een voorbijganger hem uit zijn penibele situatie halen.

Kerkelijke regels

In de tijd van het rijke Roomse leven was er geen discussie mogelijk over kerkelijke regels en was er ook een hoge mate van respect voor de geestelijken. Dat leidde soms tot situaties die in de huidige tijd als onwerkelijk zijn te beschouwen maar die gezien moeten worden in de tijdgeest van toen. Zo werd voorgeschreven dat je nuchter moest zijn om te communie te kunnen gaan. Die regel pakte uiterst vervelend uit voor het Biezenmortelse meisje dat in de jaren veertig haar eerste communie zou doen. Het meisje stond bij de school opgesteld in de rij met schooljeugd klaar om te vertrekken naar de kerk toen ze plotseling erge dorst kreeg en de rij verliet om even wat aan de kraan te gaan drinken. Dat betekende echter dat ze niet meer nuchter was en die dag haar eerste communie niet kon doen. In 1953 werden de regels omtrent het nuchter zijn voor de communie versoepeld. In de encycliciek Christus Dominus werden de nieuwe regels gepubliceerd. Bepaalde beroepsgroepen (arbeiders,

verpleegsters), huismoeders en schoolgaande kinderen hoefden voortaan slechts een uur, voorafgaand aan de communie, nuchter te zijn. De nieuwe encycliek van Paus Pius XII moet bij de gelovigen een zucht van verlichting teweeg hebben gebracht, want er kwam een algemene versoepeling die voor iedereen gold, ook voor de priesters. Water drinken was namelijk voortaan onder alle omstandigheden toegestaan. Dat was dusdanig belangrijk nieuws dat de Nieuwe Tilburgse Courant op 12 januari 1953 de voorpagina opende met de kop: "Voor het communiceren mag men water drinken".

Een ander aangrijpend voorval dat zich in de jaren veertig, na de bevrijding, voordeed, speelde zich aan het eind van de oorlog af. De broers, Frans en Jef Kuijpers, neef Jos Kuijpers en Kees van der Loo moesten naar het Kapucijnenklooster komen. Daar werd hun gevraagd om bij de uitvaart van een kind te assisteren; ze moesten de baar met het kistje dragen. De vier jongens stonden klaar bij het klooster toen een Engelse auto kwam aanrijden waaruit naast enkele Engelse militairen een emotionele jonge vrouw stapte. Het kistje met het doodgeboren kindje werd ook uitgeladen en op de baar gezet. Vervolgens droegen de vier jongens de baar naar het kerkhof. Ze liepen door tot achter de Calvarieberg waar een gat in de haag was gemaakt. Daar moest het kistje doorgeschoven worden waar het door doodgraver Willem van Nieuwburg in het achter de heg gegraven graf kon worden neergelaten. Dit voorval maakte bij de vier jongens diepe indruk. Het bleek te gaan om een niet gedoopt kindje van een mogelijk in Biezenmortel gelegerde Engelse militair en een onbekende jonge vrouw dat dus volgens de strenge regels niet in gewijde grond mocht worden begraven.

De familienaam Kuijpers

De herkomst van de familienaam is overduidelijk een verwijzing naar het beroep van een voorvader, een kuiper. De spelling van de naam is erg constant. Hoewel de familienaam Cuijpers ook voorkomt in Brabant is die spelling niet in verband te brengen met de Udenhoutse familie Kuijpers.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam Kuijpers 6.527 keer voor in Nederland. De meeste naamdragers woonden in Brabant: 2.969. Op de tweede plaats kwam Limburg met 1.128 personen die de naam Kuijpers droegen. In Udenhout kwam de naam toen 44 keer voor. Een persoon in Udenhout noemde zich volgens die telling Kuipers (zonder j), maar dat kan een verschrijving zijn geweest. Ook in de omgeving van Deurne komt de familienaam relatief veel voor.

In 2007 woonden in Nederland 10.616 personen die de naam Kuijpers of Kuypers dragen. De meesten (9.906) schrijven hun naam als Kuijpers.

De stamhuizen

Op de Oude Bosschebaan nummer 23 exploiteren Leon en Janine Kuijpers een minicamping onder de toepasselijke naam "De Stamhoeve". De boerderij is namelijk al eeuwenlang in bezit van de familie Kuijpers. De hoeve is in de familie terecht gekomen door het huwelijk van Hendrik Kuijpers in 1813 met Wilhelmina van Helvoirt uit Udenhout/Biezenmortel. De eerste jaren van hun huwelijk woonden ze in Udenhout in de Groenstraat. In 1818 organiseerde de familie van zijn vrouw, de kinderen van Adriaan van Helvoirt en Petronella van der Schoot, een openbare verkoop van de onroerende goederen van hun ouders. Schoonzoon Hendrik Kuijpers kocht op de veiling de meeste percelen. Alleen een perceel bos, genaamd het Hoolbroek, en een houtbos, genaamd de Wolfsbeemd, gingen naar zijn zwagers Adriaan Mallens en Nicolaas van Helvoirt. Hendrik kocht de boerderij en diverse percelen grond met namen als Spondershoofd, de Geer, de Doornweij, Keeskens akker, de

Groote weij, het Akkerke, de Heijdries en de Molenakker (gelegen nabij de Zandkantse molen). De koopsom voor dat alles was 3.600 gulden. Hij leende hiervoor 3.000 gulden van de Udenhoutse grootgrondbezitter Heiliger van Iersel.

Hendrik was zelf afkomstig uit Cromvoirt. Door zijn huwelijk kwam hij in Biezenmortel terecht. Hij was echter niet de eerste Kuijpers in Biezenmortel. Zijn oom Martinus Huijbert Kuijpers was eerder vanuit Cromvoirt naar Udenhout vertrokken. Martinus verkocht in 1783 een huis en grond in Cromvoirt afkomstig uit zijn familie aan de weduwe van zijn broer Gerrit Huibert Kuijpers. Andries, de zoon van Martinus, was later eigenaar van een boerderij aan de Gijzelsestraat die later in bezit kwam van de familie Mallens.

De schoonvader van Hendrik Kuijpers, Adriaan van Helvoirt, had de hoeve op de Zandkant in 1795 bij een erfdeling toebedeeld gekregen. In dat jaar werd de erfenis verdeeld van zijn schoonouders Jan van der Schoot en Catrina Adriaan Reijndrik Besems of Besings. Adriaan van Helvoirt kreeg behalve een huis, schuur en schop met aangelegen akkerland nog enkele andere percelen. Het ging om drie percelen teulland aan de Roeltjesdijk, een heiveld in het Giersbergs broek, twee percelen weiland, enkele percelen in Helvoirt en hooiland in Cromvoirt. Toen Hendrik Kuijpers in 1846 overleed en zijn vrouw en kinderen aangifte voor de successie deden, was het meeste van dat onroerend goed nog steeds in zijn bezit. Bij de boerderij hoorde bijna 5 ½ hectare grond, in Helvoirt lag ruim 12 hectare op de Zandkant en op de Hoge Heide en er was tenslotte nog een perceeltje hooiland in de Cromvoirtse polder.

Frans Kuijpers, zoon van Geert, en bekend als leverancier van zandgrond en als voerman, verkocht in 1927 de grond, die bij de boerderij hoorde, aan zijn zoon Geert voor 11.400 gulden. Frans Kuijpers bleef met zijn vrouw en jongste dochter Bet in de boerderij wonen. Geert betrok met zijn vrouw ook de boerderij, maar Frans reserveerde daarin voor eigen gebruik een woonkamer en slaapkamer voor hem en zijn vrouw, de helft van de kelder en de helft van de opkamer. In de opkamer kon zijn jongste dochter slapen tot ze in 1939 trouwde en met haar man Sjef Adriaanse naar Middelbeers vertrekt. Haar moeder ging met haar mee, maar die kwam in de oorlog weer terug naar Biezenmortel waar ze introk bij haar zoon Nol. Die had een nieuwe boerderij gebouwd aan de andere kant van de Sticht, nu Oude Bosschebaan 24. Nol en zijn broer Geert waren dubbel familie van elkaar. Ze waren ieder met een Leppers getrouwd: Geert met Jana en Nol met Kee. Voor zoon Kees kocht Frans een andere boerderij op de Zandkant. Omstreeks 1970 is voor die oude boerderij (Oude Bosschebaan 20) een nieuwe woning gebouwd. Na nog enkele jaren dienst te hebben gedaan als opslagruimte is de boerderij eind vorige eeuw gesloopt.

Verhalen

Rampzalige dag

5 november 1853 is een rampzalige dag voor de familie Kuijpers. Op die dag, in de vroege morgen, om ongeveer zes uur, is de boerderij volledig afgebrand. Die werd toen bewoond door Geert Kuijpers en zijn vrouw Elisabeth van der Zande. Het pand was bij de gemeente bekend onder het adres B 27. De brand was zo hevig en fel dat in zeer korte tijd geheel het huis met de daaraan vastgebouwde stal en schuur in lichterlaaie staan. Ook een vlak daarbij staand turfschop ging in vlammen op. Alle zich in de gebouwen bevindende granen, hooi en stro, huisraad en gereedschappen verbrandden volledig. Slechts een bed en een weinig huisraad konden in allerijl uit het brandende huis gered worden, alsook het vee, behalve een varken. Het kostte veel tijd om de brandspuit op een boerenkar te laden en die vervolgens vanuit het dorpscentrum van Udenhout over onverharde wegen naar de Zandkant over te brengen. Ook was er geen bluswater voorhanden. Toen burgemeester Andries Kuijpers (geen familie) op de plaats van de ramp arriveerde, constateerde hij dat alles in rook was opgegaan. Hij taxeerde de schade op 2.800 gulden, in die tijd een aanzienlijk bedrag. De boerderij was niet tegen brand verzekerd. Vermoedelijk was de brand ontstaan doordat

Geert en zijn knecht Johannes de Kok die morgen van vijf tot zes uur bij het dorswerk in de schuur onvoorzichtig waren geweest. Voor de verlichting in de donkere schuur hadden zij een stallantaarn gebruikt, die aan de binnenzijde van de schuurdeuren was opgehangen. Kort na hun vertrek uit de schuur sloeg op die plaats de vlam het eerst naar buiten. Later bleek dat oude, nog bruikbare, balken uit de afgebrande boerderij hergebruikt zijn bij de bouw van een schop. Toen begin jaren zeventig het schop werd afgebroken om ruimte te maken een nieuwe wagenloods toonden de balken nog de sporen van de brand. Enkele balken werden toen voor de derde keer hergebruikt. Jef Kuijpers maakte de balken schoon en verwerkte die in de haardpartij van zijn huis in Breda. Met een andere balk werd een mooie salontafel gemaakt die in Jef zijn latere huis in Elst staat.

Mede door de brand in 1853 werd iedereen in het gezin van de familie Kuijpers gemaand voorzichtig om te springen met open vuur, maar desondanks konden Geert Kuijpers en zijn vader het niet laten om tijdens het werk op de boerderij pijp te roken waar ze ook geregeld mee in de schuur kwamen waar alleen uiterst brandbaar hooi en stro aanwezig was. Maar ze vonden er wel iets op om het grootste gevaar te verminderen. Van een deksel van een schoenpoetsdoosje werd een kapje gevouwen dat over de pijp werd geschoven zodat er geen vonken uit de pijp konden springen.

Herinneringen aan de Zandkant

In 2013 publiceerde Jef Kuijpers een boek met de titel "Herinneringen aan de Zandkant". Hierna volgen twee (iets ingekorte) verhalen uit het boek die te maken hebben met angst in het donker.

Jan van Hal van de Zandkant en Janus van Haaren uit den Brand

Jan van Hal had verkering met Thera van Zon. Die woonde in den Brand en zoals de gewoonte was ging Jan 's zondags en op woensdagavond naar *de meid*, een uitdrukking die bij deze gelegenheden door iedereen in onze omgeving werd gebruikt. Jan fietste vanaf de Zandkant naar den Brand. Ofschoon de afstand slechts enkele kilometers bedroeg, was er toch veel tijd nodig om die te overbruggen. Het fietspad over de Zandkant naar den Brand slingerde zich langs alle boerderijen, die ogenschijnlijk willekeurig in het landschap waren gelegen. Het fietspad was bovendien smal en zanderig, waardoor het fietsen over dit pad de nodige stuurmanskunst vereiste. Omdat de mensen uit de buurt, die van het pad gebruik maakten, het gewend waren, ging hen dat toch meestal goed af. Een andere bijzonderheid was dat het pad omzoomd was door eiken- en doornheggen, die het manoeuvreren met de fiets nog moeilijker maakte. Maar Jan was het gewend en hij reed dan ook met het grootste gemak het fietspad af van de Zandkant naar den Brand om zijn Thera te bezoeken. Maar bij het naar huis gaan op woensdagavond ging dat allemaal wat minder vlot. Niet dat Jan minder hard fietste, hij trapte zich de longen uit het lijf, maar in het goede spoor blijven was in het donker aanzienlijk moeilijker. Het was een kunst om niet in de eiken- of doornhagen terecht te komen, want dat ging ten koste van kapotte handen en scheuren in jas en broek. Met tegenliggers hoefde je geen rekening te houden. Maar in de oorlog moest je wel rekening houden met de Duitse soldaten. Er was namelijk een avondklok en als je te laat buiten was, kon je flink in de problemen komen. Hoorde Jan de soldaten aankomen, dan reed hij zijn fiets in de houtwal en zelf kroop hij onder enkele eiken- of doornstruiken en wachtte dan tot het onheil was geweken. Een keer meende hij op grond van het geluid dat hij hoorde, dat er wel een heel leger tegemoet kwam. Het leek Jan raadzaam extra maatregelen te nemen. Hij verborg zijn fiets onder in een sloot, kroop zelf diep weg in het struikgewas en ging op zijn hurken zitten wachten tot het leger gepasseerd zou zijn. Het naderende geluid werd steeds indringender. Vanuit het dichte struikgewas kon Jan nog net Janus van Haaren zien passeren die, net zoals Jan, naar de meid was geweest, in zijn geval Pietje van Doveren die aan de Gijzelsestraat woonde. Janus was op weg naar huis in den Brand. Janus fietste, wellicht van angst, zo hard dat hij het kabaal dat zijn fiets maakte maar op de koop

toe nam. Hij schrok zich wezenloos dat Jan van Hal hem riep en uit het struikgewas te voorschijn kwam. Zo liep het deze keer goed af.

Smetsers

Tijdens de lange winteravonden werden allerlei verhalen verteld over nachtelijke belevenissen. Ook onze ouders vertelden af en toe verhalen over gedochten, zwarte katten en dwaallichtjes. Misschien geloofden ze er niet in, maar ze hielden er wel altijd rekening mee, omdat er soms vreemde dingen gebeuren. Vooral ome Nol vertelde graag dit soort verhalen, meestal op zondagavond. Daarbij werd vooral de naam van ene Smetsers genoemd, als degene die alles aan den lijve had ondervonden. Opa verkocht aan bakkers in de Langstraat bundels dennenhout, waarmee zij de ovens van de bakkerij heet stookten. Opa had verschillende soorten mastbos en daar werd voortdurend in gesnoeid en geroid om vervolgens het hout te verkopen. Wanneer er een vracht hout was verkocht, moest die wel thuis bezorgd worden en dat was een hele reis die soms meer dan een dag in beslag nam. Dat werd dan uitbesteed aan voerman Smetsers. Direct nadat het werk op zijn boerderij was gedaan, kwam Smetsers 's morgens met paard en kar om het verkochte hout weg te brengen. De hoogkar werd volgeladen met bundels hout die musterd genoemd werden. Ze werden met touwen stevig vastgebonden om te voorkomen dat ze onderweg van de kar zouden vallen. Musterd was goed te stapelen op een kar en uit ervaring wisten Smetsers, opa en mijn vader wel hoe dat moest. Na een kop koffie begon Smetsers aan zijn reis over de Oude Bosschebaan richting de Rustende Jager, daar over het pad door de duinen naar Giersbergen. In Giersbergen stopte hij bij herberg De Drie Linden om zelf wat te drinken en om ook zijn paard te laten drinken. Daarna ging het verder richting Drunen. Vanaf daar kon de tocht over verharde wegen. Halverwege de middag was Smetsers op de plaats van bestemming. Daar werd de vracht gelost en geïnspecteerd en op de plaats gebracht waar de koper het wilde hebben. Dan moest er nog koffie gedronken worden met –hoe kan het anders bij een bakker– wat lekkers erbij. Maar ook een borrel, een, twee, soms drie. Zo werd het hoog tijd om naar huis terug te keren. Het eerste stuk was geen probleem, maar langzaam werd het donkerder. En naarmate het donkerder werd en Smetsers de toch al donkere bossen langs de Drunense duinen naderde, begon hij toch wat bange voorgevoelens te krijgen over wat hem mogelijk te wachten stond. Hij besloot dan ook bij herberg De Drie Linden op Giersbergen nog een stevige borrel te nemen zodat hij bij de komende gebeurtenissen niet van angst zou vergaan. Toen hij verder reed, werd hij er nog eens aan herinnerd dat er in de omgeving en langs de weg die hij nog af te leggen had vreemde wezens opereerden, die niet veel kwaad in de zin hadden maar je toch de stuipen op het lijf konden jagen. De ellende begon meestal als het paard een schrikbeweging maakte omdat een konijn of vogel vlak voor hem plotseling de weg over liep of vloog. Smetsers werd dan in zijn roes gestoord en bleef verder waken en afwachten of een of andere vreemde gedaante hem zou komen vergezellen. Aangekomen tussen de bomen van het bos werd het allengs luguberder. De meeste delen van de zandweg waren door overhangende takken zo donker dat je alleen op gevoel de weg kon volgen. Het paard deed dat zonder problemen, ook al was de voerman er niet van overtuigd dat het allemaal goed zou komen. Op plaatsen, waar de maan door de takken heen de weg verlichtte, kon de voerman zien of ze nog de goede richting hadden. Op een van die plekken in het bos merkte Smetsers dat hij niet meer alleen was met het paard. Het leek alsof het paard niet naar hem, maar naar een andere voerman luisterde. Toen de maan tussen de bomen door zijn licht liet schijnen, ontdekte de van schrik verstijfde Smetsers dat op het paard een gedrochtje was gezeten dat zich vasthield aan de haam van het paard en het paard ook bevelen leek te geven. De voerman bleef, diep weggedoken in zijn jas, roerloos zitten in de hoop dat het gedrocht hem niet zou zien. Hij wist van horen zeggen dat een andere voerman het slecht bekomen was om zo'n gedrocht weg te willen jagen. Aangekomen op de Oude Bosschebaan, waar de maan niet gehinderd door takken van bomen zijn volle licht kon laten schijnen, verdween het wezentje weer even geruisloos als het gekomen was. Voerman Smetsers was opgelucht, maar de vreugde was van korte duur. Het monstertje bleef hem volgen over de daken van de boerderijen. Het gedrocht had soms de gedaante van een kat en het maakte ook geluiden

als van een kat waardoor de avond nog luguberder leek. Kortere bij huis gekomen durfde Smetsers zich te vermannen zodat hij thuisgekomen niet hoefde te vertellen hoeveel angst de vreemde wezens hem hadden bezorgd. Pas veel later durfde Smetsers zijn wederwaardigheden te vertellen.

Met dank aan de prachtige verteller Jef Kuijpers.

Stamreeks

- I. Huibert Gerrit Kuijpers (Helvoirt) x Martina Boons
- II. Gerardus Kuijpers (Cromvoirt, 1735) x Maria Hendriks
- III. Hendrik Kuijpers (Cromvoirt, 1773) x Wilhelmina van Helvoirt
- IV. Gerardus Kuijpers (Udenhout, 1817) x Elisabeth van der Zande
- V. Franciscus Kuijpers (Udenhout, 1857) x Maria Habraken

Het gezin van Frans Kuijpers en Mie Habraken

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Gerardus Josephus (Geert)	27 januari 1900 Udenhout	A.M. Leppers	7 juli 1977 Tilburg
2	Arnoldus (Nol)	15 maart 1901 Udenhout	M.C. Leppers	1 mei 1967 Udenhout
3	Engelbertus	16 december 1902 Udenhout		5 augustus 1903 Udenhout
4	Jan Cornelis (Kees)	20 oktober 1904 Udenhout	P.A. van Strijdhoven	17 april 1968 Udenhout
5	Engelbertus	27 december 1905 Udenhout		5 februari 1907 Udenhout
6	Clasina Maria (Sien)	22 juli 1907 Udenhout	P.A. Brekelmans	22 augustus 1994 Udenhout
7	Wilhelmina Elisabeth (Bet)	2 januari 1912 Udenhout	J.M. Adriaanse	21 september 2005 Middelbeers

Kwartierstaat Kuipers-Habraken

- 1 **Gerardus Josephus Kuijpers** * 27 januari 1900 Udenhout + 7 juli 1977 Tilburg
- 2 **Franciscus Kuijpers** * 17 februari 1857 Udenhout + 9 augustus 1936 Udenhout
x 2 mei 1899 Udenhout
- 3 **Maria Habraken** * 18 januari 1871 Oirschot + 23 februari 1959 Biezenmortel
- 4 **Gerardus Kuijpers** * 28 april 1817 Udenhout + 2 juni 1891 Udenhout
x 30 april 1851 Drunen
- 5 **Elisabeth van der Zande** * 27 april 1818 Haaren + 30 augustus 1889 Udenhout
- 6 **Arnoldus Habraken** * 20 november 1835 Oirschot + 11 februari 1901 Hilvarenbeek
x 20 juni 1862 Oirschot
- 7 **Clara van der Heijden** * 3 maart 1837 Oirschot + 21 september 1917 Berkel-Enschot
- 8 **Hendrik Kuijpers** ~ 23 juli 1773 Cromvoirt + 5 september 1846 Udenhout
x 29 april 1813 Udenhout
- 9 **Wilhelmina van Helvoirt** ~ 29 januari 1786 Udenhout + 22 januari 1867 Udenhout
- 10 **Francis van der Sanden** ~ 8 januari 1787 Boxtel + 22 mei 1854 Drunen
x 2 mei 1813 Vught

- 11 **Petronella van der Bruggen** ~ 15 februari 1786 St Michielsgestel + 8 september 1830 Vught
- 12 **Andries Habraken** ~ 15 oktober 1790 Woensel + 4 augustus 1865 Oirschot
x 16 april 1826 Woensel
- 13 **Josina van Kemenade** ~ 6 januari 1795 Woensel + 13 juni 1866 Orischot
- 14 **Cornelius van der Heijden** ~ 18 september 1794 Liempde + 26 april 1862 Orischot
x 23 mei 1831 Oirschot
- 15 **Cornelia van Hout** ~ 25 oktober 1805 Oirschot + 13 december 1890 Tiburg
- 16 **Gerardus Kuijpers** ~ 15 oktober 1735 Cromvoirt [] 24 april 1782 Cromvoirt
x 17 april 1768 Vught
- 17 **Maria Hendrixx** ~ 26 december 1737 Oisterwijk [] 21 maart 1799 Cromvoirt
- 18 **Adriaan van Helvoirt** [] 17 maart 1810 Udenhout
x 17 april 1774 Oisterwijk
- 19 **Petronella van der Schoot** ~ 22 december 1745 Udenhout + 10 november 1817 Udenhout
- 20 **Cornelis van der Sanden**
x 29 januari 1786 Boxtel
- 21 **(Maria) Catharina Karssemakers** + 22 december 1835 Boxtel
- 22 **Johannes van der Bruggen** ~ 26 juli 1741 Vught [] 15 april 1793 Cromvoirt
x 5 juni 1768 Vught
- 23 **Elisabeth van der Bruggen** ~ 3 maart 1744 Vught + 16 augustus 1808 Cromvoirt
- 24 **Paulus Habraken** ~ 1 april 1757 St Oedenrode + 6 juli 1841 St Oedenrode
x 2 november 1782 St Oedenrode
- 25 **Joanna Maria Raaijmakers** * circa 1756 St Oedenrode + 3 juli 1815 Nederwetten
- 26 **Petrus van Kemenade** ~ 11 oktober 1765 Woensel + 25 april 1823 Woensel
x 19 augustus 1792 Woensel
- 27 **Joanna Maria Verhoeven** ~ 12 februari 1767 Woensel + 23 oktober 1836 Woensel
- 28 **Nicolaas van der Heijden** ~ 14 februari 1766 St Oedenrode + 24 september 1834 Oirschot
x
- 29 **Anna Maria van de Loo** in 1767 Liempde + 14 januari 1847 Oirschot
- 30 **Peter van Hout** ~ 6 november 1764 Oirschot + 19 september 1817 Oirschot
x 1 juli 1798 Oirschot
- 31 **Wilhelmina van den Heuvel** ~ 6 september 1777 Oirschot + 2 mei 1847 Oirschot

Familieleden

Kuijpers van de Zandkant, een ingewikkelde familie

Wie rond 1955 op zoek ging naar Frans Kuijpers op de Zandkant in den Biezenmortel, kreeg prompt de wedervraag: bedoelde jij Frans van Keese, Frans van Nolle of Frans van Geerte?! Uit de toelichting die dan volgde moest blijken of het ging over een zoon van Kees Kuijpers – van Strijdhoven op B 35, of van Geert Kuijpers – Leppers op B 38 of van Nol Kuijpers – Leppers op B 39, nu Oude Bosschebaan respectievelijk de nummers 20, 23 en 24. Nol, Kees en Geert zijn alle drie zonen uit het tweede huwelijk van Franciscus Kuijpers met Maria Habraken, met het stamhuis op B 38, nog steeds in het bezit van de familie Kuijpers. Behalve de genoemde drie zonen telde het gezin ook nog twee dochters en een dochter uit het eerste huwelijk van Frans Kuijpers. Na hun huwelijk gingen de drie broers, ieder met een

eigen bedrijf, op de Zandkant aan het boeren. Om de naamgeving van de kinderen uit de huwelijken van Geert, Nol en Kees te kunnen begrijpen is het ook van belang te weten dat de echtgenotes van Nol en Geert gezusters waren (Kee en Jana), die beiden dus de naam Leppers droegen en ook nog elkaars buurvrouw waren!

Volgens algemeen gebruik werden in die tijd de eerstgeboren kinderen genoemd naar de respectievelijke opa's en oma's/opoes, bij Geert en Nol dus naar Frans en Mie Kuijpers en naar Sjef en Lies Leppers. Door deze naamgeving telde de kinderschaar van de drie families Kuijpers 3 x Frans, 3 x Riet en 2 x Sjef, 2 x Piet en 2 x Lies. Dus ook hier het zoekplaatje: wie bedoel je? Het kan niet anders zijn als dat er vroeger op school, bij verenigingen, enz. vaak verwarring moet zijn geweest rondom deze naamgeving. Vandaar de schoolnamen voor Riet: Marietje, Riet en Rietje, zo ook Sjef en Jef. De familie Kuijpers was niet de enige familie met dezelfde voornamen. Ook de familie Van Iersel had in de Biezenmortelsestraat drie broers met allen een eigen bedrijf. Ook hier werden de eerstgeboren zonen genoemd naar opa Hannes van Iersel. Op 't Winkel woonden kort bij elkaar drie gebroeders Van de Pas en op 't Hooghout en 't Winkel woonden destijds de gebroeders Van der Loo. Ook hier veel gelijkenis met het voorbeeld van de familie Kuijpers. Maar alles heeft zijn tijd. Bovenstaand fenomeen behoort voortaan tot het verleden.

Frans Kuijpers, wethouder

Frans (1929-1993) was een zoon van Jan Cornelis (Kees) Kuijpers en Petronella Antonia van Strijdhoven en een kleinzoon van het echtpaar Kuijpers – Habraken uit de stamreeks. Frans Kuijpers was 20 jaar actief in de lokale politiek, van 1970 tot 1990. In 1989 was Frans met vervroegd pensioen gegaan op Huize Assisië, waar hij de eerste directeur was van 't Hooghout (een zelfstandig-wonen-programma van Huize Assisië) en dat was een mooi moment om het wat rustiger aan te doen. Kuijpers heeft 20 jaar een vooraanstaande plaats ingenomen in het bestuur van de gemeente. De eerste twee jaar als fractievoorzitter van het CDA en vanaf augustus 1972 onafgebroken als wethouder. Zijn mooiste periode, als je het hem vroeg, was 1981-1982 toen hij als loco-burgemeester de gemeente mocht besturen. Frans Kuijpers was een druk bezet en veelzijdig man die zich met hart en ziel inzette voor de gemeenschap. Zo was hij onder andere ook twee jaar voorzitter van voetbalvereniging S.v.S.S.S. en hij was vele jaren voorzitter van het Udenhoutse wielerscomité.

De familiefoto

“Er zèn”, zeej Lommers, “en getögd”

Henk Lommers en Frank Scheffers

De familie Lommers woont sinds 1716 in Udenhout. Hun verbondenheid met Udenhout is groot. De voorvaderen hebben allemaal te maken gehad met bouwen en het bewerken of verwerken van hout, als zelfstandige ondernemer, als timmerman, aannemer, meubelmaker en woninginrichter.

Aannemer, timmerman en meubelmaker

Bouw van – en onderhoud aan boerderijen

Adrianus (Jaonus) Lommers (1854-1920) was aannemer/timmerman en hield zich in die tijd voornamelijk bezig met de bouw van - en het onderhoud aan boerderijen en woonhuizen. Het schijnt zo te zijn geweest dat hij – vergezeld van een paar knechten – dagen, soms weken achtereen op karwei ging en dus in die periode niet of nauwelijks thuis kwam. Dat kwam omdat alles te voet moest en de boerderijen vaak afgelegen waren. Jaonus en later zijn zoon Hendrikus (Harrie) waren specialisten in het verplaatsen van bestaande boerenschuren. Zij hadden gereedschap ontwikkeld waarmee het verplaatsen van schuren kennelijk een fluitje van een cent was.

In die tijd waren er vaak eenvoudige zelf vervaardigde bouwtekeningen aan de hand waarvan men een boerderij of een woonhuis bouwde. Voordat Jaonus – en later ook Harrie – een kapconstructie voor een bouwwerk ging maken, maakte hij eerst een “uitslag” op ware grootte van de kap, die hij moest maken op de zanderige ondergrond van de binnenplaats in de buurt van zijn werkplaats. Hij kraste met een priem het model van de kap in de ondergrond. Daarop maakte hij aan de hand van de bouwtekening en de uitgekraste uitslag de kap in de werkplaats. In feite was het een voorloper van een prefab constructie. Een voorbeeld van een dergelijke kapconstructie is te zien in het boek “Over het kasteel”. Op een foto van een deel van de kap van kasteel De Strijdhoeve is te zien dat de naam van “A. Lommers” gekerfd is in de kapconstructie. Het gaat om Adriaan (Jaonus) Lommers. Op gereedschappen die bewaard zijn gebleven, zijn soortgelijke inkervingen waar te nemen.

Meubelmaker

Harrie Lommers was eigenlijk timmerman/aannemer van zijn vak. Begin 20e eeuw richtte hij zijn aandacht naast het timmerwerk steeds meer op het maken van meubelen. Hij had ook het onderhoud van alle gebouwen en seininstallaties van de Spoorwegen op een groot deel van het spoortraject Tilburg – Den Bosch. Zijn zoon Jos heeft het vak van zijn vader geleerd en heeft zich uitsluitend bezig gehouden met het maken van meubelen en het inrichten van woningen. In de eerste jaren na de oorlog had hij een winkel in meubelen in het centrum van Kaatsheuvel. Hij maakte veel meubelen naar ontwerp van Fons Kafoe uit Tilburg. Deze Fons Kafoe heeft ook de omlijsting van het podium van de voormalige toneel/filmzaal in Udenhout ontworpen. In de vijftiger jaren is Jos ook gestart met de fabricage van toiletmeubelen voor tienerslaapkamers. Deze verkocht hij aan meubelzaken en woninginrichters door geheel Nederland. Het bedrijf werd bij gebrek aan opvolging, gecombineerd met het feit dat de gemeente Udenhout het woon-/winkelpand wilde aankopen om daar de Sportlaan te kunnen aanleggen naar het uitbreidingplan Zeshoeven II, in 1962 gestaakt. Tot aan zijn overlijden in 1990 heeft Jos zich beziggehouden met het maken van meubelen. Het laatste grote meubelstuk van zijn hand is een replica van een 17^e-eeuwse barokkast.

De familienaam Lommers

De familienaam kan op twee manieren verklaard worden. Op de eerste plaats als een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. In het geval van de familie Lommers is de stamvader dan een zekere Lomme, afgeleid van Lodewijk. Een andere verklaring kan gevonden worden in een beroepsnaam, namelijk die van lommerd. Tegen het einde van de dertiende eeuw begon er een klein immigratiegolfje over Nederland en de andere Noord-Europese landen te spoelen: de Lombarden kwamen. Het waren inwoners van de Noord-Italiaanse streek Lombardije die gespecialiseerd waren in de krediethandel. In die tijd was het uitlenen van geld door de kerk verboden; de wet stond alleen krediet tegen onderpand toe. De Lombarden verstrekten krediet tegen onderpand. Een lommerd (verbastering van lombard), officieel bank van lening, ook (*houder van een*) *pandhuis*, is een kredietinstelling, waar leningen kunnen afgesloten worden tegen een onderpand van roerende goederen zoals juwelen, zilverwerk, kunst- en siervoorwerpen, boeken, en andere voorwerpen van waarde.

De familienaam werd op veel verschillende manieren geschreven. Lommers en Lombarts was de meest gebruikte vorm. Maar ook Lommerse, Lombaert, Lommes en Lomberts kwamen voor. Meest oorspronkelijk werd de naam als Lombaerts geschreven. Vanaf omstreeks eind 1700 krijgt de familienaam Lommers (ook de familie Lommers in Udenhout) enige standvastigheid. Het lijkt erop dat toen gekozen is voor de naam Lommers, maar binnen één en hetzelfde gezin werden soms verschillende achternamen gebruikt. Ook de voorvaderen van de familie Lommers uit Udenhout gebruikten verschillende achternamen. Het ene kind heette Lombards, een ander Lombarts en er was ook een kind dat geregistreerd werd met de naam Lommers.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam 654 keer voor in Nederland. In Noord-Brabant was het aantal naamdragers 371 waarvan er 26 uit Udenhout kwamen. Ook in Drunen (79 keer), Waalwijk (24 keer) en Vught (56 keer) kwam de naam Lommers verhoudingsgewijs veel voor. In 1947 kwam de naam Lommerse ook één keer voor. De oorspronkelijke naam Lombarts kwam toen niet meer voor.

In 2007 was het aantal dragers met de naam Lommers in Nederland 1016.

Familiewapen

De familie Lombaerts was een vooraanstaande familie die in Haaren op het Kerkeind bij de oude toren woonde. De oudst bekende voorvader is Willem Lombaerts, geboren rond 1390 en wonende te Haaren. Claas Lombarts was rond 1600 bierbrouwer bij de oude toren te Haaren en bezat vele gronden in Haaren en Oisterwijk. Zijn zoon Aert was getrouwd met een dochter van de Helvoirtse schout en was rentmeester van "Zijne Koninklijke Majesteits domeinen".

Het familiewapen was een op zilver aanzijnde ossenkop van sabel (zwart) met gouden horens. Twee zoons van Aert zijn in 1649 respectievelijk 1662 koning van het Sint-Jorisgilde in Haaren. Op hun koningsschildjes staat het familiewapen afgebeeld.

De familie kwam in 1716 naar Udenhout

Nicolaas Jasper Lommers of Lomberts of Lombarts of Lombaerts, geboren in 1690, is de oudste voorvader die in Udenhout woonde, door zijn huwelijk met Vijvertje van de Plas in 1716. Hij is een achterkleinzoon van de hiervoor genoemde Claas Lombarts. Vijvertje was geboren op 23 december 1693 als dochter van Cornelius Hendricks van de Plas(ch) (1660-1716) en Lijsken Baestiaens van Hove. Vijvertje is overleden op 29 november 1779.

Twee familietakken Lommers

Een van de kinderen van Nicolaas was Caspar (Gasparis) Nicolaas Lombaerts. Hij werd op 6 maart 1719 in Udenhout geboren en overleed op 5 juli 1792. Caspar trouwde drie maal. Uit het eerste huwelijk komt de familie Lommers van de (brom)fietsenzaken in de Slimstraat en uit het tweede huwelijk stamt de familie Lommers die in dit hoofdstuk wordt beschreven.

Op 7 september 1749 trad hij voor de eerste keer in het huwelijk met Ida Adriana Witloks. Haar naam werd ook wel geschreven als Witteloks. Zij is geboren op 28 september 1719 als dochter van Adriaen Laureijs Witlox en Wilhelma (Freijssen van de Schaepbrugh) Schapendonk. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren, de voorouders van de familie Lommers waarvan de laatste telgen fietsenmaker waren in Udenhout. Ida is overleden tussen 1756 en 1759.

Op 23 september 1759 trad hij voor de tweede keer in het huwelijk met Elisabeth Judocus Verhoeven, geboren op 8 juni 1736 en begraven op 12 februari 1777. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren. Met dit huwelijk waren zij de voorouders van de familie Lommers die zich bezig hield met bouwen en houtbewerking.

Op 4 maart 1780 trad hij voor de derde keer in het huwelijk met Johanna Franciscus Robben(s) geboren te Udenhout op 10 april 1730 en op 21 maart 1791 in Udenhout begraven. Uit dit huwelijk werden geen kinderen geboren. Johanna Franciscus Robben was eerder gehuwd met Jacobus Peter van Iersel, geboren in 1729 en overleden voor 1766. Zij was de dochter van Franciscus Arnoldus Jan Robbens en Elisabeth Adrianus van der Sterren en een nichtje van Elias, de eerste pastoor van Udenhout

Stamhuizen

De familie Lommers is via een huwelijk in Udenhout terecht gekomen. Het was Nicolaas Jasper Lombaerts die in 1716 trouwde met de Udenhoutse Genoveve of Vijvertje Cornelisdochter van de Plas. De familie Van de Plas woonde vanouds in Udenhout in den Brand. Nicolaas Jasper Lombarts en zijn vrouw Vijvertje van de Plas vestigden zich ook aldaar. Op 25 augustus 1789 deelden hun twee zonen Jasper en Jan de nalatenschap. Zoon Jasper kreeg een woonhuis te Udenhout in den Brand bij de Gommelsestraat, een stuk akkerland van vijf lopen en een derde part in vier percelen uitgedolven moerveld en waterpoel in den Brand. Zijn broer Jan kreeg de schuur en stal met het aangelegen erf, twee lopen akkerland, twee derde in het uitgedolven moerveld en waterpoel, een perceel heiveld aan de Gommelsestraat en twee percelen hei in Drunen. Deze boerderij stond aan de westzijde van de Gommelsestraat tussen de huidige boerderij van de familie Van de Plas en de Rustende Jager. De drie kinderen van Jasper verkochten in 1792 hun deel aan hun oom Jan Lommers. Die hield het enkele jaren aan en verkocht het geheel in 1803 aan Wouter Jacobus van Laarhoven.

Er zijn aanwijzingen dat de familie in de 19e eeuw gewoond heeft op de Loonse Molenstraat. Op 9 augustus 1854 werd Adriaan Lommers in Loon op Zand geboren als zoon van Hendrikus Lommers en Adriana van Gorkom. Deze Adrianus trouwde op 2 mei 1878 met Anna Maria Willems. Eén van de getuigen bij dit huwelijk was Elias van Laarhoven. De namen Van Laarhoven en Van Gorkom en het feit dat Adrianus in de gemeente Loon op Zand is geboren zouden kunnen wijzen in de richting van de Loonse Molenstraat. Eind 1800 heeft de familie zich gevestigd in de Stationsstraat (later Kreitenmolenstraat) in een boerderijachtig woonhuis naast de familie Van Iersel (Kreitenmolenstraat 108) en op de plaats waar nu het woonhuis staat van de familie Van Hulten (Kreitenmolenstraat 104). Adrianus (Jaonus) woonde daar samen met zijn zoon Hendrikus (Harrie) Lommers. Harrie was geboren in 1886 en trouwde op 14 februari 1911 met Helena (Leentje) Hendriks. Leentje was mutsenwasster. Leentje Hendriks was een nicht van Christiaan Hendriks. Deze Christiaan was gehuwd met Johanna van Iersel. Hij was molenaar op de Zandkantse Molen

(vermoedelijk genaamd: "Den Kranken Troost"). Na het overlijden van Christiaan Hendriks in 1889 is Johanna van Iersel in 1890 gehuwd met Matthijs Coppens.

Uit dit huwelijk van Harrie Lommers en Leentje Hendriks is op 19 april 1912 Adrianus (Jos) Martinus Lommers geboren. Leentje stierf in 1920. In dat jaar stierf ook Adriaan (Jaonus) Lommers.

Harrie Lommers heeft in 1924 een nieuw woon/bedrijfspannd gebouwd in de Stationsstraat op nummer D72. Stationsstraat D72 was gelegen op de plaats waar nu de Sportlaan ligt. Dus tussen de apotheek en het benzinestation. Harrie was inmiddels hertrouwd met Anna Klijn (zus van Leonard Klijn uit de Slimstraat). In het gezin van Harrie Lommers met Anna Klijn zijn 7 kinderen geboren. Als één van de eerste bedrijven in Udenhout kregen Harrie en Anna de beschikking over een telefoonaansluiting. Meubelhandel en aannemer H. Lommers kreeg telefoonnummer 20. Harrie heeft het bedrijfspannd zelf ontworpen, getekend en gebouwd; hij zette zijn handtekening op de bouwtekening. Het bedrijfspannd was voor die tijd erg modern ingericht. Er werd geïnvesteerd in professionele zware houtbewerkingsmachines, veelal van Engelse makelij. Bijzonder was dat men ook kon beschikken over een grote fineerpers met drie wagens, waarmee onder andere plaatmaterialen konden worden geperst. De machines werden aangedreven door een grote zware scheepsdieselmotor, die verbonden was met een stelsel van ondergrondse aandrijfassen. Die scheepsdieselmotor werd onderhouden door Willeke van der Loo. Hij had een smederij in de Groenstraat in Udenhout.

Adrianus Martinus (Jos) Lommers, de enige zoon uit het eerste huwelijk van Harrie Lommers en Leentje Hendriks, ging na de lagere school naar het Odulphuslyceum in Tilburg en begon na de HBS-B een studie belastingrecht. In de crisistijd van de jaren dertig lagen de banen niet voor het oprapen met als gevolg dat Jos geleidelijk aan in het bedrijf van zijn vader groeide. Jos trouwde op 7 februari 1945 met Elisabeth (Betsie) Maria Somers. Bij hun huwelijk gingen zij wonen in de Slimstraat op de hoek van de Kuilpad naast de slagerij van Pieter Pijnenburg. Vroeger had de familie Somers daar een klompenmakerij en een kruidenierswinkel. Adrianus (Jos) Lommers verhuisde in 1950 met zijn gezin naar het pand van zijn vader aan de Stationsstraat D72 (later Kreitenmolenstraat 112). Hij zette daar het bedrijf van zijn ouders voort. In 1962 werd pand en grond opgekocht door de gemeente om er de Sportlaan te kunnen aanleggen. Jos was toen pas 50 jaar en vond dankzij zijn rechtenstudie een managementfunctie bij de Raad van Arbeid in 's-Hertogenbosch. Adrianus (Jos) is in 1980 bij zijn zoon Henk gaan wonen in de Achthoevenstraat 24. Hij overleed in maart 1990.

Verhalen

De dood van een zwerver

In de criminele procesdossiers van de Raad van Brabant bevinden zich getuigenverklaringen over de gewelddadige dood van een zwerver die in de nacht van 9 op 10 mei 1792 in het huis van Jasper Nicolaas Lommers (1719-1792) werd doodgeschoten. Het gaat om de zwerver Cornelis Burgmans alias Jan Barrevoets die al ruim 2 jaar rondzwierf op de Zandkant in het buurtschap den Brand. Barrevoets gedroeg zich bij tijd en wijle, waarschijnlijk door overmatig drankgebruik, zeer gewelddadig. Zo had hij al tot twee keer toe de ruiten ingegooid bij Jan Cornelis de Weert die in den Brand een café had. Op 8 mei 1792 was Barrevoets weer bij het café en eiste van De Weert een fles jenever. Die wilde hij op gaan drinken bij Jasper Lommers om op die manier een eerdere ruzie met Lommers bij te leggen. Mogelijk zal het om een dreigement hebben gegaan dat Barrevoets tegen Lommers had geuit. Cafébaas De Weert had de zwerver namelijk horen zeggen dat hij "binnen twee keer 24 uren de huizen van Jasper Lommers en Antonis Couwenberg in den gloeienden brand zal steeken". De zwerver toog met de fles jenever naar de woning van de 73-jarige Lommers. De cafébaas vertrouwde het niet helemaal en volgde hem op de voet. Aanvankelijk maakte de zwerver geen problemen en werd de fles jenever in den herd van de

woning van Lommers opgedronken. Toen de fles leeg was, eiste de zwerver van de cafébaas dat hij een nieuwe zou gaan halen. Toen die dat weigerde, begon de zwerver hem te bedreigen met een ijzeren schop, waarop De Weert het huis uit vluchtte. Hij kreeg nog wel de lege jeneverfles nagesmeten, die hem tegen het been raakte. Toen richtte de zwerver zijn woede op Lommers en zijn 24-jarige dochter Willemke. Vader Lommers kreeg flinke klappen met de schop en de dochter werd achterna gezeten met een riek. Beiden vluchtten naar het dorp waar ze tijdelijk onderdak vonden bij zoon/halfbroer Claas Lommers in de Slimstraat. In het dorp werden direct vier "wagtlieden" gemobiliseerd: zoon Claas Lommers, neef Johannes Jan Lommers, Adriaan Jan Verhoeven en Adriaan Cornelis van den Bosch. Die togen gewapend met geweren met z'n vieren naar de woning van Lommers op de Zandkant. Daar troffen ze de zwerver nog aan, die alles in het huis kort en klein geslagen had. Toen de zwerver de boerenwacht gewaar werd, bedreigde hij hen met een riek. Daarop werd hij door Claas en Johannes Lommers neergeschoten. De zwerver overleed een half uur later aan zijn verwondingen. Uit het sectieverslag van de chirurgijn bleek later dat de zwerver geraakt was in zijn linkerbil en het schot een gat ter grootte van een eendenei had veroorzaakt, waarbij de "billenslagader" was geraakt waardoor de zwerver doodgebloed zal zijn. De chirurgijn constateerde ook dat de zwerver op zijn rug, tussen de schouderbladen, een litteken had dat veroorzaakt was door een brandmerk. Dat was een teken dat de zwerver al meer op zijn kerfstok gehad moet hebben. De bewaarde processtukken melden niet hoe het proces is afgelopen. Een vonnis in deze zaak is vooralsnog niet aangetroffen in de archieven.

Engelse vliegtuigen

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het kennelijk interessant om in de avonduren op een afgemaaid korenveld te gaan kijken naar het overvliegen van de Engelse vliegtuigen. Op een avond gebeurde het, dat in een spookachtige omgeving enkele buurjongens onder korenschoven waren gekropen. Onder hen was ook Leo Lommers. Op het moment waarop een groepje buurtbewoners naar het overvliegen van de vliegtuigen kwam kijken, kwamen de buurjongens met hun korenschoven langzaam omhoog en liepen zij in de richting van de buurtbewoners die naar de vliegtuigen stonden te kijken. Iedereen was vreselijk geschrokken en het voorval was jaren na de oorlog nog vaak onderwerp van spannende verhalen.

Citaten

Van Joanes Lommers is bekend dat hij, als hij bij een boer aankwam om te beginnen met zijn werk steevast zei: "Er zèn en getögd" wat zoveel wil zeggen als "Ik ben er en ik heb gereedschap bij me". Dit gezegde is later door vele mensen overgenomen. Zelfs tot in 2000 hoorde men af en toe nog de zinspreuk: "Er zèn", zei Lommers "en getögd".

Zo zijn er een paar meer:

"Het noorden heldert op", zei Hanneske Hobbelen, "het zal gauw dreug worre".

"Zolang Onze Lieve Heer neemt, neem ik ook", zei Bart Danklof, en hij trouwde voor de derde keer.

"De beste mest is gescheten mest", zei Willeke Petere, en hij gebruikte geen kunstmest.

De stamreeks

- I. Willem Lombarts x Margriet
- II. Laureijs Lombarts x Engelberen
- III. Gerard Lombarts x Lijsbeth Gerits Vendijck
- IV. Aart Lombarts x Jenneke Gielis Goyaarts
- V. Joost Lombarts x Anna Claes Gerits
- VI. Claes Lombarts x Maria van der Camp
- VII. Peter Lombarts x Adriana Jaspers
- VIII. Jasper Lombaerts (Haaren, 1629) x Elisabeth van der Henst

- IX. Nicolaes Lombaerts (Haaren, 1690) x Vijvertje van de Plasch
 X. Jasper Lommers (gedoopt te Oisterwijk, 1719) x Elisabeth Verhoeven
 XI. Nicolaas Lommers (Udenhout, 1773) x Hendrina van de Plas
 XII. Hendrik Lommers (Udenhout, 1811) x Adriana van Gorkom
 XIII. Adriaan Lommers (Loon op Zand, 1854) x Anna Maria Willems
 XIV. Hendrikus Martinus Lommers (Udenhout, 1886) x Helena Maria Cornelia Hendriks

Het gezin van Harrie Lommers en Leentje Hendriks

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Adrianus Martinus (Jos)	19 april 1912 Udenhout	E.M. Somers	18 maart 1990 Tilburg

Het gezin van Harrie Lommers en zijn tweede echtgenote Johanna Martina Klijn

2	Leonardus Hendricus Petrus	15 juli 1923 Udenhout		12 oktober 1923 Udenhout
3	Leonardus Henricus Petrus	9 juli 1924 Udenhout		10 juli 1924 Udenhout
4	Leonardus Henricus Petrus (Leo)	8 september 1925 Udenhout	C. Matthijssen	24 januari 2002 Loon op Zand
5	Petrus Gerardus (Piet)	5 januari 1927 Udenhout	Gehuwd geweest	
6	Maria Adriana Wilhelmina (Ria)	8 juni 1928 Udenhout	J.J. Brekelmans	
7	Henricus Josephus Adrianus (Henk)	12 oktober 1930 Udenhout	M. Peeters	5 juli 2012 Utrecht
8	Johanna Huberta Helena (Joke)	18 oktober 1931 Udenhout	Ongehuwd	
9	Josephina Adriana (Finy)	31 december 1933 Udenhout	J. de Kort	
10	Johannes Gerardus (Jan)	24 juni 1936 Udenhout	Gehuwd geweest	11 augustus 2001 Gemert

Kwartierstaat Lommers-Hendriks

- 1 **Adrianus Martinus Lommers** * 19 april 1912 Udenhout + 18 maart 1990 Tilburg
- 2 **Hendrikus Martinus Lommers** * 25 maart 1886 Udenhout + 9 maart 1956 Udenhout
x 14 februari 1911 Udenhout
- 3 **Helena Maria Cornelia Hendriks** * 23 november 1884 Tilburg + 14 mei 1920 Udenhout
- 4 **Adriaan Lommers** * 9 augustus 1854 Loon op Zand + 26 maart 1920 Udenhout
x 2 mei 1878 Udenhout
- 5 **Anna Maria Willems** * 31 augustus 1851 Udenhout + 26 februari 1907 Udenhout
- 6 **Adrianus Hendriks** * 1 december 1838 Oisterwijk + 7 april 1891 Tilburg
x 9 februari 1881 Tilburg
- 7 **Anna Catharina Lemmens** * 18 augustus 1853 Bladel + 21 mei 1898 Tilburg
- 8 **Hendrik Lommers** * 4 augustus 1811 Udenhout + 16 november 1872 Udenhout
x 4 mei 1843 Tilburg
- 9 **Adriana van Gorkom** * 30 november 1813 Tilburg + 26 februari 1881 Udenhout

- 10 **Adriaan Willems** ~ 21 januari 1796 Udenhout + 19 februari 1858 Udenhout
x 5 oktober 1848 Tilburg
- 11 **Wilhelmina van Riel** * 22 februari 1811 Loon op Zand + 6 juni 1876 Udenhout
- 12 **Johannes Jan Hendriks** ~ 7 juli 1805 Oisterwijk + 24 februari 1878 Berkel-Enschot
x 10 april 1834 Oisterwijk
- 13 **Cornelia Maria Denissen** * 2 juni 1811 Berkel-Enschot + 5 april 1873 Berkel-Enschot
- 14 **Jan Lemmens** * 11 januari 1812 Bladel-Netersel + 13 augustus 1887 Bladel-Netersel
x 8 februari 1840 Bladel-Netersel
- 15 **Helena Kuijpers** * 8 juni 1821 Wintelre + 29 september 1888 Bladel-Netersel
- 16 **Nicolaas Lommers** ~ 25 juni 1773 Udenhout + 5 april 1820 Berkel-Enschot
x 4 mei 1800 Oisterwijk
- 17 **Hendrina van der Plas** ~ 19 januari 1768 Udenhout + 10 april 1820 Berkel-Enschot
- 18 **Adriaan van Gorkum** ~ 9 juli 1787 Udenhout + 10 januari 1869 Udenhout
x 17 februari 1813 Tilburg
- 19 **Helena Bouwens** ~ 8 juli 1785 Tilburg + 20 december 1860 Udenhout
- 20 **Jacobus Willems** ~ 24 oktober 1765 Tilburg + 9 mei 1841 Udenhout
x 28 april 1793 Udenhout
- 21 **Anna Maria Vermelis** ~ 12 augustus 1761 Udenhout + 19 maart 1837 Udenhout
- 22 **Johannes van Riel** ~ 16 oktober 1770 Loon op Zand + 11 december 1823 Loon op Zand
x 2 februari 1800 Udenhout
- 23 **Cornelia van Broekhoven** ~ 14 mei 1779 Udenhout + 27 januari 1836 Loon op Zand
- 24 **Roelof Hendriks** ~ 30 december 1764 Hoog Keppel + 23 mei 1812 Oisterwijk
x
- 25 **Johanna Margaretha Renssen** ~ 30 november 1773 Steenderen + 6 juni 1843 Oisterwijk
- 26 **Adrianus Denissen** ~ 11 september 1764 Enschoot + 21 juli 1822 Enschoot
x 22 april 1798 Oisterwijk
- 27 **Johanna Maria Kuijpers** ~ 17 augustus 1773 Berkel + 28 augustus 1812 Berkel
- 28 **Laurens Lemmens** ~ 14 april 1758 Bladel + 19 april 1817 Bladel
x 18 juni 1799 Bladel
- 29 **Cornelia Kox** ~ 23 april 1774 Bladel + 6 januari 1840 Bladel
- 30 **Johannis Kuijpers** ~ 9 januari 1777 Wintelre + 10 februari 1826 Vessem
x 25 januari 1821 Vessem
- 31 **Petronella Faasen** ~ 23 september 1789 + 16 december 1828 Bladel

Familieleden

Leo Lommers, bevestigde luidsprekers aan lantaarnpalen

De tweede zoon van Harrie Lommers was Leo (1925). Hij was elektricien. In de oorlogsjaren 1943 en 1944 had hij een platenspeler gefabriceerd, waarop hij gehuurde grammofoonplaten draaide voor de buurtbewoners en voor iedereen die maar wilde luisteren. Hij verzorgde met die grammofoon de muziek op vele bruiloften en andere feesten in Udenhout. In die jaren draaide hij ook allerlei jeugdfilms in de werkplaats van zijn ouders. Hij maakte reclame voor die films via luidsprekers die hij aan de lantaarnpalen in de Stationsstraat had opgehangen.

Henk Lommers, dirigent

Henk Lommers, zoon van Harrie Lommers en Anna Klijn, ontwikkelde zich tot een veelzijdig musicus en dirigent, onder andere van het Assisiëkoor en het seniorenkoor Zangvreugd. Het Assisiëkoor is van oorsprong het personeelskoor van Huize Assisië en werd in de volksmond aangeduid als het Lommerskoor. Het koor is opgericht in juni 1978 en heeft bestaan tot in 2013. Henk Lommers was oprichter en grote animator van dit koor, dat op z'n hoogtepunt 45 leden telde en altijd een band heeft gehouden met Assisië, onder andere voor het opluisteren van eucharistievieringen bij jubilea en begrafenissen. In 1994 werd een compact-disk uitgebracht met zestien nummers uit het profane en geestelijke repertoire. Het aan de Udenhoutse parochie verbonden seniorenkoor Zangvreugd bestaat uit twintig tot dertig senioren, die genieten van samen zingen, samen eucharistievieringen muzikaal opluisteren en uitvoeringen geven in verzorgings- en verpleeghuizen. In 1990 ontving Henk de kerkelijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice, in 2004 een Koninklijke Onderscheiding vanwege zijn 25-jarig jubileum als dirigent van het Assisiëkoor.

Familiefoto

Onverdeelde duinen

Frank Scheffers

Zonder het op dat moment zelf te beseffen heeft de familie Martens aan de wieg gestaan van de vorming van het Nationaal Park de Loonse en Drunense duinen. Op 22 december 1921 vond namelijk bij notaris Vroemen in Udenhout de overdracht plaats van 1/8ste deel van de Onverdeelde Duinen. De verkopers waren Jan Martens uit de Slimstraat te Udenhout en zijn schoonzuster, Anna Catharina Dankers, weduwe van Cornelis Martens. Voor de prijs van f500 per 1/16de deel had de vereniging Natuurmonumenten het eerste stukje grond in handen, dat de basis zou vormen voor het latere Nationaal Park.

De Loonse – en Drunense duinen

De vereniging Natuurmonumenten

Nadat de vereniging een tiental jaren eerder al was begonnen met het aankopen van bossen en vennen in Oisterwijk, kwamen in 1921 de ‘Loonsche en Drunensche duinen’ in beeld. Het eerste bezoek vond plaats in april van dat jaar door bestuurslid en penningmeester mr. P.G. van Tienhoven en administrateur Drijver. Van Tienhoven zag het uitgestrekte gebied met bossen, heide en vooral de bijzondere zandverstuivingen wel zitten. Het gebied was in bezit van een tweetal grootgrondbezitters, te weten N.V. Het Orderbosch (515 ha) en de familie Le Mire (301 ha) van kasteel De Strijdhoef. Overigens was de N.V. nog maar kort eigenaar van de Duinen; ze had het via een Rotterdamse makelaar in 1917 van de familie Le Mire gekocht. Het derde grote stuk van ruim honderd hectare stond bekend als de Onverdeelde Duinen.

Vierhonderd jaar terug in de tijd

Voor het ontstaan van de Onverdeelde Duinen moeten we ruim vierhonderd jaar terug in de tijd. In 1614 vond namelijk een verkoping plaats van goederen, landerijen, bossen en heidevelden van de Cisterciënserabdij Ter Kameren bij Brussel. De abdij had in het gehucht Giersbergen een zogenaamd uithof. Die was ontstaan toen de hertog van Brabant in 1244 aan de abdij 150 bunder grond schonk. De abdisen van het klooster lieten een groot deel van hun materiële verantwoordelijkheid over aan het mannelijk personeel: een priester, proost genoemd, en vooral lekenbroeders. Die laatsten bewerkten de akkers, verzorgden het vee en zorgden voor ontginning en afwatering. Later begon het aantal lekenbroeders terug te lopen en werd de abdij gedwongen haar afgelegen goederen te verpachten. Toen in de zestiende en begin zeventiende eeuw Brabant geteisterd werd door oorlogen en de abdij het financieel ook moeilijk kreeg, werd besloten de ver van de abdij gelegen goederen op Giersbergen te verkopen. Thomas Diercx van den Hoevel (Van den Heuvel) uit Oisterwijk en Andries Peters de Weirdt (de Weert) kochten het goed Giersbergen, dat toen nog bestond uit twee hoeven. Thomas kreeg uiteindelijk de Poorthoeve, terwijl Andries op de Maijhoeve ging boeren. Het aantal hoeven op Giersbergen werd door hun nazaten uitgebreid tot negen in 1832. Bij de Giersbergse hoeven hoorde vanouds ook een stuk van de duinen dat onverdeeld bleef. Het ging om een stuk van ruim honderd bunder dat lag tussen Giersbergen en de Oude Bosschebaan (ter hoogte van de boerderij den Brand van de familie Pijnenburg tot het terrein van politiehondenvereniging “De Trouwe Wachter”). Aan het begin van de twintigste eeuw was de Onverdeelde Duin niet enkel meer in het bezit van de boeren uit Giersbergen. Het was dusdanig versnipperd geraakt dat niet meer helemaal duidelijk was wie nu eigenlijk allemaal rechtmatig eigenaar was. Door verdeling, vererving en verkoop waren stukjes van 1/16 deel ontstaan. Uiteindelijk waren alle eigenaren op de één of andere

manier wel terug te voeren op de eigenaren van een Giersbergse hoeve. De link van de familie Martens met Giersbergen zal mogelijk via moederskant, de Van Strijdhovens, te leggen zijn. Een tak van de familie Van Strijdhoven woonde op Giersbergen en ook de Biezenmortelse Hemelrijksche hoeve in het Giersbergse broek was op zeker moment door hen aangekocht.

Natuurmonument

De gerechtigden in de Onverdeelde Duinen kwamen jaarlijks bijeen bij de Rustende Jager om afspraken te maken over het kappen van hout. In 1921 waren de afspraken dat elke gerechtigde jaarlijks 500 mustersd schaarhout mocht kappen en strooisel mocht rapen voor eigen gebruik. Dennen rooien mocht niet. Vanouds werd in de Duinen ook bouwzand gehaald. Ook voor de bouw van de wederopbouwboerderij van Martens aan de Gommelsestraat is zand gehaald uit de Duinen. Minder belastend voor de natuur was het zogenaamde “spelden krabben”; daarmee werd het bij elkaar harken van dennennaalden aangeduid. Die werden dan op de voederkuilen gegooid zodat het voer beter beschermd was tegen de vorst. De vereniging van Natuurmonumenten had een tegenstrijdig belang met dat van de overige eigenaren, namelijk het beschermen van dit unieke natuurgebied. Het was de vereniging er dan ook alles aan gelegen om enige eigenaar van de Onverdeelde Duinen te worden. Om dat te bereiken zocht voorzitter Van Tienhoven personen die goed bekend waren in het gebied en namens Natuurmonumenten onderhandelingen konden voeren om alle onverdeelde stukken in eigendom te krijgen. Van Tienhoven vond die in de persoon van Frans Mombers (1881-1960) uit Waalwijk en Janus van Iersel Martzn (1872-1947) uit Biezenmortel. Frans Mombers stamde uit een leerlooiersfamilie. Zijn broer Piet beheerde het familiebedrijf, een looierij, terwijl Frans zich bezig hield met het beheren en beleggen van het familiekapitaal. Hij deed dat door her en der in de regio gronden aan te kopen en combineerde dat met een grote liefde voor de natuur. Janus van Iersel stamde uit een oude Biezenmortelse familie; zijn vader was behalve landbouwer ook steenbakker in de Biezenmortelsestraat. Janus was ook één van de initiatiefnemers voor de stichting van de Biezenmortelse parochie. Zowel Mombers als Van Iersel onderhielden regelmatige correspondentie met Van Tienhoven over de ontwikkelingen van de aankoop van de Onverdeelde Duinen. Het aankopen van al die onverdeelde stukken was geen eenvoudige zaak. Er heerste wantrouwen bij de verkopers. Het was volstrekt onduidelijk wat de waarde van die stukken woeste grond was; wat de gek er voor geeft? Naarmate Natuurmonumenten meer stukken wist te verwerven, nam de prijs bovendien gestaag toe; het was de overblijvende eigenaren duidelijk dat Natuurmonumenten serieus interesse had in hun onverdeeld eigendom hetgeen prijsopdrijvend werkte. Tien jaar na de eerste aankoop hadden alle inspanningen van Mombers, Van Iersel, boswachter Peijnenburg en Van Tienhoven slechts geleid tot aankoop van 5/8^e deel van de Onverdeelde Duinen. 2/8^e was in bezit van Simons en Van Strijdhoven, die onwillig waren om te verkopen. Een zoon van Simons zei “Wij verkopen ons deel niet, althans niet voor hetgeen in proportie de anderen gekregen hebben. En wanneer wij niet verkopen, doet het Van Strijdhoven ook niet”. Van Tienhoven verzochtte in een brief aan Mombers: “Het is onbegrijpelijk hoe deze mensen aan dergelijke prijzen komen, gezien de waarde die de andere eigenaars vroeger aan hun bezittingen hebben toegekend”. Op zeker moment werd Natuurmonumenten zich er van bewust dat ze – door het beheer van hun eigen delen – zelf de waarde verhoogden van de stukken die ze nog moesten aankopen. Immers Natuurmonumenten kapte – in tegenstelling tot de andere boeren – geen bomen, waardoor er des te meer overbleef voor de eigenaren die nog wel voor eigen gerief of voor de handel bomen kaptten. In 1935 lukte het dan toch eindelijk om ook Simons en Van Strijdhoven over te halen tot verkoop van hun 2/8^e deel. Uiteindelijk resteerde nog 1/8^e deel. Dat was eigendom van een zekere Van der Aa, waarvan aanvankelijk onbekend was waar die woonde. Zijn grootvader, Johannes van der Aa, koopman in Haarsteeg, had dit deel samen met een Giersbergse hoeve in 1855 gekocht van de adellijke familie Verheijen die op het Loonse kasteel woonde. Na een uitvoerige speurtocht in België en Frankrijk werd Van der Aa uiteindelijk gevonden in het Franse Nice. De familie had in België fortuin gemaakt met een brouwerij en was later neergestreken in

Nice. Van der Aa was er van overtuigd een kwart aandeel te bezitten, terwijl dit feitelijk slechts een achtste deel betrof. Alle inspanningen ten spijt slaagde Natuurmonumenten er toen niet in het laatste stukje aan te kopen. Echter met de uitkoop van de laatste stukjes die in bezit waren van de plaatselijke boeren was ook het gevaar van vernieling van de natuur geweken. Van Tienhoven schreef in een brief aan de toen in Frankrijk wonende Mombers: "Als u ons dus van den zomer weer het genoegen doet Holland te bezoeken en met ons de duinen te bezichtigen, dan kunt u zich op den hoogsten top met ons verheugen, dat zoover gij zien kunt alles, in het bijzonder de Onverdeelde Duin, veilig is, niet alleen voor thans maar ook voor komende geslachten".

De familienaam Martens

De familienaam Martens is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. Leden van de familie Martens zullen dus van ene Martinus of Marten afstammen. Stamvader van de Udenhoutse Martens is Jan Cornelis Jan Martens die getrouwd was met Neelkens Hendrik Smolders. Hun kinderen zijn aan het eind van de zeventiende eeuw geboren.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 7.938 naamdragers met de naam Martens. De provincie Noord-Brabant staat aan kop met 2.880 naamdragers. Op de tweede plaats staat Limburg met 1.292 naamdragers. In Udenhout leefden toen nog maar 8 personen met de naam Martens. Ook in de omgeving Deurne/Vierlingsbeek en Rijsbergen/Nieuw Ginneken woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam Martens.

In 2007 woonden er in Nederland 12.235 inwoners met de naam Martens.

De stamhuizen

Het adellijk huis "De Vorselaar"

Na het overlijden van Cornelis Martens en zijn vrouw Helena Vermelis in respectievelijk 1771 en 1766 waren de kinderen nog een tijdlang bij elkaar gebleven. Francis, Willem, Jan, Clazina en Cornelis bleven tot ze (met uitzondering van Jan) trouwden, bij elkaar wonen en pachtten de hoeve van het leengoed de Vorselaar, thans Capucijnenstraat 3. Pas jaren later maakten de kinderen een erfdeling van de nalatenschap van hun ouders. Maria Martens, echtgenote van Peter Wijnand Verhoeven, die al in 1774 trouwde, zal haar deel al eerder gehad hebben, want zij deelt niet mee in de erfenis. Er bleek een boerderij met landerijen op 't Winkel en 't Hooghout te verdelen, waarschijnlijk afkomstig van moeders kant. Het zal de boerderij thans Winkelsestraat 25 zijn. Die werd toebedeeld aan de ongehuwde Jan Cornelis Martens. Hij kreeg er ook een perceel akkerland bij, genaamd de Spie. Dit perceel lag tegenover de boerderij, waar nu de Capucijnenstraat richting de spoorlijn loopt. In 1809 kreeg Cornelia, inmiddels weduwe van Willem Martens, de kans de Vorselaar te kopen. In 1797 werd de hoeve omschreven als : "een adellijk huijs, stal, schuur, schop, backhuijs, hoven bogaard, acker- en weijlanden alle aan malkanderen met de dreef (de huidige Capucijnenstraat) groot 90 lopense (15 hectare) ter plaatse den Biesmortel". Cornelia moest van de verkopers gedogen dat jaarlijks op de eerste mei een cijns in ontvangst werd genomen door de heer Carel Storm van 's-Gravensande of diens gemachtigde. Ook werden de 426 eikenbomen die aan de laan stonden, gereserveerd om de komende vier jaar gekapt te worden. De gronden van de Vorselaar strekten zich uit van de Biezenmortelsestraat aan de oostzijde van de Capucijnenstraat tot aan de Winkelakker achter de boerderij Winkelsestraat 25.

Hemelrijksche hoeve

Toen in 1843 de weduwe Willem Cornelis Martens overleed, liet ze verschillende boerderijen na en circa 37 hectare grond. Dochter Helena, echtgenote van Nicolaas van de Pas, erfde de boerderij in de Winkelsestraat. Zoon Willem kreeg de Vorselaar toebedeeld; hij bewoonde

de hoeve met zijn vrouw Adriana Maria van Iersel. Later werd de boerderij opgedeeld tussen hun kinderen Wilhelmina, echtgenote van Martinus Robben, en haar twee ongehuwde broers Gerardus en Martien Martens. Een andere zoon, Adriaan Martens, kon terecht op een boerderij afkomstig van zijn vrouws familie. Het ging om de Hemelrijksche hoeve of de Bus op de Zandkant. Willem van Strijdhoven en zijn vrouw Maria Verhoeven hadden de boerderij kunnen kopen van de erven Van der Wiele uit Leeuwarden.

De familie Martens vertrok vóór de oorlog naar het törp van Udenhout, volgens familie-overlevering omdat Trien Dankers, de vrouw van Kees Martens, moeilijk op de afgelegen boerderij kon aarden. De Hemelrijksche hoeve werd toen verhuurd. Het was niet altijd eenvoudig de boerderij te verhuren: het was immers een oud huis en het lag ook afgelegen op de Zandkant. Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonde het gezin van Kiske de Jong op de boerderij. Bij de bevrijding op 29 oktober 1944 werd er daar hevig gevochten tussen de Engelsen en de Duitsers. Het vee van de familie Martens, dat in de weilanden tussen de Oude Bosschebaan en de Lei aan het grazen was, werd door de Duitsers of de Engelsen ook doodgeschoten. Kees Martens ging dagelijks vanuit de Slimstraat naar het vee. Tijdens de bevrijding moest hij noodgedwongen enkele dagen op de Hemelrijksche hoeve blijven omdat het te gevaarlijk was om terug naar Udenhout te gaan. In de boerderij had een jonge Duitse soldaat (26 jaar) zich verschanst. De boerderij werd door de Engelse soldaten in brand geschoten. De Duitser kwam om het leven en werd ter plaatse begraven. Later is deze Duitser elders herbegraven.

De oude Hemelrijksche hoeve stond aan de Oude Bosschebaan net ten westen van de Giersbergse steeg. De noodboerderij, die na de oorlog voor De Jong werd gebouwd, brandde op 16 september 1948 ook weer af. De oorzaak was een ontplofte petroleumvergasser. Daarna werd de boerderij op een andere plaats herbouwd, meer richting de Gommelsestraat. De familie Martens had daar vóór de oorlog in het kader van de werkverschaffing meer bosgrond laten ontginnen, zodat ook rondom de nieuwe boerderij meer landbouwgrond beschikbaar was gekomen. Na de oorlog heeft de pachter van de oude boerderij nog een tijd op de nieuwe boerderij gewoond. In 1955, toen Kees Martens en Marie Vermeer trouwden, zijn zij op de boerderij gaan wonen. Thans heeft hun zoon Johan Martens hier zijn zorgboerderij en heeft hij de oude naam Hemelrijksche hoeve weer in ere hersteld.

Op 26 mei 1999 bracht koningin Beatrix een bezoek aan Midden-Brabant, onder andere aan de boerderij van Johan en Gerrie Martens aan de Gommelsestraat, die in 1993 waren omgeschakeld naar biologische bedrijfsvoering. Johan Martens is tevens mede-initiatiefnemer van het samenwerkingsverband de Duinboeren. Ook bouwde hij zijn bedrijf deels om tot een zorgboerderij, waar ouderen een dagbesteding vinden. De boerderij van Martens staat op de grond van de voormalige Hemelrijksche Hoeve, locatie de Bus.

De stamreeks

- I. Johannes Jan Martens x Cornelia Smolders
- II. Cornelis Martens (gedoopt te Oisterwijk, 1694) x Helena Vermelis
- III. Willem Martens (Udenhout, 1746) x Cornelia Vugts
- IV. Willem Martens (Udenhout, 1789) x Adriana Maria van Iersel
- V. Adriaan Martens (Udenhout, 1821) x Johanna van Strijdhoven
- VI. Cornelis Martens (Udenhout, 1855) x Anna Catharina Dankers

Het gezin van Kees Martens en Trien Dankers

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes Adrianus Martinus	27 april 1898 Udenhout	W.E. Kuijpers	28 december 1968 Udenhout

(Jo)			
------	--	--	--

Kwartierstaat Martens-Dankers

- 1 **Johannes Adrianus Marinus Martens** * 27 april 1898 Udenhout + 28 december 1968 Udenhout
- 2 **Cornelis Martens** * 10 december 1855 Udenhout + 20 oktober 1915 Udenhout
x 19 april 1894 Helvoirt
- 3 **Anna Catharina Dankers** * 6 december 1853 Helvoirt + 14 januari 1925 Udenhout
- 4 **Adriaan Martens** * 17 februari 1821 Udenhout + 19 januari 1906 Udenhout
x 1 mei 1851 Udenhout
- 5 **Johanna van Strijdhoven** * 30 januari 1826 Helvoirt + 28 juni 1886 Udenhout
- 6 **Adrianus Dankers** * 24 december 1812 Helvoirt + 15 juli 1888 Helvoirt
x 3 mei 1849 Helvoirt
- 7 **Maria de Werdt** * 23 september 1816 Boxtel + 28 maart 1885 Helvoirt
- 8 **Willem Martens** ~ 13 oktober 1789 Udenhout + 13 juni 1856 Udenhout
x 30 mei 1816 Udenhout
- 9 **Adriana Maria van Iersel** ~ 6 juni 1793 Udenhout + 18 mei 1863 Udenhout
- 10 **Wilhelmus van Strijdhoven** ~ 22 november 1790 Udenhout + 23 november 1828 Helvoirt
x 4 mei 1822 Udenhout
- 11 **Maria Verhoeven** ~ 6 januari 1795 Udenhout + 17 mei 1872 Udenhout
- 12 **Cornelis Dankers** ~ 19 mei 1772 Helvoirt + 8 maart 1830 Helvoirt
x 14 april 1799 Helvoirt
- 13 **Maria Dekkers** ~ 18 april 1773 Oisterwijk + 11 januari 1848 Helvoirt
- 14 **Cornelis de Werdt** ~ 25 maart 1785 Cromvoirt + 24 augustus 1842 Helvoirt
x 26 januari 1814 Helvoirt
- 15 **Petronella Pijnenburg** ~ 16 januari 1783 Haaren + 12 februari 1854 Helvoirt
- 16 **Willem Martens** ~ 9 november 1746 Udenhout [] 26 maart 1801 Udenhout
x 2 maart 1783 Oisterwijk
- 17 **Cornelia Vugts** ~ 13 mei 1760 Udenhout + 28 juli 1843 Udenhout
- 18 **Cornelis van Iersel** ~ 12 oktober 1756 Udenhout [] 16 mei 1807 Udenhout
x 27 januari 1788 Udenhout
- 19 **Cornelia Berkelmans** ~ 22 juni 1761 Udenhout + 7 februari 1841 Udenhout
- 20 **Petrus van Strijdhoven** ~ 3 december 1760 Udenhout + 20 september 1828 Udenhout
x 1 mei 1788 Loon op Zand
- 21 **Johanna Baasten** ~ 21 november 1762 Tilburg + 20 mei 1824 Udenhout
- 22 **Willem Verhoeven** ~ 31 januari 1767 Udenhout + 3 mei 1816 Udenhout
x 5 mei 1793 Udenhout
- 23 **Adriana Teurlinx** ~ 14 maart 1768 Udenhout + 4 september 1832 Udenhout
- 24 **Cornelis Dankers** ~ 11 maart 1732 Loon op Zand + 2 juni 1811 Helvoirt
x 5 juni 1757 Vught
- 25 **Johanna Kuijpers** ~ 18 december 1731 Cromvoirt [] 16 februari 1803 Helvoirt

- 26 **Jan Dekkers** ~ 23 februari 1736 Helvoirt + 14 maart 1812 Haaren
x 20 april 1766 Helvoirt
- 27 **Adriana de Cort** ~ 4 september 1737 Helvoirt + 3 januari 1814 Haaren
- 28 **Adriaan de Werdt** ~ 20 oktober 1749 Helvoirt [] 12 juni 1804 Helvoirt
x 18 april 1779 Helvoirt
- 29 **Maria van Roessel** ~ 3 augustus 1749 Oisterwijk + 4 februari 1822 Helvoirt
- 30 **Henricus Pijnenburg** ~ 17 januari 1743 Haaren
x 2 mei 1773 Boxtel
- 31 **Aldegondis Maria van Thuijl**

Familieleden

Adrianus Martens, 36 jaar wethouder

Adrianus Martens (1821-1906), zoon van Willem Martens en Adriana Maria van Iersel, was bijna 43 jaar raadslid (1859-1902) van de gemeente Udenhout. In de periode 1866 tot 1902 was hij tevens wethouder. Zijn kinderen waren bijna de laatste generatie van de familie Martens, omdat slechts één van de negen kinderen voor nageslacht zorgde. Twee overleden er jong, dochter Maria ging in het klooster en vijf bleven er vrijgezel. Zoon Jan was vanaf de oprichting van de boerenleenbank tot 1913 lid van de raad van toezicht van de bank. Alleen zoon Kees trouwde op latere leeftijd met de eveneens al wat oudere Anna Catharina Dankers. Zij werd op 44-jarige leeftijd nog moeder van hun enige zoon Jo.

Jan Martens, een veelzijdig bestuurder

Jan van Jaoneke Willeme (1853-1925) was een van de vier vrijgezellen die samen boerden in de Bus in de Gommelsestraat, nabij de Rustende Jager. Zoals vaak gebeurde gingen ook zij in hun nadagen op het dorp wonen en wel in de Slimstraat. Broer Kees bleef in de Bus maar kwam nadien eveneens dichterbij. Hij bouwde het huis Groenstraat 95. Nadien zou zijn zoon Jo de grote boerderij in de Slimstraat gaan bewonen.

Jan was een van de elf vooraanstaande landbouwers die in 1899 in Udenhout de Boerenleenbank oprichtten. Interessant detail is dat zeven van de oprichters ongehuwd zijn gebleven (suikerooms!). Er kwam een bestuur bestaande uit vijf leden met een voorzitter die directeur werd genoemd en een Raad van Toezicht met zes leden en een voorzitter met de titel van president. Degene die het dagelijks werk mocht doen was de kassier. Al met al geen alledaagse benamingen. Jan Martens ging deel uitmaken van de Raad van Toezicht, een college dat evenals het bestuur van de bank in het dorp aanzien genoot door de vertrouwelijke aard van hun werk.

Voor Jan bleef het niet bij de oprichting van de bank. Al in 1902 was hij een van de oprichters en eerste secretaris van de plaatselijke Boerenbond, werd lid van de aankoopcommissie en in 1912 medeoprichter van de paardenverzekering. In 1916 trad hij om gezondheidsredenen terug als secretaris van de Boerenbond en is Graard Bergmans zijn opvolger. Kroniekschrijvers noemen Jan terecht een werker van het eerste uur.

Naast zijn werkzaamheden ten dienste van de boerenstand was hij ook bestuurslid van de Vincentiusvereniging, lid van het Onze Lieve Vrouwe Gilde en Prefect van de H. Familie. In latere jaren werd zijn neef Jo Martens in de Raad van Toezicht van de Boerenleenbank gekozen.

Frater Eustachius Martens, bijnamen

Frater Eustachius (Willem) Martens (1865-1927), zoon van Jan Martens (zoon van Willem Martens en Adriana Maria van Iersel) en Adriana Brekelmans, frater van Tilburg, onderwijzer. Frater Eustachius had vele bijnamen, zoals 'den dikke' (vanwege zijn omvang) en 'de horzel' (vanwege zijn stem).

De erfenis van Willeke Petere

Toen in 1955 Willem Martens, ook bekend als Willeke Petere, overleed, waren er vele erfgenamen. Het huwelijk van Willeke met Wilhelmina van Mensvoort was kinderloos gebleven. Hij was een zoon van Adrianus Martens en Cornelia Burgmans. Zijn enige broer Jan was priester en al in 1918 overleden. Willeke had zelfs geen neven of nichten. Zijn vader Adriaan had enkel een ongehuwde broer en een getrouwde zuster die ook kinderloos overleed. Zijn grootvader Cornelis was een zoon van Willem Martens en Cornelia Vugts uit Biezenmortel. Aangezien Willeke en zijn broer, pastoor Jan Martens, niet onbemiddeld waren en aan zagen komen dat hun fortuin bij hun overlijden naar verre verwanten zou vererven, hebben ze al tijdens hun leven de nodige giften en schenkingen gedaan aan goede doelen. Op zijn bidprentje werden de goede daden voor de Udenhoutse kerk, de priesters van het bisdom en de missiecongregaties gememoreerd.

Eind 19^e, begin 20^e eeuw waren sommige boeren huiverig om het nieuwe kunstmest te gebruiken. Onder hen blijkbaar ook Willeke Martens. Er wordt althans naar hem verwezen bij het gezegde "De beste mest is gescheten mest".

Pastoor Jan Martens, puissant rijk

Pastoor Jan Martens (1866-1918), pastoor te Balgoij en Keent. Priester gewijd in Den Bosch in 1892. Assistent te Herpen (1892), kapelaan te Wanroij (1894), kapelaan te Asten (1898), pastoor te Balgoij en Keent (1911). Hij was een broer van Willeke Martens die hiervoor is genoemd. Na zijn dood op 4 september 1918 schonk de familie zijn verguld zilveren kelk aan de kerk van Udenhout. Dankzij deze pastoor en zijn familiekapitaal kon er in 1914 in Balgoij een nieuwe kerk worden gebouwd. Na zijn dood is er een curieus gedicht geschreven over zijn puissante rijkdom, als volgt:

*De pastoor van Balgoij is dood
en Manis werd een rijke kloot,
want alles komt van Balgoij,
koffie, thee en wagens hooi.
Sigaren, ook in overvloed,
eenheidsworst en suikergoed.
Want de pastoor van Balgoij, die was zo rijk,
boe, boe, boe, dat was verschrikkelijk.
Zeven tonnen en een vat,
vertelde Manis dat hij had.
Kelders vol met wijn en bier,
paard en rijtuig voor plezier.
En Anneke, dat wonderkind,
werd zo door de pastoor bemind,
ze kreeg een witte kappersmuts
uit de Balgoijse futs.
En Anneke die was zo zuur,
want de ganse Balgoijse bups
wenste Anneke naar de Mookerhei.
Misschien komt ze nog wel weer hier
naar de wonderbare vier,
de gekkentroep telt dan nog vijf,
misschien wordt Manis ook nog wijf.*

René Martens, paralympics

René Martens, zoon van Jan (zoon van Jo Martens en Wilhelmina Kuijpers) en Jeanne Martens – Vermeer uit Biezenmortel, maakte in 1988 deel uit van het nationaal basketbalteam dat in Seoel deelnam aan Paralympics. Het team behaalde er een zilveren

medaille. Bij de deelname in 1992 in Barcelona werd zelfs een gouden medaille behaald. Tenslotte behaalde het team met Martens in 2000 in Sydney nog eens een zilveren medaille. René is op 28 januari 1989 opgenomen in het Genootschap van de Udenhoutse Broeder.

De familiefoto

Hoofdstuk 12
Familie MOONEN – ROBBEN

Menne meens en ons vrouw

Bert van Asten, Jan Denissen en Kees van Kempen

Als iets karakteristiek is voor een dorp dan is dat het dialect. Tot dertig jaar terug sprak bijna iedereen in Udenhout nog dialect. Vanaf de zestiger jaren is op de lagere scholen het spreken in Algemeen Beschaafd Nederlands (het A.B.N.) gepropageerd. Er is in feite geen herkenbaar Udenhouts dialect. De familie Moonen woonde op de Loonse Molenstraat waar de invloed van het Loonse taalgebruik merkbaar was.

Wel dialect, maar niet typisch Udenhouts

Pietje Paas en Hannes den Haomer over Unentse families

Hannes	Hoe lang wont jullie familie èègeluk al in Unent?
Pietje	Dè weet ik nie mar al wel hêel lang. Onze grôtvadder van vadderskaant is ôk in Unent geboore dè hek dikzat geheurd. Ik ben un echte Unentse van swirskaante.
Hannes	Daor bende nogal grots op, ist nie. Ik docht degge pas un Unentse waart as de postboj oew vruuger meej oewe vurnaom onspraak.
Pietje	Dè zallie bij jou nie gedaon hebben.
Hannes	Dè klopt mar ut stelt nie zô veul veur en de geminteboj noemde men wel bij mennen vurnaom en menne grotvadder van moederskaant kwaam hier vandaon dus ik ben ok wel unnen echte Udenhouder.
Pietje	Nèè dè nie nèè, dè telt ammal nie en dè hoefde nie zo hendig op te vatte.
Hannes	Witte wè ge nie hendig op kunt vatte? Un gèèt bij durre stert. Mar lot mar zitte dè win ik toch nôot.
Pietje	Wurum vroegde gij dè èègeluk van men familie?
Hannes	Ik vroeg men èège af of gullie ok int familieboek kwaampt van 't Schoor.
Pietje	Ut haj gekunne mar nèè want van de Paasse van onze familie wont 't mansvolk ginvanalle mir in Unent.
Hannes	Ze zun vur jouw toch wel un ôtzondering kunne maoke, gij doegut woord toch as unne manskèrel. Of waarde te klèèn?
Pietje	Och gij drèènoor. Ik ben grôot genog, ik heb toch bèn totaon de grond toe mar ik docht ok dè wij ut wel verdient han om erin te koome.
Hannes	De pèèrd die de haover verdiene, krèège die nie.
Pietje	Mar ik snap ut toch wel; ze hebbe bij 't Schoor un keus gemokt en ergus moet de grens

	ligge mar ik vèèn 't wel un bietje sund. Ze hebbe trouwes wel beloofd detter nog òot un vervolgboek komt. Ik heb vast in de wèèk gezet dè de Paase van onze familie er dan wel in moete.
Hannes	En welke families ston er dan wel in?
Pietje	De Brekelmaanse, de Bertesse, de Verhoeves, de Van Iersels en nog unnen hilleboel meer.
Hannes	Meej de die hedde al half Unent. Die naome koome ut miste veur, desse die miense ut mekaare kôsse houwe.
Pietje	Dè was nog nie zô gemak. Vural nie omdèt de kender ok nog nor de grotouwelui vernoemd werde en durrum kwaame de zelfde vur- en aachternaom dikkels meer keer veur. Hoeveul Jan Bertesse zun er in Unent woone en gewond hebbe? Niemand kan dè zegge maar daor han ze wel iets op gevonde. Ze gaave de minse gewôon unnen bijnaom zoas van de rooie Hem. Óf ze noemde bij de naam de buurtschap waar ze wonde zoas van 't Winkel, òt Den Berkhoek of van den Ouwe Meule óf ze noemde vaddersnaom erbij. Op de Zandkant daor han ze vruuger unne Fraans Kèùpers van Girte, unne Fraans Kèùpers van Keese en unne Fraans Kèùpers van Nolle.
Hannes	Dès vur iederêen dûideluk. En de Môones ston die er ok in?
Pietje	Jè die ok en ik laas dè die nog wè blaauw bloed han.
Hannes	Hoezô han, hebbe ze dè nauw niemer dan?
Pietje	Jawel mar ut is zon klèèn bietje degget niemer zult kunne vèène. Mar lees ut mar zelf. Nauw zak urst un tas koffie zette.
Hannes	Dès goed. Zumme zondag us nor Peerke Donders gaon ast goei weer is?
Pietje	Vendaog is ut schôn weer as we 't zôo nog mar unne dag of drie meuge houwe.
Hannes	Dè komt goed want vrèdagsweer is zondagsweer ast 's zaoterdags nie veraandert.
Pietje	Zôo lus ik er ok nog wel un por. Hier is de koffie en wet weer doe wochte we mar af.

Een paar wetenswaardigheden over het dialect in Udenhout

Udenhouters die zijn opgegroeid in Udenhout richting Loon op Zand gebruiken woorden als wellie en gellie, anderen richting Haaren gebruiken het woord gullie, de eerste groep had het over watter en de tweede over waoter. Afhankelijk van het buurtschap waar je opgroeide, of wellicht nog meer afhankelijk van het buurtschap waar je ouders opgroeiden, verschillen de woorden en de uitspraak. Er is dan ook niet één Udenhoutse taal. Maar u als lezer beheerst het Unents voldoende als u het verschil kunt uitleggen tussen een schuup, een schup, een schop, een schaop, een schap, een schopke en een schöpke, zeker als u weet dat schopke niet het verkleinwoord van schop is maar van schaop.

In Udenhout gebruiken ze meervouden, die –anders dan in de Nederlandse taal– gelijk zijn aan de enkelvouden: • De bôom langs de weg. • De hûis in de Groenstraat. • De hond van de buren. • De pèerd in de achterste wei. • De koei van Bertens. • Ik heb drie paor schoen • Enen hoop stêen.

In Udenhout gebruiken ze woorden met een overbodige letter: *Hierlangst (hierlangs bij de burenen). *Omblaag (omlaag), *Wegt (weg in de betekenis van straat). *Werft (werf, werkplaats van een bedrijf). *Wouwerd (wouwer).

In Udenhout gebruiken we enkele werkwoordvervoegingen, die afwijken van de Nederlandse taal: *Bidden, bidde, gebid. *Glijden, gleej, gegleejen. *Hangen, hong, gehangen. *Leggen, lin, geleed. *Plukken, plok, geplokken. *Ruilen, ruilde, gerolen. *Slaan, sloeg, geslaon. *Vangen, vong, gevangen. *Vatten, viet, gevat. *Willen, wilde, gewillen of gewild.

In Udenhout spreekt een man niet over 'mijn vrouw', maar over 'ons vrouw'; een vrouw spreekt niet over 'mijn man', maar over 'menne meens'. En een boer spreekt over 'men koei'.

Spreekwoorden en gezegdes

In het dialect komt het gebruik van spreekwoorden en gezegdes meer voor dan in het Nederlands. Er zijn een aantal gezegdes die specifiek in Udenhout en omgeving gebruikt werden en deels nog worden:

- *Hij ziet oe al op tōrp aankomen.* Uiteindelijk wordt hij er beter van.
- *Hij hee al gescheten vur dé wij ons broek los hebbe.* Hij is iedereen te vlug af.
- *Bij de(n) die(ë) staoi den baskwiel achter de deur.* Eerst wordt de vriend(in) op geld en goederen (of aantal koeien) gewogen voordat de verkering begint, Udenhoutse boerenjongens stonden zo in de omliggende dorpen bekend.
- *Ge moet oew eigen nie utkleejen vur de ge naor bed gaot.* Niet te vroeg in je leven alles weggeven aan de familie, want nadat je alles hebt weggegeven zie je niemand meer.
- *Unne dreuge mert is geld werd es't in april mer rēgenen wil.* Droog weer in maart geeft een goede oogst.
- De boerenknechten bezigden het volgende schietgebedje: *Dun melkske bid vur ons, en hier en daor 'nen brok ontferm u onzer,* doelend op de zuinigheid van hun baas.

De familienaam Moonen

De familienaam Moonen is een patroniem. Een patroniem of vadersnaam is een naam, al of niet officieel, die aangeeft hoe de vader van de naamdrager heet. In het geval van de familie Moonen is de stamvader Moon of Simon. Het is Sijmon Lauwereijns Lauwers uit Hilvarenbeek wiens nazaten zich Moonen gingen noemen. Simon die ook Moen de Molder genoemd werd is rond 1465 geboren. Hij en zijn vrouw Heijlwich van den Veeken zijn de stamouders van een Hilvarenbeekse en Diessense familie Moonen.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 2.592 naamdragers met de familienaam Moonen in Nederland. De provincie Limburg staat aan kop met 1.429 naamdragers. In Noord-Brabant kwam de naam 632 keer voor. In Udenhout leefden toen 22 personen met de naam Moonen. Ook in Goirle, Vlijmen en Waalwijk woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam Moonen.

In 2007 was het aantal dragers met de naam Moonen 4.132

De stamhuizen

De familie Moonen vestigde zich in Udenhout op de Loonse Molenstraat, voorheen A 133. Tegenwoordig is het adres Loonse Molenstraat 44 in Loon op Zand. Vroeger stond daar een oude boerderij. Vlakkbij, op nummer 42/42a, woont tegenwoordig nog steeds de landbouwersfamilie Moonen. Toen Adriaan Moonen in 1870 overleed, verdeelden zijn twee zonen Joannes (van beroep schoenmaker) en Jacobus (landbouwer) de boedel. In zijn testament, dat hij een paar dagen voor zijn dood voor de Udenhoutse notaris heeft laten opmaken, legateerde hij aan zijn zoon Jacobus Moonen al zijn onroerende zaken met

uitzondering van een huis, erf en tuin met 495 m² grond. Die onroerende zaken bestonden uit de hiervoor genoemde boerderij op de Loonse Molenstraat, bijna 7 hectare grond onder Udenhout en bijna 8 hectare aan de overzijde van de Loonse Molenstraat op het grondgebied van Loon op Zand. Aan het legaat was wel de voorwaarde verbonden dat Jacobus 3.000 gulden in de boedel in zou brengen.

Zowel de kinderen van Jacobus Moonen uit zijn eerste huwelijk met Goverdina Verschuren als die uit het tweede huwelijk met de Hilvarenbeekse Hendrika de Wit zijn op de Loonse Molenstraat geboren. Het jongste kind werd op 3 april 1873 geboren. Niet de vader deed de geboorteaangifte, maar Cornelis van Dal, die verklaarde bij de bevalling aanwezig te zijn geweest. De vader gaf zijn dochter niet zelf aan bij de Burgerlijke Stand was omdat hij verhinderd was door ziekte. Hij is daarvan niet meer hersteld; Jacobus overleed op 20 december 1873, 48 jaar oud.

Frans Moonen en Piet van Iersel gingen na hun huwelijk wonen op de Schoorstraat 57, eerst op de oude boerderij, later in een nieuw-gebouwde woning. De boerderij was afkomstig van de familie Van Iersel. Het gezin van Frans Moonen en Piet van Iersel telt tien kinderen: Gerard (16-7-1943, nam de boerderij over), Ties (27-10-1944, onderwijzer), Ad (14-4-1946, automonteur), Ria (19-11-1947, +6-8-2010, verpleegkundige), André (22-12-1948, +23-1-2014, bouw), Annie (11-2-1950, huisvrouw), Peter (24-4-1951, bouwbedrijf), Francien (9-6-1952, verpleegkundige), Joan (26-9-1953, pedagogisch medewerkster) en José (29-12-1958, verpleegkundige). Jongste dochter José, de tiende van het gezin, is als enige niet in de oude boerderij, maar in de nieuwe woning geboren. Zoon Gerard bleef later in het ouderlijk huis wonen, dochter José betrok een woning op Schoorstraat 57a. Het boerenbedrijf was een gemengd bedrijf met koeien, varkens, kippen en akkerbouw. Nadat Gerard de Lagere Landbouwschool had doorlopen, vormden vader Frans en zoon Gerard een maatschap en werd een zaaimachine aangeschaft, voortgetrokken door een paard. Met deze machine werd in de hele buurt granen, bieten en stoppelknollen gezaaid. Het bedrijf ging volop mee in de schaalvergroting, kippen werden ingeruild voor fokzeugen. Gerard heeft als laatste boer in Udenhout pas in 1985 een tractor gekocht. Zo verknocht kun je zijn aan paarden.

Verhalen

Blauw bloed

Door de aderen van de Udenhoutse familie Moonen stroomt nog een druppeltje blauw bloed. De overgrootvader van de eerste Moonen die zich in Udenhout vestigde, wist een heuse jonkvrouw aan de haak te slaan. Het was Jan Cornelis Moonen die in 1686 in Diessen was gedoopt. Hij was molenaar op de Esbeekse molen aan het Spul. Hij trouwde in 1718 met juffrouw Maria Catrijn van Brecht. Ze was een dochter van jonker Hendrick van Brecht de Dongelberghe en vrouwe Johanna van der Elst. De jonker en zijn vrouw bewoonden het kasteeltje Groenendaal, eveneens aan het Spul in Hilvarenbeek. De stamboom van de Van Brechten voert via de hertogen van Brabant zelfs terug naar Karel de Grote.

Geboorte op dag van huwelijk

De Udenhoutse tak van de familie Moonen ontstond toen Adriaan Moonen in 1823 in Udenhout trouwde met Wilhelmina Snoeren. Het was een bijzonder huwelijk. Adriaan was 23 jaar, zijn bruid is een stuk ouder, namelijk 40 jaar. Bovendien was de bruid hoogzwanger. Het tijdstip van het huwelijk was om drie uur 's middags. Het tijdstip van de geboorte van zoon Jan was drie uur later, dezelfde dag om zes uur! De tweede zoon, Jacobus, werd in 1825 in Tilburg geboren. Later is het echtpaar weer teruggekeerd naar Udenhout, waar Wilhelmina overleed in 1858 en Adriaan in 1870. Bij de huwelijksakte was een bijlage gevoegd, waaruit bleek dat Adriaan zijn verplichtingen van de militaire dienstplicht had voldaan. Hij had gediend bij het eerste bataljon der veldartillerie.

Adriaan en Wilhelmina zullen elkaar hebben leren kennen via Adriaans zuster Maria Anna Moonen (geboren 1794), die in 1822 trouwde met Cornelis Snoeren (geboren 1778). Beide echtparen waren dus dubbel familie van elkaar en ook het leeftijdsverschil tussen de echtelieden was ongeveer gelijk!

De vlucht naar Egypte

Op 27 oktober 1944 werd in het gezin Moonen – van Iersel op de Schoorstraat zoon Ties geboren. Hij was het tweede kind van dit gezin en kwam in een moeilijke periode ter wereld. Het was even verderop op de Oude Bosschebaan nog volop oorlog. De Engelse tanks stonden voor de deur en de Duitsers begonnen weer te schieten. Eén lichte granaat viel achter het huis en één in de boomgaard. De jonge moeder werd op een plank gelegd en samen met de pasgeboren baby naar de schuilkelder vervoerd. 's Middags kwam juffrouw Van der Sterren bij hen aan. Zij vond de situatie te gevaarlijk, ook in verband met infecties. Zij zorgde ervoor, dat een Engelse tank met daarop de moeder op een plank en oma Van Iersel, met de baby op haar schoot, naar hun oom Janus Bouwens in de Kuilpad werden gebracht. Ook de kinderwagen moest bovenop de tank. Daarachter reed Frans Moonen met een wagentje met kleding, brood en wat weckflessen. Het leek wel de vlucht naar Egypte. De volgende dag, 28 oktober, is de kleine Ties gedoopt. Nauwelijks 9 dagen oud moest de baby vanwege infectieziekten al opgenomen worden in het ziekenhuis. Willie Hoppenbrouwers, die toen al een auto had, heeft het kind daarheen vervoerd. 14 Dagen later, toen alle gevaar was geweken, kwam de kleine Ties weer thuis in de boerderij op de Schoorstraat.

De stamreeks

- I. Sijmon Lauwerijs Lauwers die men noemt Moen de Molder (circa 1465) x Heijlwich van den Veeken
- II. Henrick Moonen alias die molder x Maria Claes Otten
- III. Claes Moonen (circa 1520) x Kathelijn die Becker Goeijaartsoen
- IV. Lambrecht Moonen (circa 1560) x Margriet Schellekens
- V. Anthonis Moonen (Hilvarenbeek, 1587) x Maijcken Beersmans
- VI. Adriaan Moonen (Diessen, 1627) x Cornelia Voss
- VII. Cornelis Moonen (Diessen, 1662) x Maria van Helmont
- VIII. Jan Cornelis Moonen (Diesssem, 1686) x Maria Catharina van Brecht
- IX. Jacobus Moonen (Hilvarenbeek, 1719) x Cornelia van Dongen
- X. Johannes Moonen (loon op Zand, 1760) x Maria Mulders
- XI. Adriaan Moonen (Moergestel, 1799) x Wilhelmina Snoeren
- XII. Jacobus Moonen (Tilburg, 1825) x Hendrina de Wit
- XIII. Gerardus Moonen Udenhout, 1868) x Anna Adriana Robben

Het gezin van Graard Moonen en Anna Robben

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Jacobus Henricus (Koob)	5 februari 1904 Udenhout	H.E. de Wit	27 september 1973 's-Hertogenbosch
2	Adriana Maria	11 april 1905 Udenhout	Zuster Edelburga	16 mei 1983 Schijndel
3	Hendrika Jacoba (Drieka)	10 juli 1907 Udenhout	J.M. Bergmans	29 oktober 1969 Berkel-Enschot
4	Johannes Antonius (Jan)	2 september 1908 Udenhout	J.W. Bergmans	21 maart 1970 Waalwijk
5	Gerardus Petrus (Graard)	19 maart 1911 Udenhout	M.J. Teurlinx	25 september 1961 Loon op Zand
6	Franciscus Antonius (Frans)	1 augustus 1912 Udenhout	P.J. van Iersel	14 april 1978 Udenhout
7	Wilhelmina Maria (Mien)	27 mei 1914 Udenhout	A.J. Brabers	5 oktober 1989 Tilburg

8	Adrianus Johannes (Jos)	8 januari 1917 Udenhout	J.W. van den Bijgaart	29 maart 1967 Udenhout
9	Catharina Maria	23 mei 1918 Udenhout		29 mei 1918 Udenhout
10	Maria Cornelia	8 juni 1919 Udenhout	Zuster Anna Marie	12 februari 2007 Schijndel

Kwartierstaat Moonen-Robben

- 1 **Jacobus Henricus Moonen** * 5 februari 1904 Udenhout + 27 september 1973 's-Hertogenbosch
- 2 **Gerardus Moonen** * 23 augustus 1868 Udenhout + 1 juni 1930 Udenhout
x 28 april 1903 Berkel-Enschoot
- 3 **Anna Adriana Robben** * 11 december 1875 Berkel-Enschoot + 27 november 1944 Udenhout
- 4 **Jacobus Moonen** * 10 juni 1825 Tilburg + 20 december 1873 Udenhout
x 30 september 1867 Hilvarenbeek
- 5 **Hendrina de Wit** * 25 juli 1835 Hilvarenbeek + 4 januari 1902 Udenhout
- 6 **Joannes Robben** * 10 juni 1835 Berkel-Enschoot + 14 juli 1913 Berkel-Enschoot
x 20 april 1865 Berkel-Enschoot
- 7 **Adriana van Doesburg** * 11 februari 1840 Oisterwijk + 26 april 1913 Berkel-Enschoot
- 8 **Adriaan Moonen** ~ 8 mei 1799 Moergestel + 10 mei 1870 Udenhout
x 10 april 1823 Udenhout
- 9 **Wilhelmina Snoeren** ~ 7 oktober 1782 Tilburg + 25 juni 1858 Udenhout
- 10 **Henricus de Wit** ~ 8 april 1798 Tilburg + 20 februari 1870 Hilvarenbeek
x 25 april 1833 Tilburg
- 11 **Allegonda Schijvens** ~ 8 augustus 1808 Tilburg + 12 april 1856 Hilvarenbeek
- 12 **Henricus Robben** ~ 7 juli 1781 Udenhout + 2 oktober 1837 Berkel-Enschoot
x 11 februari 1819 Berkel-Enschoot
- 13 **Maria Schapendonk** ~ 11 oktober 1797 Udenhout + 19 mei 1866 Berkel-Enschoot
- 14 **Cornelis van Doesburg** * 24 december 1815 Berkel-Enschoot + 24 juni 1864 Berkel-Enschoot
x 3 mei 1839 Oisterwijk
- 15 **Willemijn Emme** * 25 november 1815 Oisterwijk + 11 oktober 1860 Berkel-Enschoot
- 16 **Johannes Moonen** ~ 17 december 1760 Loon op Zand + 6 november 1812 Moergestel
x 1 november 1786 Moergestel
- 17 **Maria Mulders** ~ 23 februari 1765 Moergestel + 7 januari 1809 Moergestel
- 18 **Adriaan Snoeren** ~ 20 augustus 1748 Loon op Zand [] 14 mei 1810 Udenhout
x 30 mei 1773 Oisterwijk
- 19 **Maria Schoenmakers** ~ 7 december 1745 Udenhout [] 2 december 1805 Udenhout
- 20 **Jan de Wit** ~ 19 mei 1767 Hilvarenbeek + 19 september 1827 Alphen en Riel
x 17 april 1797 Udenhout
- 21 **Cornelia Teurlings** ~ 30 december 1764 Udenhout + 13 november 1816 Alphen en Riel
- 22 **Peter Schijvens** ~ 18 januari 1776 Hilvarenbeek [] 25 augustus 1809 Tilburg
x 13 april 1807 Tilburg
- 23 **Johanna Couwenberg** ~ 8 november 1779 Tilburg + 22 mei 1859 Tilburg
- 24 **Francis Robben** ~ 5 november 1734 Udenhout [] 18 juni 1798 Berkel-Enschoot

x 29 mei 1763 Oisterwijk

25 **Petronella van Rosch** ~ 2 mei 1741 Udenhout + 16 maart 1824 Berkel-Enschot

26 **Adriaan Schapendonk** ~ 2 maart 1742 Tilburg + 6 april 1813 Udenhout
x 17 februari 1788 Oisterwijk

27 **Wilhelmina Paulussen** ~ 6 september 1747 Tilburg + 25 oktober 1816 Udenhout

28 **Antonij van Doesburg** ~ 8 januari 1765 Oisterwijk + 6 november 1838 Berkel-Enschot
x 9 april 1804 Oisterwijk

29 **Adriana van den Bijgaart** ~ 2 juni 1772 Oisterwijk + 1 augustus 1833 Oisterwijk

30 **Cornelis Emme** ~ 18 augustus 1772 Oisterwijk + 26 augustus 1840 Oisterwijk
x 1 mei 1808 Moergestel

31 **Catharina van den Meijdenberg** ~ 24 januari 1779 Moergestel + 9 februari 1823 Oisterwijk

Familieleden

Drie Zusters van Schijndel

Zuster Edelburga Moonen (Adriana), geboren op 11 april 1905, dochter van Gerardus Moonen en Anna Adriana Robben, is in het klooster gegaan in 1927. Ze was van 1937 tot 1942 en van 1951 tot 1961 werkzaam op Sumatra in Indonesië, in Bagan si Api Api, Pematang Siantar en Palipi. Ze was in Indonesië tijdens de Japanse bezetting, waar ze wist te overleven en waar ze anderen hielp met overleven. Zuster Edelburga was als kok in het klooster een soort moeder tegen wie men van alles vertelde. En als ze geen raad wist, zei ze altijd: "Ik zal er eens voor bidden". Ze overleed op 16 mei 1983.

Zuster Anna Maria Moonen (Maria), geboren op 8 juni 1919, een zus van zuster Edelburga. Ze is in het klooster gegaan in 1943 en was net als haar zus kok.

Zuster Godelieve Moonen (Wilhelmina), geboren op 7 augustus 1938, dochter van Henricus Moonen en Antonetta van Kasteren. Zuster Godelieve was werkzaam op de kinderafdeling van het ziekenhuis in Geldrop.

Frans Moonen, Rijvereniging St.-Lambertus

Frans Moonen, zoon van Gerardus Moonen en Anna Adriana Robben, was in 1934 met anderen oprichter van de rijvereniging St.-Lambertus. Doel van de vereniging was om jonge boeren in hun vrije tijd door middel van sport en spel beter met paarden te leren omgaan. Frans Moonen vervulde de functie van secretaris-penningmeester.

Naast medeoprichter van de rijvereniging was Frans Moonen van 1958 tot 1973 bestuurder van de Boerenbond, ook enkele jaren van de Melkfabriek en van 1946 tot 1970 gemeenteraadslid.

Gerard Moonen, Standaardruiter

Zoon Gerard nam de passie voor paarden en voor de rijvereniging St.-Lambertus over van zijn vader. Gerard werd in 1958 lid en in 1964 bestuurslid. Hij is 50 jaar later nog altijd bestuurslid van de fusievereniging die is ontstaan uit de Rijvereniging en de Ponyclub. Bijzonder is dat Gerard al meer dan veertig jaar de standaardruiter is van het gilde Sint-Antonius Sint-Sebastiaan. Te paard en in gildetenue rijdt de standaardruiter vooruit als het gilde door de straten loopt. Hij loopt over de breedte van de weg om de hele weg vrij te maken. Op 18 september 2011 behaalde Gerard het NBFS kampioenschap Standaardrijden.

Familiefoto

Ploegen, zaaien en oogsten

Adri van de Pas

Als je in Biezenmortel vraagt naar een familie die sinds mensenheugenis generaties lang een boerenfamilie is geweest, is de kans groot dat je te horen krijgt: de familie Van de Pas. Generaties lang volgde de familie het boerenwerk van de seizoenen, de tradities en de trots. Adri van de Pas haalt zijn herinneringen op aan hoe het vroeger thuis was, heeft het allemaal zelf meegemaakt en schrijft daarom dit hoofdstuk in de ik-vorm.

De jaarkalender van het boerenbedrijf

Januari, louwmaand

Het kon echt winter zijn. Waren de leemputten dichtgevroren, dan kon er geschaatst worden. Niet alleen uit Udenhout en Biezenmortel, maar ook uit Oisterwijk, Haaren, Helvoirt en Berkel-Enschot waren er schaatsliefhebbers. Het kon er gezellig druk zijn. Wij mochten af en toe ook wel eens. Voor de middag dorsen in de koude schuur, na de middag een paar uurtjes schaatsen, maar wel voor 5 uur weer thuis om te melken. Een strenge winter gaf extra werk om veevoer vorstvrij te houden. Als het weer het toeliet, konden we de fruitbomen snoeien of gingen we naar het bos, hout kappen.

Februari, sprokkelmaand

Wanneer februari inzet met zacht zonnig weer, bloeit de hazelaar en de kamperfoelie en beginnen ook het speenkruid en de bosanemoon te bloeien. Een wekelijks terugkerende bezigheid is brood bakken. Een halve zak roggemeel, gemengd met warm water, gist en zout, tot deeg maken, was voor mijn oom van 67 te zwaar werk. Daarom moest ik het met mijn voeten bewerken: sokken uit, voeten wassen en in de trog. “Flink de hakken erin zetten”, zei m’n oom, en dat was voor mij best makkelijk. Nadien moest het deeg nog ruim een half uur rijzen, afgedekt met een meelzak. Intussen waren er zes musterd’s opgebrand in de oven. Het plafond in de oven zag witheet, de juiste temperatuur, die nodig was. Met een lange pook werd de gloeiende houtskool naar de zijkanten geschoven en de vloer met een natte wis van stro schoongeveegd. De veertien à vijftien ronde broden werden met een natte doek ingewreven en gingen met een schieter in de hete oven. Na een uur kwamen ze er uit. Nu konden we weer zeven dagen eten. Vrijdags bakken, in het weekend vers brood, zo was het geregeld.

Maart, lentemaand

De eerste helft van maart kon het nog wel eens koud zijn, in de tweede helft is het volop lente. De treklijster heeft zich begin maart al laten horen. Op de boerderij gaat alles opnieuw beginnen, stalmest uitrijden over het land, ploegen, eggen, zaaien.

April, grasmaand

Het temperatuurverschil tussen dag en nacht kan in april groot zijn: ’s nachts lichte vorst en overdag boven twintig graden. Veel bomen krijgen weer bladeren en vogels zijn druk met het bouwen van hun nest. Het gras schiet omhoog. De weilanden staan vol paardenbloemen. De koeien gaan naar buiten en kunnen zich na de lange stalperiode flink uitkuren.

Mei, bloeimaand

De mooiste maand van het jaar, al het groen is nieuw en fris, veel bloemen dragen de mooiste kleuren. Huren en pachten liepen veelal van mei tot mei. Dikwijls werden in deze maand de oudsten van een boerengezin verhuurd, als boerenknecht of boerenmeid. Voor diegenen die verhuurd werden, was het een simpele mededeling. Ouders waren al blij als ze de kost verdienden. Honderd tot honderdvijftig gulden per jaar was al mooi meegenomen. Voor de eerste kennismaking werden ze een paar weken tevoren, op een zondagmiddag, uitgenodigd voor het eten. Als de nieuweling vlot en vlug het eten naar binnen werkte, was de baas al bijna verzekerd van een goede werkkraft. Zijn eerste werk was op 4 mei, bieten of suikerbieten zaaien. Een bietenzaadje was eigenlijk een kluwen. Het bestond uit meerdere zaadjes en bij het kiemen kwam er een polletje met verschillende plantjes uit de grond. Al snel moesten de jonge polletjes gedund worden en mocht er op elke plek maar één plantje blijven staan. Stonden er teveel pollen bij elkaar, dan werden sommige pollen weggeschoffeld. Later kwam er zogenaamd gepolijst zaad in de handel en bestond elk polletje uit slechts één zaadje. Het uitdunnen van de polletjes was een heel werk: jute zakken om de knieën en kruipende alle rijen nazien, iedere 15 à 20 cm één plantje laten staan, een halve hectare; je was er een paar dagen mee bezig en je was blij als de klus geklaard was.

Juni, zomermaand

Onkruid vergaat nog steeds niet, dus veel wieden en schoffelen. Het was ook tijd om te hooien. Veel boeren van hier hadden vroeger hooiland in de polder, in Waalwijk of elders. Mijn tante vertelde hoe het honderd jaar geleden ging, toen men al het werk nog met de hand moest doen. Als er goed weer in het vooruitzicht was, gingen ze op maandagmorgen vroeg met vier of vijf personen te voet door de Drunense duinen naar de polder. Na het maaien met de zeis werd het gras met gaffel en hark bewerkt en omgekeerd (*geweind*). Na drie à vier dagen zette men het hooi in oppers. Ze sliepen drie nachten in een hooiopper of elders. Enige dagen daarna reden ze met meerderen samen om het hooi naar huis te halen. De voerlui reden 's morgens om vijf uur aan met de hoogkar door den Duin, over Giersbergen en Drunen naar de Waalwijkse polder. Ze hielpen elkaar. Ze hadden een paar uur nodig om de wagens goed vol te laden. Rond het middaguur reden ze weer aan, via Kaatsheuvel, waar bij café de Steenbakker werd aangelegd om de paarden even rust te geven en zelf een frisse dronk te nemen. Rond vier uur waren ze thuis. Eerst boterhammen eten, dan de koeien melken, daarna het hooi op het schoor. Dat was altijd veel zweten en veel stof, benauwend ook. Daags daarna konden de voerlui weer om vijf uur vertrekken, want de rest moest ook nog.

Juli, hooimaand

Tussen de hooitijd en de oogst was het de tijd om de heggen rond de hof en de boomgaard te knippen. De laatste week van juli begon de oogst: erwten maaien met de zicht, winterrogge met de machine. De oogst van het koren deden we met drie families. Dat ging prima. Zo ook met het binnenhalen. Met drie man de kar laden op het veld en drie man de andere kar lossen en optassen in de schuur. Met de staande kar inhalen, noemden we dat. Het ging vlot.

Augustus, oogstmaand

Bij normaal weer was op 15 augustus al het koren binnen en het knolgroen gezaaid. Nu kon de aardappeloogst beginnen. Bij goed weer elke week een paar dagen rooien: met de riek uitsteken, manden vol rapen en op hopen uitschudden. Met een halve hectare waren we wel even bezig.

September, herfstmaand

De meeste en laatste aardappelen kwamen in september. Voor de Udenhoutse kermis moesten ze eruit zijn. Die was voor de Tweede Wereldoorlog op de eerste zondag van oktober.

Oktober, wijnmaand

Voor half oktober suikerbieten rooien, want de eerste leveringen brachten extra premie op. De suikerfabrieken wilden meteen op volle toeren draaien, als ze eenmaal begonnen. Jaoneke van Geel was toen de tussenpersoon. Van hem kregen we te horen wanneer er een paar lege wagons op het station kwamen staan. Dan konden meerdere bietentelers de wagons *voljoppen*, want die bleven maar één dag staan. Bieten rooien is best zwaar werk. Ze staan immers diep en stevig in de grond. Soms moest je ze met twee handen uittrekken en dan netjes in rijen leggen om ze met een *steekschup* van het blad te ontdoen. Je kreeg er vanzelf een kromme rug van. En zo nog twee keer, om ze eerst met een grote bietenriek op de wagen en daarna nog een keer op de wagon te gooien.

November, slachtmaand

November is van oudsher de slachtmaand. Dan kwam de slachter langs om het vetgemeste varken te slachten. Het hele gezin was er druk mee voordat alles zijn gerechtigheid had. Grote brokken spek en de hammen gingen ingezouten in de spekkuij naar de kelder. Na een week of zes was het tijd om met water het meeste zout te verwijderen en het spek en de hammen in de schouw te hangen om te roken. Verder werd alles kortgesneden en apart gelegd: soepvlees, braadvlees, koteletten, ribben, buikspek, kinnebak. Hielen, poten en staart waren vooral bestemd voor de snert. Intussen was het vrouwvolk druk met koken en braden van lever, hart, longen, oren en vlees van de kop om zo snel mogelijk anderhalfliterse weckflessen met zult te vullen. Warme zult in de pan, daar hielden we allemaal van. De dunne darm werd schoon geschraapt en gewassen om er worstvlees in te doen, deels in weckflessen, deels om gerookt te worden. De jongens waren blij met de blaas. Goed gedroogd werd die een deel van de doedelpot, die met Vastenavond door enkele jongens werd bespeeld. Ze gingen er mee langs de deuren, zongen er een liedje bij en kregen zo een paar zakcentjes bij elkaar.

December, wintermaand

Tijd van groenknollen plukken en winterwortelen steken, als voer voor de koeien. Als het vroom was het flink doorwerken om de kou te kunnen doorstaan. Het lukte meestal wel om voor Kerstmis alles van het land te hebben. Er kwam weer meer tijd om te schaatsen, ook vanwege de vele zon- en feestdagen.

De familienaam Van de Pas

Het woord 'pas' stamt af van het Latijnse pascuum (uit pascere 'weiden van vee', waaruit ook pastor 'herder') en betekent dus etymologisch 'graasweide'. Dat zal ook wel in onze taal de oudste betekenis zijn geweest, al blijken weiden met een pas-naam meestal op waterzieke gronden te liggen, die voor hooiwinning dienst deden. Zoals de meeste middeleeuwse graslanden, waren ook de 'passen' gemeenschapsgrond. Soms waren ze zo drassig, dat men er bomen op plantte om de bodem enigszins te draineren. Uit 'pas' zijn de familienamen Van de(r) Pas, Van Pa(a)ssen en Van Paes(s)chen gevormd.

De familienaam Van de Pas komt al vroeg voor in Udenhout. Zo verkopen de kinderen van Peter van den Pas en zijn vrouw Jut in 1400 goederen in Udenhout en de woeste heide van Venloon (Loon op Zand).

Bij de volkstelling van 1947 waren er in totaal 1705 personen die de naam Van de Pas droegen. Daarvan woonden de meesten in Noord-Brabant, 1031 personen. In Udenhout woonden 46 personen met de naam Van de Pas. In Haaren en Berkel-Enschot werd een concentratie van de familienaam Van de Pas waargenomen. Ook in Heeswijk/Berlicum woonden verhoudingsgewijs veel personen met de familienaam Van de Pas. In 2007 woonden er in Nederland 2819 personen met de naam van de Pas of Van der Pas.

De stamhuizen

Cornelis Adriaan van de Pas woonde met zijn vrouw Helena Berkelmans in het gehucht Giersbergen tussen Drunen en Udenhout. Hun oudste kind werd nog in Udenhout geboren en in Oisterwijk gedoopt. De andere kinderen zijn gedoopt in Drunen. Helena overleed in het kraambed van hun jongste kind en werd op 14 januari 1715 in Drunen begraven. Het verblijf in Giersbergen was maar van korte duur. De familie Van de Pas vestigde zich weer in Udenhout. Zoon Nicolaas van de Pas trouwde met Maria Heijmans. De familie Heijmans woonde op het Winkel in Biezenmortel. Cornelis, de zoon van Nicolaas en Maria Heijmans, had het bezit van de familie Van de Pas flink uitgebreid. Toen de weduwe Van de Pas – van Strijdhoven in 1849 overleed, waren er zes boerderijen en ruim 96 bunder grond te verdelen. Het waren drie boerderijen in de Biezenmortelsestraat, de boerderij die thans wordt bewoond door de familie Van Rijswijk, een boerderij ter plaatse van de boomkwekerij van Chr. Heijmans en de oude Slijkhoef (thans familie Huijben), een boerderij aan de Oude Bosschebaan (thans familie Robben) en twee boerderijen in de Winkelsehoek (thans familie Mathijssen – van de Pas en familie Van Roessel). De nazaten van het echtpaar Van de Pas – van Strijdhoven bleven op het Winkel wonen. Zoon Martinus van de Pas bouwde in 1864 een nieuwe boerderij aan de overzijde van zijn ouderlijk huis. Ook zijn zoon Laurens boerde hier. De oude boerderij werd geruime tijd verhuurd, tot kleinzoon Petrus van de Pas hem zelf weer in gebruik nam.

Verhalen

Kerkklok voor het Kapucijnenklooster

In 1919 trof Biezenmortel voorbereidingen om de Kapucijnen een klooster met een parochiekerk te laten bouwen halverwege de buurtschappen Biezenmortel en 't Winkel. Voor de bouw moest men grond verwerven van de grondeigenaren ter plaatse. Klooster en kerk zijn uiteindelijk voor het grootste gedeelte gebouwd op grond van Laurens van de Pas. Laurens heeft de bouw zelf niet meer mee mogen maken. Hij overleed op 28 januari 1920. De eerste steen werd gelegd door burgemeester Van Heeswijk op 15 juli 1920. Om de betrokkenheid van de familie Van de Pas met de nieuwe parochie te benadrukken, schonk de familie de kerkklok voor de nieuwe kerk. De klok is in 1920 gegoten door M. van de Kerkhof en zonen uit Aarle-Rixtel.

Zussen trouwen beiden met een Martinus van de Pas

Bij de huwelijksvoltrekking van Martinus van de Pas en Anna Verhoeven in 1834 waren ook de beide moeders van het bruidspaar aanwezig. Zij verklaarden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand dat ze niet konden schrijven.

Bijzonder is dat een jaar later, op 30 april 1835 voor dezelfde ambtenaar de jongere zus van Anna, Adriana Verhoeven, in het huwelijk trad met Martinus van de Pas uit de Haarensse familie.

Slaafjes vrijkopen

Een bijzonder testament lieten Cornelis (1838-1911) en Cornelia (1835-1919) van de Pas na. Zij waren broer en zus en woonden samen in de Kreitenmolenstraat ter plaatse waar nu de elektronikawinkel van Robben is gevestigd. Het waren de enige kinderen van Jan van de Pas en Huberdina Bergmans en kleinkinderen van Cornelis van de Pas en Maria Anna van Strijdhoven. Cornelis was kerkmeester. Na de dood van Cornelis (in 1911) liet Cornelia op 26 oktober 1912 bij notaris Vroemen een testament opmaken. Eerst staan er een heleboel bepalingen in, die voor die tijd gebruikelijk zijn. Dat gaat over de plechtigheid van de begrafenis, de plaats van het graf, het bestemmen van 250 gulden voor een graftombe, erfenissen voor meid en knecht, wat voor de pastoor en de wens om op de dag van de begrafenis voor 200 gulden brood uit te delen aan de armen in het dorp. Daarnaast staat er de volgende wens in: "Een som van vijftig gulden, volgens door mij gegeven instructies voor

het genootschap van de H.Kindsheid in de vreemde missies, tot vrijkoping van twee slaafjes, die bij de doop de namen zullen ontvangen van Cornelia en Cornelis van Udenhout".
Cornelia van de Pas overleed in 1919. Het genootschap ontving 50 gulden. Maar het is de vraag of daarmee ergens in de missie daadwerkelijk twee slaafjes zijn vrijgekocht. De slavernij was immers al in 1863 afgeschaft. Maar het geld zal ongetwijfeld aan een goed doel zijn besteed.

De stamreeks

- I. Cornelis Adriaan van de Pas (circa 1672) x Helena Berkelmans
- II. Nicolaas van de Pas (Giersbergen, 1711) x Maria Heijmans
- III. Cornelis van de Pas (Udenhout, 1748) x Maria Anna van Strijdhoven
- IV. Martinus van de Pas (Udenhout, 1796) x Anna Verhoeven
- V. Laurentius van de Pas (Udenhout, 1836) x Helena Maria Vermelis
- VI. Petrus van de Pas (Udenhout, 1886) x Anna Maria Mathijssen

Het gezin van Petrus van de Pas en Anna Maria Mathijssen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Lucia Maria Adriana (Luus)	19 juli 1922 Berkel-Enschoot	F. Vromans	
2	Martinus Cornelis Maria (Ties)	16 juli 1923 Berkel-Enschoot	M. de Jong	11 november 1958 Udenhout
3	Laurentius Leonardus Cornelis (Frans)	5 september 1924 Berkel-Enschoot	Ongehuwd	3 september 1999 Tilburg
4	Adrianus Marinus (Adri)	6 december 1925 Udenhout	H. Kuijpers	
5	Helena Johanna Josephina (Lena)	22 maart 1927 Udenhout	J. van Baest	
6	Henricus Wilhelmus (Harrie)	6 juli 1928 Udenhout	Ongehuwd	
7	Adriana Maria Wilhelmina (Sjaan)	14 september 1929 Udenhout	C. Schapendonk	
8	Maria Elisabeth (Riet)	29 december 1930 Udenhout	J. van de Laar	27 juni 2013 Gemert

Kwartierstaat Van de Pas-Mathijssen

- 1 **Martinus Cornelis Maria van de Pas** * 16 juli 1923 Berkel-Enschoot + 11 november 1958 Biezenmortel
- 2 **Petrus van de Pas** * 31 januari 1886 Udenhout + 1 juli 1931 Udenhout
X 28 april 1921 Berkel-Enschoot
- 3 **Anna Maria Mathijssen** * 3 augustus 1890 Haaren + 29 december 1961 Udenhout
- 4 **Laurentius van de Pas** * 1 augustus 1836 Udenhout + 28 januari 1920 Udenhout
x 2 mei 1872 Berkel-Enschoot
- 5 **Helena Maria Vermelis** * 27 juni 1849 Oisterwijk + 23 juni 1926 Udenhout
- 6 **Martinus Mathijssen** * 29 april 1859 Oisterwijk + 26 mei 1892 Haaren
x 1 mei 1889 Berkel-Enschoot
I
- 7 **Maria Adriana Brekelmans** * 27 januari 1859 Haaren + 1 november 1923 Berkel-Enschoot
- 8 **Martinus van de Pas** ~ 26 december 1796 Udenhout + 5 februari 1875 Udenhout
x 15 mei 1834 Udenhout
- 9 **Anna Verhoeven** ~ 19 oktober 1806 Udenhout + 25 maart 1847 Udenhout

- 10 **Adrianus Vermelis** ~ 28 april 1798 Udenhout + 29 november 1849 Oisterwijk
x 4 mei 1848 Berkel-Enschot
- 11 **Maria Verhoeven** ~ 31 oktober 1808 Berkel + 30 april 1860 Berkel
- 12 **Johannes Mathijssen** * 3 januari 1821 Oisterwijk + 14 mei 1908 Helvoirt
x 28 april 1854 Oisterwijk
- 13 **Cornelia Verhoeven** * 16 oktober 1825 Haaren + 22 november 1895 Oisterwijk
- 14 **Peter Brekelmans** * 23 maart 1825 Berkel + 14 september 1897 Berkel
x 26 april 1855 Berkel
- 15 **Johanna Kuijpers** * 10 mei 1825 Berkel + 8 februari 1906 Berkel
- 16 **Cornelis van de Pas** ~ 15 maart 1748 Udenhout + 17 november 1827 Udenhout
x 26 september 1790 Udenhout
- 17 **Maria Anna van Strijdhoven** ~ 30 september 1770 Drunen + 21 juni 1849 Udenhout
- 18 **Lambert Verhoeven** ~ 18 september 1747 Udenhout + 2 december 1816 Udenhout
x 7 februari 1790 Udenhout
- 19 **Elisabeth van der Sterre** ~ 7 mei 1764 Udenhout + 23 maart 1843 Udenhout
- 20 **Johannes Vermelis** ~ 10 oktober 1766 Udenhout + 2 oktober 1829 Udenhout
x 29 januari 1797 Udenhout
- 21 **Johanna van Gorkum** ~ 3 maart 1778 Vught + 25 september 1836 Udenhout
- 22 **Ferdinandus Verhoeven** ~ 7 februari 1778 Udenhout + 17 mei 1845 Berkel-Enschot
x 9 april 1804 Udenhout
- 23 **Adriana Robben** ~ 28 november 1767 Udenhout + 20 november 1848 Berkel-Enschot
- 24 **Zeger Mathijssen** ~ 20 mei 1777 Oisterwijk + 12 april 1838 Oisterwijk
x 28 november 1813 Berkel
- 25 **Maria Leijten** ~ 22 maart 1789 Enschoot + 23 maart 1828 Oisterwijk
- 26 **Johannes Verhoeven** ~ 11 maart 1791 Oisterwijk + 28 april 1860 Oisterwijk
x 8 januari 1825 Udenhout
- 27 **Adriana Dankers** ~ 22 april 1796 Moergestel + 9 april 1877 Oisterwijk
- 28 **Adriaan Brekelmans** ~ 17 februari 1796 Enschoot + 1 juni 1872 Berkel-Enschot
x 6 juni 1824 Berkel
- 29 **Johanna Maria Verhoeven** ~ 25 maart 1802 Berkel-Enschot + 13 januari 1880 Berkel-Enschot
- 30 **Cornelis Kuijpers** ~ 8 juli 1789 Oisterwijk + 12 november 1861 Berkel
x 27 april 1817 Berkel
- 31 **Henrica Steuvers** ~ 9 juni 1796 Oisterwijk + 4 september 1831 Berkel

Familieleden

Het gezin van Laurens van de Pas

Laurens van de Pas werd geboren in 1836 in de Winkelsehoek. Hij trouwde in 1872 met Helena Maria Vermelis. Ze gingen wonen op de boerderij Winkelsestraat 10 die zijn vader Martinus in 1864 tegenover de oude boerderij had laten bouwen. Het echtpaar kreeg dertien kinderen. Eerst zes dochters en daarna zeven zonen. Vijf kinderen overleden in het eerste jaar en één in het zevende jaar. Drie dochters en vier zonen bereikten de volwassen leeftijd. De oudste dochter Anna Cornelia bleef ongehuwd. Ze verhuisde met haar ouders mee naar de nieuwe woning in de Capucijnenstraat 55 die omstreeks 1921 daar nieuw werd gebouwd

tussen het buurtschap van het Winkel en de nieuwe kerk. De tweede dochter Adriana trouwde met de Haarens Arnoldus Marinus Verstijnen. Het huwelijk bleef kinderloos. Ook het huwelijk van de derde dochter Maria Anna (Marie) bleef kinderloos. Ze trouwde met Janus van Loon. Ze woonden oorspronkelijk aan de Loonse Hoek in Udenhout, maar bouwden in dezelfde periode als haar broer een nieuwe burgerwoning in de Capucijnenstraat 54. Janus van Loon schonk later een stuk grond bij zijn huis aan de Biezenmortelse parochie "ten algemene nutte". De parochie bouwde er kleuterschool St.-Agnes. Oudste zoon Marinus trouwde met Johanna Verhoeven. Zij bleven in het ouderlijk huis wonen in de Winkelsestraat 10. Daar werden negen kinderen geboren waarvan een zoon en vier dochters de volwassen leeftijd bereikten. Marinus van de Pas was actief in het kerk- en schoolbestuur. Bij schooluitstapjes naar de Duinen zorgde oom Marinus er voor dat er geen dorst werd geleden, hij was er dan met paard en kar met daarop melkkannen vol water aangelengd met limonadesiroop. De tweede zoon van Laurens, Adrianus, bleef vrijgezel. Hij verhuisde rond 1921 mee naar de Capucijnenstraat. Hij kon erg genieten van muziek en was waarschijnlijk ook een goede donateur van de harmonie, want als die een muzikale wandeling door Biezenmortel maakte werd stevast bij zijn woning halt gehouden om een stukje muziek ten gehore te brengen. Een andere zoon, Jan, was de bedrijfsopvolger op de nieuwe boerderij in de Capucijnenstraat. Hij trouwde in 1926 met Marie van Loon, tot haar huwelijk onderwijzeres op de lagere school van Biezenmortel. Na haar huwelijk moest ze stoppen met lesgeven, zo ging dat in die tijd. Jan en Marie kregen een zoon en twee dochters die echter alle drie niet ouder dan vier jaar werden. In 1937 werd Marie ernstig ziek. Familie en buurtgenoten gingen een noeven doen bij Peerke Donders, negen dagen om zes uur 's avonds op de fiets over 't törp door de Kuilpad, door de akkers langs Van der Meijden, vervolgens door de Zwaluwsebaan en dan was je er ongeveer. In de kapel werd een rozenhoedje gebeden, wat kaarsjes opgestoken en dan fietsten we weer aan. Het heeft niet mogen baten. Marie is enkele dagen daarna overleden, nog geen zesendertig jaar oud. Ruim vier jaar later hertrouwde Jan met Johanna van den Oetelaar. Ze kregen een zoon en twee dochters. Jan was een echte paardenliefhebber. Hij was jaren bij de rijvereniging en had als één van de eersten in Biezenmortel een mooi zwart luxe rijpaard. Maar aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, op 26 oktober 1944, namen de Duitsers het mooie paard alsook het rijtuig mee. Laurens zoon Petrus trouwde met Anna Mathijssen. Zijn gezin wordt hierna beschreven.

Het gezin van Petrus van de Pas

Petrus van de Pas, geboren 31 januari 1886 en overleden op 1 juli 1931, huwde op 28 april 1921 op 35-jarige leeftijd met Anna Maria Mart Mathijssen uit Heukelom, geboren op 3 augustus 1890 en overleden op 29 december 1961. Zij hebben vier jaar in Heukelom geboerd en verhuisden in mei 1925 naar de oude boerderij Winkelsehoek 29, die zij in 1920 kregen toebedeeld en een tijd was verhuurd aan de familie De Jong. Een nieuwe Hollandse stal werd ingericht voor paard, koeien en varkens. Er kwam ook een nieuwe boomgaard met daarin noten, kersen, Yellow Transparant, Groninger Kroon, Franse Schevening, Cox's Orange, dubbele Bellefleur, Maagdenpeer, suikerpeer, Brederode, blauwe en witte pruimen. Vader overleed op 1 juli 1931 aan longontsteking. Hij was 45 jaar. Moeder bleef achter met vier jongens en vier meisjes, de oudste negen en de jongste een half jaar, een dienstmeid van zeventien en een knecht van zestien en een boerderij van acht hectare bouw- en weiland. Om de werklast te verminderen werden enkele percelen verhuurd. Vijf hectare hadden we nog zelf in gebruik. Het paard werd verkocht, de knecht bleef nog enkele maanden. De meid bleef nog drie jaar tot m'n oudste zus met haar twaalf jaar van de lagere school afkwam. Nu hadden we nog drie à vier koeien, enige varkens en 75 kippen. De crisis was in 1929-1930 al begonnen en het werd steeds slechter: eieren brachten maar een paar centen op en melk ook zeer weinig, zodat veel boeren er toe overgingen om nuchtere kalveren die melk te laten drinken; een gemest kalf zou meer opleveren. Wij hadden er ook een paar in kleine hokken, met zo weinig mogelijk beweging. In de zomer gaf dat veel stank, vooral als ze *aan de spel waren*, zo zei een buurman tegen mijn oom: "Van de vette kalveren is ook weer een halve cent af". De halve cent was toen nog in omloop. Een halve cent is niks,

maar een kalf van 100 kg bracht wel veel minder op. Na het overlijden van vader kwam een oom van mijn moeder, Hendrik Brekelmans, voor haar Ome Drik en voor ons niet anders. Dikwijls kwam hij van Oisterwijk met paard en kar voor een paar dagen naar ons. Op een boerderij is altijd werk. De dag van mijn Eerste Communie, een doordeweekse dag, kwam hij stalmost uitrijden. Eenmaal thuis uit de kerk werden snel mijn 's zondagse kleren omgewisseld en ging ik naar de stal, want als jongen van zeven moest ik daar bij zijn. Geweldig om te zien hoe een paard zo'n vracht uit de mestvaalt trekt. Het is slijk en glibberig. En als de voerman het paard niet strak op de lend (*leidse!*) houdt, gaat hij onderuit en kunnen de raarste dingen gebeuren, de benen breken en weet ik niet wat al meer. Maar het ging prima. Soms kwam ome Drik 's zondags op de fiets en bracht een buil olienootjes mee en schudde die op tafel. Het pellen gaf veel afval, maar wij vonden ze heerlijk. Zo tegen Sinterklaas bracht hij een koffergrammofoon mee. Er kwam voor het eerst muziek in ons huis, er werd veel gedraaid. In de oorlog kochten we een tweedehands grammofoon met enkele platen. Moeder en mijn oudste zus gingen wel eens naar Tilburg. Na verloop van tijd hadden we een paar klassieke platen, maar ook één van de Kilima Hawaiians die toen zeer populair waren. Op die muziek werd soms ook gedanst in den herd, want in die oorlogsjaren was er niet veel te beleven. Er zat iemand bij de grammofoon. Die moest steeds opnieuw worden opgedraaid voor de volgende plaat.

Het levenspad van moeder ging niet bepaald over rozen. Haar vader heeft ze niet gekend. Hij overleed op 33-jarige leeftijd. Zij was toen nog geen twee jaar en haar jongere broer was zes weken. Enige tijd nadien ging haar moeder als weduwe met twee jonge kinderen inwonen bij een ongetrouwde broer en zus in Heukelom. Daar groeide moeder op tot ze op 30-jarige leeftijd huwde met Petrus van de Pas en daarna ging wonen op een boerderij in de Winkelsehoek. Voor haar 41^e jaar was ze al weduwe en ze had toen vier zonen en vier dochters. De crisistijd was al begonnen en daarna kwamen de oorlogsjaren. De twee oudste jongens uit het gezin waren toen 18 en 19 jaar. Ze moesten de juiste papieren hebben om niet door de Duitse bezetter te werk te worden gesteld in Duitsland. Terwijl daar duizenden jonge mannen naar toe moesten om de oorlogsindustrie op gang te houden. Als derde zoon werd ik op 17-jarige leeftijd op 22 juli 1943 afgekeurd voor de arbeidsdienst, waar ik toen erg blij mee was. De volgende keuring was na de oorlog, in februari 1946, met het gevolg dat ik op 8 mei 1946 in militaire dienst in Arnhem moest opkomen. In de eerste maand kregen wij al te horen dat we na enige maanden opleiding naar Indië zouden gaan. Het kwam voor ons over als een heel gewone mededeling, maar niet leuk. Een paar weken nadien vertelde ik thuis, dat we in oktober zouden vertrekken. Moeder was erg geschrokken, keek mij heel verontwaardigd aan en reageerde meteen: "Maar dat zal toch zeker niet waar zijn". Dat hier niet aan te ontkomen was, wisten wij als militairen al een hele tijd. De eerste week van oktober hadden wij inschepingsverlof, maandag 7 oktober waren we terug op de kazerne. Uiteindelijk gingen we vanaf het goederenstation Arnhem met de trein naar de Rotterdamse haven en meteen aan boord van de *SS Volendam*, die ons in 27 dagen naar Indonesië voer. Het laatste weekend van 12 en 13 oktober 1946 mochten we niet naar huis, zodat twee broers nog waren overgekomen voor een laatste afscheidsgroet. Van moeder en verdere familie had ik thuis al afscheid genomen. Het afscheid was maar voor anderhalf, hooguit twee jaar, zo was ons gezegd. Het werden er ruim drie. Het was best wel emotioneel, vooral voor moeder. Voor alle anderen en mij was het net alsof we aankeken tegen een onbekend en heel vreemd avontuur. Moeder vond het 't allerergste. Toen ik in Indonesië verbleef, schreef ze iedere week één, dikwijls twee brieven naar veldpost Batavia West-Java. Hier werd via radio- en krantenberichten het aantal militairen vermeld, dat in één week was gesneuveld. En dan kwam dikwijls de vraag: "Is dat in de buurt waar jullie gelegerd zijn?". Ik moest haar dan met een volgende brief laten weten dat het hier een paar honderd kilometer vandaan was. Ook heeft ze best veel kaarsjes laten branden voor een behouden terugkeer van mij. Na drie jaar, twee maanden en tien dagen kwam ik op zaterdagmiddag 17 december 1949 thuis, waar de buurt een mooie versierde boog had geplaatst. En ik heb het geluk gehad dat ik in een goede gezondheid thuis kwam en dit alles nog kan navertellen.

Mijn oudste broer Ties ging op 15-jarige leeftijd het boerenwerk leren bij de naaste buren, de familie Heijmans. Toen hij na drie jaar weer thuiskwam, werd hij melkmonsternemer van de rundveefokvereniging. Die had in die tijd leden in Udenhout, Haaren, Helvoirt en Biezenmortel. Om de drie weken was er een controle. Dit hield in vier à vijf dagen per week 's morgens om half zes of zes uur en 's avonds om vijf uur, van iedere koe de dagopbrengst wegen, noteren en tevens een klein flesje vullen dat hij later op de melkfabriek moest onderzoeken op eiwit en vetgehalte. Daar werden hele productielijsten van gemaakt. Dikwijls om vijf uur 's morgens op de fiets, het was niet niks. Verder voor het stamboek ook jonge kalveren schetsen. Eind jaren veertig werd gesproken over kunstmatige inseminatie. Ties ging daarvoor leren en vond er zijn nieuwe werk in voor de regio Udenhout, Oisterwijk, Haaren, Helvoirt, Berkel-Enschot en Loon op Zand. De eerste jaren op de brommer, later met de auto. Totdat hij 11 november 1958 in dichte mist op een onbewaakte overweg door een trein werd gegrepen. Hij was toen 35 jaar. Het kwam erg hard aan voor de familie, maar nog meer voor zijn vrouw met vijf kleine kinderen.

De boerderij werd in 1961 toebedeeld aan broer Frans. Aanvankelijk boerde die met zijn jongere broer Harrie met acht à negen koeien en 120 mestvarkens. Later, na een ruilverkaveling, kreeg hij meer weiland aan huis, zodat hij in de jaren zeventig twintig melkkoeien en vijftien stuks jong vee had. Beide broers bleven ongehuwd en gingen zo door tot 1995. Daarna moest Frans wat gaan minderen vanwege een longaandoening. Hij verkocht aan zijn naaste buren een paar percelen grond in 1997. Eind 1997 kreeg hij een longoperatie, nadien verpleegd in een verzorgingshuis, waar hij op 3 september 1999 overleed. Broer Harrie nam alles over en bleef op de boerderij wonen tot hij in het voorjaar van 2010 naar een tehuis ging voor slechtzienden in Vught. In 2010 werd de boerderij gekocht door Jan Mathijssen, mijn schoonzoon, gehuwd met onze dochter Dinja van de Pas. Dus woont de zevende generatie van de familie Van de Pas op dezelfde plaats in de Winkelsehoek.

De familiefoto

Bijen houden

Kees van Kempen, Frank Scheffers en Cees de Werdt

Vlak na de Tweede Wereldoorlog waren er in Udenhout 68 imkers. Imkers hadden in de winter tijd om bijenkorven te maken voor eigen gebruik. Sommigen deden dat ook als bijverdienste, zoals Jos Pijnenburg.

Honing, was en bijenzwermen

Bijen houden hoorde bij het dagelijks leven

Tijn Keuninx herinnert zich dat er vroeger op de Schoorstraat alleen al 13 bijenhouders woonden. Tijn zelf kreeg zijn eerste korf van Jan Klijn. Mari van Iersel wist dat zijn opa Sjefke van Iersel bijen hield, maar werd zelf pas imker toen zijn buurman Mari van Hulten bijen hield. Bijen houden is van oorsprong onderdeel van het boerenbedrijf. Het levert honing en was op. Een gemiddelde bijenhouder had drie korven. In een goed jaar kon men zoveel honing winnen dat die geleverd kon worden aan de honingzemerij “Het Zuiden” in Boxtel. Tegenwoordig verkoopt een imker zijn honing aan klanten, die om uiteenlopende redenen interesse hebben in honing, omdat het gewoon lekker is, of vanwege de ontsmettende werking in de mond. Behalve honing leveren de bijenvolken ook was. Ook de uitgeperste was konden de imkers verkopen aan de honingzemerij in Boxtel, die de was kon doorverkopen aan bijvoorbeeld de kaarsenindustrie.

Zwermen

De traditionele korfimker zag zijn bijen graag zwermen. Elke zwerm werd opgezet – dat wil zeggen gehuisvest – in een korf. Als zo’n opzetter zich goed ontwikkelde, kon hij een oogst aan heidehoning opleveren. De werkwijze van de korfimker was als volgt: Hij kwam met een aantal bijenvolken uit de winter. De bijenvolken ontwikkelden zich en gingen zwermen. De zwermen werden opgezet en gingen naar de hei. Na de hei werden de zwaarste korven – zwaar van de honing – geslacht. De middelgrote korven waren bestemd om de winter door te halen en de kleinste – te klein om te kunnen overwinteren – werden bij de middelgrote volken gedaan.

Vanaf ongeveer 1920 werden zwermen gehuisvest in zogenaamde Engelse kastjes. Dat waren kastjes met ruimte voor zes raten. Deze kastjes waren bedoeld voor export naar Engeland, waar een bijenziekte de bijenstapel had gedecimeerd.

Een goede imker wist ongeveer wanneer zijn bijenvolken zouden gaan zwermen. Om geen zwermen verloren te laten gaan, werd vaak een gezinslid bij een bijenstal op wacht gezet. Vaak een taak voor opa.

Als een imker bij zijn bijen aan het werk is, draagt hij soms beschermende kleding en rookt hij een pijp. De rook van tabak is een prikkel voor de bijen om honing te eten. Daarna blijven ze beter op de raten zitten. Onder de oorlog werd aan imkers extra tabak geleverd. Dat was voor velen een reden om bijen te gaan houden. Rook om bijen aan te sturen werd gemaakt met ander materiaal en de tabak was voor de imker zelf.

In de winter nam een imker de tijd om een nieuwe bijenkorf te maken. Vroeger gebeurde dat met roggestro, later met pijpenstro. Daarvoor ging men naar de Kampina om bunt te snijden.

Na de oorlog was er schaarste en de voedselproductie was het belangrijkste. Met een bijenkast kon een imker meer honing oogsten dan met een korf. Daarom werden bijenkasten gepropageerd. Tijn Keuninx liet zijn bijenkasten maken door Toon van Hoof, onderwijzer op Huize Assisië.

Tot in de Noordoostpolder

Je had goede en slechte jaren. Een strenge winter en een warme, vochtige zomer zijn de ideale omstandigheden om veel honing te krijgen. Sjekke van Iersel bracht zijn bijenkorven naar Huis ter Heide in Loon op Zand. Daar waren toen nog heidevelden. Zo kon hij heidehoning winnen. Veel imkers zetten de bijenkasten graag in de buurt van witte klaver. Dat geeft betere resultaten. Tijn Keuninx heeft zowel kasten aan de Molenhoefstraat als bij Martens aan de Gommelsestraat. Dat geeft verschillende soorten honing. Sommige imkers brachten hun bijenvolken ook wel naar de Noordoostpolder om koolzaadhoning te krijgen. De polders moesten na de drooglegging van het IJsselmeer ontzilt worden. Koolzaad was daar een geschikt gewas voor.

Sint-Ambrosius

Mari van Iersel is al heel lang zeer actief in de bijenhoudersvereniging Sint-Ambrosius, die nu 30 leden telt uit Udenhout en Tilburg. Udenhout telt 5 imkers. Het ledental van de vereniging groeit de laatste jaren weer, vooral vanwege mensen die bewust kiezen voor een hobby die hen in contact brengt en houdt met de natuur. Dat is tegenwoordig de belangrijkste reden om deze hobby te hebben.

De vereniging is een belangenvereniging, om samen kennis te delen, opleidingen te volgen. Vanuit de vereniging is vlak na de Tweede Wereldoorlog geprobeerd om een bijenindustrie op te zetten. Maar dat is niet gelukt.

Mari van Iersel vond laatst nog een brief van frater Alberto Foesier, die in zijn Udenhoutse jaren zeer actief was voor de bijenvereniging. Met een interessante inhoud. In het voorjaar van 1947 bleek hier in Udenhout en Biezenmortel geen enkel bijenvolk de winter te hebben overleefd. Men denkt dat na een slechte zomer de bijen met te weinig voedsel de winter ingingen.

Fruïtkwekers huren bijenvolken voor hun boomgaarden om de oogst te bevorderen. Deze samenwerking tussen fruïtkwekers op de klei en bijenhouders op de arme zandgronden is al heel oud. Ook Udenhoutse imkers brengen om die reden hun bijenvolken naar Zeeland of naar de Betuwe. Bijenvolken halen nectar en stuïfmeel uit de natuur om zich te ontwikkelen en zorgen daardoor voor de bestuïving van vele soorten fruït.

Bijenkorven vlechten

Pater Toon Brekelmans (zie hoofdstuk familie Brekelmans – de Bakker), geboren op de Schoorstraat en opgegroeïd in Biezenmortel, heeft een boekje geschreven over korfvlechten. Het boekje heet ook “korfvlechten” en is uitgegroeïd tot HET standaardwerk. Het is zelfs vertaald in het Engels en uitgebracht in Groot-Brittannië. Toon heeft het vak geleerd van Toon van Gorkom uit De Moer.

Een betere naam voor de techniek is spiraalvlechten. Om een bijenkorf of een mand te vlechten is vooral grondstof nodig. Op de eerste plaats roggestro, hoe fijner hoe beter. Het stro moet worden vrijgemaakt van onkruid, worden gewassen en gedroogd. Een alternatief voor roggestro is bunt, ook wel bentgras of pijpenstrootje genoemd. Daarnaast is pitband nodig om te binden. Dat heet ook wel rietspleut en is afkomstig van de rotan, te koop in een bijenhuis, rotanzaak of een winkel in handenarbeïdmateriaal. Voor aanvang van het vlechten is het slim om de rotan te weken. Dat heeft twee voordelen. Men snijdt er zich niet gemakkelijk aan, maar belangrijker is dat als de rotan na het vlechten gaat drogen, dan krimpt deze iets, waardoor de bijenkorf of de mand goed strak komt zitten.

We volgen Toon Brekelmans met de eerste beginselen van het spiraalvlechten en volgen daarbij de tekeningen a tot en met e. We nemen een bundeltje stro. Als het niet soepel is, iets bevochtigen. Als we bunt gebruiken, de bunt eerst pletten, zodat we de eerste rondingen

gemakkelijker kunnen maken. Dan nemen we een stuk vlechtband van ongeveer twee meter. We houden met duim en wijsvinger tegelijkertijd het begin van de vlechtband en het bundeltje stro vast en wikkelen de band enkele malen om het busseltje stro heen (tekening a). De vlechtband moet strak worden aangetrokken. Zo bindt de band zijn eigen begin vast en wordt tegelijkertijd het stro tot een stevig bundeltje bijeengebonden. De eerste ronde is een oog (tekening c). De tweede ronde wordt met de eerste samengebonden door de vlechtband enkele malen door het oog te halen (afbeelding d). Hoe kleiner het oog hoe beter. En zo gaat de instructie verder tot de bijenkorf gereed is.

Het gebruik van de bijenkorf is wat uit de tijd omdat bij een bijenkast kan worden gewerkt met raten. Een korf heeft nog altijd een functie om gemakkelijk een bijenzwerm te vangen. In Udenhout en Biezenmortel konden nog lange tijd enkele families bijenkorven of manden met deze techniek vlechten. Een van hen was Jos Pijnenburg, die tot op hoge leeftijd korven en manden heeft gevlochten. Ook Jan Huijben van de Slijkhoef beoefende de hobby.

De familienaam Pijnenburg

De naam Pijnenburg wordt op verschillende wijzen geschreven. De getallen achter de namen geven het aantal naamdragers in Noord-Brabant volgens de volkstelling van 1947 aan: Peynenborg (45), Peynenborgh (63), Peynenburg (326), Peynenburgh (2), Pijneburg (1), Pijnenborg (94), Pijnenborgh (44), Pijnenburg (1339) en tenslotte Van Pijnenburg (1). In Limburg kwam de naam Pijnenburg 109 keer voor, in de andere provincies was het aantal naamdragers beperkt tot slechts enkele tientallen. In 1947 kwamen in Udenhout de volgende spellingswijzen voor: Peynenburg (1), Peynenburgh (2), Pijnenborg (1), Pijnenburg (56).

Het aantal dragers van de achternaam Pijnenburg in geheel Nederland nam toe van 1.644 in 1947 naar 2.919 in 2007.

De naam Peynenborch bestond reeds in de veertiende eeuw. De etymoloog dr. W. Pijnenburg toonde in een beschouwing op taalkundig-historische gronden aan dat de meest oorspronkelijke vorm Puynenborch is geweest. Hiervan uitgaande valt te beredeneren dat de naam een samenstelling is van puin (stukken steen) en borch (huis). De herkomst is dus verbonden aan een huis- of veldnaam. Het element poynen, als dit van puin afkomstig is, duidt er op dat de borch uit puin was opgetrokken of op een stenen ondergrond moet hebben gestaan.

De stamhuizen

Jan Heijliger Pijnenburg kocht op 29 oktober 1821 bij een openbare veiling ten huize en herberge van Jan van der Sterre een burgerhuisje, nummer 36, met hof en anderhalf lopense grond te Udenhout op de Loonse Molenstraat. Het huis werd te koop aangeboden door de erven van Willem Wouter Vugts, een oom van zijn vrouw. De koopsom was honderd gulden. Zijn schoonmoeder, de weduwe Arnoldus Vugts, woonde eveneens op de Loonse Molenstraat enkele huizen verder richting de Houtsestraat. Lang heeft Jan het huis niet in eigendom gehad. Hij verkocht het met 25 roeden grond in 1831 weer door voor 70 gulden aan Cornelis de Jong.

Wouter Pijnenburg en zijn vrouw Geertruy Bogaars woonden op de Schoorstraat als in 1860 hun zoon wordt geboren. Twee jaar later woonden ze op het Endeke. Als Wouter in 1868 wederom een kind aangeeft bij de burgerlijke stand geeft hij aan dat ze op 't Gommelen wonen. Bij de geboorte van het jongste kind in 1872 wonen ze daar nog steeds. Ook zijn zoon Hannes en kleinzoon Jos hebben in de Gommelsestraat gewoond, thans Gommelsestraat 3. Na de oorlog kocht Jos Pijnenburg de noodwoning van de familie Verdaasdonk aan de Oude Bosschebaan. Die was daar gebouwd nadat de oude boerderij bij

de bevrijding in 1944 was afgebrand. In de jaren 1952/1953 werd een nieuwe, zogenaamde wederopbouwboerderij gebouwd.

Verhalen

Pijnenburg en Pijnenborg, Vugs en Vugts, Aards en Aerts

Jan Pijnenburg trouwde op 24 mei 1821 met Maria Vugts. Bij een huwelijk moest de bruidegom een verklaring overleggen dat hij aan de eisen van de militaire dienstplicht had voldaan. Op het formulier dat daarvoor opgemaakt werd, is zijn signalement opgenomen: lengte: 1,585 m, aangezicht: smal, voorhoofd: rond, ogen: blauw, neus: klein, mond: klein, kin: klein, haar: blond, wenkbrauwen: blond. Uit de andere bijlagen, die bij de huwelijksakte bewaard zijn gebleven, blijkt dat ambtenaren en priesters niet altijd even nauwkeurig de achternamen opschreven. Als dan later begrafenis aantekeningen of inschrijvingen uit het doopregister bij een huwelijk overlegd moesten worden, dienden getuigen te verklaren dat het wel om dezelfde personen ging. Zo stond op het formulier van de nationale militie de familienaam van de bruidegom als Pijnenborg vermeld, terwijl bij de doop de naam geschreven was als Pijnenburg. De naam Pijnenborg blijkt een vergissing. Ook de familienaam van de vader van de bruid was in het begraafregister per abuis als Vugs geschreven, terwijl de familie volgens getuigen toch echt als Vugts moest worden geschreven. Ook de naam van de moeder van de bruidegom was onjuist. In het begraafregister stond Aards geschreven, terwijl het Aerts moest zijn.

Geld in Keulse potten

Cornelis Norbert Bogers (de grootvader van Geertrui Bogers, die met Wouter Pijnenburg trouwde), als man van Elisabeth Heeren, verscheen op 20 juni 1780 voor de Oisterwijkse notaris om Wilhelmus van Liemt te machtigen de nalatenschap van Laurens van den Brekel af te wikkelen. Laurens van den Brekel was de oom van Elisabeth Heeren en overleed kinderloos op 6 februari 1780 in Tilburg. Over de verdeling van de erfenis is jarenlang geprocedeerd. Het bleek dat Laurens de gewoonte had zijn geld in huis te verbergen. Hij bewaarde het in Keulse potten die hij bijvoorbeeld onder de zoldertrap, in de schouw, onder de kist bij de bedstede verborg. Omdat hij bang was dat anderen de begraven schatten zouden ontdekken, verborg hij de Keulse potten met geld regelmatig op andere plaatsen waar hij dan aantekening van maakte in een notitieboekje. Laurens moet plotseling zijn overleden, want hij had op zijn sterfbed zijn dienstmeid Anna, een dochter van zijn zuster, moeten toevertrouwen waar het geld verborgen was, zodat zij de erfgenamen de bergplaatsen kon aanwijzen. Na de dood van Laurens gingen er al snel geruchten de ronde dat er in het sterfhuis veel geld was verborgen. De erfgenamen besloten daarom het sterfhuis dag en nacht te bewaken. Na de begrafenis werd een boedelbeschrijving opgemaakt, waarbij men ook het notitieboekje vond. Maar toen bleek, dat op de plaats waar volgens het boekje geld begraven was, niets meer te vinden was. Daarop volgde een groot onderzoek door de schepenen wie het geld verduisterd zou hebben. De schepenen zijn er echter niet uitgekomen. Mogelijk was er helemaal geen sprake van verduistering, maar waren de notities in het boekje niet meer actueel. Uiteindelijk werd voor zevenhonderd gulden aan contanten in de woning gevonden, in die tijd een aanzienlijk bedrag. Samen met een boerderij in Tilburg op Loven, een dubbel huis waar Laurens zelf woonde, ruim zes hectare grond en f3.410,- aan renten en obligaties, kwam de erfenis na aftrek van schulden op ruim f5.700,- uit. Hoe groot de erfenis was, blijkt als je weet dat in die tijd kasteel Durendael in Oisterwijk f3.000,- waard was.

De stamboom gaat terug tot 1300

- I. Godevaert Poynenborch (circa 1300)
- II. Peter Poynenborch (circa 1320) x Katharijn

- III. Wouter Peijnenborch (circa 1360) x Margriet
- IV. Jan Peijnenborch (circa 1380) x Hadewijck Brabant
- V. Wouter Peijnenborch x (mogelijk) Margriet de Vrieze
- VI. Jan Peijnenborch (circa 1460) x Margriet van de Venne
- VII. Embrecht Peijnenborch (circa 1490) x Arijke Appels
- VIII. Lambert Peijnenborch (circa 1530) x Elisabeth Peter Hubert Janssen
- IX. Adriaan Peijnenborch (circa 1570) x Maria de Lepper
- X. Jan Paenenborg (circa 1611) x Jenneke Colen
- XI. Adriaen Peijnenborch (Haaren, 1632) x Geertruyd Klerckx
- XII. Joannes Peijnenburg (Boxtel, 1694) x Elisabeth Breekelmans
- XIII. Adriaan Pijnenborg (Helvoirt, 1716) x Jennemarie Heessels
- XIV. Heiliger Pijnenborg (Udenhout, 1749) x Cornelia Aerts
- XV. Jan Pijnenburg (Loon op Zand, 1785) x Maria Vugts
- XVI. Wouter Pijnenburg (Udenhout, 1827) x Geertruij Bogaars
- XVII. Johannes Pijnenburg (Udenhout, 1860) x Petronella Smetsers

Het gezin van Hannes Pijnenburg en Piet Smetsers

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Wouterus Lambert (Wout)	21 maart 1895 Udenhout	A.P. Verhoeven	7 juli 1970 Orthen
2	dodgeborene dochter	1 april 1897 Udenhout		1 april 1897 Udenhout
3	Hendrika Johanna (Drika)	23 december 1898 Udenhout	J.M. van Groenendaal	24 september 1982 Udenhout
4	Cornelis Gerardus (Graard)	13 februari 1901 Udenhout	A. van Vugt	6 juni 1972 Udenhout
5	Adrianus Marinus (Jos)	28 september 1903 Udenhout	G. van Drunen	11 oktober 2001 Udenhout
6	Bertha	22 november 1905 Udenhout		1 januari 1906 Udenhout

Kwartierstaat Pijnenburg-Smetsers

- 1 **Wouterus Lambert Pijnenburg** * 21 mei 1895 Udenhout
- 2 **Johannes Pijnenburg** * 18 juni 1860 Udenhout + 31 oktober 1957 Biezenmortel
x 1 mei 1894 Udenhout
- 3 **Petronella Smetsers** * 23 mei 1864 Oirschot
- 4 **Wouter Pijnenburg** * 7 april 1827 Udenhout + 25 april 1885 Udenhout
x 29 april 1859 Udenhout
- 5 **Geertruy Bogaars** * 11 juli 1830 Berkel + 10 juni 1907 Udenhout
- 6 **Hendricus Smetsers** * 13 augustus 1830 Oost-West-Middelbeers + 3 oktober 1890 Oirschot
x 6 juni 1863 Oirschot
- 7 **Antonetta van Kollenburg** * 22 december 1837 Oirschot + 18 februari 1917 Oirschot
- 8 **Jan Pijnenburg** ~ 29 maart 1785 Loon op Zand + 6 april 1836 Udenhout
x 24 mei 1821 Udenhout
- 9 **Maria Vugts** ~ 24 juni 1791 Udenhout + 17 december 1858
- 10 **Norbertus Bogaars** ~ 3 januari 1780 Tilburg + 22 augustus 1853 Berkel
x 26 oktober 1828 Berkel-Enschot
- 11 **Nicolaas Clijssen** ~ 4 februari 1802 Tilburg + 16 mei 1847 Udenhout
- 12 **Willem Smetsers** ~ 28 februari 1801 Oirschot
x 20 juni 1830 Oost-West Middelbeers

- 13 **Maria de Raet** ~ 29 mei 1802 Middelbeers + 4 maart 1837 Oirschot
- 14 **Johannes van Kollenburg** ~ 24 juni 1800 Oirschot + 28 augustus 1871 Oirschot
x 26 augustus 1827 Oirschot
- 15 **Petronella van Erven** ~ 17 juni 1794 Oirschot + 5 mei 1840 Oirschot
- 16 **Heijliger Pijnenborg** ~ 10 april 1749 Udenhout + 16 juni 1823 Loon op Zand
x 7 januari 1774 Loon op Zand
- 17 **Cornelia Aerts** * Tilburg + 25 november 1796 Loon op Zand
- 18 **Arnoldus Vugts** * Tilburg + 8 mei 1794 Udenhout
x 6 april 1782 Tilburg
- 19 **Johanna Cruijssen** ~ 12 maart 1751 Udenhout + 26 januari 1831 Udenhout
- 20 **Cornelis Bogaars** ~ 2 maart 1750 Tilburg + 3 juni 1818 Udenhout
x 20 april 1777 Oisterwijk
- 21 **Elisabeth Heeren** ~ 17 juli 1751 Udenhout + 21 januari 1827 Berkel
- 22 **Wilhelmus Clijssen** ~ 21 november 1772 Tilburg + augustus 1828
x
- 23 **Anna Maria Brokken** ~ 21 maart 1769 Riel + 6 mei 1816 Tilburg
- 24 **Hendrik Smetsers** ~ 18 mei 1770 Oirschot
x 7 april 1799 Oirschot
- 25 **Adriana van den Broek** ~ 11 februari 1775 Oirschot
- 26 **Petrus de Raet** ~ 16 oktober 1763 Middelbeers + 18 augustus 1833 Oost-West Middelbeers
x 29 april 1792 Oerle
- 27 **Hendrica van de Mierden** ~ 23 mei 1766 Wintelre + 5 september 1830 Oost-West Middelbeers
- 28 **Johannes van Collenburg** * 1774 Oirschot + 12 december 1855 Oirschot
x 23 februari 1800 Oirschot
- 29 **Antonia van den Bosch** * circa 1778 Oirschot + 10 september 1832 Oirschot
- 30 **Hendrik van Erven** ~ 8 juni 1767 Oirschot + 27 april 1847 Oirschot
x 28 april 1793 Oirschot
- 31 **Johanna van Woensel** ~ 18 november 1762 Oirschot + 3 december 1823 Oirschot

Familieleden

Graard Pijnenburg, boerde op de grootste boerderij van Udenhout en Biezenmortel

Als we het hebben over het verleden van de boerderij van Assisië, dan komt al gauw de naam Graard Pijnenburg ter sprake. Het was omstreeks het midden van de jaren twintig dat bedrijfsleider Willem van Ostade door ziekte niet langer zijn werkzaamheden op de boerderij kon voortzetten. De open plek moest opgevuld worden. De broeders van Assisië zagen in Graard Pijnenburg een goede vervanger. Graard was al langere tijd werkzaam op de boerderij als knecht. Bij zijn aanstelling werd afgesproken dat Graard met zijn familie mocht gaan wonen op Westelijke Gasthuishoeve, gelegen op 't Winkel C 98. Tegenwoordig is het adres Capucijnenstraat 93 en 93a. Helaas heeft er in de jaren dertig van de vorige eeuw een grondige verbouwing aan de boerderij plaatsgevonden. Wat betreft de traditionele stijl van de Brabantse langgevelboerderij heeft de hoeve veel moeten inboeten. Zo zijn de wolfseinden (afschuiningen aan de korte kant van het dak) rechtgetrokken, het naar voren uitstekende stalgedeelte is afgebroken en gelijkgetrokken met het woongedeelte, en het rieten dak is vervangen door een pannendak. De familie Van Ostade, die de hoeve al vanaf 1896 huurde,

moest plaats maken voor de nieuw aangestelde bedrijfsleider. Het is wel te begrijpen dat dit tot grote ergernis was van de familie Van Ostade. Met enige steun van Assisië heeft de familie een nieuw huis laten bouwen aan de overzijde van de Westelijke Gasthuishoeve.

Om een indruk te geven van de grootte van de boerderij van Assisië gaan we terug in de tijd. Eind 1915 is er te Boekel een aanbesteding gedaan voor het bouwen van *“eener boerderij met aanhoorigheden ten behoeve van het gesticht, voor rekening van Huize Assisië te Udenhout”*. Bij de aanbesteding voor de bouw van een nieuwe boerderij hadden zich elf bouwbedrijven ingeschreven, waarvan uiteindelijk bouwbedrijf Adriaan Brekelmans uit Udenhout de laagste inschrijver was. Het bedrag waarvoor de bouw vergund werd aan Adriaan Brekelmans was f20.675,-. Twee andere inschrijvers uit Udenhout waren C. Vercammen met een inschrijving van f25.230,- en J.F. v d Plas met een inschrijving van f24.750,-. De grootte van de boerderij, zoals die is in de dertiger jaren was, kunnen we het beste raadplegen in een geschreven verslag met bijbehorend schema, dat Graard Pijnenburg ons heeft nagelaten. Zowel het verslag als het schema betreft het jaar 1933. Huize Assisië is in die tijd nagenoeg geheel zelfvoorzienend. Geheel zelfvoorzienend zijn op het gebied van voedsel voor een dergelijk grote groep bewoners is een utopie. De kans op mislukte oogsten, ziekte onder de veestapel en het door insecten aanvreten van de voorraad was vroeger aanzienlijk. Op dat moment moet er van buitenaf aangekocht worden. Nu volgt een beschrijving van de diverse personeelsleden die op de boerderij werkten. Broeder Paschalis, hoofd van het land- en tuinbouwbedrijf, was belast met de verzorging van het vee, het hoenderpark en de zuivelbereiding. Onder diens leiding stonden vier inwonende knechten, een uitwonende arbeider en vier verpleegden. Graard Pijnenburg (bedrijfsleider van de boerderij) had vijf arbeiders en vier voorlieden werkzaam. Driek Verhoeven had de leiding over de moes- en groentetuin. Het gehele bedrijf bestond uit 20 ha bouwland, 38 ha weiland en 5 ha moestuin en boomgaard. Volgens Graard Pijnenburg waren de gewassen in 1933 vrij goed. De hooibouw bracht 62.000 kg op; het hooi was van hoge kwaliteit. De tarwe-, haver-, rogge- en bietenopbrengst was dat jaar zeer goed. De aardappelopbrengst bestond uit 70.000 kg voor consumptie en 10.000 kg voor poters. Voor het vee bleef er de hele zomer voldoende weide. Op het bedrijf werden 66 stuks vee gehouden, waarvan 40 melkkoeien, twee stieren en 24 vaarzen en kalfvaarzen. Van eigen boerderij werden koeien geslacht tot een gewicht van in totaal 7184 kg, varkens tot een gewicht van in totaal 3473 kg, 200 kippen en 498 jonge hanen. Er werd in 1933 grote schade geleden door mond-en-klauwzeer bij de koeien. Hierdoor moest een groot aantal koeien worden bijgekocht. Op het bedrijf waren drie werkpaarden en een paard voor de sjees. Als je de hoofdingang aan de voorzijde bij de boerderij binnenkwam, dan bevonden zich rechts de koeienstallen. Boven de koeienstallen waren een soort kamers ingericht, waarin aan de straatzijde broeder Paschalis sliep. Aan de zijde van de binnenplaats sliepen de inwonende knechten. Een voordeel hiervan was dat als er iets met het vee was, men snel ter plaatse kon zijn. Op de resterende zolders lag hooi, strooi en graan. Liep je helemaal door de koeienstallen, dan kon je aan het einde linksaf, waar de varkenshokken begonnen. Deze varkenshokken zijn momenteel nog in redelijke originele staat. Als je opnieuw de hoofdingang inging was rechtdoor de binnenplaats, daarachter waren de paardenstallen en de nodige stallingsruimten voor de landbouwvoertuigen. In het midden van de binnenplaats was een verlaagde mesthoop. Weer terug naar de hoofdingang, dan was links de zuivelbereiding. Verder door naar rechts begonnen de kippenkooien met buitenren. De tonnen spoeling van de diverse afdelingen werd in die tijd per kleine platte kar vervoerd naar de varkens. De kar werd getrokken door een uit de kluiten gewassen hond. Dit totdat de directie verbood een hond in te spannen. Het trekken van de kar werd later overgedragen aan een verpleegde. Dat mocht wel.

Tijdens de crisis en de oorlogsjaren was er aan alles te kort. Het was verboden om illegaal aan voedsel te komen. Dit had als resultaat dat de kloosters en tehuizen in Udenhout de boerderij van Assisië wisten te vinden. Hier was van alles nog genoeg. Graard handelde en zorgde dat ze niets te kort kwamen. Zo was ook Pater Maurus "de onverschrokken Kapucijn van het klooster in de Biezenmortel" vaste klant op de boerderij en bij Graard thuis. Hij

smokkelde bij het leven en zorgde er zo voor, dat de vele studenten en de rest van de gemeenschap de oorlogsjaren weldoorvoed doorkwamen. In de jaren vijftig is door de steenfabriek Weijers begonnen met de afgraving van leem in de akkers van Assisië. Het gebied van de afgraving vond plaats vanaf de Hooghoutseweg en De Pals, tot aan de rijksweg aan toe. Door deze afgraving zijn de akkers te laag komen liggen. Het was niet meer mogelijk om hierop nog de nodige gewassen te telen, alleen weiland was nog mogelijk. Dit alles tot ergernis van Graard. Ook de nodige acties die Graard ondernam tegen de firma Weijers (teneinde het ophogen van de akkers te bewerkstelligen) liepen op niets uit. In het jaar 1966, Graard was toen 43 jaar als bedrijfsleider op Assisië werkzaam geweest, ging hij met pensioen. Als kroon op zijn werk ontving Graard een Koninklijke Onderscheiding. De boerderij van Assisië was in de tijd, dat Graard daar bedrijfsleider was, de grootste boerderij van Udenhout.

Jo Pijnenburg, de Rustende Jager

Op 1 januari 1972 werd Jo Pijnenburg (zoon van Graard Pijnenburg en A. van Vugt) de kastelein van de Rustende Jager. Hij is getrouwd met Nelly Klijn, dochter van boswachter Jan Klijn. In 1989 kochten zij de Rustende Jager terug van Natuurmonumenten en maakten er een bloeiend bedrijf van.

De uitspanning, die al ruim 100 jaar bestaat, is gelegen aan een toegangspoort tot de Loonse- en Drunense duinen. Op de kruising van de Oude Bosschebaan en de weg van Oisterwijk naar Heusden. Rond 1900 had Frans van Asten op die plek een boerderijtje met cafeetje. In 1920 kochten Kees en Marie Klijn – de Bresser het pand van de familie Martens. Door de ziekte van Kees moesten zij het café in 1934 verkopen aan de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten. Het café kon worden voortgezet, het gezin kon er blijven wonen en zoon Jan kreeg bij de vereniging een aanstelling als boswachter. Twee jaar later overleed Kees en toen stond Marie er alleen voor met vijf kinderen. Ze bleef betrokken bij het café tot op hoge leeftijd, ook nadat de zaak was overgedragen aan dochter Toos en schoonzoon Piet van de Wiel. In 1944 bij de bevrijding ging het café in vlammen op. Een kop koffie met een stuk Udenhoutse / Brabantse broeder op het terras van de Rustende Jager behoort tot de geneugten van menig Udenhouder.

De familiefoto

Kunstzinnige beroepen

Margot van de Plas, Kees van Kempen en Frank Scheffers

Bij veel gezinnen in Udenhout hangt een penseeltekening van kunstschilder Wim van de Plas aan de muur, een tekening van het dorpscentrum gezien vanaf de Groenstraat met rechts het gemeentehuis en links de kerk. Wim maakte de tekening in opdracht van Rabobank Udenhout bij het 75-jarig bestaan in 1974. De Rabobank verspreidde de reproductie van deze tekening huis aan huis.

Kunstzinnige beroepen waren uitzondering

Wim van de Plas

Wim van de Plas (1913-1984) was een bekende kunstschilder, geboren in Udenhout, van 1941 tot 1978 als leraar verbonden aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Vorming te 's-Hertogenbosch en werkend in zijn ateliers in Helvoirt. Een van zijn grootste opdrachten was het portret van Z.H. Paus Pius XII, dat hij in opdracht van de Stichting Actie 1950 in Rome mocht maken, waar hij drie maanden werkte. Veel reproducties van dit werk vonden hun weg naar de katholieke instellingen en gezinnen over de hele wereld. Enkele officiële opdrachten waren portretten van H.M. Koningin Juliana, commissaris J. de Quay, veel Brabantse burgemeesters en oprichters van bedrijven. Zijn grote passie naast het schilderen was het reizen, om nieuwe indrukken op te doen.

Het was in het begin van de 20^e eeuw in Udenhout een uitzondering om voor een loopbaan in de kunst te kiezen. Sjef van der Plas zag zijn zoon liever in zijn houthandel werken, maar het kunstzinnige zat bij Van de Plas in de familie. Een tante van Wim, een zus van vader, zuster Celestino, schilderde stillevens van bloemen in de diverse kloosters van de zusters van Liefde waar zij woonde. Opa van moeders kant was een meestersmid, die wijd en zijd bekend stond om het smeden van rozen in ijzerwerk. Hij had ook een madonna in hout gemaakt en hij liep met een zelfgemaakte wandelstok met een leeuwenkopje erop.

Op de lagere school viel het talent van Wim van de Plas al op. Een onderwijzer gaf hem zelfs een bijzonder en voor die tijd kostbaar schriftje met de opmerking. "Hier moet je alleen maar in tekenen", zei hij. Wim tekende clownerieën en olifanten en toen het schriftje vol was, nam de onderwijzer het in. Hij onderkende en stimuleerde hiermee Wims kunstzinnige gave en ontwikkeling. Na zijn akteopleidingen in hand- en rechtlijnig tekenen vervolgde hij zijn studie in Amsterdam, Antwerpen en Parijs.

Wim trouwde in 1952 met Lianne van Arendonk (1928-2004), dochter van de Tilburgse schoenfabrikant. Het huwelijk werd ingezegend in de Sint-Pietersbasiliek in Rome. Ze kregen vijf kinderen, Joos (1952), Margot (1954), Caroline (1956), Paul (1960) en Frank (1964). Terwijl Lianne zich toelegde op haar verse-bloemstillevens en kleurrijke wandkleden, studeerde dochter Joos aan de Jan van Eyck-academie in Maastricht. Zij werd beeldend kunstenaar in Helvoirt. Ook zij combineert haar reislust met haar werk, waarvoor de Duitse kunstenares en natuuronderzoekster Maria Sybilla Merian een grote inspiratiebron is. Dochter Margot heeft leermodules voor het muziekonderwijs geschreven en een volledige documentatie over haar beide ouders samengesteld. Ter gelegenheid van Wims 100^e geboortjaar heeft zij het rijk geïllustreerde boek "Met verve – het archief van Wim van de Plas" en de dvd "Jolie de verve" uitgebracht. In datzelfde jubileumjaar 2013 heeft zij samen

met haar broer Paul een overzichtstentoonstelling van Wims schilderijen en tekeningen in Museum Slager te 's-Hertogenbosch georganiseerd. Zoon Frank heeft met zijn Meubelatelier Van de Plas, waarbij vakmanschap, creativiteit en perfectie kenmerkend zijn, net zoals zijn voorvaders in het hout een uitdaging gezien.

Ook andere familieleden Van de(r) Plas zijn in het dorp bekend om hun niet alledaagse werkzaamheden. Een broer van Wim, Pieter, was fotograaf. Neef Piet was een schilder, die graag bezig was met bijzondere opdrachten. Een dochter van schilder Piet van de Plas, Hanny, heeft een gedichtenbundel geschreven en gepubliceerd met de titel "Doodleuk". Een gedicht uit deze bundel:

In een kist ben ik hierheen gedragen
En gezet op een paar schragen
De pastoor gaf een ferme zwiep met de kwast
Zegende een allerlaatste keer mijn bast
Aansluitend liepen allen naar de kroeg
Geen mens die nog acht op 't kisse sloeg

Ridder Arthur

Ook Arthur Smulders, zoon van dokter Smulders van Huize Assisië, schreef gedichten. Over hem is het boek "Ridder Arthur" uitgebracht. Een prachtige ode aan zijn vader:

Mijn vader is als medicus
Een grote myoloog.
Hij kent de gastrocnemius
En aller pezen boog.
Hij weet precies door welke spier
De tibia flecteert.
Hoe, als ik hem naar buiten zwier,
De femur abduceert.
Maar niettemin is het een feit
Dat ik van onze kindermeid
Het lopen heb geleerd.

De kasteelfamilie Le Mire

De kasteelbewoners zijn vele generaties grote kunstliefhebbers geweest en hebben zelf maar liefst vier schilderkunstenaars voortgebracht. Wilhelmine van Franckenbergh en Proschlitz (1794-1863) schilderde aquarellen "d'après nature". Van haar hand is ook de oudste afbeelding van kasteel De Strijdhoeve, een aquarel. Haar man, Theophile Le Mire (1803-1888), volgde op latere leeftijd een opleiding tot kunstschilder. Eleonore Le Mire (1912-2006), de moeder van de huidige kasteelheer, schilderde veel stillevens. Broer Arthur Le Mire had een breder scala technieken en thema's. Vele Udenhouters hebben hem leren kennen als tekenleraar op het Willem II-lyceum in Tilburg en vooral ook als docent op lokale teken- en schildercursussen. Veel Udenhouters hebben ook een schilderij van Arthur Le Mire in huis.

Edelsmid

Mari van den Bersselaar (1932-2003) had een juwelierszaak, die hoofdzakelijk door zijn vrouw Ton werd gedreven. Mari zelf was gedreven door vooral kerkelijke kunst. Het was een leraar van de Ambachtsschool die Mari tipte eens contact op te nemen met de firma Kerksier in Tilburg. En Mari begon een eigen bedrijf, oorspronkelijk in kerksierwerk, later ook in zilverwerk zoals kandelaars en glazen met een zilveren voetje. Maar uiteindelijk werd het opnieuw uitsluitend kerksierwerk. Zijn werkplaats in de Groenstraat was eind 20^e eeuw de enige plek in Nederland waar parochies en kloosters terecht konden voor herstelwerk. Mari

van den Bersselaar creëerde tabernakels, kelken, doopvonten, wandkruizen, hostieschalen en wijwateremmers.

Naaldkunst

De naaldkunstenares Luce Vermeer heeft veel werk voor de parochie gemaakt. Meest bekend is het enorm grote rouwkleed, dat vaak bij uitvaarten en in de Goede Week wordt gebruikt om in tijd van droefenis al het goud van het hoogaltaar te bedekken. Maar bijvoorbeeld ook in het Raadhuis hangen naaldkunstwerken van haar hand.

Deze kunst werd door meer mensen in het dorp beoefend, zoals door Lily van Dommelen en door Lies van den Bersselaar – de Weijer. Lies heeft onder andere het vaandel van het gilde Sint-Joris gemaakt.

De pottenbakkerij van Wiesje van Kalmthout – van der Linden

Vele Udenhouters vonden hun weg naar de pottenbakkerij van Wiesje van Kalmthout in de Kreitenmolenstraat en velen hebben ook werk van haar in huis. Wiesje heeft decennialang cursussen aan huis gegeven.

Hoe recenter in de tijd hoe meer Udenhouters de weg van de kunst wisten te vinden. En er kwamen ook kunstenaars van buiten in Udenhout wonen. Meest bekend is Ans Markus, die in haar Udenhoutse periode ook vele werken heeft gemaakt met de Loonse- en Drunense duinen als decor.

Frank van der Loo is een kunstenaar, van wie werken vele plekken in Udenhout sieren. Zoals het Felixmonument in de Felixhof, de bizon in de wijk Mortel en de Obeliskdragers voor de Dorpsraad van Udenhout.

Wim van de Voort

Tot slot noemen we ook Wim van de Voort omdat we zo weer een link krijgen met de familie Van de Plas. Heemcentrum 't Schoor bezit een ingelijste tekening van Wim van de Voort (1942) met een afbeelding van een oude vrouw. Het is een van de vele tekeningen die Wim van de Voort maakte in zijn Udenhoutse periode, van Udenhoutse mensen, realistisch en met een scherp oog voor karakteristieke details. Wim woont en werkt in Den Bosch, en heeft vele exposities op zijn naam staan. Een opmerkelijk detail is dat Wim van de Plas ooit een olieverfschilderij heeft gemaakt van de grootouders van Wim van de Voort, het echtpaar Van de Voort – Kruissen.

De familienaam Van de(r) Plas

De schrijfwijze varieert: Van de Plas en Van der Plas. Alle generaties door was de naam Van de Plas tot aan het tweede huwelijk van Petrus van de Plas (1837-1915). De zoon uit zijn eerste huwelijk met Anna van Iersel heet nog Van de Plas (de wagenmaker uit de Groenstraat), maar de beide zonen uit zijn tweede huwelijk met Adriana van den Bersselaar heten Van der Plas. Zoon Sjef van der Plas (de houthandelaar uit de Groenstraat) heeft al zijn kinderen bij de burgerlijke stand laten inschrijven als Van der Plas met één uitzondering, zijn oudste zoon Wim, de kunstschilder.

De familienaam Van de(r) Plas is een herkomstnaam. In het verre verleden zal een voorvader gewoond hebben bij een plas. In oude schepenregisters, die betrekking hadden op het dorp Udenhout, werd regelmatig melding gemaakt van plassen in Udenhout. Zo was in 1569 sprake van een weiland aan de Groenstrate neven den Plas. In 1551 maakte men melding van een cijns (grondrecht of erfpacht) uit de hoeve Ten Plas. Aan die hoeve was toen verbonden Robbrecht Lambert Leijnen alias Van den Plasch. Deze familie ging zich later Robben noemen. Verwantschap tussen de hier behandelde familie Van de(r) Plas en de familie Robben is echter (nog) niet aangetoond.

Stamvader van deze familie Van de(r) Plas is Hendrick Willem van de Plas. Hij leefde in de tweede helft van de zeventiende eeuw. We komen hem tegen in de schepenregisters bij grondtransacties in den Brand.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 3517 naamdragers met de familienaam Van de(r) Plas. De provincie Zuid-Holland staat aan kop met 2353 naamdragers. In Noord-Brabant kwam de naam 370 keer voor. In Udenhout leefden toen 33 personen met de naam Van de(r) Plas. Ook in Boxtel, Geldrop en Rosmalen woonden verhoudingsgewijs veel inwoners met de naam Van de(r) Plas.

In 2007 was het aantal dragers met de naam Van der Plas 6229 en Van de Plas 184.

De stamhuizen

Stamvader Hendrick Willem van de Plas woonde in Udenhout in den Brand. Hij kocht in 1682 daar van Peter Cornelis Lamberts onder meer een stuk akkerland van twee lopense (een lopense is ongeveer 1.666 m²) gelegen in den Brand in de Willem Hendricx stede. Het perceel grensde aan een zijde al aan zijn eigendom. Mogelijk is met de Willem Hendricx stede zijn vaders boerderij bedoeld. Hendrick maakte in 1689 zijn testament, waarin hij zijn schoondochter Elisabeth Bastiaan van Hooff, getrouwd met Cornelis Hendrik van de Plas, tot enige erfgename benoemde. De andere erfgenamen werden afgekocht met 6 Karolingse guldens.

Toen in 1754 de nalatenschap van Hendriks kleinzoon Jan van de Plas werd verdeeld, bleek de familie nog steeds in den Brand te wonen. Deze Jan van de Plas en zijn vrouw Adriaantje Heunen lieten drie kinderen na: Hendrik, Anneke gehuwd met Hermen van de Sande en Cornelia getrouwd met Jacobus Eysenbrant. Zoon Bastiaan was al voor 1754 overleden, maar in zijn plaats erft zijn minderjarige zoon Adriaan Bastiaan van de Plas. Bij de deling erfden zowel zoon Hendrik als schoonzoon Hermen van den Sande een huis en stal in den Brand. Van de schuur en het schop, die bij de huizen stonden, kregen ze ieder de helft, Hendrik de zuidkant en Hermen de noordkant. Ook de boomgaard werd in tweeën gedeeld. De andere erfgenamen moesten het doen met een perceel akkerland/weiland, gelegen in den Brand tegen de duinen en een perceel heiveld in de Gommelsestraat. Rond 1832, de periode van de oudste kadastrale kaarten, bezat de familie Van de Plas twee huizen in den Brand. De weduwe van Adriaan van de Plas bezat een huis ongeveer op de plaats waar nu de boerderij van Van Hal staat, Oude Bosschebaan 8. De weduwe van Jan van de Plas had een klein huis in eigendom dat stond vlakbij Oude Bosschebaan 9b. Laatst genoemd boerderijtje is gebouwd in 1876, het staat met de achterkant naar de huidige Oude Bosschebaan. Dat komt omdat de openbare weg oorspronkelijk aan de andere zijde van de boerderij liep. Het huisje van de weduwe van Jan van de Plas stond toen aan de overzijde van die weg. Het oude tracé van die weg liep vervolgens voor de boerderij van de familie Van Strijdhoven (thans Oude Bosschebaan 9) door, daarna voor de boerderij van de familie Van Hal (nummer 8) en zo richting de Brandse steeg.

Tot in de twintigste eeuw had de familie Van de(r) Plas bezittingen in den Brand. Het was Jan van de Plas (1796-1860) die zich later in de Groenstraat (thans nummer 46 / 48) vestigde. Hij oefende daar het beroep van timmerman uit. Van daaruit ontstonden twee familietakken, te weten de Kreitenmolenstraatse tak en de Groenstraatse tak. Graard en Kiske van de Kreitenmolenstraatse tak dreven jarenlang een timmermans- en aannemersbedrijf dat ze overgenomen hadden van hun vader en dat ze zelf weer doorgaven aan twee nazaten. Dit waren Ad van de Plas (Graardzoon) (1903-1964) en Jo van de Plas (Keeszoon) (1908-1980), die als neven bleven samenwerken. Tegelijkertijd had Janus van de Plas (Keeszoon) (1904-1985) een meubelzaak en timmerbedrijf. De Groenstraatse tak uit het gezin Van de Plas – van Esch ontstond met zoon Peter (1837-1915), gehuwd met Anna van Iersel en later met Adriana van den Bersselaar. Uit het eerste huwelijk stamt Jan van de Plas

(1866-1947), gehuwd met de Udenhoutse Elisabeth Heijmans (1874-1947) en wagenmaker op het ouderlijk huis. Zijn zoon Toon nam dit wagenmakersbedrijf over.

Josephus (Sjef) Franciscus van der Plas, een zoon uit het tweede huwelijk met Adriana van den Bersselaar, was houthandelaar. Hij trouwde met Cornelia (Klien) Maria Beekmans. Hij exploiteerde samen met zijn vader Piet van de Plas een houthandel in de Groenstraat. Op nummer 44 had zijn vader een nieuwe woning laten bouwen. Toen vader Piet van de Plas in 1915 overleed, ging die woning over naar zijn zoon Sjef. In de vorige eeuw had Pieter van der Plas zijn fotozaak in dit pand.

Verhalen

Onmin tussen de burgemeester en de kasteelheer

In 1894 raakte timmerman Peter van de Plas betrokken bij een geschil tussen burgemeester Van Iersel en kasteelheer Guillaume Le Mire. De burgemeester en de kasteelheer leefden al geruime tijd in onmin. Een van de oorzaken was een twist over jachtrechten. Burgemeester Van Iersel woonde in het grote herenhuis op de hoek van de Groenstraat en de Schoorstraat. Le Mire woonde op kasteel De Strijdhoeve verderop op de Schoorstraat. Evenwijdig aan de Schoorstraat liep de toegangsweg naar het kasteel. Deze dreef werd in de volksmond wel de Lemierkesdreef genoemd. De weg liep vlak voor de woning van de burgemeester en vervolgens een heel stuk tussen de openbare weg (de Schoorstraat) en de gronden van de burgemeester. Le Mire had op zeker moment, om de burgemeester dwars te zitten, het plan opgepakt om aan het begin van de dreef, vlak voor de woning van de burgemeester een stal te bouwen. Hij had in 1894 de gemeenteraad daarvoor toestemming gevraagd. De stichting van het gebouw was echter alleen mogelijk als Le Mire op zijn strook grond binnen de zogenaamde rooilijn kon bouwen. Peter van de Plas werd door de gemeenteraad aangewezen om vast te stellen hoe de rooilijn ter plaatse liep. In de raadsvergadering van 9 november 1894 deed Van de Plas verslag van zijn bevindingen, die inhielden dat Le Mire geen gebouw kon stichten, omdat het dan buiten de rooilijn zou staan. Ondanks protest van Le Mire bleef de gemeenteraad bij haar besluit. Uit de overlevering is bekend dat Le Mire in plaats van een gebouw een grote wagen plaatste. Op die wagen stond een kooi met daarin twee stinkende geitenbokken. De Udenhoutse inwoners met een geit konden die gratis bij de bokken brengen.

Het volgende versje verwijst nog naar deze gebeurtenis:

*Komt burgers zend uw geiten,
De oude bok staat klaar
De jonge is niet minder
Het is een rood exemplaar.*

Met de oude bok werd de burgemeester bedoeld, terwijl met de jonge bok diens zoon (hij had rossig haar) werd aangeduid.

Onbekend met grootouders

Op 27 april 1828 trouwden te Udenhout Joannes van de Plas en Maria Elisabeth van Esch. Als bijlagen bij de huwelijksakte zijn diverse afschriften van doop- en overlijdensakten gevoegd. Alleen de vader van de bruid was in 1828 nog in leven. Hij was bij het huwelijk aanwezig en gaf mondeling zijn toestemming. De ouders van de bruidegom, de moeder van de bruid en alle grootouders waren al overleden. Het bruidspaar verklaarde in de akte nog dat ze niet wisten wat de namen waren van de grootouders van de bruidegom aan moederszijde en waar deze laatst gewoond hadden, zodat daarvan geen overlijdensakte overlegd kon worden. Tevens werd een fout rechtgezet, die voorkwam in de akte van overlijden van de moeder van de bruidegom. Daar stond de naam Anna Maria van Bavel vermeld. Dat moest Maria van Bavel zijn.

Een nieuwe stenen kruik met urine om reuma te genezen

Sjef van de Plas trouwde in 1911 met Klien Beekmans, dochter van de smid Willem Beekmans. Behalve als smid stond Beekmans ook in de jaren dertig bekend als “genezer” van reuma. Hij woonde in het pand Slimstraat 66. Toen de latere bewoners van dat pand in 1986 hun tuin opnieuw gingen inrichten vonden ze daar circa veertig stenen kruiken die in de grond waren begraven. Beekmans deed aan overlezen of instralen. Mensen die aan reuma leden, moesten bij Beekmans een stenen kruik brengen met urine. De urine moest ‘maartwater’ zijn en in de nacht in een nieuwe stenen kruik worden gedaan. Daarna begroef Beekmans de kruik in de grond en de patiënt moest negen dagen bidden, waarna de reuma over was. Niet bij iedereen ging de reuma over, maar er zullen toch voldoende mensen baat bij gehad hebben, want Tina Bouwens verkocht in haar winkeltje verderop in de Slimstraat speciaal voor Beekmans praktijken stenen kruiken. Die kostte in de jaren dertig 27 cent en de mensen kwamen volgens Tina regelmatig terug voor een nieuwe kruik.

De stamreeks

- I. Henrick Willem van de Plas (circa 1640)
- II. Cornelis van de Plas (circa 1670) x Elisabeth van Hooff
- III. Jan van de Plas (gedoopt te Oisterwijk, 1695) x Adriaantje Heunen
- IV. Hendrik van de Plas (gedoopt te Oisterwijk, 1720) x Adriana van Strijdhoven
- V. Adrianus van de Plas (Udenhout, 1763) x Maria van Bavel
- VI. Johannes van de Plas (Udenhout, 1796) x Maria Elisabeth van Esch
- VII. Petrus van de Plas (Udenhout, 1837) x Adriana van den Bersselaar
- VIII. Josephus Franciscus van der Plas (Udenhout, 1874) x Cornelia Maria Beekmans

Het gezin van Sjef van der Plas en Klien Beekmans

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Adriana Johanna (Ans)	18 februari 1912 Udenhout	Ongehuwd	21 februari 1993 Tilburg
2	Wilhelmus Petrus (Wim)	10 februari 1913 Udenhout	L. van Arendonk	5 april 1984 Helvoirt
3	Petronella Maria (Pia)	6 januari 1916 Udenhout	Ongehuwd	17 februari 1979 Tilburg
4	Lucia Maria (Luus)	22 december 1916 Udenhout	zuster Josephina, zuster van liefde	13 december 1995 Tilburg
5	Johanna Maria	19 november 1918 Udenhout		7 juni 1919 Udenhout
6	Hubertus Petrus	11 juni 1920 Udenhout		1 maart 1921 Udenhout
7	Petrus Johannes (Pieter)	10 mei 1921 Udenhout	J.M.H. van den Hout	26 december 1997 Tilburg
8	Hubertus Maria	23 juli 1922 Udenhout		21 november 1922 Udenhout
9	Henricus Josephus (Harry)	9 oktober 1923 Udenhout	R. van Roey	4 september 2002 Wassenaar
10	Maria Johanna (Riet)	28 februari 1925 Udenhout	L.G. Struycken	12 oktober 2005 Tilburg
11	Carolina Maria Josepha (Carla)	3 november 1928 Udenhout	J.B. Meijer	

Kwartierstaat Van der Plas-Beekmans

- 1 **Wilhelmus Petrus van de Plas** * 10 februari 1913 Udenhout + 5 april 1984 Helvoirt
- 2 **Josephus Franciscus van de Plas** * 5 februari 1874 Udenhout + 13 april 1950 Udenhout
x 16 mei 1911 Udenhout
- 3 **Cornelia Maria Beekmans** * 30 juli 1884 Udenhout + 27 mei 1961 Tilburg
- 4 **Petrus van de Plas** * 19 juli 1837 Udenhout + 8 juni 1915 Udenhout
x 27 juli 1867 Boxtel
- 5 **Adriana van den Bersselaar** * 21 mei 1839 Boxtel + 22 oktober 1879 Udenhout
- 6 **Wilhelmus Beekmans** * 19 mei 1850 Udenhout + 17 november 1937 Udenhout
x 17 mei 1883 Boxtel
- 7 **Lucia van Rumond** * 20 maart 1855 Hedikhuizen + 14 december 1925 Udenhout
- 8 **Johannes van de Plas** ~ 14 november 1796 Udenhout + 2 januari 1860 Udenhout
x 27 april 1828 Udenhout
- 9 **Maria Elisabeth van Esch** ~ 16 juli 1796 Helvoirt + 15 januari 1862 Udenhout
- 10 **Johannes van den Bersselaar** ~ 4 augustus 1809 Boxtel + 10 oktober 1871 St Oedenrode
x 10 juni 1836 St Oedenrode
- 11 **Johanna van Kempen** ~ 26 mei 1810 St Oedenrode + 14 maart 1870 Boxtel
- 12 **Johannes Beekmans** * 23 maart 1813 Helvoirt + 7 januari 1898 Udenhout
x 5 mei 1849 Udenhout
- 13 **Cornelia van Strijdhoven** * 15 juli 1820 Udenhout + 20 mei 1887 Udenhout
- 14 **Hubertus van Rumond** * 8 augustus 1827 Boxtel + 25 mei 1888 Boxtel
x 20 januari 1853 Hedikhuizen
- 15 **Hendrika Verkuijl** * 14 mei 1831 Hedikhuizen + 17 juli 1889 Boxtel
- 16 **Adrianus van de Plas** ~ 23 december 1763 Udenhout + 11 juni 1828 Udenhout
x 3 mei 1789 Udenhout
- 17 **Maria van Bavel** ~ 29 oktober 1759 Oisterwijk + 16 november 1823 Udenhout
- 18 **Peter van Esch** ~ 18 september 1762 Oisterwijk + 21 december 1846 Udenhout
x 11 mei 1794 Helvoirt
- 19 **Anna van de Goor** ~ 18 mei 1758 Helvoirt + 21 april 1816 Helvoirt
- 20 **Johannes van den Bersselaar** ~ 30 november 1783 Boxtel + 24 mei 1813 Boxtel
x 8 mei 1808 Boxtel
- 21 **Adriana Boeren** ~ 17 januari 1784 Boxtel + 31 december 1858 Boxtel
- 22 **Adrianus van Kempen** ~ 2 mei 1774 Boxtel + 28 februari 1832 St Oedenrode
x 8 februari 1801 St Oedenrode
- 23 **Johanna Maria Klomp** ~ 21 september 1778 Gemonde + 4 mei 1848 Boxtel
- 24 **Willem Beekmans** ~ 30 maart 1778 Haaren + 31 juli 1863 Helvoirt
x 30 april 1809 Helvoirt
- 25 **Adriana Pijnenborgh** ~ 24 januari 1783 Helvoirt + 16 augustus 1866 Helvoirt
- 26 **Peter van Strijdhoven** ~ 19 februari 1789 Udenhout + 23 oktober 1871 Udenhout
x 30 april 1815 Drunen

- 27 **Hendrica van Loon** ~ 20 juni 1790 Drunen + 21 februari 1866 Udenhout
- 28 **Johannes van Rumond** Boxtel + 24 oktober 1828 Boxtel
x 7 november 1813 Boxtel
- 29 **Cornelia van Laarhoven** Boxtel + 13 november 1832 Boxtel
- 30 **Lambert Verkuijl** * januari 1799 Hedikhuizen + 17 juni 1834 Hedikhuizen
x 6 februari 1828 Hedikhuizen
- 31 **Lucia Lauwers** ~ 24 november 1800 Hedikhuizen + 4 juni 1837 Hedikhuizen

Familieleden

Vier zusters van Liefde

Van het echtpaar Piet van de Plas en Adriana van den Berselaar zijn maar liefst drie dochters ingetreden bij de zusters van Liefde. Het betreft Elisabeth (1869-1945) alias zuster Salesiane, Josephina (1872-1936) alias zuster Celestino en Francisca (1877-1942) alias zuster Adriane. Hun nichtje Lucia (1916-1995) alias zuster Josephina, dochter van Sjef van der Plas en Klien Beekmans trad in hun voetsporen. Zij ging in 1939 in het klooster bij de zusters van Liefde, legde vier jaar later de eeuwige geloften af, en was werkzaam in de gezondheidszorg.

Pater Octavianus van de Plas

Pater Octavianus (Johannes) van de Plas (1913-1978), zoon van Jan van de Plas en Elisabeth Heijmans, was kapucijn. Zijn priesterwijding was op 4 augustus 1940. Hij was missionaris, eerst van 1947 tot 1949 in Pontianak op Borneo en daarna tot 1961 in Medan op Sumatra. In de missie was hij leraar op het seminarie. Na zijn terugkeer naar Nederland werd hij directeur van de Katholieke Militaire Vereniging te Tilburg. Ook leerde hij toekomstige missionarissen de Indonesische taal.

Pieter van der Plas, dorpsfotograaf van Udenhout

Zijn grootvader Willem Beekmans was de tweede persoon in Udenhout die een fototoestel had. Fotografie zat blijkbaar in de genen. Pieter, zoon van Sjef van de Plas en Cornelia Beekmans, woonde vanaf zijn geboorte in 1921 tot 1989 op Groenstraat 44. Hij moest aannemer/timmerman worden om de zaak van zijn vader over te nemen, maar is ná de Leergangen gevolgd te hebben toch zijn eigen weg gegaan en deed de fotovakschool. Sinds 1948 had hij zijn eigen zaak, aanvankelijk in een houten bijgebouw aan de Groenstraat 44. In 1955 trouwde hij met Rietje van den Hout en werd fulltime fotograaf. Ze kregen samen 4 kinderen: Joost (1956), Yvonne (1957), Marlé (1960) en Loes (1963). In eerste instantie maakte Pieter uitsluitend familieportretten, naderhand ook voor het gebruik op identiteitsbewijzen. In veel Udenhoutse families zijn foto's aanwezig van kinderen op hetzelfde bankje en ook steeds met eenzelfde pop, blokje of een bal in de hand. Later kwamen er ook twee pluchen knuffelhondjes waarmee men op de foto mocht. Volgens dochter Yvonne Veltman – van der Plas mochten de eigen kinderen hier persé niet mee spelen. Dat speelgoed was voor de zaak bestemd. Ook heeft Pieter de huwelijksvoltrekkingen van veel bruidsparen vastgelegd. Een hele generatie heeft dan ook vergelijkbare kiekjes. Er werd natuurlijk in de kerk en het gemeentehuis gefotografeerd en er werd ook altijd een 'buitenserie' gemaakt. Ook talloze zilveren, gouden en zelfs diamanten bruiloften werden door hem gefotografeerd, met alle (klein-)kinderen die uit het huwelijk waren voortgekomen en nog in leven zijnde (groot-)ouders. Zo'n familie werd dan met alle aanhang in de tuin van Pieter op en rond het witte houten tuinbankje gegroepeerd voor het statieportret. Natuurlijk wilden alle moeders dat hun kindjes er mooi op kwamen, waardoor ze zelf met gebogen hoofd naar hun kinderen stonden te kijken. Een standaard opmerking van Pieter was dan: "Als alle moeders nou eens op mij letten, let ik wel op de kinderen!" Bij zo'n familiegroep maakte Pieter ook altijd aparte portretjes van de oudste generatie. De ervaring had geleerd dat na een overlijden mensen nogal eens zochten naar een foto voor op het

bidprentje. En dan was het vaak: "Pieter, hedde die foto nog van de gouwe bruiloft? Want onze pa stond daar zo schön op!" Ook hele generaties eerste-communicantjes werden door hem vastgelegd in hun mooie communiejurkjes of in korte broek met blazer en strikje. Hij had altijd één medewerker in dienst, maar die werden niet allemaal geschikt bevonden om bruids- en andere reportages te maken. Ze maakten wel pasfoto's, maar werkten vooral in de donkere kamer of deden de nabewerking: de afgedrukte (zwart-wit) foto's trokken krom door het drogen en moesten gewoon met een strijkijzer gestreken worden of geglansd, er moesten oneffenheidjes weggeretoucheerd worden en albums ingeplakt. Als er een bruiloft was op een dag dat hij al bezet was, verwees Pieter de mensen door naar collega's zoals Romanesco in Oisterwijk of Van Aarle in Tilburg waar hij zelf ooit stage had gelopen. Ondertussen verkocht zijn vrouw Rietje in de winkel de fotorolletjes en camera's. Vanaf eind jaren 60 werd het drukker met het ontwikkelen en afdrukken van de foto's die de mensen toen zelf gingen maken. Aanvankelijk werd alle 'amateurwerk' door Pieter zelf ontwikkeld en afgedrukt, maar toen het zelf fotograferen steeds populairder werd, werd dit overgelaten aan ontwikkelcentrales. Pieter stond zelf ook wel eens in de winkel, maar als er een buitenlandse werknemer van de steenfabriek in de winkel kwam, of mensen van Huize Assisië, dan riep hij altijd: Rietje, hier is unne klant voor jou! Hij voelde zich ongemakkelijk met de mensen die soms moeilijk te verstaan waren. Een geveugelde opmerking van hem was ook de gemoedelijke verzuchting "Jaja, het leven is zwaar voor een dorpsfotograaf!" Op 1 april 1982 sloot hij symbolisch de winkel. Joop Juijn nam de zaak over, maar Pieter en zijn vrouw bleven wel tot 1989 in het woonhuis wonen. In dat jaar verhuisden ze naar de Achthoevenstraat. Pieter overleed op 26 december 1997 in het Elisabethziekenhuis in Tilburg. Pieter werd in Udenhout bekend onder de naam 'Pieter Plaas'.

De familiefoto

Hoofdstuk 16

Familie VAN ROESSEL – VERHOEVEN

Boerenbestuurders

Lia Clement – Verhoeven en Frank Scheffers

Een van de prominente leden uit de familie Van Roessel is Jacobus – Kubke – van Roessel, die in 1899 één van de initiatiefnemers was voor de oprichting van de Boerenleenbank. Ook zijn kleinzoon Jan van Roessel uit Biezenmortel was bestuurlijk actief in de boerenstand als laatste voorzitter van de Udenhoutse Boerenbond en voorzitter van stichting Isidorus. Zijn achterneef Cees van Roessel uit de Molenhoefstraat heeft ook vele bestuurlijke functies op zijn naam staan zoals voorzitter van de KPJ, bestuurder van de ZLTO, Rabobank, melkfabriek en lid van de gemeenteraad.

Drie generaties boerenbestuurders

Besturen zit in het bloed

Cees van Roessel herinnert zich dat zijn vader Willem van Roessel ook bestuurlijk actief was in bijvoorbeeld de paardenverzekering, waarvoor hij schatter was. Twee à drie keer per jaar werden de paarden bekeken van de boeren, die zich voor de verzekering hadden aangemeld, waarbij men niet alleen lette of het vee zelf maar ook op de verzorging ervan. De schatters hielden zitting in verschillende Udenhoutse en Biezenmortelse cafés waar de boeren dan langs kwamen met hun paard. De schatters konden ook aan huis komen, maar dan was de premie wel wat duurder. Niet alleen de paarden van de boeren waren verzekerd bij de onderlinge paardenverzekering, maar bijvoorbeeld ook alle paarden van de melkfabriek. In de periode dat Willem van Roessel schatter was, waren Janus Keuninx en Frans van de Ven zijn medeschatters.

De mogelijkheden om na de lagere school verder te leren, werden voor een groot deel door de pastoor of de fraters bepaald. In welgestelde families was het gebruik dat de kinderen naar kostschool gingen. Willem van Roessel ging na de lagere school drie jaar naar kostschool van de fraters in Reusel. Zijn broer Frans ging op kostschool in Sint-Michielsgestel op de Ruwenberg. Ook de generatie van Cees van Roessel ging op kostschool. Moeder Van Roessel – van Mensfoort vond het bovendien belangrijk dat haar dochters een goede algemene ontwikkeling meekregen, zodat ook zij op kostschool gingen. Voor zoon Cees had pastoor Prinsen nog wat meer in gedachten. Zoals toen gebruikelijk was, werden in de zesde klas van de lagere school enkele jongens geselecteerd om na schooltijd Franse les te gaan volgen. Dat werd in feite beschouwd als een opstap om of frater te worden of naar het seminarie te gaan. Cees herinnert zich dat zijn ouders worstelden met de vraag of dit wel de juiste keuze was voor hun enige zoon. Ook hier was de invloed van de kerk/pastoor sterk voelbaar. Uiteindelijk besloot moeder Van Roessel raad te vragen bij rector Merckx, geestelijk adviseur bij de NCB, die haar verzekerde dat ze moest doen wat haarzelf het beste leek voor haar zoon. Dat was voor haar een bevestiging dat de kerk/pastoor niet alles hoefde te regelen, maar dat zij zelf ook andere keuzes kon maken. Uiteindelijk werd de beslissing genomen om zoon Cees naar de landbouwschool te sturen. Desalniettemin vond Cees wel dat hij naast zijn eigen bedrijf ook actief kon zijn in bestuursfuncties en de politiek. Cees nam wel altijd goed in ogenschouw dat de inzet voor de bestuurlijke functies niet ten koste mocht gaan van de aandacht voor het eigen gezin en bedrijf. In de praktijk kostte het vergaderen en doornemen van stukken toch veel tijd,

waardoor er minder tijd was voor het eigen boerenbedrijf. Het was niet altijd eenvoudig om 'nee' te zeggen op een verzoek om zitting te nemen in een bestuur.

Boerenbestuurders van het eerste uur

Op zondag 3 december 1899 was het druk in de boerderij van Kobus van Roessel in den Berkhoek. Hij had te gast:

Jan van Joosje Verhoeven uit de Kuil

Martien van Rooij uit den Duin

Joost van Heine Bertens uit den Biezenmortel

Janus Schapendonk bij de Oude Molen

Hannes Willems uit de Kuil

Willem Verhoeven uit den Berkhoek

Jan Martens uit de Bus aan de Gommelsestraat

Jan van Gorkum uit de Loonse Molenstraat

Jan Verhoeven uit de Houtsestraat

Kees van Rooij uit den Brand en

Tinus Heijmans uit de Groenstraat.

Ook was te gast pater Gerlacus van den Elsen, de voorman van de NCB. Die dag hebben ze samen de Boerenleenbank Udenhout opgericht. Het waren vooruitstrevende boeren, die hun toekomst versterkten door zich te organiseren. Drie jaar later werd op eenzelfde manier de Boerenbond opgericht, voor een deel met dezelfde bestuurders en opnieuw thuis op de boerderij van Kobus van Roessel in den Berkhoek.

Kubke van Roessel

Jacobus, beter bekend als Kubke van Roessel, was de eerste voorzitter van het bestuur van de Boerenleenbank met de titel van directeur. Hij was in 1902 tevens medeoprichter van de Boerenbond en in 1916 van de zuivelfabriek. Binnen de familie was er dusdanig respect voor Kubke van Roessel dat diens voornaam ook werd doorgegeven in de familie. De broer van Kubke gaf zijn oudste zoon Franciscus in 1898 de naam Jacobus mee als tweede doopnaam. Bij de jongste zoon Wilhelmus Josephus was dat blijkbaar ook de bedoeling, maar is dat per abuis niet in de burgerlijke stand opgetekend. Vandaar dat hij ook bekend is met de doopnamen Wilhelmus Josephus Jacobus van Roessel.

Jan van Roessel

Jan is een kleinzoon van Kubke van Roessel, geboren in Helvoirt, getrouwd met Annie Kolen en hij runde de boerderij in de Winkelsestraat 33 in Biezenmortel. Jan trad in de voetsporen van Kubke. Hij was de laatste voorzitter van de Udenhoutse Boerenbond. Begin jaren negentig kondigde zich een fusie aan van de zelfmengende Boerenbonden van Midden-Brabant. De overheid had afgekondigd dat er voortaan in de mengvoederfabriek slechts één soort voeder per productielijn mocht worden geproduceerd. Daarnaast was sprake van broodnodige schaalvergroting. Voor de Boerenbond Udenhout betekende dit dat het coöperatieve deel uit de organisatie verdween. De officiële afsplitsing van het "standsorganisatorische deel" gebeurde bij notariële acte van 28 december 1992 ten overstaan van notaris Mr. A. Hendrikx te Boxmeer door de gemachtigden, de heren Henk van Gorkom, Rien Pijnenburg en Jan van Roessel. De nieuwe naam van deze vereniging luidde "NCB afdeling Udenhout".

De familienaam Van Roessel

Volgens de website van het Meertens Instituut is de naam Van Roessel een toponiem of een herkomstnaam. De Udenhoutse heemkundige Ferdinand Smulders geeft in zijn artikel over oude Udenhoutse families de volgende verklaring: "Van Roessel is waarschijnlijk een spellinguitspraak voor van Roesel (van Reusel)". Het kan dan gaan om het dorp Reusel in de Kempen of het riviertje de Reusel dat ondermeer door Moergestel loopt. Het feit dat

stamvader Jan Aart Diercx zich Van Gestel noemde en het feit dat zijn nazaten met de familienaam Van Roessel door het leven gingen, zouden deze theorie kunnen onderschrijven.

De familienaam wordt in de meeste gevallen als Van Roessel geschreven. Een enkele keer is de naam verbasterd tot Van Roussel of Van Rusel. Ook de naam Van Roestel is een verschrijving en komt tegenwoordig nog voor in Tilburg en Berkel-Enschot.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam 397 keer voor in Nederland. Het overgrote deel, 305 personen, woonde toen in Noord-Brabant. In Udenhout woonden zeven personen met de naam. In Goirle, Helvoirt en Oisterwijk woonden ook relatief veel Van Roessels. In 2007 was het aantal personen in Nederland dat de naam Van Roessel droeg 642.

De stamhuizen

Jan van Roessel, die in 1623 in Oisterwijk met Ida Schraem trouwde, is de stamvader van de Udenhoutse Van Roessels. Hij werd ook wel Jan Aart Diercx van Gestel genoemd, zodat de oorsprong van de familie uiteindelijk waarschijnlijk in Moergestel gezocht moet worden. Jan van Roessel boerde in Oisterwijk op een boerderij van de Tafel van de Heilige Geest ofwel de Oisterwijkse armentafel. De boerderij stond aan het zogenaamde Groenpleyn, tegenwoordig een grasveld omsloten door de Spreeuwenburgerweg, Duifhuisweg en Sprendlingenstraat. Het ouderlijk huis van zijn vrouw Ida stond op het Groenpleyn zelf.

De Strijdhoeve

Cornelis, de kleinzoon van Jan van Roessel en Ida Schraem, huurde in 1723 de Grote Strijdhoeve. In die tijd was nog geen sprake van een kasteel, maar van een grote pachtboerderij met herenkamer. De eigenaren hadden de Grote Strijdhoeve verhuurd aan Elias Robben, Udenhouts eerste pastoor. Die verhuurde de hoeve door aan Cornelis van Roessel, behalve de achterste woning, de hof, het zomerhuis met de viswouwer, de helft van de boomgaard en een weiland voor het paard van de pastoor.

Later woonde Cornelis in den Berkhoek. In 1754 deelden zijn kinderen de nalatenschap van hun ouders. Daarbij kreeg zoon Laurens een huis, schuur, schop en 4 ½ lopense grond toebedeeld. Toen in 1809 de nalatenschap van Laurens Cornelis van Roessel en Jenne Maria Govert van Iersel werd gedeeld, maakte de boerderij in den Berkhoek geen deel meer uit van zijn erfenis. Een grote boerderij in de Groenstraat (nu nummer 91), afkomstig van zijn schoonfamilie, maakte wel deel uit van zijn nalatenschap. De boerderij behoorde oorspronkelijk toe aan de abdij van Tongerlo. Later is op deze grond door het convent van Oisterwijk (het vrouwenklooster de Catharinenberg in Oisterwijk) een hoeve gesticht. Deze boerderij werd geërfd door zijn zoon Peter van Roessel.

Laurens van Roessel had nog twee andere huizen in de Groenstraat. Zijn zoon Jacobus kreeg een huizing, nummer 227 met aangelegen erf en 3 ½ lopense grond. Die woning lag aan de zuidzijde van de Groenstraat tussen de huidige Achthoevenstraat en de Langenhof. Het andere huis stond in de Groenstraat op het Eijndeke, het had nummer 242 en er lag 10 lopense land en bos bij. Dat huis grensde aan de westkant aan de Armsteeg en werd toebedeeld aan schoonzoon Peter Peter Hamers getrouwd met Goverdina van Roessel. Deze boerderij moeten we zoeken ter plaatse van Groenstraat 94.

Loonse Molenstraat

Weliswaar kreeg Jacobus van Roessel een huis in de Groenstraat uit de nalatenschap van zijn ouders, maar hij vestigde zich toch elders, namelijk op de Loonse Molenstraat. Daar kocht hij samen met zijn zwager Peter Peter Hamers in 1796 van Andries van Tilburg als man van Petronella van der Schoor een huis, schuur, schop en bakhuis met aangelegen erf en een paar percelen akkerland, heide en moerputten. Deze boerderij stond aan de oostzijde van de Loonse Molenstraat ongeveer ter plaatse van de splitsing met het Moleneind. Een

jaar later kocht Jacob Laurens van Roessel wederom onroerend goed op de Loonse Molenstraat. En hij deed dit opnieuw met zijn zwager Peter Peter Hamers, die overigens dubbel familie was. Jacob was met Maria Peter Hamers gehuwd en Peter met Goverdina Laurens van Roessel. Ze kochten samen “een grote schone welgelegen hoeve bestaande uit een huizing, schop, paardenstal, halve schuur en half bakhuis, staande op het erf van Adriaan Bergmans, alsmede de hof, huisplaats en dam”. Behalve de boerderij maakten ook verschillende percelen akkerland, weiland, houtbos, turfveld en heide deel uit van de koop. De koopsom bedroeg het voor die tijd aanzienlijke bedrag van 5.040 gulden. Opmerkelijk is dat deze boerderij, net als die van zijn vader Laurens van Roessel, vroeger deel uitmaakte van de bezittingen van de abdij van Tongerlo. Uit het kadaster van 1832 blijkt dat deze gezamenlijk gekochte boerderij later volledig eigendom werd van Peter Hamers. Deze boerderij moeten we zoeken ongeveer ter plaatse van de Wilhelminahoeve, Loonse Molenstraat 14. De familie Van Roessel bleef wel eigenaar van de in 1796 gekochte boerderij op de Loonse Molenstraat, een andere boerderij daar ter plaatse en een burgerwoning.

Molenhoefstraat

Omstreeks 1903 kocht Cornelis van Roessel van de erfgenamen van de kinderen Slots een boerderij aan de Molenhoefstraat. De drie vrijgezel gebleven kinderen van Willem Slots en Catharina Piggen hadden hun boerderij omstreeks 1884 gesloopt en herbouwd. Het is de boerderij die nu bekend staat als de Dobbelhoeve. De reden van de verhuizing naar de Molenhoefstraat was, volgens de familieoverlevering, dat de vrouw van Cornelis van Roessel, Adriana Verhoeven, niet zo ver achteraf wilde wonen; In haar jeugd woonde ze in Helvoirt aan de Helvoirtsestraat (thans nummer 360) en dat was vlak bij het dorp. De boerderij op de Loonse Molenstraat werd aangehouden en verpacht. Volgens familieoverlevering bleek het niet eenvoudig een goede pachter te vinden voor de boerderij. Alleen door een gratis pachtperiode in het vooruitzicht te stellen kon de boerderij verhuurd worden. De boerderij aan de Molenhoefstraat werd later overgenomen door zoon Willem van Roessel. Zodra de volgende generatie de boerderij kon overnemen, moest beslist worden of de ouders daar bleven wonen of naar het dorp vertrokken. Willem van Roessel en zijn vrouw Marie van Mensfoort besloten naar het dorp te verhuizen. Ze trokken in bij de weduwe Veroude – Arts in de Slimstraat. Toen de weduwe Veroude naar Boxmeer vertrok, verhuisden Willem van Roessel en zijn vrouw naar de Kreitenmolenstraat (naast de Rabobank) en tenslotte naar de Heidestraat. Zoon Cees van Roessel nam de boerderij in 1969 over van zijn ouders. Vroeger was het een gemengd bedrijf met pluimvee, koeien, varkens en kleinschalige akkerbouw. Vanaf 1971 doet hij dit samen met zijn vrouw Leonie. Cees en Leonie moderniseerden en specialiseerden volop. De varkens en kippen maakten plaats voor melkkoeien en er werd een ligboxenstal gebouwd. In 1986 waagden ze op De Dobbelhoeve de stap naar het biologisch boeren en in 1999 werd de boerderijwinkel geopend.

Begin jaren '90 kon een bedrijf in de buurt worden overgenomen. Deze tweede stal vormde de inspiratiebron voor de naam 'De Dobbelhoeve'; Cees en Leonie hadden nu een dobbel (dubbele) hoeve. Zij hebben zo'n 17 jaar gedaan wat alle boeren na de oorlog deden: 'Hard groeien en veel produceren, zonder naar de vraag van de consument te kijken.' Deze manier van werken werd indertijd door de overheid gestimuleerd, met als uitgangspunt de angst voor voedselschaarste. 'Deze angst werd gevoed door de honger uit de oorlogstijden.' Volgens Cees was er in die tijd veel overproductie, 'men keek niet naar de kwaliteit, maar naar de kwantiteit. En de overheid subsidieerde volume-groei in plaats van innovatie. Er werd niet gekeken naar de vraag van de consument, terwijl het aanbod wel bleef groeien.' In die tijd bekwam Cees het gevoel dat dit niet de juiste manier was om landbouw te bedrijven. 'Het evenwicht was zoek. Deze manier van boeren kon volgens hem alleen maar tot overschotten leiden en hij had het gevoel dat dit niet goed kon zijn'. Toch was er in die tijd nauwelijks informatie over de negatieve gevolgen van het boeren. Cees is toen zelf op zoek gegaan en kwam erachter dat het allemaal niet klopte. In 1986 heeft hij het roer omgegooid en is als biologische boer verder gegaan.

De familie Van Roessel was een pionier in het biologisch boeren, een van de eerste in Noord-Brabant. 'In die tijd werden we met argusogen bekeken door de gangbare landbouwers en ook mijn ouders vonden het raar'. Vader Willem van Roessel zei in die tijd: 'Wat doe je nu toch jongen, daar zijn we net vanaf'. Hij was juist blij met alle modernisering en ontwikkelingen. 'De overstap ging niet vanzelf'. Vooral in de eerste jaren kwamen Cees en Leonie veel obstakels tegen. 'We moesten niet alleen ons handelen, maar ook ons denken veranderen. Zo zaaiden we het eerste jaar de maïs in dezelfde tijd als normaal, maar dan zonder de kunstmatige hulpmiddelen. Dat was niet zo'n succes, we moesten de datum van zaaien aanpassen aan de groeitijd en het klimaat. In het begin was het echt een ontdekkingstocht, we moesten nu luisteren naar de natuur, terwijl we die voorheen beïnvloedden. Er was nog maar weinig informatie. We hebben veel gehad aan onze ouders, die het ook zonder alle kunstmatige ingrepen deden. Verder volgden we onze eigen intuïtie. Dat waren wel moeilijke jaren.' In het begin van de jaren negentig kwam er steeds meer voorlichting over biologisch boeren. Er werden instituten en studieclubs opgericht, waar men elkaar informeerde'.

In april 1999 werd de boerderijwinkel geopend. Leonie werkte voor die tijd in de winkel van biologische kaasboerderij De Zwaluw, zo'n 500 meter bij De Dobbelhoeve vandaan. 'Indertijd werd De Zwaluw overgenomen en kon het winkeltje niet blijven bestaan. Toen is de familie Van Roessel de boerderijwinkel gestart. De voormalige klanten van De Zwaluw konden daar terecht. Inmiddels is de winkel drie keer verbouwd en het assortiment sterk uitgebreid.

Verhalen

Verklaring over noodweer

Op 3 juni 1725 legde Cornelis van Roessel samen met 17 andere inwoners van Udenhout ten behoeve van hun regenten een verklaring af dat in 1723 door zware hagel het boekweit, haver en gerst te velde was verhageld in de hele gemeente. Het jaar daarna is tot overmaat van ramp ook nog eens alle rogge bevroren. Het is niet met zekerheid te zeggen wat de reden is dat deze officiële verklaring voor de Oisterwijkse notaris is afgelegd.

Hoogstwaarschijnlijk zal de verklaring een lagere opbrengst van de plaatselijke belastingen over die jaren hebben moeten staven.

De stamreeks

- I. Diercx Aart in den Rusel
- II. Aart Diercx (circa 1580) x Geertruij Jan Corstiaans
- III. Jan van Roessel (Oisterwijk) x Ida Schraem
- IV. Jacob van Roessel (gedoopt te Oisterwijk, 1636) x Jenneke Schijven of Brueren
- V. Cornelis van Roessel (gedoopt te Oisterwijk, 1676) x Petronella van Iersel
- VI. Laurens van Roessel (gedoopt te Oisterwijk, 1720) x Joanna Maria van Iersel
- VII. Jacobus van Roessel (Udenhout, 1759) x Maria Hamers
- VIII. Franciscus van Roessel (Udenhout, 1797) x Wilhelmina Verhoeven
- IX. Cornelis van Roessel (Udenhout, 1858) x Adriana Verhoeven

Het gezin van Kees van Roessel en Jenna Verhoeven

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Wilhelmus Josephus (Willem)	10 maart 1902 Udenhout	M.M. van Mensfoort	2 oktober 1995 Udenhout
2	Franciscus Jacobus (Frans)	28 februari 1898 Udenhout	A.M. Bertens	13 oktober 1987 's-Hertogenbosch
3	Gerardina Clasina (Dina)	3 augustus 1899 Udenhout	J.F. Burgmans	28 november 1991 Udenhout

Kwartierstaat Van Roessel-Verhoeven

- 1 **Wilhelmus Josephus van Roessel** * 10 maart 1902 Udenhout + 2 oktober 1995 Udenhout
- 2 **Cornelis van Roessel** * 2 februari 1858 Udenhout + 27 januari 1937
x 10 mei 1897 Helvoirt
- 3 **Adriana Verhoeven** * 5 maart 1866 Helvoirt + 31 mei 1946 Udenhout
- 4 **Franciscus van Roessel** ~ 27 september 1797 Udenhout + 18 mei 1868 Udenhout
x 17 augustus 1853 Udenhout
- 5 **Wilhelmina Verhoeven** * 6 december 1821 Udenhout + 18 mei 1885 Udenhout
- 6 **Nicolaas Verhoeven** * 31 juli 1838 Helvoirt + 27 april 1899 Breda
x 27 april 1860 Helvoirt
- 7 **Gerardina Verhoeven** * 24 mei 1829 Helvoirt + 22 december 1898 Helvoirt
- 8 **Jacobus van Roessel** ~ 12 juli 1759 Udenhout + 10 februari 1838 Udenhout
x 28 april 1793 Loon op Zand
- 9 **Maria Hamers** ~ 12 oktober 1770 Udenhout + 13 december 1851 Udenhout
- 10 **Peter Verhoeven** ~ 25 mei 1780 Udenhout + 8 oktober 1839 Udenhout
x 27 mei 1819 Udenhout
- 11 **Petronella de Brouwer** ~ 12 oktober 1793 Oirschot + 17 juni 1872 Udenhout
- 12 **Nicolaas Verhoeven** ~ 18 september 1800 Helvoirt + 2 mei 1828 Helvoirt
x 7 mei 1826 Helvoirt
- 13 **Maria Verhoeven** ~ 11 mei 1800 Helvoirt + 10 november 1852 Helvoirt
- 14 **Jacobus Verhoeven** ~ 7 mei 1778 Udenhout + 12 februari 1870 Helvoirt
x 13 april 1815 Udenhout
- 15 **Maria Heijmans** ~ 9 februari 1790 Udenhout + 11 juni 1840 Helvoirt
- 16 **Laurens van Roessel** ~ 27 mei 1720 Oisterwijk [] 16 april 1808 Udenhout
x 24 november 1743 Oisterwijk
- 17 **Joanna Maria van Iersel** ~ 13 januari 1724 Udenhout [] 12 mei 1801 Udenhout
- 18 **Peter Hamers** ~ 6 april 1703 Oisterwijk [] 10 februari 1778 Udenhout
x 1 november 1767 Tilburg
- 19 **Magdalena van der Schoot** ~ 26 december 1738 Tilburg [] 22 januari 1781 Udenhout
- 20 **Adrianus Verhoeven** ~ 18 februari 1736 Udenhout + 17 januari 1814 Udenhout
x 7 mei 1775 Udenhout
- 21 **Henrica van Roessel** ~ 20 oktober 1746 Udenhout + 15 november 1815 Udenhout
- 22 **Mathijs de Brouwer** ~ 15 december 1744 Best + 10 juni 1816 Oirschot
x 23 januari 1780 Oirschot
- 23 **Wihelmina van Rosendael** ~ 1 mei 1759 Best + 3 april 1818 Eindhoven
- 24 **Francis Verhoeven** ~ 9 juli 1766 Helvoirt + 21 februari 1812 Helvoirt
x 5 mei 1799 Helvoirt
- 25 **Joanna Smeijers** ~ 10 maart 1765 Helvoirt + 8 december 1839 Helvoirt

- 26 **Arnoldus Verhoeven** ~ 17 februari 1756 Udenhout + 22 februari 1832 Helvoirt
x 19 mei 1799 Helvoirt
- 27 **Petronella Vermeer** ~ 17 juli 1767 Helvoirt + 15 oktober 1818 Helvoirt
- 28 **Laurens Verhoeven** ~ 7 juli 1751 Haaren [] 24 mei 1806 Udenhout
x 15 september 1776 Oisterwijk
- 29 **Maria Burgmans** ~ 7 augustus 1747 Udenhout [] 12 maart 1782 Udenhout
- 30 **Gerardus Heijmans** ~ 15 oktober 1758 Udenhout + 17 augustus 1828 Udenhout
x 2 mei 1784 Oisterwijk
- 31 **Adriana Bertens** ~ 3 augustus 1764 Udenhout [] 14 oktober 1791 Udenhout

Familieleden

Johannes van Roessel, priester op de boerderij

Johannes van Roessel (1801-1886) werd priester gewijd. Hij was in 1801 geboren als zoon van Jacobus Laurens van Roessel en Maria Hamers. Hij werd op 17 maart 1832 gewijd in Munster en werkte als priester in Antwerpen. Dat lag hem blijkbaar niet zo goed. Hij ging weer bij zijn familie wonen en heeft zijn verdere leven als boer gewerkt met alle klussen die op een boerderij te doen waren. Hij hielp de parochies in de buurt van Udenhout wel eens met het lezen van een H.Mis, wat hij ook devoot deed. Hij overleed in 1886. De overlijdensaangifte werd gedaan door zijn neef Jacobus van Roessel, zoon van Franciscus van Roessel en Wilhelmina Verhoeven.

Annie van Roessel – Kolen, heemkunde

Annie van Roessel – Kolen heeft veel werk verzet voor de heemkunde, in het bijzonder van Biezenmortel. Vooral haar omvangrijke fotocollectie heeft zij ten nutte gemaakt voor publicaties en tentoonstellingen. Dat deed zij via de de Heemkundekring De Kleine Meijerij Oisterwijk, de gemeente Haaren en vooral ook via Heemcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel, waar zij heeft bijgedragen aan de vele publicaties onder regie van het Schrijversteam.

De familiefoto

Hoofdstuk 17

Familie SCHOLTZE – VERMEULEN

Stationskoffiehuis

Bert van Asten

De familie Scholtze wordt in Udenhout al snel gekoppeld aan café De Schol aan de Stationsstraat, dat zijn naam dankt aan deze familie. De locatie is in 1882 gebouwd als een stationskoffiehuis recht tegenover het in 1881 geopende Udenhouts station.

Koffie tegenover het station

Op 4 juni 1881 passeerde de eerste trein

Het station is geopend in 1881 na voltooiing van de spoorlijn Tilburg – Den Bosch. Het stationsgebouw was al in 1880 tot stand gekomen. Op 4 juni 1881 passeerde de eerste trein het Udenhouts station. Vanaf 4 juli 1881 konden reizigers viermaal per dag op de trein stappen, zowel richting Tilburg als richting Den Bosch.

Bartje de Rooij bouwde een houten koffiehuis

De ondernemende Bartje de Rooij stond aan de wieg van de Steenfabriek Udenhout van de familie Weijers en later bouwde hij zijn eigen steenfabriek St.-Joseph aan de Haarensbaan. Ver voor die tijd zag hij al brood in de komst van een spoorlijn en een station, waar passagiers zouden in- en uitstappen. Hij bouwde recht tegenover het station een koffiehuis. Treinreizigers konden er even wachten met een kopje koffie of er na een vermoeiende treinreis wat rusten, voordat men te voet naar het dorp liep. In die tijd heette de straat de Parallelweg, omdat de weg parallel liep aan de spoorlijn.

Later werden er nog twee stationskoffiehuizen gebouwd, een op de hoek van de huidige Kreitenmolenstraat en de Stationsstraat, het latere café De Weijer, en een aan de andere kant van de Kreitenmolenstraat, uitgebaat door de familie Mutsaers, waar later taxibedrijf Van Nunen werd gevestigd.

De eerste kastelein van het koffiehuis van Bartje de Rooij was Hendrik van der Meijden, een zwager van Bartje de Rooij. Hendrik was in 1850 geboren in Dongen en was getrouwd met Maria de Rooij, die net als haar broer Bartje was opgegroeid in café 't Gommelen, waar haar vader naast het café ook een klompenmakerij had. Twee broers werden frater, net zo ondernemend als de andere familieleden. Naar frater Mattheus de Rooij is op Korvel in Tilburg het frater Mattheushof genoemd.

Bij het aanmelden van het koffiehuis op de gemeente in 1882 liet Hendrik van der Meijden weten dat er ook een beugelbaan was aangelegd. Hendrik overleed in 1887 waarna zijn weduwe het bedrijf voortzette. In 1908 ging de herberg over op Gerardus van Drunen en daarna op Jan van Garderen.

Harrie Scholtze werd kastelein

Vanaf 1913 was Harrie Scholtze de kastelein van het stationskoffiehuis. Harrie was geboren op 30 september 1873 als Frederik Hendrik Scholtze. Hij was timmerman op de steenfabriek van de familie Weijers en had daar een timmerwinkel en hij bleef dat ook combineren met zijn stationskoffiehuis. Hij mocht zelfs zijn 25-jarig jubileum op de steenfabriek vieren. Harrie trouwde op 10 juni 1902 op 28-jarige leeftijd met de 25-jarige Eva Vermeulen uit Gilze-Rijen.

In 1913 verzekerde Harrie zijn inventaris tegen brand. Aan de hand van bewaardgebleven polissen van de brandverzekering kunnen we de geschiedenis van het pand nauwkeurig reconstrueren. We volgen de polissen.

In 1913 was de waarde van de inventaris f395,- bestaande uit een biljart (f100,-), stoelen, tafels en banken (f70,-), likeuren en dranken (f70,-), glaswerk (f40,-) en verder varkens, geiten, hooi en stro. Er was aan het koffiehuis een boerderijtje verbonden, ongetwijfeld om wat meer inkomsten te hebben. De genoemde inventaris was aanwezig in een stenen huis met berging waarin een bierhuis zonder logement was gevestigd, staande te Udenhout bij het station in wijk C ongenummerd.

Het ging kennelijk goed met het bedrijf van Harrie, want op 25 augustus 1917 verhoogde hij zijn verzekering. De waarde van de huiselijk inboedel was nu f1.400,-, die van de gehele koffiehuisinventaris f500,-. De geiten, een varken, hooi en stro en tuingereedschap waren verzekerd voor f100,-. Het onroerend goed werd nu omschreven als: koffiehuis en klein landbouwbedrijf, door een gezin bewoond, staande wijk C nummer 179 aan de Parallelweg te Udenhout, op enige afstand belend aan een gebouw van steen en hout, dienende tot timmermanswerkplaats. De polis maakte ook melding van een specifieke horeca-uitsluiting, namelijk: uitgesloten is schade toegebracht aan het biljart door het breken van lampen, springen van glazen en het daarop werpen van of neerleggen van sigaren of lucifers. De koffiehuishouder werd tevens gewezen op de verplichting de verzekeringsmaatschappij kennis te geven van elke andere verlichting dan door gewone olie, petroleum, steenkoolgas of elektriciteit geleverd door een gemeentelijke centrale.

Een paar maanden later, op 30 oktober 1917, kon Harrie Scholtze het koffiehuis van Bartje de Rooij kopen. Bij akte, verleden bij Notaris J.M.H. Vroemen te Udenhout, kocht Frederik Hendrikus Scholtze, timmerman van beroep, van Lambertus de Rooij, een huis waarin koffiehuis met verlot, onder de gemeente Udenhout tegenover het station, met stallingen, beugelbaan, erf en tuin voor een bedrag van f3.200,-. Op 23 februari 1918 beschreef de verzekeringsmaatschappij het pand als door een gezin bewoond, waarin herberg en klompenmakerij, staande wijk C 179 aan de Parallelweg te Udenhout met annex een bijbouw, waarin op kleine schaal een landbouwbedrijf kon worden uitgeoefend. Er behoorde ook een schuur toe, gebouwd van steen en hout dienende tot berging voor een bedrag van f300,-.

Op 27 maart 1931 werd er een polisaanhangsel afgegeven met de mededeling dat de verzekering voortaan liep ten name van Frederik Hendrikus Scholtze, Johannes Martinus Scholtze, Cornelus Antonius Maria Scholtze (volgens de burgerlijke stand Cornelis Antonius zonder Maria) en Mejuffrouw Maria Gerarda Scholtze, echtgenote van den Heer W.A. van den Bosch, drie kinderen van Harrie Scholtze en Eva Vermeulen. De andere drie kinderen waren overleden. In de opstalpolis werd opgenomen dat de opstallen bestonden uit twee woningen, die onderling niet geheel waren gescheiden door steen. Het ging waarschijnlijk om een verbinding door middel van bijvoorbeeld een deur. In elk pand woonde een gezin. De panden waren genummerd als Wijk C nummers 202 en 203 aan de Parallelweg te Udenhout. Het koffiehuis was gevestigd in C 202. In de gebouwen was in 1931 geen hooi, oogst of klein vee geborgen. De polis vermeldde ook de verkoop van sigaren.

De treinen raasden voortaan voorbij

Vanaf 1924 kwam er concurrentie van de buslijn Tilburg – Den Bosch van de busonderneming Halciad. De bus stopte bij het gemeentehuis in Udenhout en bracht haar reizigers naar de Heuvel in Tilburg. De bus reed weliswaar niet zo snel als de trein, maar de reizigers hadden geen loopafstand meer van het dorp naar het Udenhouts station en van het Tilburgs station naar de stad. Dat had flink effect op het aantal treinreizigers. Stapten er in 1920 nog 28.673 reizigers op te Udenhout, in 1933 was dat aantal gedaald naar 17.220. Derhalve een daling van ongeveer 80 per dag naar ongeveer 50 per dag.

Het leidde tot het sluiten van het station voor personenvervoer op 15 mei 1938. Na de oorlog ging het station nog een paar jaar open, maar op 14 mei 1950 viel het doek definitief.

Kees Scholtze

Intussen had Kees Scholtze zijn vader opgevolgd als kastelein van het koffiehuis. Op 31 augustus 1932 ging de inboedel en de inventaris in het koffiehuis over op naam van Cornelis Antonius Maria Scholtze, lederbewerker te Udenhout. Op 13 december 1938 ging de opstalpolis over naar Cornelis Antonius Maria Scholtze, lederbewerker te Udenhout, als eigenaar. De omschrijving bleef onveranderd. Kees trouwde in 1930 met Trees Hoezen (1908-1987). Uit hun huwelijk zijn acht kinderen geboren.

Na het sluiten van het station heeft het Stationskoffiehuis vele decennia lang aan het einde van de werkdag en vooral aan het eind van de werkweek goede klandizie gehad aan de arbeiders van de steenfabriek. Overdag werd de klantenkring vooral gevormd door middenstanders, die een borrel kwamen drinken. Voor beide partijen was het een stamcafé. In de jaren zestig werd de naam café De Schol. Het stond vanaf die tijd vooral bekend van carnaval en er vonden vele bruiloften en partijen plaats. De naam De Schol heeft het bij de overgang naar opvolgende uitbaters tot op de dag van vandaag behouden.

De familienaam Scholtze

De familie Scholtze stamt uit Braunschweig (Brunswijk) Duitsland, in de deelstaat Nedersaksen. In de roerige jaren van zo rond 1790 trokken talrijke huurlegers door Europa. Zo ook een soldaat (Jan) Coenraad Scholtze. Hij huwde te Woerden op 4 februari 1798 met de Udenhoutse Anna Maria Schoenmakers. In de huwelijksakte staat vermeld dat Jan Coenraad kanonnier was in de 4de compagnie van het alhier garnizoen houdende bataljon artillerie. Uit een akte van 14 mei 1799 blijkt dat Coenraad, kanonnier bij het tweede bataljon artillerie in de vierde compagnie van kapitein Pröbsting, dan krijgsgevangene is in Engeland. Zijn vrouw Maria Schoenmakers machtigt Antonij van Turnhout om naar Den Haag te reizen en daar het geld te halen dat haar rechtens toekomt als traktement voor zijn dienst.

Later werd deze Jan Coenraad Scholtze bode voor de gemeente Udenhout.

De familienaam is een zogenaamde beroepsnaam. Schulze is Duits voor Burgemeester of schout. De familienaam komt in 1947 in Nederland slechts 70 keer voor, waarvan 50 keer in Brabant. In Udenhout wonen dan 18 dragers van de naam Scholtze. Anno 2007 is de familie nog steeds niet erg groot; in heel Nederland wonen dan 84 personen met die naam.

De stamhuizen

Jan Coenraad Scholtze woonde, volgens een artikel dat Kees van Iersel schreef over de familie Scholtze, in een dubbel woonhuis in de Slimstraat, naast de Ploegweide. Het huis is niet exact te lokaliseren. Het had in de volksmond de naam "Varkenskooi".

Jan Coenraad Scholtze is de stamvader van twee families Scholtze.

De ene familie Scholtze staat in het dorp bekend als de familie Scholtze van het postkantoor. De familie heeft jarenlang van generatie op generatie de posterijen van Udenhout verzorgd. Kleermaker Kees van Iersel van de Kreitenmolenstraat 108 was getrouwd met Anna Scholtze. Maar in de mannelijke lijn komt deze familietak niet meer voor in Udenhout of Biezenmortel

De andere familie Scholtze, die in dit familieboek wordt besproken, is het meest bekend van café De Schol. Kinderen van Keesje Scholtze wonen nog altijd in Udenhout. Geen ander pand dan dat van café De Schol past bij deze familie.

Verhalen

Arbeiders van de steenfabriek

Harrie Scholtze trouwde in 1902, zoals vermeld, met de 25-jarige Eva Vermeulen, afkomstig van Rijen. Vader en vier broers waren arbeiders van de steenfabriek van Weijers.

In 1890 kwam Jan Baptiest – Ties of Tiest genoemd – Vermeulen met zijn hele gezin vanuit Rijen naar Udenhout om te komen werken op de in aanbouw zijnde steenfabriek van de familie Weijers. Vier van zijn zonen – Janus, Koob, Graard en Peer – wisten zich alle vier op te werken tot leidinggevende. Zo hield Peer toezicht op de leemputten, dat hij volgens de overlevering met straffe hand deed. Er is een prachtige foto bewaard gebleven waar de vier broers Vermeulen op de voorgrond staan van alle medewerkers van de steenfabriek.

Ongeveer driekwart van de arbeiders was van buiten Udenhout. De mensen kwamen naar Udenhout, omdat in hun eigen omgeving geen geschikt werk te krijgen was of omdat bij de steenfabriek alles op tarief stond waardoor er iets meer te verdienen was. Dat gold zeker voor jonge mensen. De families Treffers en Timmers kwamen uit Waspik. Van Delft kwam ook uit de Langstraat, de familie Goutziers kwam uit Etten-Leur, de familie Van Osch uit Kerkdriel, Vermeulen uit Rijen, Spaan uit Aert (Gld), Nelissen uit de Ooipolder etc. Ties Elands, de vader van Willem Elands, kwam rond 1900 vanuit Rijen op de steenfabriek werken. Jan ten Have kwam oorspronkelijk uit Esbeek. Zijn vader werkte op de steenfabriek in Udenhout en ging elke dag op en neer met de fiets. Hij was geboren in Zeddum, dus al eerder van daaruit naar Brabant gekomen. Met de fiets naar het werk komen veranderde net na de oorlog. Harrie Potters uit Oisterwijk reed met een GMC, een kleine oude Engelse legervrachtwagen personeel voor de steenfabriek. De wagen was eigendom van de steenfabriek. Op de laadbak van die vrachtwagen had Kees Scholtze een houten keet gebouwd. Hij reed 's ochtends om half zes weg en keerde tegen zeven uur terug met een stuk of 15 arbeiders uit de Langstraat. 's Avonds was er een rit in omgekeerde richting. Zo waren er ook pendeldiensten met vrachtwagens naar Den Bosch en Sint Michielsgestel. Later werden de vrachtwagens verruild voor personeelsbusjes. Uit Tilburg kwamen nog lang arbeiders met de lijnbus Tilburg – 's-Hertogenbosch. Zij stapten uit bij 't Gommelen en liepen dan naar de steenfabriek en na de werktijd liepen ze terug naar 't Gommelen om weer op te stappen en dat elke dag.

Nog even naar het gezin Vermeulen. Naast de vier broers en Eva, de vrouw van Harrie Scholtze, was er nog een zus. Francisca huwde Cornelis Vercammen uit Udenhout. En een van de broers – Peer – trouwde Anna Vercammen, een zus van Cornelis.

Een typische Udenhoutse kleur steen

Tot 1968 werden er op de Udenhoutse steenfabriek alleen rode stenen gemaakt, want de Udenhoutse leem gaf zonder toevoegingen rode stenen door het ijzergehalte van de leem. Piet Scholtze liet in 1966 een huis bouwen in de Tuinstraat op de hoek van de Hofstraat. Dit huis is een goed voorbeeld van de typisch Udenhoutse kleur van rood met een paarsige gloed, dus zonder kleurtoevoegingen. Het is ook een voorbeeld van de mooie handvormstenen van de steenfabriek Udenhout.

Ook hotel Wilshof in de Kreitenmolenstraat is met dezelfde steensoort gebouwd.

Pilsje

Er wordt een anekdote verteld over een Udenhoutse vrijgezel, die wegens openbare dronkenschap was opgepakt en een tijdje in de Koepel te Brede had moeten verblijven. Bij

terugkomst in Udenhout stond zijn familie hem op te wachten op het station. Het eerste wat de goede man deed was bij Scholtze binnenlopen en een lekker pilsje nemen, want dat had hij enige tijd moeten missen.

De stamreeks

- I. Heinrich Schultze
- II. Christoph Arend Schultze x Elisabeth Beckmann
- III. (waarschijnlijk) Henrietta Dorothea Schultze (Braunschweig, 1741) bij onbekende vader
- IV. Jan Koenraad Scholtze (Braunschweig, 1764) x Anna Maria Schoenmakers
- V. Maria Scholtze (Udenhout, 1809) (mogelijke vader volgens aantekening in het doopregister de militair Nicolaas Brouwers)
- VI. Johannes Scholtze (Udenhout, 1835) x Cornelia Robben
- VII. Fredericus Henricus Scholtze (Udenhout, 1873) x Eva Vermeulen

Het gezin van Harrie Scholtze en Eva Vermeulen

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Johannes Martinus Cornelis (Jo)	4 april 1903 Udenhout	A. Sniijders	31 oktober 1970 Udenhout
2	Johanna Maria	18 juni 1904 Udenhout		20 juni 1927 Druten
3	Cornelis Antonius (Kees)	13 januari 1906 Udenhout	T.A. Hoezen	25 december 1984 Udenhout
4	Maria Gerarda (Marietje)	23 juni 1911 Udenhout	W.A. van den Bosch	7 december 1974 Boxtel
5	Godefrida Francisca (Frieda)	31 december 1916 Udenhout		31 maart 1927 Udenhout
6	Catharina Johanna	21 maart 1918 Udenhout		3 april 1919 Udenhout

Kwartierstaat Scholtze-Vermeulen

- 1 **Johannes Martinus Cornelis Scholtze** * 4 april 1903 Udenhout + 31 oktober 1970 Udenhout
- 2 **Fredericus Henricus Scholtze** * 30 september 1873 Udenhout + 25 maart 1960 Udenhout
x 10 juni 1902 Udenhout
- 3 **Eva Vermeulen** * 8 februari 1877 Gilze-Rijen + 14 november 1920 Udenhout
- 4 **Johannes Scholtze** * 25 september 1835 Udenhout + 29 november 1902 Udenhout
x 5 mei 1869 Udenhout
- 5 **Cornelia Robben** * 7 april 1845 Oisterwijk + 11 september 1913 Leiden
- 6 **Jan Baptist Vermeulen** * 8 juni 1832 Gilze-Rijen + 28 februari 1913 Udenhout
x 22 april 1869 Oosterhout
- 7 **Johanna Vermeulen** * 10 september 1842 Alphen en Riel + 28 februari 1913 Udenhout
- 8 **Nicolaas Brouwers**
o~o
- 9 **Maria Scholtze** ~ 16 april 1809 Udenhout + 7 juli 1875 Udenhout
- 10 **Johannes Robben** * 13 november 1816 Oisterwijk + 1 juni 1854 Oisterwijk
x
- 11 **Johanna van Kasteren** * 25 september 1817 Oisterwijk + 5 mei 1874 Udenhout

- 12 **Gerardus Vermeulen** ~ 31 december 1791 Riel + 30 juni 1837 Gilze-Rijen
x 27 februari 1829 Gilze-Rijen
- 13 **Anna Catharina van Dongen** ~ 23 december 1795 Rijen + 22 maart 1844 Gilze-Rijen
- 14 **Jacobus Vermeulen** * 11 augustus 1813 Goirle + 7 december 1852 Alphen en Riel
x 25 augustus 1838 Alphen en Riel
- 15 **Anna Maria Meeuwes** ~ 6 december 1807 Alphen en Riel + 24 oktober 1854 Alphen en Riel
- 18 **Jan Koenraad Scholtze** * 4 maart 1764 Braunschweig + 13 februari 1854 Udenhout
x 4 februari 1798 Woerden
- 19 **Anna Maria Schoenmakers** ~ 25 maart 1769 + 18 januari 1849 Udenhout
- 20 **Hermanus Robben** ~ 11 april 1769 Oisterwijk + 17 november 1850 Oisterwijk
x 8 mei 1796 Oisterwijk
- 21 **Hendrina van Leuven** ~ 20 maart 1775 Oisterwijk + 14 april 1848 Oisterwijk
- 23 **Hendriena van Kasteren** ~ 20 november 1794 Oisterwijk + 21 juli 1868 Oisterwijk
- 24 **Johannes Vermeulen** ~ 23 september 1745 Riel [] 2 september 1800 Riel
x 29 mei 1774 Hilvarenbeek
- 25 **Adriana van Eijck** ~ 30 december 1754 Alphen [] 9 januari 1795 Riel
- 26 **Willem van Dongen** * ±1752 Rijen + 22 december 1835 Gilze en Rijen
x 2 mei 1784 Gilze en Rijen
- 27 **Elisabeth van der Schoof** ~ 2 september 1759 Dongen + 30 augustus 1828 Gilze en Rijen
- 28 **Adriaan Vermeulen** ~ 31 juli 1785 Gilze + 21 november 1835 Alphen
x 19 november 1810 Goirle
- 29 **Josephina van Puijenbroek** ~ 18 februari 1787 Goirle + 17 januari 1824 Alphen
- 30 **Theodorus Meeuwes** ~ 29 oktober 1779 Alphen + 1 april 1849 Alphen en Riel
x 12 mei 1805 Hilvarenbeek
- 31 **Johanna Meeuwesen** ~ 14 juni 1776 Gilze + 20 juni 1813 Alphen

Familieleden

Cees Scholtze, voorzitter S.v.S.S.S.

Na Hendrik Janssen is Cees Scholtze (zoon van Kees Scholtze en Trees Hoezen) de langstzittende voorzitter van S.S.S. geweest, van 1980 tot 1990. De jaren tachtig waren sportief gezien rustige, stabiele jaren. De vereniging was ongeveer 30 elftallen groot. Het eerste elftal promoveerde en degradeerde niet. In 1983 en 1984 kwam Feyenoord op bezoek op het Udenhoutse sportpark. Cees zelf wist bestuurders te motiveren en was een belangrijke drijfveer voor de supportersvereniging. De belangrijkste blijvende verdienste van Cees Scholtze kwam na zijn voorzitterschap. In 1990 werd het sportpark Zeshoeven verzelfstandigd. Er kwam een Stichting Exploitatie Sportpark Zeshoeven met Cees Scholtze als bestuurslid naast Jan Elands en Ad van Woudenberg. In 1989 nam Cees samen met Jan Elands en Ad van Woudenberg het initiatief tot de bouw van een tribune, een project van 260.000 gulden.

Harrie Scholtze, oppersauwelèèr

Harrie van Kiskes (zoon van Kees Scholtze en Trees Hoezen) was van 1974 tot 1978 oppersauwelèèr van de Haozenpot. Hij heeft zijn plezier in tonpraoten allengs opgebouwd en

zijn eerste echte buut was op de bruiloft van een familielid, die werd gevierd in café De Schol. Om zijn tonpraoten bij het Udenhoutse carnaval voor te bereiden, fietste Harrie door het dorp en deed zo zijn ideeën op. Hij zag de gaten in nieuwe straten, de verwaarloosde tuintjes van drukke bestuurders, de nieuwe stallen van de boerenwethouders, etc. In 2006 stond er een interview met Harrie Scholtze in het Brabants Dagblad: *Zijn hele leven speelt hij al toneel, trok rond met een toneelstuk vanuit de NCB over sociale problemen bij boeren en speelde ook toneel in militaire dienst. "Ik heb geen last van bühnevrees", zegt hij. Als Harrie van Kiskes vertelt hij over zijn fietstochten door Udenhout.*

Harrie Scholtze heeft in Oisterwijk een keer een optreden verzorgd met een varkentje van een paar weken. Dat had hij gehaald bij Ad Vermeer op 't Winkel. Harrie had Ad gevraagd of het varkentje ook kon kwèken. "Knijpt 'm maar in z'ne buik", was het antwoord. Het werkte perfect.

Een ander jaar had Harrie in navolging van beelden op de Duitse televisie zijn hele buut op rijm gezet. Nou, dat werd in Udenhout allerm minst gewaardeerd. Harrie deed diezelfde buut in Oisterwijk, en kreeg een langdurige staande ovatie.

Harrie Scholtze had decennialang gouden handen bij de realisatie van de Udenhoutse carnavalskrant de Keutel.

Naast deze humoristische carrière heeft Harrie Scholtze vele functies verricht voor de Udenhoutse parochie. Hij heeft ook zo'n twintig jaar lezingen gegeven van een uur door geheel Nederland voor volle zalen met ouders die een kind hadden verloren. Hij kreeg hiervoor de pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice.

Piet Scholtze, raadslid

Piet is een zoon van Kees Scholtze en Trees Hoezen. Piet is in zijn lagere-schooltijd twee jaar lang verpleegd in Huize St.-Felix en daarna drie jaar in een sanatorium in Wijk aan Zee. Na zijn ziekte kon hij beginnen op de Udenhoutse steenfabriek als kantinehulp. Via studie en een administratieve loopbaan werd hij uiteindelijk directeur van West-Europa's grootste baksteenindustrie.

Bij de Udenhoutse gemeenteraadsverkiezingen van 1962 kondigde zich een verandering aan. De jarenlange samenstelling van de raad, bestaande uit de werknemers, de boeren en de middenstanders, wijzigde zich. Er was een nieuwe politieke groepering opgericht met als representanten Dolf Kokke, in het dagelijkse leven leraar in het voortgezet onderwijs, Piet Scholtze, geboren en getogen Udenhouter die als administrateur werkzaam was op de steenfabriek, en Hendrik Janssen, directeur van de melkfabriek. Bij de verkiezingen heette de lijst van de nieuwe fractie in de volksmond "de sportlijst". In feite ging de aandacht vooral uit naar vernieuwing en verbetering van het Udenhoutse onderwijs. In 1962 kwamen Dolf Kokke en Piet Scholtze in de raad. In 1966 ook Hendrik Janssen. In dat jaar werd Dolf Kokke wethouder. In 1970 werden voor die partij Piet Naalden en Ben Jongbloets als raadslid gekozen, beiden met voorkeursstemmen. In 1978 kwamen de grote landelijke politieke partijen op bij de gemeentelijke verkiezingen. Het was het jaar dat de partij "Udenhouts Belang" opging in het CDA. Het was ook het jaar dat Piet Scholtze na 16 jaar raadswerk stopte.

Piet Scholtze was ook voorzitter van het bestuur van De Eikelaar.

Familiefoto

Hoofdstuk 18

Familie VAN STRIJDHOVEN – VAN IERSEL

Op bedevaart

Bert van Asten en Kees van Kempen

Vele dorpsgenoten vinden nog elk jaar de weg naar Peerke Donders in Tilburg, de Heilige Eik in Oirschot, de Zoete Moeder van Den Bosch, Sint-Jozef in Smakt, Maria in Scherpenheuvel, Handel, Kevelaer of Hakendover, vaak op eigen gelegenheid. Sommige bedevaarten vinden nog georganiseerd plaats, zoals de Maria-bedevaart naar Kevelaer of de Stille Omgang in Amsterdam. Voor zo'n georganiseerde bedevaart zijn zogenaamde broedermeesters nodig, die de bedevaart regelen, waar mensen zich kunnen opgeven en die het geld innen van de leden. Kees van Strijdhoven was tientallen jaren de broedermeester voor de Maria-bedevaart naar Hakendover.

De broedermeester regelt een bedevaart

Tegen ziekte en nood

Mensen vinden steun in het geloof. Vroeger uitte zich dat wat meer in bedevaarten, vaak bedevaarten met een speciaal doel. We noemen er een paar.

De hele maand september waren er bedevaarten naar Bokhoven, een plaats waar de Heilige Cornelius wordt vereerd. Zijn kerkelijke feestdag is 16 september. Elke plaats had zijn eigen dag. Voor Udenhout was dat de eerste dinsdag na 17 september. Cornelius beschermt de mensen onder andere tegen vallende ziekte, jicht, kinkhoest en reumatiek.

De Sint-Jobverering in Enschoot is waarschijnlijk ontstaan in de tweede helft van de 19^e eeuw. In 1862 ontving de Enschootse pastoor toestemming tot zegening van Jobwater. Iedereen die tussen 10 en 17 mei de Enschootse kerk bezocht, er biechtte en te communie ging, ontving een volle aflaat. Voor de oorlog bezochten jaarlijks wel 25.000 mensen de kerk van Sint-Job, vooral vanuit Tilburg. Er stonden vele kraampjes, waar onder andere zoute scharren werden verkocht. Sint-Job werd vereerd tegen de pest en zweren.

Men bad tot de heilige Donatus tegen bliksemnslag, tot Rita voor mooi weer, tot Sint-Jan de Doper tegen hoofdpijn, tot Appolonia tegen tandpijn, tot Gerardus Majella voor de bekering van een zondaar, tot Antonius van Padua voor verloren voorwerpen en tot Clemens Hofbauer voor hopeloze zaken. Boeren trokken op Tweede Pinksterdag naar Loon op Zand naar Gerlachus voor een gezonde varkensstapel. Men ging naar Sint-Antonius Abt in Chaam tegen netelroos. Vrijgezellen trokken naar de Moer, naar Anna en Joachim, "naar Sint-Anneke voor een manneke".

Voor veel mensen was een bedevaart een gelegenheid om extra te bidden, voor veel jeugd was het een mogelijkheid dat jongens en meisjes elkaar konden ontmoeten. Spotters noemden bedevaartplaatsen meidenmarkten.

Maria-bedevaarten

In mei is het de tijd om naar Den Bosch te gaan. Vroeger op grote schaal te voet. Bij een bedevaart te voet naar Onze Lieve Vrouw in Den Bosch vertrok men 's morgens rond vier uur. Tot in de vijftiger jaren konden de bedevaartgangers 's morgens over de Rijksweg lopen zonder last te hebben van auto's. Bij de kathedraal in Den Bosch was het een drukte van belang. In de Sint-Jan woonde men een van de vele missen bij. Daarna aten de bedevaartgangers ergens hun meegebrachte boterhammen op. Sommigen gingen ook te voet terug naar huis. Onderweg werd wel eens aangelegd, bijvoorbeeld bij het oude café In 't

Groene Woud tussen Vught en Helvoirt. Dat was natuurlijk afhankelijk van hoe men terug liep. Velen liepen binnendoor langs de IJzeren Man, de Heikant en Biezenmortel. Heel vroeger legden schepenbanken bij bepaalde overtredingen als straf een bedevaart naar Den Bosch op. De zogenaamde strafpelgrim kreeg in Den Bosch een bewijs mee dat hij de stad had aangedaan.

Met Pasen is de jaarlijkse bedevaart naar het Belgische Hakendover. Veel Udenhoutse boeren gingen daar naar toe. Het volksgeloof wil, dat boeren daar een bijzondere zegen ontvangen voor de akkers, de paarden, de runderen en de oogst. De meeste pelgrims maakten een zogenaamde kleine ronde, die bestaat uit 13 keer rondom de kerk, 13 keer rondom het beeld van de Allerheiligste Verlosser en 13 keer rondom de Mariakapel te lopen. Om de tel niet kwijt te raken hadden de pelgrims 13 muntjes bij zich, waar ze er bij elke ronde een van offerden.

Ton de Jong, geboren in Biezenmortel, heeft een mooie herinnering aan de broederschap van zijn vader op papier gezet:

“Dan is het tien seconden doodstil. Geen paard dat briest of trappelt. Niemand kucht of hoest. Een menigte van vijftigduizend mensen luistert naar de mystieke stilte die valt als de priester de zegen geeft op de akkers van Hakendover. De bedevaart was bij ons een begrip. Mijn vader is met Pasen nimmer thuis geweest. Hij vertrok op Eerste Paasdag met een boodschappentas vol brood en krentenmik naar Hakendover en kwam daags erna terug met gewijde aarde, wijwater en snoep. Mijn vader heeft de traditie overgenomen van grootvader Jaon. Beiden zijn tientallen jaren broedermeester voor Hakendover geweest. Als Vastenavond voorbij was, gingen ze rond voor het ledengeld. De kinderen mochten daar bij helpen. Toen ik dat deed – in de jaren zestig – stonden er in zijn beduimelde notitieboekje 167 leden die na het betalen van twee kwartjes een kruisje achter hun naam kregen.”

Een andere Mariabedevaartplaats is de Heilige Eik in Oirschot. In de 14^e eeuw hadden herders een Mariabeeld ontdekt dat tegen de stroom in dreef. De herders haalden het beeld uit de rivier en plaatsten het in een uitholling van een oude eik langs de rivier. Inwoners van Oostelbeers zouden het beeld hebben meegenomen, maar de volgende ochtend stond het weer in de oude eik. Door deze en andere verhalen ontstond een Mariaverering. Later is er een kapel gebouwd. Vroeger was deze bedevaartplaats een bekende ontmoetingsplaats voor de jeugd. Nog steeds trekken duizenden mensen naar de Heilige Eik om even aan te gaan bij Maria.

Ook Handel was een bekende bedevaartplaats. De verering van Maria gaat terug tot 1220. Herders vonden nabij Gemert een Mariabeeld in een meidoorn. De inwoners van Gemert wilden een kapel bouwen op de plaats van de vondst, maar de ossen die de bouwmaterialen moesten vervoeren, weigerden te stoppen op die plaats. Daarop besloten de Gemertenaren om een kapel te bouwen op de plaats waar de ossen stopten en dat was in Handel. In 1931 namen de Kapucijnen het initiatief tot een jaarlijkse bedevaart vanuit Biezenmortel naar Handel. Dat zij het initiatief namen, is niet zo verwonderlijk, in Handel hadden ze een klooster, iets voorbij het processiepark.

Er waren nog meer Mariabedevaartplaatsen, zoals de Hasseltse kapel in Tilburg. Verder weg waren nog bekend Scherpenheuvel in België en natuurlijk Kevelaer.

In Kevelaer, net over de Duitse grens, wordt de Heilige Maagd Maria vereerd als “Troosteres der bedroefden”. Udenhout had een broederschap, waarvan de broedermeesters jaarlijks in augustus een bedevaart naar Kevelaer organiseerden. Heel vroeger ging men er zelfs soms in een aantal dagen te voet naar toe. Sinds 1888 organiseerde de broederschap deze bedevaarten vanuit Udenhout en omgeving. Sinds dat jaar ging men tientallen jaren achtereenvolgend met de trein of met de fiets. Later ging men met bussen. Zowel op de heen- als terugreis baden de bedevaartgangers veelvuldig. Er werd ook veel gezongen en er was zelfs een speciale Udenhoutse zangbundel voor. Het hoogtepunt was de deelname aan de

processie door de straten van Kevelaer. Bij terugkomst in Udenhout werd een lichtprocessie met kaarsjes gehouden vanaf de Boerenbond tot aan de kerk.

De bedevaart naar Kevelaer is al eeuwenoud. In een liederenbundel uit 1683 stond het volgende lied:

*Komt, pelgrims, komt, volght my naer
Wij willen onze reise beghinnen
Wij sullen gaen groeten te Kevelaer
Die soete koninghinne.*

Frater Andreas

Een keer per jaar, in augustus, is de bedevaart naar de in Udenhout geboren frater Andreas van den Boer in de kapel van de Fraters van Tilburg aan de Gasthuisring in Tilburg.

De familienaam Van Strijdhoven

De familienaam Van Strijdhoven is een toponiem. Mogelijk is er zelfs een verband te leggen met de Udenhoutse Strijdhoeven. Mogelijk heeft de stamvader één van de Udenhoutse Strijdhoeven bewoond en is zo de familienaam ontstaan. Bewijs uit de archiefbronnen is hiervoor echter nog niet geleverd.

De familienaam wordt consequent geschreven als Van Strijdhoven. Dat is ook de enige schrijfwijze die in de volkstelling van 1947 voorkomt. Daaruit blijkt dat het om een relatief kleine familie gaat. In totaal zijn er 35 naamdragers in zes verschillende gemeenten. Vijftien daarvan wonen in Udenhout. In de directe omgeving, namelijk Oisterwijk en Haaren wonen respectievelijk twee en zes naamdragers. Een klustering van dragers van de naam is ook in Diessen en Hilvarenbeek te vinden, daar wonen in 1947 respectievelijk 28 en 2 naamdragers. Het kunnen nazaten zijn van Van Strijdhovens die in het begin van de vorige eeuw naar Hilvarenbeek/Diessen zijn vertrokken.

In 2007 woonden er in Nederland 82 personen met de achternaam Van Strijdhoven.

De stamhuizen

In 1828 deelden de erfgenamen de nalatenschap van Peter Paulus van Strijdhoven en Johanna Willem van Baasten. Het belangrijkste onroerend goed bestond uit de boerderij op de Zandkant aan de Giersbergsesteeg, beter bekend als de Hemelrijksche hoeve. De boerderij werd toebedeeld aan zoon Willem en kwam later door vererving in bezit van de familie Martens, eveneens nazaten van het echtpaar Van Strijdhoven – van Baasten. Zoon Peter kreeg een burgerhuisje in den Brand met aangelegene teuland toebedeeld vanuit de nalatenschap.

De familie Van Strijdhoven had in den Brand meerdere huizen. In het kadaster van 1832 staat genoteerd dat Peter Paulus van Strijdhoven twee huizen bezat, ongeveer ter plaatse van de tot vakantiewoning verbouwde boerderij aan de Oude Bosschebaan 9. Ook het boerderijtje ter plaatse van de Oude Bosschebaan 7, waar nu de familie Van Berkel woont, was in bezit van Peter Paulus van Strijdhoven. Het kwam later in bezit van de familie Van Berkel door het huwelijk op 20 augustus 1901 van Jacoba van Strijdhoven met de Loonse schoenmaker Cornelis van Berkel. Bij hen woonde ook een oom van Jacoba in; Peter Peter van Strijdhoven. Oom Peter was enige maanden te voren weduwnaar geworden van Petronella Vugts. Het echtpaar had geen kinderen, zodat de nicht de zorg voor haar bejaarde oom op zich kon nemen. Als dank daarvoor nam oom Peter haar als enig erfgename in zijn testament op.

In 1872 werd na de dood van Peter Peter van Strijdhoven en zijn vrouw Hendrica van Loon opnieuw een erfenis verdeeld. Er waren vijf kinderen. De twee dochters kregen elk 600

gulden in contanten. De roerende en onroerende zaken werden verdeeld tussen de drie zonen: Jacobus, Cornelis en Petrus. Het huis ging naar Cornelis en Peter. Cornelis herbouwde in 1874 ter plaatse een woning. Jacobus bouwde op het hem toebedeelde perceel in 1873 een nieuw huis (tegenwoordig Oude Bosschebaan 7). Uit de beschrijving van de roerende zaken blijkt dat de familie Van Strijdhoven ook bijen hield. Een bijenhal en bijenkorven maakten deel uit van de nalatenschap. Peter van Strijdhoven kocht in 1848 op de publieke verkoop bij landbouwer Cornelis Jan van Rijswijk drie bijenkorven; twee voor 6,25 gulden en één voor 4,75. In totaal werden 45 korven publiek verkocht. Vee was er niet veel, vader had slechts 1 koe.

Toen in 1902 wederom een nalatenschap werd gedeeld, bleek de boerderij Oude Bosschebaan 9 nog steeds in de familie te zijn. In 1902 verdeelde de erfgenamen de goederen van Cornelis van Strijdhoven tussen zijn weduwe Adriana Denissen, Martinus van Strijdhoven, de zoon uit zijn eerste huwelijk met Maria Vugts en Petrus van Strijdhoven, geboren uit het tweede huwelijk met Adriana Denissen. Zoon Peter kreeg de oude boerderij en de roerende goederen toebedeeld en moest f3.175 aan zijn moeder en halfbroer uitkeren. Zijn moeder kreeg daarnaast een huisje en erf aan de Zandkant toebedeeld, vlakbij de oude Hemelrijksche hoeve, dat vroeger ook familiebezit was. Dat huis had Cornelis van Strijdhoven in 1879 laten bouwen op een perceel dat de wat negatief klinkende naam de Hel had. Ter plaatse staat nu de woning met de naam De Tolberg.

Omstreeks 1923 beproefde Peter van Strijdhoven zijn geluk in Helvoirt op de Distelberg. In 1929 kwam de boerderij van de ongehuwde broers Willems in de Kuil 27 in Udenhout openbaar te koop. Petrus van Strijdhoven en zijn zoon Johannes Wilhelmus van Strijdhoven kochten de boerderij van de ongehuwde broers, waarvan Hannes Willems (1866-1929) in 1899 één van de oprichters en eerste kassier van de Boerenleenbank was. De oude boerderij in den Brand op het adres Oude Bosschebaan 9 bleef nog wel in de familie. Nadat hun vader in 1935 was overleden, verdeelden de broers Cornelis en Johannes op 1 mei 1936 het onroerend goed in den Brand. Het bestond uit een huis, schuur, erf, tuin, bouwland, weiland, hakhout, schaarbosch, en moeras, samen groot 9.55.65 ha. Johannes erfde al het onroerend goed.

Verhalen

Schutter op de gemeint

De grootvader van stamvader Peter van Strijdhoven, Paulus van Strijdhoven, was van 1737 tot 1740 door de Udenhoutse regenten aangesteld als schutter. De functie van schutter was al oud. Bij de uitgifte van de zogenoemde gemeinten door de hertog van Brabant in de 13de en 14de eeuw was in sommige gevallen al een schutter aangesteld. In de gemeint (gemeenschappelijke gronden) kregen (meestal) ingezetenen van een plaats het recht om onder andere hun vee te weiden. Trof men er vee aan van anderen, niet gerechtigd in de gemeint, dan mocht men dat vee "schutten", plaatsen in een schutskooi. Daar bleef dat vee dan tot er een boete was betaald. Een gedeelte van die boete was voor de schutter. Het grondgebied van Udenhout maakte deel uit van de gemeint van Haaren. Dat was een gemeint die zich ook uitstreckte over Oisterwijk, Berkel, Enschoot en Heukelom. Wanneer er in deze gemeint voor het eerst een schutter is aangesteld is niet bekend. In de loop der tijd, met name in de 18de eeuw, kreeg de schutter er een taak bij: het verdrijven van bedelaars en landlopers. Bovendien verbreedde zijn taak zich ten aanzien van het schutten. Beesten die op plaatsen liepen waar ze niet hoorden, bijvoorbeeld in andermans weiland, mocht hij nu ook in de schutskooi plaatsen.

De schutskooi stond in Udenhout bij de kapel en het schoolhuis op de hoek van de Schoorstraat en de Slimstraat. In de dorpsrekening van 1721 is voor het eerst sprake van een schutskooi. In verschillende jaren moest de schutskooi reparaties ondergaan aan het

houtwerk en het ijzerwerk en kreeg het een nieuw slot en bijbehorende sleutels.

De inbreker die niets meenam

Op 6 april 1806 legde Peter Paulus van Strijdhoven, wonende aan de Zandkant, een verklaring af voor de Oisterwijkse schepenen over een inbraak in zijn woning. Destijds was een inbraak een eenvoudige klus aangezien de muren van de boerderijen veelal lemen wanden hadden. Zo ook bij Van Strijdhoven: hij verklaarde dat hij daags tevoren had geconstateerd dat aan de oostzijde van zijn woonhuis een gat in de muur was gemaakt, dat in de kelder uitkwam. Hij kon niet zeggen wie de dader was. Overigens waren er geen goederen vermist. De inbreker was ook bij buurman Willem Adriaan Verhoeven geweest en had daar eveneens een gat in de keldermuur gemaakt en ook daar niets meegenomen.

Als het regent bij de bureu

Vroeger was er elk jaar een gebedsdienst voor de vruchten der aarde. Alle boeren gingen naar die dienst om te bidden voor een geslaagde oogst. Ook Jan van Strijdhoven uit de Kuil ging elk jaar naar die gebedsdienst. Stond niet ter discussie. Zijn buurman Jos Verhoeven (Jos van Jan van Betjes) zag dat Jan van Strijdhoven ging en besloot om zelf niet te gaan. Hij zei: "Als het bij Van Strijdhoven regent, zal het bij mij wel druppelen".

De stamreeks

- I. Jan Emmen van Strijdhoven (circa 1590) x Maria Gerardus Jansen, circa 1590
- II. Peter van Strijdhoven (circa 1620) x Antonia Wouter Peters, circa 1620
- III. Paulus van Strijdhoven (circa 1650) x Maria van Berckel, circa 1650
- IV. Joannes van Strijdhoven (circa 1680) x Liesbeth van Luijck, circa 1680
- V. Paulus van Strijdhoven (gedoopt te Oisterwijk, 1709) x Antonetta van Hees
- VI. Petrus van Strijdhoven (Udenhout, 1760) x Johanna Baasten
- VII. Peter van Strijdhoven (Udenhout, 1789) x Hendrica van Loon
- VIII. Cornelis van Strijdhoven (Udenhout, 1826) x Adriana Denissen
- IX. Petrus van Strijdhoven (Udenhout, 1873) x Elisabeth Maria van Iersel

Het gezin van Peer van Strijdhoven en Bet van Iersel

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Cornelis Adrianus (Kees)	14 april 1905 Udenhout	J. de Backer	11 december 1968 's-Hertogenbosch
2	Johannes Wilhelmus (Jan)	22 juli 1906 Udenhout	M. van der Velden	13 februari 1983 Tilburg

Kwartierstaat Van Strijdhoven-van Iersel

- 1 **Cornelis Adrianus van Strijdhoven** * 14 april 1905 Udenhout
- 2 **Petrus van Strijdhoven** * 24 maart 1873 Udenhout + 28 december 1935 Udenhout
x 25 november 1902 Udenhout
- 3 **Elisabeth Maria van Iersel** * 25 december 1870 Udenhout + 15 december 1929 Helvoirt
- 4 **Cornelis van Strijdhoven** * 28 mei 1826 Udenhout + 23 september 1900 Udenhout
x 10 april 1872 Udenhout
- 5 **Adriana Denissen** * 29 januari 1835 Oisterwijk + 25 september 1915 Udenhout
- 6 **Wilhelmus van Iersel** * 24 augustus 1827 Berkel-Enschot + 7 juli 1901 Udenhout
x 19 januari 1870 Udenhout
- 7 **Johanna Brekelmans** * 7 maart 1836 Drunen + 3 januari 1903 Loon op Zand

- 8 **Peter van Strijdhoven** ~ 19 februari 1789 Udenhout + 23 oktober 1871 Udenhout
x 30 april 1815 Drunen
- 9 **Hendrica van Loon** ~ 20 juni 1790 Drunen + 21 februari 1866 Udenhout
- 10 **Hendrikus Denissen** ~ 27 januari 1809 Berkel-Enschot + 24 mei 1877 Udenhout
x 10 april 1834 Berkel-Enschot
- 11 **Petronella Verhoeven** ~ 21 januari 1807 Udenhout + 6 februari 1877 Udenhout
- 12 **Cornelis van Iersel** ~ 20 januari 1781 Udenhout + 9 oktober 1854 Berkel
x 16 september 1810 Udenhout
- 13 **Petronella van Riel** ~ 1 januari 1786 Udenhout + 22 maart 1847 Berkel
- 14 **Joannes Brekelmans** ~ 22 mei 1810 Udenhout + 6 september 1873 Udenhout
x 3 mei 1835 Drunen
- 15 **Johanna van de Weteringh** ~ 23 februari 1806 Drunen + 26 februari 1875 Udenhout
- 16 **Petrus van Strijdhoven** ~ 3 december 1760 Udenhout + 20 september 1828 Udenhout
x 1 mei 1788 Loon op Zand
- 17 **Johanna Baasten** ~ 21 november 1762 Tilburg + 20 mei 1824 Udenhout
- 18 **Antonie van Loon** ~ 28 oktober 1743 Drunen + 24 oktober 1807 Drunen
x 9 mei 1784 Drunen
- 19 **Adriana van de Sande** ~ 17 september 1761 Drunen + 14 april 1841 Drunen
- 20 **Adrianus Denissen** ~ 11 september 1764 Enschoot + 21 juli 1822 Enschoot
x 22 april 1798 Oisterwijk
- 21 **Johanna Maria Kuijpers** ~ 17 augustus 1773 Berkel + 28 augustus 1812 Berkel
- 22 **Willem Verhoeven** ~ 31 januari 1767 Udenhout + 3 mei 1816 Udenhout
x 5 mei 1793 Udenhout
- 23 **Adriana Teurlinx** ~ 14 maart 1768 Udenhout + 4 september 1832 Udenhout
- 24 **Joannes van Iersel** ~ 3 februari 1749 Udenhout [] 13 mei 1797 Udenhout
x 26 februari 1775 Udenhout
- 25 **Maria van Broekhoven** ~ 18 september 1748 Udenhout + 6 februari 1819 Udenhout
- 26 **Wilhelmus van Riel** ~ 31 oktober 1754 Udenhout + 11 april 1821 Udenhout
x 22 juli 1781 Tilburg
- 27 **Anna Maria Melis** ~ 24 oktober 1762 Tilburg [] 1 april 1792 Udenhout
- 28 **Joannes Brekelmans** ~ 24 november 1753 Oisterwijk [] 21 mei 1810 Udenhout
x 8 mei 1791 Oisterwijk
- 29 **Anna Maria Teurlinx** ~ 16 januari 1769 Udenhout + 6 oktober 1836 Udenhout
- 30 **Lambertus van de Weteringh** ~ 26 januari 1771 Drunen + 3 juni 1826 Drunen
x 1 mei 1803 Loon op Zand
- 31 **Maria Swaans** ~ 4 juni 1776 Loon op Zand + 17 augustus 1830 Drunen

De familiefoto

De Guld'

Rob Weijtmans

Als je de familie Weijtmans roept, denken velen aan: hout, bomen, gilde en de brandweer. Het is bijzonder te noemen dat dit al generaties lang van toepassing is. Beroepsmatig waren de meesten werkzaam in het hout, ze hebben er zelfs een vak van gemaakt: het rooien van bomen. Als ze niet aan het werk waren, kon men ze misschien vinden als jager in hetzelfde bos waar de bomen werden geroid. En in nood kon je altijd op hen rekenen; het lidmaatschap van de brandweer was voor hen vanzelfsprekend. Zelfs als men ziek was, bij 'brand' rukten ze uit om te helpen. En generaties lang is de familie Weijtmans één hobby trouw gebleven: schieten bij het Sint-Jorisgilde, of op z'n Unents *de guld'*. Maar in het dorp spreekt men veeleer van *de schuts*.

Schuttersgilden

Bescherming van de gemeenschap

De schuttersgilden kwamen al vanaf de dertiende eeuw op in de steden van met name Brabant en Vlaanderen, en later ook op het platteland. De schuttersgilden verschillen onderling van elkaar in ontstaansgeschiedenis, ouderdom, vorm, traditie en kleding. Maar ondanks deze verschillen hebben ze een aantal overeenkomstige kenmerken. Het doel is om samen ter ere van God en de patroonheilige(n) van de lokale parochie gezamenlijk de godsdienstige plichten te vervullen, elkaar te helpen en zich te oefenen in het hanteren van de wapens, soms voor het plezier, maar vooral toen ook ter verdediging en bescherming van huis en haard en de gemeenschap. In de 'Gildecaert' zijn de gildeverplichtingen beschreven, zoals religieuze taken, het koningschieten, de teerdagen en het begraven van de gildebroeders.

Het koningschieten

In het algemeen vindt het koningschieten om de drie jaar plaats, maar elk gilde kan een eigen termijn hanteren. De dag van het koningschieten begint met een plechtige mis. Na de mis en een gezamenlijk ontbijt vindt de loting plaats om de volgorde bij het schieten te bepalen. Dan plaatst men de houten vogel op de schutsboom. Vooraf lopen de gildebroeders driemaal linksom de schutsboom om de kwade geesten te verdrijven. Het koningschieten zelf begint met drie schoten van de kerkelijke overheid, dan de wereldlijke overheid, en als laatste de regerende gildekoning. Daarna wordt onder de leden geloot voor de volgorde waarin men zal schieten. Diegene die het laatste stukje van de houten vogel eraf heeft geschoten, mag zich gildekoning noemen. Na het schieten volgen nog allerlei traditionele handelingen als het wassen van de handen, over het vaandel schrijden en het voorstellen aan de bevolking.

De teerdag

Op de teerdag (ook wel statiedag genoemd) vieren de gilden feest. Meestal is de teerdag op de dag van de patroonheilige. Bij het gilde Sint Joris Udenhout was dit voorheen op Verloren Maandag (de maandag na de zondag na Driekoningen); later is dit naar de eerste zaterdag na Driekoningen gegaan. Dit was een praktische oplossing om geen dag vrij te hoeven nemen, zodat er gewerkt kon worden.

De dag begint met een Heilige Mis. Daarna is er ontbijt met de gildeleden en eventuele gasten. Men brengt de gehele dag samen door. Het samen eten en drinken versterkt de sociale binding binnen het gilde en ook naar de gemeenschap toe.

De begrafenis

Een belangrijke, misschien wel de belangrijkste, verplichting bij ieder gilde is het begraven, of tegenwoordig ook wel een crematie begeleiden van een gestorven gildelid. Alle gildeleden worden dan in vol ornaat in de kerk verwacht. Meestal dragen, begeleiden, de gildeleden de kist, die bedekt is met het gildezilver en andere gildeattributen. Tijdens de afscheidsdienst zal de vaandrig de wacht houden bij de kist. Na de dienst brengen de gildeleden de kist naar het kerkhof en meestal, als de familie daar geen bezwaar tegen heeft, laten ze de kist zelf in de aarde zakken. De verbondenheid en verantwoordelijkheid voor elkaar blijven zo tot voorbij de dood geborgen.

De familie Weijtmans en het gilde

De familie Weijtmans en het gilde gaan al generaties samen. Als we naar één van de stamvaders van de familie Weijtmans, Kiske de boomrooier, kijken, kunnen we zien hoe het gilde en de familie Weijtmans met elkander zijn verweven.

Kiske de boomrooier is geboren op 9 november 1809 te Udenhout (Berkel). Hij was de zoon van Jacobus Stephanus Weijtmans en Johanna Cornelia Dekkers. Kiske is de stamvader van drie familietakken, die in de omgeving van Udenhout grote betekenis hebben gehad binnen het gildewezen.

De familie takken (stamhuizen) zijn:

- Familie Weijtmans van Jan Ome;
- Familie Vromans van Peer Ome;
- Familie Weijtmans van Toon Ome.

Cornelis is drie keer getrouwd geweest. Zijn eerste vrouw was: Johanna Weijtmans – Bergmans (Jaoneke), gehuwd op 19 mei 1836. Het gezin telde vier kinderen: Cornelia, geboren 29 mei 1837 en overleden op 29 juli 1840; Johannes, geboren 3 februari 1841 en overleden op 27 mei 1847; Cornelia, geboren 19 mei 1843 en overleden op 13 november 1843 en Johanna Maria, geboren op 11 juni 1845 en overleden 20 maart 1848. Alle vier de kinderen zijn zeer jong overleden. Op 8 december 1848 stierf Johanna Bergmans. Zijn tweede vrouw was Johanna Paridaans, gehuwd op 31 januari 1850. Het gezin telde drie kinderen: Johannes, geboren 11 november 1850, een doodgeboren kind op 21 juli 1854 en Adrianus (Janus), geboren op 22 september 1855. Op 20 maart 1864 kwam Johanna Paridaans te overlijden.

Zijn derde vrouw was Johanna Maria van Diest, geboren op 21 juli 1837 te Best. Cornelis trouwde Johanna op 26 januari 1867. Ze kregen 5 kinderen: Johannes Antonius, geboren op 6 januari 1868; Catharina, geboren op 31 januari 1870, trouwde Petrus Vromans; Jacobus (Koob), geboren op 13 oktober 1871; Cornelia, geboren op 5 oktober 1873 en overleden op 16 april 1875; Antonius, geboren op 10 november 1876.

Er zijn geen schriftelijke bescheiden waaruit blijkt dat Cornelis Weijtmans lid was van een gilde. Uit overlevering zijn er wel verhalen dat hij schutter was bij een vereniging. Aangezien vier van zijn vijf kinderen, die volwassen mochten worden, een grote rol hebben gespeeld voor de ledenwerving van schutters bij gilden en/of schietverenigingen, lijkt zich toch iets af te tekenen. Daarnaast heeft Cornelis bij de geboorteaangifte van zijn kinderen Cornelia (1837), Johannes (1841) en Johanna Maria (1845) getuigen meegenomen die lid waren van het gilde. Met name van het gilde Sint Joris Udenhout.

Om een idee te krijgen over het aantal gildebroeders en –zusters uit de familie Weijtmans (inclusief aangetrouwde) die zijn voortgekomen of via aantrouwen bij het gilde zijn gekomen is de volgende tabel tot stand gekomen:

Generatie	Aantal	Betreft gildebroeders en –zusters
1	0	Van Cornelis Weijtmans de boomrooier is geen direct bewijs dat hij

		lid was van een gilde.
2	3	Afstammelingen en aangetrouwde
3	11	Afstammelingen en aangetrouwde
4	36	Afstammelingen en aangetrouwde
5	24	Afstammelingen en aangetrouwde
6	1	
	75	Totaal

De Schuts

In de volksmond hoor je twee namen als je het over het gilde hebt: 'de Guld' en 'de Schuts'. De schuts komt van het woord beschutten van huis en haard. Het beschutten was niet alleen schermen met wapens, maar ook het helpen in nood, blussen van branden en helpen van zieken. Dus het beschutten in een veel ruimere context. In het boek "Met vliegend vaandel en slaande trom" van Alfons Ising staat op pagina 10: "Onder een schuttersgilde verstaan wij een groep mannen die tot taak had om met goedkeuring van hun plaatselijke heer, een leefgemeenschap in stad of platteland, in de ruimste betekenis te *be-schutten*."

De familienaam Weijtmans

Joost van der Loo schrijft in zijn boek: "De naam Wijtman was in vroeger eeuwen een veelvuldig gekozen voornaam in verschillende families. Zo ontstond de naam Wijtman(s)zoon of Wijtmans, vergelijkbaar met Pieter(s)zoon of Pieters". Het hoeft dus niet zo te zijn dat er een relatie is met de familie Weijtmans uit een andere regio.

De naam Weijtmans evolueerde in de tijd. Een overzicht van eerste generatienamen:

- Petrus Wijtmanus
- Joannes Wijten (getrouwd 1654)
- Stephani Wijtmans (1657-1713)
- Jacobus Steven Wijtmans of Weijten (1691-1738)
- Stephanus Weijtmans (1729-1797)
- Jacobus Wijtmans (1779-1847)
- Cornelis Weijtmans (1809-1882), ook wel Kiske de boomrooier genoemd.

De naam Weijtmans of Weytmans kwam bij de volkstelling van 1947 89 keer voor als achternaam, 71 in Midden-Brabant; 19 in Udenhout. In 2007 was het aantal naamdragers opgelopen naar 207.

De stamhuizen

Jacobus Weijtmans (1779-1847) trouwde op 27 april 1806 te Helvoirt met de Helvoirtse, doch in Udenhout geboren Johanna Dekkers. Het jonge echtpaar verkoos Udenhout als woonplaats en daar zijn hun vijf kinderen geboren. De oudste was Cornelis, Kiske de boomrooier. Volgens de overlevering woonde het jonge gezin in de Gommelsestraat. In 1820 kocht Jacobus een burgerhuisje in den Brand op de Oude Bosschebaan. De koop omvatte een huis met tien roeden erf, een lopense teulland in de Gommelsestraat, een lopense teulland genaamd 't Bogtje in den Brand, een half lopense teulland op de Oude Bosschebaan, twee lopense weiland genaamd 't Weike en tweeënhalf lopense teulland in den Brand.

Zoon Kiske de boomrooier kwam na enkele verhuizingen – hij woonde onder andere op de Kuilpad – op 1 mei 1853 terecht in een woning in Berkel. Het huisje stond aan het eind van de Zeshoevenstraat op de grens van Udenhout en Berkel. Ouderen herinneren zich het huisje wel. Het was een door Kiske zelfgebouwde woning inclusief stal met door hemzelf

gebakken stenen. Het rieten dak stond op palen en de buitenmuren waren gedeeltelijk opgetrokken uit vitselstekken.

Eind jaren zeventig van de twintigste eeuw kocht Piet Weijtmans (Corneliszoon) dit stamhuis, omdat het gelegen was aan de landbouwgronden, waar nu de wijk den Besterd ligt. In die tijd was men begonnen met de afbraak van de woning. Een brand bespoedigde de sloop. Er was brandalarm en ook menige Weijtmans spoedde zich als brandweerman naar de kazerne. Toen men daar hoorde dat het om de woning aan de Udenhoutseweg ging, werd al gezegd: "Doe maar rustig aan, de boerderij moet toch worden afgebroken".

Verhalen

Een paard "geleend"

Omstreeks 1795 was Jacobus Weijtmans remplaçant in het Franse leger. Hij heeft toen als militair een paard gestolen en trok hiermee bomen uit de Udenhoutse bossen. Het leger jaagde op hem, maar hij wist steeds te ontkomen in de wildernis van den Brand en de Loonse- en Drunense duinen.

Indringer

Op een dag was Johanna Weijtmans – Bergmans, de vrouw van Kiske de boomrooier, alleen thuis met de kinderen. Ze was gewaarschuwd voor rondtrekkend gespuis. Ze had iemand rond haar huisje zien scharrelen. De indringer kwam naar het huisje en stak zijn hand door een opening bij de deur om de grendel omhoog te lichten. Johanna wist wat ze moest doen. Ze nam een mes en sneed hem zijn vingers af.

Met een kruiwagen naar het ziekenhuis

Nadat Kiske de boomrooier voor de tweede keer weduwnaar was geworden trouwde hij 55 jaar oud met zijn dienstmeid, de uit Diest afkomstige en dertig jaar jongere Hannemarie van Diest. Ze kregen samen nog vijf kinderen. Het noodlot sloeg evenwel toe toen Kiske door een stier kreupel en lam werd getrapt. Hij kon niet meer werken en het gezin raakte in armoede. Hannemarie zou tegen de huisarts hebben gezegd: "Schrijf maar wat hogere rekeningen in de Groenstraat". Eens moest haar man voor controle naar het gasthuis in Tilburg. Ze liep dan met haar man in een kruiwagen op en neer naar Tilburg. Ze was slechtziend en Kiske vertelde haar dan welke wegen en paden zij moest volgen. Kiske overleed op zijn 72^e. Toen Annemarie op haar 91ste stierf, stond er op haar bidprentje: "Ze was 48 jaar weduwe".

Een bedankbrief van de Amerikaanse luchtmacht

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat Kees Weijtmans in het verzet. Hij had – naar men zegt – onderduikers in huis. Tijdens de oorlog lag het gildewezen stil. Schieten mocht men niet en er waren ook geen geweren of kogels en kruid voorhanden. Voor de gilde-liefhebber Kees Weijtmans waren het andere tijden, maar Kees heeft in de oorlog als actief lid van het verzet niet stilgezeten. De onderduikers in zijn kelder hadden, naast de hulp aan de medemens, een voordeel: ze hadden een kaarttafel bijeen. Zijn oudste dochter Anna hielp de onderduikers op weg door ze te begeleiden uit het dorp alsof ze de vrijster van hen was. Tevens was Kees ook lid van de vrijwillige brandweer van Udenhout. Op het einde van de oorlog, op Bevrijdingsdag 26 oktober 1944, is hij op weg naar een brand nog in het been geschoten. Na de oorlog, heeft hij op 1 juli 1946 een bedankbrief gekregen van de luchtmacht van de Verenigde Staten van Amerika voor de steun tijdens de oorlog aan de piloten, die waren neergeschoten boven vijandelijk gebied.

Geweren inleveren

Voor de Tweede Wereldoorlog hadden verschillende gildebroeders een eigen geweer. Tijdens de bezetting moesten deze ingeleverd worden bij de Duitsers. Volgens een

gemeenteambtenaar zijn die tot Dolle Dinsdag op het gemeentehuis blijven staan. Toen waren ze plotseling verdwenen.

In 1948 was het zover dat het gilde nieuw leven werd ingeblazen. Er meldden zich enkele nieuwe leden aan. Maar niemand had er nog een geweer, zodat er maar beperkt geschoten kon worden. Eind 1949 was er een gelegenheid om oude militaire geweren te kopen voor de prijs van f120,- per stuk. Geen van de leden kon of wilde dit betalen voor een eigen geweer. En de vereniging die had geen geld. Het batig saldo in kas bleek op dat moment ongeveer f7,- te zijn. Men besloot toch één geweer te bestellen en ieder lid zou naar draagkracht bijdragen. Er kwam f95,- op tafel. Met de teerdag van 1950 zat er f101,67 in 'den buil', zoals men de kas noemde. Zestig gulden werd afbetaald op 't geweer en Graardje Brekelmans schoot de resterende f60,- voor, die hij terugkreeg voor de helft op de teerdag van 1951 en voor de andere helft op de teerdag van 1953. In 1952 was er, ondanks een schenking van f20,-, slechts f12,50 batig saldo. Tijdens het vergaren van het geld zou Graardje een keer gezegd hebben: "Kees (Kees Brekelmans, ook wel 'Keesje Tik' genoemd), als gij nu f10,- in de kas stort, zal ik f 25,- geven". We kunnen in het kasboek zien dat Kees dit niet heeft gedaan.

Pauwkeshuiskes door brand verwoest

Kees Weijtmans was in 1957 na tientallen jaren trouwe dienst gestopt als brandweerman. Op een zondagavond kwam hij met zijn auto thuis en liep nog even naar zijn zoon Piet, die naast hem woonde. Bij Piet hing zijn nog naar brand stinkende brandweerkleding over een stoel. Kees informeerde naar de brand. Piet moest met enige aarzeling in zijn keel vertellen dat de Pauwkeshuiskes in Berkel waren afgebrand. Die waren eigendom van Kees en die verhuurde hij. De eerste de beste brand, die Kees niet zelf als brandweerman meer meemaakte, betrof zijn eigen huisjes. De Pauwkeshuiskes, langs de spoorlijn tussen de Berkhoek en Berkel, behoren tot het werkgebied van de brandweer van Berkel-Enschot, maar de Udenhoutse brandweer zal zijn opgeroepen ter assistentie.

De Stamreeks

- I. Joannes Weijtmans x Maria Stephanusdr.
- II. Stephanus Weijtmans (loon op Zand, 1657) x Adriaantje van Iersel
- III. Jacobus Weijtmans (Tilburg, 1691) x Maria van de Plas
- IV. Stephanus Weijtmans (Loon op Zand, 1729) x Petronella van Rooij
- V. Jacobus Weijtmans (Udenhout, 1779) x Johanna Dekkers
- VI. Cornelis Weijtmans (Udenhout, 1809) x Johanna Maria van Diest
- VII. Johannes Antonius Weijtmans (Berkel, 1868) x Anna Catharina Schapendonk

Het gezin van Jan Weijtmans en Katrien Schapendonk

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Cornelis Johannes (Kees)	4 september 1898 Udenhout	Wilhelmina Schoenmakers	11 december 1979 Hapert
2	Johanna Maria (Sjo)	23 mei 1900 Udenhout	Wilhelmus van der Loo	21 september 1976 Haaren
3	Gijsbertus Marinus	14 maart 1902 Udenhout	Maria Catharina van Bragt	28 december 1969 Tilburg

Kwartierstaat Weijtmans-Schapendonk

- 1 **Cornelis Johannes Weijtmans** * 4 september 1898 Udenhout + 11 december 1979 Hapert
- 2 **Johannes Antonius Weijtmans** * 6 januari 1868 Berkel + 18 oktober 1962 Udenhout
x 10 februari 1897 Udenhout
- 3 **Anna Catharina Schapendonk** * 31 augustus 1863 Udenhout + 1 februari 1930 Udenhout
- 4 **Cornelis Weijtmans** ~ 9 november 1809 Udenhout + 16 april 1882 Udenhout
x 26 januari 1867 Berkel-Enschoot
- 5 **Johanna Maria van Diest** * 21 juli 1837 Best + 6 maart 1929 Tilburg
- 6 **Johannes Schapendonk** * 10 september 1834 Berkel-Enschoot + 12 december 1899 Udenhout
x 18 april 1861 Udenhout
- 7 **Maria Catharina Mols** * 7 april 1824 Udenhout + 15 november 1900 Udenhout
- 8 **Jacobus Weijtmans** ~ 4 juli 1779 Udenhout + 24 februari 1847 Helvoirt
x 27 april 1806 Helvoirt
- 9 **Johanna Dekkers** ~ 30 september 1774 Tilburg + 9 maart 1849 Helvoirt
- 10 **Antonie van Diest** ~ 30 januari 1801 Best + 11 juni 1855 Oirschot
x 25 januari 1829 Oirschot
- 11 **Catharina van Aarle** ~ 24 maart 1796 Oirschot + 9 februari 1845 Best
- 12 **Cornelis Schapendonk** ~ 13 februari 1793 Udenhout + 29 juni 1843 Berkel-Enschoot
x 27 april 1823 Berkel-Enschoot
- 13 **Anna Catharina Koijen** ~ 19 december 1795 Tilburg + 8 maart 1871 Udenhout
- 14 **Jacobus Mols** ~ 14 juni 1787 Dongen + 9 januari 1851 Udenhout
x 17 februari 1814 Udenhout
- 15 **Cornelia Heessels** ~ 16 juni 1791 Udenhout + 17 juni 1862 Udenhout
- 16 **Stephanus Weijtmans** ~ 15 oktober 1729 Loon op Zand [] 6 februari 1797 Udenhout
x 14 februari 1779 Oisterwijk
- 17 **Petronella van Rooij** ~ 25 september 1752 Hilvarenbeek [] 16 juni 1794 Udenhout
- 18 **Cornelis Dekkers** ~ 23 oktober 1739 Oisterwijk + 17 mei 1817 Udenhout
x 19 april 1773 Tilburg
- 19 **Cornelia van der Schoot** ~ 13 september 1743 Tilburg [] 4 november 1797 Oisterwijk
- 20 **Jan van Diest** ~ 4 september 1771 Woensel + 24 mei 1823 Oirschot
x 10 augustus 1793 Oirschot
- 21 **Maria Cluijtmans** * St Oedenrode + 2 juni 1817
- 22 **Hendrik van Aarle** ~ 17 november 1760 St Oedenrode + 24 september 1816 Oirschot
x 7 november 1784 St Oedenrode
- 23 **Catharina van Houtem** ~ 29 januari 1751 St Oedenrode [] 10 oktober 1797 Oirschot
- 24 **Joannes Schapendonk** ~ 5 april 1745 Tilburg [] 18 juni 1798 Udenhout
x 17 oktober 1783 Oisterwijk
- 25 **Cornelia van Rijswijk** ~ 24 juni 1762 Udenhout + 2 januari 1853 Udenhout
- 26 **Gerard Koijen** ~ 8 juni 1762 Tilburg + 24 december 1830 Berkel-Enschoot
x 30 maart 1788 Tilburg

- 27 **Petronella van Asveld** ~ 20 oktober 1763 Tilburg + 1 januari 1835 Berkel-Enschot
- 28 **Thomas Mols** * Tongerlo [] 4 april 1795 Dongen
x 1 juni 1783 Dongen
- 29 **Maria Jansen** * Dongen [] 22 september 1798 Sprang
- 30 **Antonie Heessels** ~ 16 juli 1755 Udenhout + 20 januari 1812 Udenhout
x 10 mei 1778 Oisterwijk
- 31 **Johanna van Iersel** ~ 10 juni 1754 Udenhout [] 22 juli 1796 Udenhout

Familieleden

Jan van Kiske de boomrooier

Johannes Antonius, is geboren 6 januari 1868. Jan, ook wel "Ouwe Jan" genoemd, trouwde met Anna Catharina (Katrien) Schapendonk op 10 februari 1897 te Udenhout. Katrien was geboren op 31 augustus 1863. Haar vader Johannes Schapendonk sloeg vroeger de trom bij het gilde. Jan en Katrien kregen drie kinderen: Cornelis Johannes (Kees), geboren op 4 september 1898; Johanna Maria (Sjo), geboren op 23 mei 1900, trouwde smid Wilhelmus (Willeke) van der Loo; Gijsbertus Marinus, geboren 14 maart 1902.

Zuster Alina Vromans vertelde dat Johannes de bijnaam "De Zwarte" had, dat hij een verstandige mens was en hij niet bang was. Hij zei altijd: "het zal wel meevallen". Hij was een goede prater met een zware stem. Van beroep was hij musterd binder, maar ook rietdekker, boomrooier, keuterboerke en hij was een befaamd imker in die tijd, net als zijn broer Sjaak. Het rietdekkeren kon hij zeer goed, en leverde mooi werk. Dat had hij geleerd in België. Zuster Alina vertelde ook: "Alle Weijtmans(en), en ook veel van Vromans zijn bij het gilde. Ze waren bij het Sint-Jorisgilde in Udenhout en gingen vaak schieten achter 't café, tegenover de kerk in Berkel. De kogels goten ze zelf. Sjaak en Jan waren goede schutters".

In 1892 was Jan lid van het mussengilde te Berkel. De mussengilden waren opgericht om mussen te schieten. Met name voor de boomgaarden waren deze een plaag. De schutters zorgden ervoor dat de populatie niet te groot werd en dat daarmee de oogst gespaard bleef. Dat Jan Weijtmans lid was in Berkel was normaal. Hij woonde in die tijd ook in de gemeente Berkel. Het was toen de gewoonte dat men lid was bij een gilde of vereniging van het dorp waar men woonde.

Kees van Jan van Kiske de boomrooier

Cornelis, oftewel Kees Weijtmans, werd geboren op 4 september 1898 te Udenhout als zoon van Johannes Antonius Weijtmans en Anna Catharina Schapendonk. Binnen het gilde heeft Kees Weijtmans verschillende functies bekleed. Als eerste heeft hij op 25-jarige leeftijd, in 1923, koning geschoten. Na zijn koningschap werd hij vier jaar deken-schrijver: 1928, 1929, 1932 en 1933. Net voor de oorlog werd hij gildehoofdman. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de activiteiten van het gilde tot een dieptepunt gedaald. Men hield geen wedstrijden, maar de financiële zaken liepen wel door, zoals het innen van de landhuur van het 'Schutsheike' en het betalen van de grondbelasting. Na de oorlog was er maar weinig tijd voor het gilde, en het gilde zelf had ook niet veel geld. Het land moest weer worden opgebouwd en de geweren om te schieten waren er niet meer. Er werden ook nog geen wedstrijden gehouden. Pas in 1948 werden er weer wedstrijden gehouden.

Kees Weijtmans trouwde met Wilhelmina Schoenmakers. Wilhelmina werd geboren op 13 juli 1898. Ze is de zuster van Andries Schoenmakers (deken in 1926), die getrouwd was met Antoinetta Vromans.

Kees en Wilhelmina kregen negen kinderen:

- Anna, geboren op 2 februari 1926, trouwde Wijnand van Son;
- Henrica, geboren op 13 december 1926, trouwde Harrie Kennes;

- Jan, geboren op 5 juli 1928. Hij schoot in 1949 bij het gilde Sint-Joris en vervulde de bestuursfuncties van deken-schrijver en deken-rentmeester. Hij trouwde met Dorethea (Dori) Schellens;
- Johanna, geboren op 27 april 1930, overleden op 1 maart 1931;
- Johanna, geboren op 12 mei 1932, trouwde met Kees Beerens;
- Miet, geboren op 3 juli 1934, trouwde met Dré Schapendonk;
- Piet, geboren op 10 augustus 1936, trouwde Thea Looijschelder. Piet was in de jaren zestig hoofdman van het gilde Sint-Joris.
- Wim, geboren op 26 oktober 1938, trouwde Corrie Verhoeven, werd pas op latere leeftijd, in het jaar 2003, lid van het gilde Sint-Joris. Zijn passie is het jeu de boules-spel;
- Tonnie, geboren op 23 februari 1941, trouwde Marijke van Spreeuwel.

Het waren moeilijke jaren voor Kees Weijtmans. Zijn vrouw Wilhelmina Weijtmans – Schoenmakers had reuma. Ze was in die tijd aan het bed gekluisterd of zat buiten in haar rolstoel. Ze is op 5 december 1954 overleden. Hierna is Kees Weijtmans nog twee keer getrouwd. In 1956 hertrouwde hij met Johanna Petronella Hendriks. Zij werd geboren op 30 juli 1898 te Sambeek. Nellie is op 31 maart 1978 overleden en is op 5 april 1978 op het kerkhof van Udenhout begraven. Kees trouwde voor een derde maal op 17 februari 1979 met Cornelia Luijten. Zij werd geboren op 5 januari 1902 te Hapert. Kees is op 11 december 1979 te Hapert overleden.

Kees van Jan van Kees van Jan van Kiske de boomrooier emigreerde

Kees is geboren op 3 mei 1956 als zoon van Jan Weijtmans en Dori Schellens. Opmerkelijk is dat het Kees, van Jan, van Kees, van Jan, van Kiske de boomrooier is. Kees ging na het voortgezet onderwijs naar de Middelbare Bosbouwschool. Hij koos voor zijn passie: bomen. Maar iets in zijn bloed zei hem, dat hij liever elders zijn bestaan wilde opbouwen. Hij heeft gewerkt in Suriname, Somalië, Zambia (Afrika) en ging later naar Nepal. Hier ontmoette hij zijn vrouw Kay; zij kwam uit Nieuw Zeeland. Ze was een verpleegster die heel goed kon koken. In 1987 kwamen Kees en Kay in Nieuw Zeeland aan en vonden een huis in Gisborne, de geboortestad van Kay. Kees ging werken bij een kiwi-kweker, maar besloot na enkele maanden dat hij liever voor zichzelf werkte en ging meloenen verbouwen. Op 28 oktober 1989 trouwden Kay en Kees.

In de jaren negentig begonnen Kay en Kees een ressort: zij bouwden op 'Knapdale', een plek buiten Gisborne, dat de grootvader van Kay had gekocht in 1921 en waar het ouderlijk huis van Kay stond, een Eco Lodge, waar Kay kookt voor de gasten en waar de gasten ook kunnen overnachten. De filosofie van Kay en Kees is: "het eerste en het belangrijkste is zorg dragen voor het land. Dit land zorgt voor iedereen van het ressort: de gasten, de ganzen, Highland runderen, de herten, honden en bijen". Kay en Kees hebben zich als doel gesteld zelf te zorgen voor het rundvlees, wild, honing, groente en fruit. De overschot van wat ze produceren, gaat naar de 'Gisborne Boeren Markt' waar hun producten erg populair zijn. Naast hun activiteiten op 'Knapdale' is Kay blijven werken in het ziekenhuis, op de afdeling cardiologie en Kees runt ook nog een consultantsbureau voor bosbouw, genaamd: "Forest Measurement Ltd". En hij is de secretaris van de plaatselijke "Farm Forestry Association". Knapdale Eco Lodge is een ecologisch onderneming (ressort). Het wordt als voorbeeld gesteld van milieuvriendelijk en ecologisch ondernemen.

Voordat Kees naar Zambia ging, heeft hij ook nog een aantal jaren bij het gilde gezeten. Kees trok het narrenpak aan. Later nam zijn broer Christiaan deze taak over.

Cees van Bart van Toon van Kiske de boomrooier kan goed schieten

Cees Weijtmans is geboren als Cornelius Antonius Weijtmans op 25 juni 1950. Hij is de zoon van Lambertus (Bart) Weijtmans (26 januari 1909) en Anna Maria Dekkers (30 oktober 1912). Cees begon na zijn schooltijd te werken, hij hielp mee met het rooien van bomen. Op jonge leeftijd kreeg Cees een ongeluk. Door een omvallende boom raakte hij invalide. Het weerhield hem toch niet om door te pakken. Hij heeft een positieve instelling en dat was

mede een basis voor zijn grote successen op het gebied van het geweerschieten. Cees is in 1968 lid geworden van het gilde Sint-Joris Udenhout. Ondanks zijn handicap bleef hij mee schieten en op de discipline Vrije Hand (VH) werd hij één van de beste schutters van Nederland. In de periode van 1973 tot 2014 behaalde Cees 24 kampioenschappen in de categorieën viertallen Opgelegd en Vrije Hand en individueel Vrije Hand. Hij won negen maal het federatiekruis (koning). Met deze staat verdiensten kan je gerust zeggen dat Cees één van de beste Vrije-Hand-schutters van Nederland is. Naast deze prijzen heeft Cees tientallen titels behaald bij de Bond Udenhout en Omstreken en de Drie Bonden in de afgelopen tientallen jaren. Van de Bond Udenhout en Omstreken is Cees al sinds 28 februari 1978 secretaris. In al die jaren houdt hij de schietlijsten bij van de concoursen.

Er zijn nog twee bijzondere schutters in diezelfde tak van Toon-ome: Toon Weijtmans en Tonny Weijters. Toon Weijtmans heeft ook menigmaal Nederlands Kampioen geschoten net als zijn broer Cees, maar zijn hoogtepunt is toch wel het Europees Koningschap wat hij geschoten heeft in 2012 te Polen. Hij mocht deze titel drie jaar dragen. Dat gaf hem allerlei privileges. Zo werd hij met regelmaat uitgenodigd voor allerlei gildefeesten door heel Europa en heeft hij ook al de Paus mogen ontmoeten en voor de Koninklijke familie is Toon ook al geen onbekende meer.

Tonny Weijters is een achterneef van Cees en ook hij is een zeer goede Vrije-Hand-schutter. In zijn gilde-carrière was hij zeven keer Nederlands Kampioen Viertallen, vijf keer Individueel Nederlands Kampioen en twee keer heeft hij het Federatiekruis (Koning) geschoten.

Als we naar alle afstammelingen Weijtmans kijken die een Nationale Kampioenschapstitel hebben behaald zijn het er nog meer, komt de teller uit op 76!

Op z'n 's zondags

Kees van Kempen

Vroeger trokken fotografen rond om foto's te maken van families. Zo is ook een familiefoto gemaakt van het gezin van Janus van Zon en Hannemoet Bogaers in den Berkhoek. Iedereen staat er op z'n 's zondags op. Ook zijn er foto's van gezinsleden in werkplunje, bijvoorbeeld op het aardappelveld of bij het voeren van de kippen. Mooie herinneringen aan gebruiken van toen.

Kleding en sieraden voor 's zondags en voor werkendaags

Doordeweekse kleding

Grootvader trok over zijn degelijke flanellen hemd een borstrok met lange mouwen en een onderbroek met lange pijpen aan. De manchesterse broek werd ontelbare malen opgelapt. Hij droeg een losse, wijde, simpele, blauwe kiel, die hij, als hij uit moest, verruilde voor een kiel van betere stof, zorgvuldiger en rijker geplooid en met knoopjes versierd. Een rode of grijze zakdoek en een platte pet bekroonden zijn kleding. Grootmoeder droeg meestal een geborduurd jak met daaronder enkele zwarte rokken. De kleur was doorgaans zwart, een enkele keer mosgroen of okerbruin. De overrok werd alleen buitenshuis gedragen, de onderrok was tevens de werkkleding. Men trok er een linnen schort overheen of vaker een juten zak die met touw op de rug werd vastgebonden. Bij koud weer sloeg men een neusdoek om en als het lijden kon een lange wijde capevormige mantel, maar velen moesten het doen met een pelderientje, een kort tot op de heupen hangend schoudermanteltje. En grootmoeder had altijd een witte muts op.

Zo beschrijft Jan Naaijken de doordeweekse kleding in zijn boek "Noord-Brabant in grootvaders tijd". Het was precies zo in Udenhout.

Op z'n 's zondags

Maar 's zondags trok men de 's zondags kleren aan. Grootvader had een maatpak van laken, altijd zwart en met vest. Hij had trouwens maar één 's zondags pak, zijn trouwpak, dat na tientallen jaren wel uit vorm raakte maar geen slijtage vertoonde. Onder het vest droeg men geen overhemd, maar een frontje waardoor het leek alsof men een overhemd aan had. En soms een zwarte strik. De doordeweekse klompen maakten plaats voor wat hoge zwarte schoenen. Het familiehorloge aan een opvallende ketting maakte van grootvader een man van stand. Vader had 's zondags al wel een overhemd. Dat trok hij alvast op zaterdagavond aan en ging er mee slapen, want een overhemd dichtknopen was op zondagmorgen zo'n gedoe. Grootmoeder deed 's zondags haar mooie witte muts op. En bovendien moesten alle juwelen op, een broche en een halsketting, die meestal al vele jaren "in de familie zaten" en overgingen van moeder op dochter. Enkele families beschikten over een bontje, een vosje voor op de winterjas. Slechts één en dat betekende dat moeder en dochters op zondagmorgen allemaal naar verschillende missen gingen. Een ging naar de eerste mis, een ander naar de tweede. Onderweg kwamen ze elkaar tegen en wisselden ze van bontje.

De zondags kleren waren overigens niet voor de hele zondag bedoeld, maar uitsluitend voor het kerkbezoek. Als men terugkwam uit de kerk moesten de 's zondags kleren uit en de werkkleding weer aan. Als men dan ook nog naar de hoogmis ging, dan vooraf de 's

zondagse kleren weer aan en na afloop weer uit. En zo 's middags rondom het lof nog een keer.

Doordragen

Tot ver in de twintigste eeuw bleven generaties opgroeien met een verschil van 's zondagse kleren en de kleding voor door de week. Als men nieuwe kleren kocht, droeg men die de eerste tijd alleen op zon- en feestdagen en pas na verloop van tijd werden de kleren *doorgedragen*. Kleding werd ook *doorgedragen* door jongere broers en zussen.

De familienaam Van Zon

De familienaam Van Zon is een herkomstnaam. Dat wil zeggen de herkomst van de stamvader van de familie zal gezocht moeten worden in de plaats Son, gemeente Son en Breugel.

Bij de volkstelling van 1947 waren er 1937 dragers van de familienaam Van Zon in Nederland. Het overgrote deel kwam uit Noord-Brabant, maar liefst 813 personen. In Udenhout kwam de naam toen 24 keer voor. De naam Van Son kwam in Udenhout in 1947 ook voor, namelijk 5 keer.

In 2007 woonden in heel Nederland 3.140 personen met de naam Van Zon.

De ambtenaar nam het niet zo nauw

Op 3 mei 1832 traden Jacobus Lucas van Son en Maria Henrica Vughts in het huwelijk. De ambtenaar van de burgerlijke stand was bij het noteren van de namen niet erg nauwkeurig. Zo werd de bruidegom in de akte zowel Van Son als Van Zon genoemd. Ook de namen van de ouders van de bruid schreef de ambtenaar op verschillende manieren.

Stamhuis

Hoeve van de H. Geest van Den Bosch

Het is Hendrik Daniel van Son die tot 1679 een hoeve pacht in de Biezenmortelsestraat (tegenwoordig nummer 24, bewoond door de familie Smolders). In 1679 volgde zijn zoon Daniel Hendrik van Zon, omdat Hendrik dan te oud wordt geacht om de hoeve te pachten. De boerderij was eigendom van het godshuis genaamd de Heilige Geest uit Den Bosch. Deze hoeve werd al in 1315 genoemd en was sinds onheuglijke tijden in het bezit van het godshuis. De pachtopbrengsten kwamen ten goede aan armlastige Bosschenaren. Op 23 november 1763 werd de hoeve verkocht. De weduwe van Jan Daniel van Zon was op dat moment de pachter. Een Bossche notaris, Cornelis Weijgaers, kocht de boerderij, omschreven als: een hoeve en landerijen met zijn potinge, houtwassen en gerechtighe in den Biesenmortel bestaande in een woonhuijs, schuur, schop, varkenskooij, bakhuijs, leedig huijs, hof, boomgaard en aangelegen erfenissen en teelland alle aan elkandere.

Daniël, de zoon van de weduwe Van Zon, trouwde met Elisabeth dochter van Aart Peijnenburg en Maria Jan Cornelis Brekelmans. De familie Peijnenburg boerde op het familiegoed van de Brekelmansen op Brabantshoeve onder het Winkelskwartier. De boerderij kwam later in handen van Jan Aart Pijnenburg en zijn zwager Daniel van Zon. Daniel is overleden in 1791. Diens zoon Arnoldus of Aart kon in 1794 van zijn oom voor 700 gulden de andere helft van de boerderij kopen. Aart ging de boerderij niet zelf bewonen. In 1795 vond hij Johannes van Hees bereid de boerderij voor zes jaar voor zeventig gulden per jaar te huren.

De boerderij stond in 1795 omschreven als een hoeve lands bestaande in huijzinge, schuur, schop, bakhuijs, buitenstallinge, hoff, boomgaard en aangelag met hooij, weij, groes, acker en teullanden tesamen 52 lopense onder Udenhout op het Winkel. Tegelijk werd ook een broekveld van 4 lopense genaamd de Meeuwisse, twee heibodems in Helvoirt en een weiland van vijf lopense op de Schoorstraat verhuurd.

Een herberg op 't Winkel

Aart van Zon woonde zelf in de Winkelsestraat in het ouderlijk huis van zijn vrouw. Hij trouwde met Geertruij, dochter van Adriaan Vugts en Maria Schapendonk. In 1799 vond de deling van hun nalatenschap plaats. Arnoldus van Zon als man van Geertrui en Willem Martens als man van Cornelia Vugts waren de erfgenamen. Willem Martens kreeg enkele percelen akkerland. Het huis met de schuur, schop en stalling met de rest van de grond ging naar Arnoldus van Zon. Dit huis stond op de hoek van de Winkelsestraat en de Gommelsestraat (thans nummer 11, familie Van Rooij). Behalve landbouwer was Arnoldus van Zon ook herbergier. Hij overleed op 8 mei 1823. Zijn vrouw was slechts enkele dagen eerder, op 1 mei 1823, overleden.

Op 2 september 1823 werden in de herberg op 't Winkel de onroerende zaken publiek verkocht. Te koop aangeboden werden een huis met stal en schuur en aangelegen hof, boomgaard en teulland, twee percelen nieuw erf aan de overkant van de Winkelsestraat, een verhuurd burgerhuisje op 't Gommelen, een perceel weiland, genaamde de Ris op 't Gommelen, een perceel teulland op 't Winkel, twee percelen teulland genaamd de Pals en het Weijke, een perceel teulland op Brabants Hoek, een turfveld bij de Rooijbrug achter de Kroleijk en tenslotte een onverdeelde helft in een perceel turfveld in Helvoirt. De boerderij met de nieuwe erven en het perceel de Pals werden bij de veiling gekocht door Daniel en zijn zuster Elisabeth van Zon.

De boerderij waar de Boerenleenbank en de Boerenbond zijn opgericht

Het echtpaar Lucas van Zon en Adriana van de Meer woonde op de Loonse Molenstraat, ongeveer halverwege. Het is dezelfde boerderij waar in 1909 Adrianus van Kempen geboren is, die later trouwde met Lucas' kleindochter Martina van Zon.

De zoon van Lucas van Zon, Adrianus, woonde na zijn huwelijk met Anna Bogaers eerst een tijd in de Haarensesbaan, in het ouderlijk huis van Anna Bogaers. In 1924 verhuisde het gezin naar de derde boerderij rechts in den Berkhoek, gelegen aan een kerkepad in het verlengde van de Van Heeswijkstraat. De boerderij huurden ze van Kobus van Roessel. In die boerderij werd in 1899 de Boerenleenbank en in 1902 de Boerenbond opgericht. Kobus van Roessel ging rentenieren in een woning in de Kreitenmolenstraat, waar nu de Mediq apotheek is gevestigd, zodat de boerderij verhuurd kon worden. Die ging na bliksemingslag in 1944 verloren.

Verhalen**Zetters**

De Udenhoutse familie Van Zon was een gewone katholieke boerenfamilie, kleine boeren die geld bijverdienden als dagloners, arm als er armoede was en welvarender als de tijd dat toeliet. In elk geval gingen in de 18^e eeuw de jongens naar school en leerden lezen en schrijven. In vijf eeuwen familiegeschiedenis heeft de familie Van Zon een bescheiden bestuurlijke rol in het dorp vervuld. Ze ontkwamen er natuurlijk niet aan om regelmatig de functie van zetter op zich te nemen. Per wijk (Houtsestraatkwartier, Molenkwartier, Winkelskwartier en Biezenmortelskwartier) moest een van de bewoners belasting zetten, die daarna door de borgemeester werd geïnd. Daniel Hendrik van Son was zetter in 1702. Jan Daniels van Son in 1721, 1722 en 1729. Daniel Jan van Son in 1749, 1754 en 1755. Lucas Jan van Son in 1765.

Ruzie in de herberg

In herbergen vonden regelmatig vechtpartijen plaats. Soms met dodelijke afloop. Zo ook bij de herberg op 't Winkel. In de tijd dat de schoonvader van Arnoldus van Zon, Adriaan Geert Vugts, de herberg runde was Jan Joost van Ros, meester-timmerman wonende te Udenhout, in de avond van 4 juni 1780 in de herberg aanwezig. Hij was daar met enkele

anderen "onderling in drankgelag en speelde kaart" . Op zeker moment ontstond er onenigheid tussen Jan van Ros en de uit Haaren afkomstige Willem van Roessel. Eén van de andere aanwezigen, de Tilburgse arbeider Henricus Verschuure, sprong tussenbeide en bood, ter voorkoming van een verdere escalatie, aan Willem van Roessel naar huis te brengen. Dat was niet naar de zin van Van Ros die toen opmerkte: "als gij iemand thuis wilt brengen dan brengt mij thuis". Daarop antwoordde Verschuure: "als het uit liefde en vriendschap zal gaan, zoo doe ik het gaarne". Vervolgens liepen beiden naar buiten, maar daar kregen ze ruzie met elkaar waarbij Van Ros met een stuk hout verschillende klappen uitdeelde aan Verschuure. Verschuure probeerde nog weg te vluchten, maar Van Ros bleef hem achterna zitten en sloeg hem net zo lang tot hij "zeer gekwetst en bebloed ter aarde neerviel". Cornelis en Eijke Roosen, die in de buurt woonden, ontfermden zich over Verschuure en legden hem bij hen thuis in bed. Daar overleed Verschuure de volgende dag aan zijn verwondingen. De dader vluchtte en werd bij verstek veroordeeld tot eeuwige verbanning uit de stad en Meierij van Den Bosch. Mocht hij zich toch weer in de stad of de Meierij vertonen, dan zou hij door justitie worden opgepakt en alsnog naar behoren worden berecht.

Overlijden binnen 8 dagen

Op 1 mei 1823 overleed te Udenhout Geertrui Vugts, de vrouw van Arnoldus van Zon. Het overlijden werd aangegeven door zoon Daniel van Zon en de Udenhoutse veldwachter Johannes Pauli. Enkele dagen later melden Daniel van Zon en Johannes Pauli zich weer bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Dit keer om het overlijden van vader Arnoldus van Zon aan te geven. Hij overleed op 8 mei 1823. De overlijdensakten staan onder elkaar in de registers opgenomen. Opvallend is dat Daniel van Zon bij het aangeven van het overlijden van zijn moeder tekent als D. van Zon en bij vaders aangifte als Daniel A. van Zon.

De stamboom

- I. Jan van Son
- II. Daniel van Son
- III. Jan van Son (huwelijk 1599) x Cornelia Dirx
- IV. Daniel van Son (huwelijk 1617) x Eva (Elisabeth) Bartholomeus Hendriksen
- V. Hendrik van Son (gedoopt 1618) x Anneke Thomas Janssen, gedoopt 1618
- VI. Daniel van Son (gedoopt, 1655) x Grietje (Margaretha) Willem Ariens Bergmans
- VII. Jan van Son (gedoopt te Oisterwijk, 1681) x Eijke Aart Cornelis Frans Segers
- VIII. Daniel van Son (gedoopt te Oisterwijk, 1719) x Elisabeth Pijnenburg
- IX. Arnoldus van Zon (Udenhout, 1753) x Geertruida Vugts
- X. Jacob Lucas van Zon (Udenhout, 1798) x Maria Hendriks Vugts
- XI. Lucas van Zon (Udenhout, 1843) x Adriana van de Meer
- XII. Adrianus van Zon (Udenhout, 1877) x Anna Bogaars

Het gezin van Janus van Zon en Anna Bogaars

	Naam	Geboren	Huwelijk	Overleden
1	Adriana Wilhelmina (Jenna)	29 juni 1903 Udenhout	Ongehuwd	16 juni 1965 Udenhout
2	Elisabeth Maria (Beth)	14 september 1904 Udenhout	C. (Kees) van Lier	31 januari 1997 Udenhout
3	Wilhelmus Lucas (Willem)	7 november 1905 Udenhout	J.M. (Sjo) Bouwens	28 januari 1980 Udenhout
4	Franciscus Josephus (Frans)	13 maart 1908 Udenhout	P.M. (Pietje) van de Wouw	17 december 1980 Udenhout
5	Lucia Maria (Luus)	22 juli 1913 Udenhout	M.C. (Ties) Vissers	7 maart 1986 Haaren
6	Martina (Martina)	28 januari 1915 Udenhout	A. (Adrianus) van Kempen	17 november 1993 Tilburg

Van de bijna 30 kleinkinderen van Adrianus van Zon en Anna Bogaers zijn er maar twee die de familienaam Van Zon doorgeven, de twee zonen van Frans van Zon, Ad (uit de Hovenierstraat) en Joost (in de ouderlijke woning in de Kreitenmolenstraat).

Kwartierstaat Van Zon-Bogaers

- 1 **Wilhelmus Lucas van Zon** * 7 november 1905 Udenhout + 28 januari 1980 Udenhout
- 2 **Adrianus van Zon** * 7 september 1877 Udenhout + 15 maart 1937 Udenhout
x 4 oktober 1902 Udenhout
- 3 **Anna Boogaers** * 6 april 1870 Udenhout + 26 november 1936 Udenhout
- 4 **Lucas van Zon** * 17 maart 1843 Udenhout + 7 december 1888 Udenhout
x 29 april 1874 Udenhout
- 5 **Adriana van de Meer** * 21 januari 1848 Helvoirt + 4 februari 1885 Udenhout
- 6 **Willem Bogaers** * 7 juli 1832 Berkel-Enschot + 4 september 1914 Udenhout
x 2 mei 1866 Udenhout
- 7 **Elisabeth van de Nostrum** * 26 februari 1837 Udenhout + 6 oktober 1910 Udenhout
- 8 **Jacob Lucas van Zon** ~ 23 november 1798 Udenhout + 18 februari 1863 Udenhout
x 3 mei 1832 Udenhout
- 9 **Maria Hendrika Vughts** ~ 16 december 1798 Boxtel + 23 augustus 1848 Udenhout
- 10 **Adriaan van der Meer** * 29 december 1814 Udenhout + 26 januari 1890 Udenhout
x 28 april 1847 Udenhout
- 11 **Johanna Witlox** * 28 oktober 1819 Udenhout + 2 februari 1902 Udenhout
- 12 **Norbertus Bogaers** ~ 3 januari 1780 Tilburg + 22 augustus 1853 Berkel
x 26 oktober 1828 Berkel-Enschot
- 13 **Nicolaa Clijsen** ~ 4 februari 1802 Tilburg + 16 mei 1847 Udenhout
- 14 **Adriaan van de Nostrum** ~ 20 maart 1792 Haaren + 4 augustus 1861 Udenhout
x 27 augustus 1825 Udenhout
- 15 **Antonetta Dominicus** ~ 3 januari 1797 Udenhout + 14 mei 1855 Udenhout
- 16 **Arnoldus van Zon** ~ 10 juli 1753 Udenhout + 8 mei 1823 Udenhout
x 20 november 1785 Udenhout
- 17 **Geertruij Vughts** ~ 6 oktober 1762 Udenhout + 1 mei 1823 Udenhout
- 18 **Cornelis Vughts** + 6 maart 1811 Boxtel
x 24 april 1796 Boxtel
- 19 **Lucia Roeters** * Boxtel + 16 maart 1816 Boxtel
- 20 **Johannes van der Meer** ~ 14 december 1778 Udenhout + 19 januari 1822 Udenhout
x 5 mei 1811 Helvoirt
- 21 **Adriana Vughts** ~ 30 december 1789 Helvoirt + 6 november 1844 Vught
- 22 **Adriaan Witlox** ~ 31 december 1771 Udenhout + 20 september 1840 Udenhout
x 6 mei 1806 Udenhout
- 23 **Johanna Timmers** ~ 8 november 1801 Udenhout + 14 januari 1890 Udenhout
- 24 **Cornelis Bogaers** ~ 2 maart 1750 Tilburg + 3 juni 1818 Udenhout
x 20 april 1777 Oisterwijk

- 25 **Elisabeth Heeren** ~ 17 juli 1751 Udenhout + 21 januari 1827 Berkel
- 26 **Wilhelmus Clijsen** ~ 21 november 1772 Tilburg + augustus 1828
x
- 27 **Anna Maria Brokken** ~ 21 maart 1769 Riel + 6 mei 1816 Tilburg
- 28 **Joannes van de Nostrum** * ±1745 Haaren + 8 juni 1817 Berkel-enschot
x 14 april 1782 Haaren
- 29 **Elisabeth Raedemakers** + Haaren
- 30 **Jan Dominicus** ~ 2 november 1767 Haaren + 4 september 1831 Udenhout
x 29 mei 1796 Udenhout
- 31 **Anna Witlox** ~ 18 november 1776 Udenhout + 26 september 1811 Udenhout

Familieleden

Daniel van Zon, kerkregent

Daniel van Zon, die in het dorp Daendel werd genoemd, was kerkregent in 1782 onder pastoor Watrin. Het was in Udenhout en ook in andere dorpen gebruikelijk dat de kas van de parochie niet in handen was van de pastoor, maar van een kerkregent. Onder de eerste pastoor van Udenhout, Elias Robben, was er niets aan de hand, maar de tweede pastoor, Jacobus Watrin, eiste een grotere rol ten aanzien van de financiën, een rol die zijn parochianen de pastoor niet gaven. Toen in 1782 kerkregent Steven Burgmans op sterven lag, heeft de pastoor alle financiële bescheiden bij hem weggehaald, maar na het overlijden van Steven Burgmans eisten de nieuwe kerkregenten, Michiel Pijnenborch en Daniel van Zon, hun rol op. Het ging zover dat de kerkregenten verantwoording aflegden in de protestantse Cruisstraetse kapel zonder dat de pastoor daarvan op de hoogte was.

De familiefoto

Literatuur, bronnen, webtips

Voor alle hoofdstukken is dankbaar gebruik gemaakt van de volgende websites en bronnenmateriaal:

- ✓ www.regionaalarchieftilburg.nl: op deze website is een genealogische databank opgenomen die o.a. de akten van de burgerlijke stand van Udenhout en omliggende gemeenten ontsluit. Van die akten is op de site ook een scan beschikbaar. Verder zijn bijvoorbeeld indexen op schepen- en notariële akten beschikbaar via de site.
- ✓ www.snoerman.org: op deze website voor genealogisch en historisch onderzoek voor Udenhout en Loon op Zand zijn duizenden uittreksels van notariële en schepenakten opgenomen. Het bestrijkt de periode van de veertiende eeuw tot circa 1830. Verder zijn opgenomen eerder gepubliceerde heemkundige artikelen die betrekking hebben op de historie van Udenhout en Loon op Zand.
- ✓ www.bhic.nl: de website van het Brabants Historisch Informatie Centrum (rijksarchief in Den Bosch). Op deze website is ook een uitgebreide database met genealogische gegevens uit heel Brabant opgenomen. Tevens zijn indexen en uittreksels van oude akten beschikbaar.
- ✓ www.meertens.knaw.nl. Van deze website is vooral de Nederlandse familienamendatabank geraadpleegd. Daarin zijn gegevens over Nederlandse familienamen te vinden zoals de verklaring van de naam en waar en in welke mate de naam voorkwam in de volkstellingen van 1947 en 2007. Aanvullend is gebruik gemaakt van het Nederlands repertorium van familienamen, deel XI van Noord-Brabant uit 1977.
- ✓ De aantekeningen van de in 2006 overleden Frans van Iersel, lid van het bestuur en van het Schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel. Hij publiceerde veel heemkundige artikelen in de Kleine Meijerij en in de Wegwijzer. De familie Van Iersel heeft zijn aantekeningen na zijn overlijden beschikbaar gesteld aan 't Schoor voor verdere publicatie.
- ✓ Aantekeningen van Harrie van den Bersselaar bij een conceptversie van dit boek.
- ✓ Aantekeningen van Piet Naalden bij een conceptversie van dit boek.
- ✓ Bidprentjesarchief van Kees van den Bersselaar en Bert van Asten, geïndexeerd en gedigitaliseerd door Riet Heessels.

Inleiding

- ✓ <http://www.voorleesbijbel.nl/bijbel/perikoop.asp?lntPerikoopId=636>
- ✓ <http://www.voorouders.net/help/regels-voor-het-vernoemen/>
- ✓ <http://www.voornamelijk.nl/sem-tess-populairste-babynamen-tot-met-september/>
- ✓ <https://www.justis.nl/producten/naamswijziging/>

Pagina's op internet die meer informatie over dit hoofdstuk geven:

- ✓ <http://www.meertens.knaw.nl/nfb/> - Nederlandse familienamenbank
- ✓ http://www.naamkunde.net/?page_id=152 - de naamwet van 1970
- ✓ http://www.naamkunde.net/?page_id=162 - de naammythe van Napoleon
- ✓ <http://www.vernoeming.nl/wet-van-11-germinal-jaar-xi> - voornaamwet Napoleon
- ✓ <http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/5849/voornamen-in-nederland.html> - artikel over de ontwikkeling van het gebruik van voornamen in Nederland
- ✓ http://home.planet.nl/~posth144/posthumus/Keizerlijk_Decreet.htm - over de invoering van de burgerlijke stand en het decreet van Napoleon over het kiezen van familienamen.

Enige veel geciteerde publicaties die in de literatuurlijst hierna verkort worden weergegeven:

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel, van buurtschap tot kerkdorp* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 1993); 256 p.
- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n oorlog : Udenhout en Biezenmortel tussen bezetting en bevrijding* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, [1994]); 304 p.
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent : tweehonderd jaar zelfstandige gemeente Udenhout* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, [1996]); 272 p.
- ✓ Kees van den Bersselaar ... et al., *Over de School : opstellen over het onderwijs in Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2001); 308 p.

- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n boerenstand : een eeuw boerenleven in Udenhout en Biezenmortel* (Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2002); 300 p.
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster: priesters, broeders, fraters en zusters uit Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2006); 232 p.
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over den Unentse parochie : geschiedenis van de Udenhoutse Sint-Lambertusparochie* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2006); 328 p.

Familie Bertens – Vercammen

- ✓ 'Klompemakers uit Udenhout', *Nieuwsblad van het Zuiden*, 8 juni 1968
- ✓ F.J.M. van Puijenbroek, *Onder de voet gelopen : het ontstaan en verdwijnen van een kleinnijverheid in Nederland na 1800 : de Brabantse klompemaking* (Tilburg, 1969)
- ✓ <http://www.cubra.nl/tilburgsdialect/pierrevanbeek/heemkunde37klompemakersudenhout.htm>
- ✓ Aantekeningen van Frank Bertens over het klompbedrijf van Harrie Schuurkes op grond van informatie van Joost van der Loo

Familie Burgmans

- ✓ J.P. van de Voort, 'Het afhoren der rekeningen van de katholieke kerk te Udenhout', *De Kleine Meijerij* 19(1966)10, 118-124
- ✓ P. Wuisman, 'Huwelijken te Udenhout in de vorige eeuw', *De Kleine Meijerij* 30(1979)82-87
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over de Unentse kerk : de St.-Lambertuskerk van Udenhout, waterstaatskerk, monument* (Udenhout : Stichting Heemcentrum 't Schoor, Parochie St.-Lambertus, 2003)13-15
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 90-91
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 59 e.v.
- ✓ Aantekeningen van Frans Burgmans, Deurne

Familie Van Gorkum

- ✓ L.E.N. van Gorkum, *Familiekroniek van Gorinchem* (Waalwijk : eigen uitgave, 1992)
- ✓ www.fransvangorkum.nl: Een Gelderse tak van de familie Van Gorkum ontsproten uit de Brabantse familie Van Gorkum.
- ✓ Jan P. Van de Voort, 'Onderduikershulp en (oud)illegaliteit te Udenhout 1943-1945', *De Kleine Meijerij* 46(1995)2, 35-47
- ✓ Interview van Annelies van den Assem met Paula Beckers en telefonisch met Willen en Jan van Gorkum

Familie Hamers

- ✓ Website familie Hamers: www.genealogieonline.nl/stamboom-hamers-brabant
- ✓ Nel van Spaendonk en Ad. Pijnenburg, 'Hamers', *De Brabantse Leeuw* 54 (2005)77-86, 173-180, 193-200; vervolg in 56(2006) t/m 58(2009)
- ✓ Jan Denissen, 'Slagerij Hamers zat tot 1983 in de Kreitenmolenstraat over het Spoor; Uit het fotoalbum van de familie Hamers', *Unentse Sprokkels* 3(2006)27-31
- ✓ Gesprek met Marietje van Ingen – Hamers door Hans Pickhard over de situatie van meerdere families Hamers in het pand net voorbij de overweg van de Kreitenmolenstraat, april 2014

Familie Heessels

- ✓ F.A.J.M. Scheffers, 'De dorpsfinanciën van Udenhout door de eeuwen heen', *De Kleine Meijerij* 46 (1995)1, 4-1; 2, 48-52; 3, 99-104
- ✓ W. Mulder, 'De klapperman te Udenhout', *De Kleine Meijerij* 46(1995)4, 3-4
- ✓ Bert van Asten, 'De Hesseldonk', *Unentse Sprokkels* 8(2011)41-44
- ✓ Kees van Kempen ... et al., "Over d'n Unent", 86
- ✓ Memoires van Marinus Heessels (1867-1962), opgetekend door Marinus Heessels en Toontje van den Bersselaar, Udenhout, 1949 (o.a. aanwezig bij Kees van den Bersselaar)
- ✓ L.F.W. Adriaenssen, *Trompenaars, Trompen, Tromp, Trimpeneers, Trompeneers, Trümpener : geschiedenis van de families Trompenaars, Trümpener, Trompeneers, Trimperneers, Trompen en Tromp in de Brabantse en Limburgse Kempen, 1347-1989* (Amsterdam : Adriaenssen, 1989)
- ✓ Jan Klomp, verhalen en foto's via Hans Pickhard

Familie Heijmans

- ✓ F.W. Smulders, 'Oude Udenhoutse families', *De Kleine Meijerij* 3(1949-1950)2-3

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 138-139
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over d'n Oven : de geschiedenis van de leemwinning en de steenfabricage in Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2009)21
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 90 en 93
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, register 514, folio 45, 9 februari 1804
- ✓ Henk van Gestel, 'De vermogenspositie van de Van Iersels', *Het Griensvenneke* 32(2007)2, 12-16
- ✓ M.G.J. Duyvendak, *Rooms, rijk en regentesk, elitevorming en achtverhoudingen in oostelijk Noord-Brabant (circa 1810-1914)* (Utrecht : proefschrift RU, 1990)

Familie De Jong

- ✓ <http://www.bisdombdenbosch.nl/Lists/Nieuws/ViewForm.aspx?ID=16783> : 'Begin en Einde': Bisdom neem 'met pijn in het hart' afscheid van Bisdomblad
- ✓ Joost van der Loo, 'De families achter bekende Udenhoutse bijnamen : Mijntje de Jong alias Mijntje Bus en Adrianus van der Meer alias Janus de Schout', *De Kleine Meijerij* 62(2011)4, 121
- ✓ Jan P. van de Voort, mededeling over zelatrices en *De Gemmabode*, 2012
- ✓ Genoemde tijdschriften, zie Wikipedia
- ✓ Genoemde tijdschriften, zie website Koninklijke Bibliotheek
- ✓ 'Beatrijs. Katholiek weekblad voor de vrouw', in: Joan Hemels en Renée Vegt, *Het Geïllustreerde Tijdschrift in Nederland*. Bibliografie. Deel II: 1945-1995. Band A met de lemmata A-L (Amsterdam : Otto Cramwinckel, 1997)365-372
- ✓ 'Margriet', in: Joan Hemels en Renée Vegt, *Het Geïllustreerde Tijdschrift in Nederland*. Bibliografie. Deel II: 1945-1995. Band B met de lemmata M-Z (Amsterdam : Otto Cramwinckel, 1997)691-709
- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n Boerenstand*, 89
- ✓ Wilma de Jong, aantekeningen over vader Jan de Jong
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen

Familie Keuninx

- ✓ Frans van Iersel ... et al., *Over d'n Oorlog*, 100-101
- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n Boerenstand*, 183 en 221
- ✓ Jan Denissen, 'Vroeger en nu', *Unentse Sprokkels* 6(2009)46
- ✓ *Kalender 1988 Dorpsleven Udenhout* (Udenhout : Scouting St. Lambertus, 1987))
- ✓ P.J.M. Wuisman, 'Huwelijken te Udenhout in de vorige eeuw', *De Kleine Meijerij* 30 (1979)82-87

Familie Kuijpers

- ✓ Interview met Jef Kuijpers, Elst, 28 september 2013
- ✓ Emmanuel Naaijkens, Bric a Brac, fragmenten van de lokale geschiedenis, op www.heemkundekringhilverenbeek.nl
- ✓ Frans van Iersel, 'Udenhoutse boeren in conflict met Helvoirt', *De Kleine Meijerij* 57(2006)4,125-136
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, inventarisnummer 441, folio 157, 1809
- ✓ Aantekeningen van Frans van Iersel, over de brand op de Zandkant, Gemeente archief Udenhout nr. 184
- ✓ Jef Kuijpers, 'Oorlogsherinneringen op de Zandkant', *Unentse Sprokkels* 2(2005)40-52
- ✓ Jef Kuijpers, *Herinneringen aan de Zandkant, 1933-1947* (Elst : in eigen beheer, 2013)
- ✓ Kees van den Berselaar, aantekening over dezelfde voornamen in verwante families Kuijpers

Familie Lommers

- ✓ Frank Scheffers, 'De brouwerij bij de oude toren in Haaren', *De Kleine Meijerij* 57(2006)143-155
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 147-148
- ✓ B.W. van Schijndel, 'Het Brabantse geslacht Lombaerts', *De Brabantse Leeuw* 1(1952)2, 21-27 en 3, 41-49
- ✓ Brabants Historisch Informatiecentrum, inventarisnummer 19, Raad van Brabant, inventarisnummer 466.0743, Cornelis Bergmans, Cornelis Berrevoets en Jasper Lommerts in Udenhout, 1792
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over 't Kasteel, 250 jaar kasteel De Strijdhoeve Udenhout, 1761-2011* (Udenhout : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2011), 33
- ✓ Frank Scheffers, 'De Zandkantse molen in Den Biezenmortel', *De Kleine Meijerij* 44(1990)2, 27

- ✓ Kees van Kempen, 'De eerste telefoonabonnees', *Unentse Sprokkels*, 1(2004)49
- ✓ Wim de Bakker, stamreeks Nicolaas Jasper Lombaerts, 2010
- ✓ <http://genealogieonline.nl/stamboom-willems-van-den-heuvel>

Familie Martens

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 109
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 205-209
- ✓ Frank Scheffers, 'Een curieus stukje poëzie over een rijke pastoor uit Udenhout', *De Kleine Meijerij*, 55(2004)81
- ✓ <http://www.janvaniersel.nl/test-bos-en-duin/> : Jan Pijnenburg de eerste boswachter van de Loonse en Drunense Duinen; Jan den boswachter; Janus van Iersel en de Onverdeelde Duinen
- ✓ Interview met mevr. M. Martens – Vermeer, Udenhout
- ✓ Kees van den Berselaar, informatie Jan Martens medeoprichter Boerenleenbank

Familie Moonen

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 92
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerroom en tante zuster*, 100-101
- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n boerenstand*, 156-157, 231-232
- ✓ Leo Adriaenssen, 'Elf generaties Moonen', *De Brabantse Leeuw* 19(1970)84-88
- ✓ Ton de Jong, *De Heren van Groenendaal : de geschiedenis van het kasteel van Hilvarenbeek en zijn zeventwintig heren 1340-2006* (Hilvarenbeek : eigen uitgave, 2006)24-26
- ✓ Harrie van Iersel, *De familie Van Iersel in Udenhout en omgeving* (Udenhout : Van Iersel, 2008), 101, 104 en 111.
- ✓ Bert van Asten, *Geschiedenis familie Van Asten* (Udenhout, 2006)
- ✓ Jan P. van de Voort, mededeling over (onbewezen) familieverhaal over bestaan van een dialectgrens Loonse Molenstraat/Houtsestraat, 2012
- ✓ Frans Vries, 'Drie generaties Moonen gildelid', *De Gildetrom* (58)2011, 2, 55
- ✓ Frans Vriens, 'Nieuwe koning in Udenhout', *De Gildetrom* (58)2011, 4, 144
- ✓ Peter van Kuijen en Tony Vaessen, Gildetrots op Brabants zilver : tentoonstelling ter gelegenheid van 75 jaar Noordbrabantse Federatie van Schuttersgilden', *De Gildetrom* (57) 2010, speciale editie 75 jarig bestaan NBFS, 9 oktober 2010, 19
- ✓ Bijdragen van de familie, met name kinderen uit het gezin Moonen – van Iersel

Familie Van de Pas

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 43, 111, 136-138
- ✓ Wim Maarse, *Het Mariakapelleke en de luidklokjes van Udenhout* (Udenhout : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2008)46
- ✓ Adri van de Pas en Frank Scheffers, 'Uit het fotoalbum van de familie Van de Pas', *Unentse Sprokkels* 8(2011)60-64
- ✓ Frank Scheffers, 'De Capucijnenstraat', *Unentse Sprokkels* 4(2007)3-9

Familie Pijnenburg

- ✓ C.H.J. van den Brekel, *Kroniek van de geslachten Pijnenburg en Van den Brekel 1290-1990* (Nuenen, 1993)2 dln.
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 851, Notariële archieven Oisterwijk 1594-1915, inventarisnummer 89, folio 133
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 110
- ✓ Interview met Mari van Iersel en Tijn Keuninx, 28 september 2013
- ✓ Cees de Werdt, Tekstbijdrage over de boerderij van Huize Assisië
- ✓ C.H.J. van den Brekel, 'Verwikkelingen bij de nalatenschap van een schatbegrafer', *De Kleine Meijerij* 24 (1973) 68-84

Familie Van de Plas

- ✓ F. Smulders, 'Oude Udenhoutse families', *De Kleine Meijerij* 3(1949-1950)2-3
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, inventarisnummer 255 folio 52, 1551; 273 folio 35, 1569; 376/II-16v, 1682
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 851, Notariële archieven Oisterwijk, 1594-1915, inventarisnummer 40 folio, 33
- ✓ Joost van der Loo en Rianne Willems, *Udenhout voor beginners* (Udenhout : Stichting Den Brand, 2007)54

- ✓ Joost van der Loo, 'De geschiedenis van de fotografie in Udenhout en Berkel-Enschot', *De Kleine Meijerij* 50(1999)28
- ✓ Piet Naalden, *De Unentse smeejerijen; herinnering aan de smeden van Udenhout en Biezenmortel* (Udenhout : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 2007)13 en 17
- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Unent*, 167-168
- ✓ L.F.P.M. Brouwer ... et al., *Over heerom en tante zuster*, 111-112
- ✓ Archief van het gemeentebestuur van Udenhout inv.nr.154 f. 5 1894
- ✓ http://nl.wikipedia.org/wiki/Wim_van_de_Plas
- ✓ Margot van de Plas, *Met verve; het archief van Wim van de Plas 1914-1984* (Brunssum : Margot van de Plas, 2013)
- ✓ Hans Smulders, *Ridder Albert* (Barneveld : Boekenbent, 2012)27
- ✓ Margot van de Plas, 'Wim van de Plas (1913-1984), Unentse tijden van kunstschilder en docent Wim van de Plas', *Unentse Sprokkels* 11(2014)13-20
- ✓ Rob Oostelbos, 'Mysterie kruiken opgelost', *Nieuwsblad van het Zuiden*, 5 december 1986
- ✓ Joost van der Loo, 'Een archeologische vondst te Udenhout leidt naar de veelzijdige smid Willem Beekmans', *De Kleine Meijerij* 56 (2005)134-137
- ✓ Yvonne Veltman – van der Plas, bijdrage paragraaf Pieter van der Plas

Familie Van Roessel

- ✓ W. de Bakker, 'De Gruenpleyn tot Carchoven', *De Kleine Meijerij* 37(1986)57-65
- ✓ G. Berkelmans en W. de Bakker, *Anderhalve eeuw in Oisterwijk* ('s-Hertogenbosch : Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, 1974)451-482
- ✓ W. de Bakker, 'De stamvader van de Van Roessels', *De Brabantse Leeuw* 17(1968)159
- ✓ Kees van den Berselaar en Frans van Iersel, *Over Udenhout en zijn Rabobank : honderd jaar coöperatief bankieren in Udenhout en Biezenmortel, 1899-1999* (Udenhout-Biezenmortel : Stichting Heemcentrum 't Schoor, 1998)23
- ✓ André van der Lee ... et al., *Over d'n Boerenstand*, 135-158
- ✓ J. van Dijk, 'Van Roessel', *De Brabantse Leeuw* 15(1966)65 e.v.
- ✓ Interview Lia Clement en Frank Scheffers met Kees van Roessel, Udenhout, 30 juli 2012
- ✓ www.dedobbelhoeve.nl

Familie Scholtze

- ✓ C.A. van Iersel, 'Het Udenhoutse postagentschap rond de familie Scholtze', *De Kleine Meijerij* 27 (1976) 2, 25-30
- ✓ *Kalender 1999 Dorpsleven Udenhout. Rabobank Udenhout 100 jaar 1899-1999* (Udenhout : Scouting, 1998), augustus.
- ✓ Joost van der Loo en Rianne Willems, *Udenhout voor beginners* (Udenhout : Stichting Den Brand, 2007)72
- ✓ Martien van Iersel, parenteel van Jan Koenraad Scholtze op www.familievaniersel.nl
- ✓ Cees Scholtze, aantekeningen bij de concept tekst van het hoofdstuk
- ✓ Piet Naalden, aantekeningen
- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank van de Eninge van Oisterwijk, register 499, folio 191v, 14 mei 1799

Familie Van Strijdhoven

- ✓ Regionaal Archief Tilburg, 847, Schepenbank in de Eninge van Oisterwijk, 1418-1811, register 514 folio 98 6 april 1806
- ✓ Mededelingen van Diny van de Wouw – van Strijdhoven
- ✓ Nel Leijten – van Strijdhoven, foto's, 5-10-2013
- ✓ Ton de Jong, *Op de kleintjes steeds gelet : familie De Jong, landbouwers in Loon op Zand, Enschoot en Udenhout sinds 1550* (Hilvarenbeek : eigen uitgave, 2001)87

Familie Weijtmans

- ✓ Rob Weijtmans, *Gilde St. Joris Udenhout 1594-2006* (Udenhout : Gilde St. Joris, 2006)
- ✓ Joost van der Loo, *De geschiedenis van het geslacht Weijtmans 1638-1989* (1989)
- ✓ Internet site: <http://members.home.nl/ned.federatie.v.w.s>
- ✓ Joost van der Loo, 'De brandweergeschiedenis van Udenhout in de vorige eeuw : een verhaal van middenstanders, boomrooiers, smeden maar vooral familierelaties', *De Kleine Meijerij* 55(2004)2,61-67
- ✓ Wim van Exel, *Doar hedde de guld : 50 Jaar Bond van Schuttersgilden Kring Kempenland*

(Eindhoven : Bond van Schuttersgilden Kring Kempenland, 1985), Hoofdstuk 6.1, 'Het schuttersgilde', 1-2

- ✓ Joost van der Loo, 'De handel en wandel en de nazaten van een Udenhouter uit 1809', *De Kleine Meijerij* 60(2009)4, 129-136
- ✓ Archief Gilde Sint-Joris
- ✓ Archief Rob Weijtmans

Familie Van Zon

- ✓ Kees van Kempen ... et al., *Over d'n Biezenmortel*, 157
- ✓ Kees van Kempen, verzamelde informatie familie Van Zon
- ✓ Gesprek van Kees van Kempen met Ad van Zon, Udenhout, 2013
- ✓ Foto's en verhalen over de familie Van Zon van Ad van Zon, Joost van Zon, Anneke Kuijpers – van Zon, Wil Bertens – van Lier, Ria Schoonus – Vissers en Sjan Scheffers – Vissers
- ✓ Stadsarchief Den Bosch, Archief der schepenbank van 's-Hertogenbosch, inventarisnummer 44, folio 159, 1780

Colofon

Schrijversteam Heemcentrum 't Schoor

Dit boek is tot stand gekomen door het enthousiasme van de auteurs, allen amateurs, die in dit boek een uitdaging hebben gevonden. Het is een zeer uitgebreide groep rondom het schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel. Het zijn Annelies van den Assem – van Uden, Bert van Asten, Jan de Beer, Kees van den Bersselaar, Luud de Brouwer, Lia Clement – Verhoeven, Jan Denissen, Riet Heessels – Felen, Kees van Kempen, André van der Lee, Wim Maarse, Adri van de Pas, Maris Philippa, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen, Frank Scheffers, Jan van de Voort en Bjorn Witlox. Onze dank gaat uit naar alle familieleden die meegeholpen hebben om de geschiedschrijving van hun familie uit te zoeken en op papier te zetten, in het bijzonder Frank Bertens, Frans Burgmans, Petra Kooijman – Denissen, Henk Denissen, Jan Denissen, Berry van Gorkum, Martien van Iersel, Wilma de Jong, Henk Lommers, Annelies van de Plas, Margot van de Plas, Kees Weijters, Rob Weijtmans en Cees de Werdt. Ook dank aan de vele mensen met wie we interviews mochten houden. Allen geweldig veel dank.

Zeer in het bijzonder heel veel dank aan Frank Scheffers die, voordat het team aan dit boek begon, al heel veel jaren informatie heeft verzameld over families, hun namen, de plaats waar ze woonden, de stambomen, etc. Frank heeft daarmee een hele stevige basis gelegd voor dit boek.

Dank aan Bert van Asten en Riet Heessels – Felen die vele jaren weken achtereen archieven hebben bezocht om familiegegevens te achterhalen.

Dank aan Bjorn Witlox, die alle kwartierstaten heeft vormgegeven.

Verantwoording

Het team dat dit boek heeft samengesteld wil op deze plaats graag verantwoording afleggen over de keuze van de in dit boek opgenomen families. We hebben als basiscriterium gehanteerd dat een familie omstreeks 1840 in Udenhout of Biezenmortel moest wonen en dat deze familie nog steeds in Udenhout of Biezenmortel woont en aantoonbaar familie van elkaar is. Dan houd je een keuze van ruim 60 families. Vervolgens wilden we maximaal 40 families van optimaal 10 pagina's per familie en de keuze valt dan op families waarover we al veel gegevens hebben en de families natuurlijk van direct betrokkenen in ons team. Verder heeft een oproep in de Wegwijzer in de zomer van 2012 geleid tot spontaan aanbod van families om gegevens aan te reiken en mee te werken aan het boek. Daar maakten we natuurlijk dankbaar gebruik van.

Het schrijversteam van Heemcentrum 't Schoor Udenhout – Biezenmortel heeft als uitgever bewust de keuze gemaakt om de huidige 40 families te verdelen over twee boeken, deel 1 en deel 2. Het mag duidelijk zijn dat deel 2 mag worden gevolgd door deel 3. Daarom nodigen wij families uit ook hun familiegeschiedenis op papier te zetten in dezelfde opzet als we dat in de delen 1 en 2 hebben gedaan. Zodra er 15 families beschikbaar zijn, brengen we deel 3 uit.

Fotomateriaal

Heel veel dank aan al die families die ons hun mooiste familiefoto's ter beschikking hebben gesteld voor dit boek. Het is fantastisch zoveel medewerking te krijgen. Wij hopen dat met het publiceren van uw foto's u voldoening vindt in het beschikbaar stellen ervan. Verder hebben we foto's gebruikt uit de persoonlijke collecties van Kees van den Bersselaar, Jan Denissen, Hans Pickhard, Annie van Roessel – Kolen en Frank Scheffers en uit de collectie van het heemcentrum.

Mochten er onbedoeld foto's zijn opgenomen waaraan rechten zijn verbonden, dan kan contact worden opgenomen met de uitgever.

Lay out

Hans Pickhard

Drukker

Drukkerij ELKA Tilburg

Oplage

De oplage van de beide delen 1 en 2 van dit boek is 500 exemplaren.